

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh nultý :

Úvodní slovo – předmluva a obsah druhé ročenky.

Koordinátor :

Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce

**Richard Cendelín
Josef Pokorný**

Motto :

Ernest Thompson Seton :

Poznal jsem trýzeň žízně.

I vykopal jsem studnu,

aby i jiní z ní mohli pít.

Milí čtenáři !

Po roce se k Vám opět vracíme, abychom navázali na naše loňské CD, vydané v edici SE – 3 pod označením „Edice SE – 3 – 2009“, novým, letošním vydáním Edice „SE – 3 – 2010“, s novým obsahem a novými poznatky.

Ve snaze dosáhnout výsledků, ukrytých v cizojazyčné odborné literatuře, které by byly aplikovatelné do řešené problematiky Moravského krasu, podařilo se nám získat MUDr Jiřího Urbana. Přidali se i další zájemci o publikování jejich práce, najdete je v textu. Některé jsme i požádali, aby se stali našimi externími spolupracovníky.

Doufáme, že postupně přibudou i jiní externisté, kteří nám budou ochotní pomáhat. Velice rádi uvítáme jakékoliv informace, které nebyly publikovány a kterým hrozí, že navždy zmizí v propadlišti dějin bez užítku. Byla by to škoda.

Vaši SE - 3

Foto Slávek Černý, ZO 6 - 23

Edice S E – 3 – 2010

Obsah druhé ročenky :

(Celkem 131 MB).

Tématický okruh č. 1 :

Povídání o tom, jak vznikal a tvořil se Moravský kras, aneb otazníky nad geologií, morfologií a hydrologií Moravského krasu. (26,6 MB).

- 1.1. Mgr L. Slezák : **Rezervoáry podzemních vod v Moravském krasu.**
(5 stran, 402 kB).
- 1.2. Mgr L. Slezák : **Pleistocénní modelace jeskynních vchodů v Suchém žlebu jako vodítka k paleohydrografii střední části Moravského krasu.**
(6 stran, 2 vyobrazení, 787 kB).
- 1.3. J. Pokorný : **Kras jako droga – aneb úvahy a fantazie dědka, praštěného jeskyněmi.**
(41 stran, 26 fotografií, 7 mapek a pláneků, 22,5 MB).
- 1.4. Mgr L. Slezák : **Závrtý okrajového údolí ve Skrejšnách u Křtin.**
(7 stran, 2 mapky, 1 diagram,

Tématický okruh č. 2 :

Povídání o nových poznatcích z Moravského krasu. (70,2 MB).

- 2.1. Mgr L. Slezák : **Jeskyně Švédův stůl v jižní části Moravského krasu.**
(8 stran, 1 schema, 2 fotografie, 3,02 MB).
- 2.2. J. Pokorný : **Trochu historie o jeskyni Švédův stůl z doby relativně nedávné.**
(64 stran, 16 fotografií, 2 tabulky, 25 pláneků, 25,0 MB).
- 2.3. Marek Poustevník Šenkyřík : **Barunčina jeskyně v Ochozském žlábku.**
(10 stran, 8 fotografií, 9, 11 MB).
- 2.4. Redakce SE – 3 : **Mokerská plošina, poznámka redakce.**
(3 strany, 210 kB).
- 2.5. Mgr Petr Kos : **Mokerská plošina I.**
(12 stran, 3 vyobrazení, 2,78 MB).
- 2.6. Mgr P. Kos : **Mokerská plošina II.**
(11 stran, 1 mapka, 3,14 MB).
- 2.7. Mgr P. Kos : **Mokerská plošina III.**
(11 stran, 2 mapky, 2,95 MB).
- 2.8. Mgr P. Kos : **Výzkumy ZO 6 – 12 v roce 2009.**
(17 stran, 11 mapek, 7 fotografií, 16,7 MB).
- 2.9. J. Pokorný : **Nová fakta o historickém podzemí v útrobách Bílé hory na severním okraji Brna.**
(11 stran, 1 pláněk, 4 fotografie, 7,22 MB).

Tématický okruh č. 3 :

Šli před námi – aneb vzpomínka na ty, kteří v 19. a 20. století zkoumali Moravský kras.

- 3.1 R. Cendelín **Bibliografie Ladislava Slezáka.**
(19 stran, 346 kB)
- 3.2 Ing Miroslav Kala **Činnost výzkumné skupiny prof. Absolona od r. 1954.**
(9 stran, 6 fotografií, 2 reprodukce dokumentů, 8,81 MB)
- 3.3 Ing Miroslav Kala **Jiří Čubuk.**
(2 strany, 1 fotografie, 648 kB)

Tématický okruh č. 4 :

Poznatky o německých jeskyňářích 19. a 20. století (Verrein Deutsche Touristen – Gruppe für Höhlenforschung = Spolek německých turistů – skupina pro jeskynní výzkum).

- 4.1. Richard Trampler **Hádecké údolí v Moravském Švýcarsku..**
(Přeložil MUDr Jiří Urban). (18 stran, 1 fotografie,)
- 4.2. Richard Trampler **Ochozská jeskyně – její objevení a vznik.**
(Přeložil MUDr Jiří Urban). (15 stran, 1 pláněk).
- 4.3. Anton Graf **Rozšíření Mariánské jeskyně.**
(Přeložil MUDr Jiří Urban) (1 strana).

Tématický okruh č. 5 :

Střípky paměti lidu, žijícího v Moravském krasu – různé drobné informace, sebrané mezi obyvateli a jeskyňáři. (Celkem 22,2 MB).

- 5.1. Redakce – **Povídání o „Kulatém dubu“**
(Zpracováno podle vyprávění p. Miroslava Hromka, kdysi obecního kronikáře obce Ochoz u Brna).
(6 stran, 5 fotografií).
- 5.2. Redakce – **Kachna kontra vzpomínky účastníka.**
(Oprava nesprávné informace v článku RNDr Petra Zajička)
(2 strany, 1 obrázek).
- 5.3. Ladislav Slezák **Osudy tří karbidových lamp.**
(Vzpomínky L. Slezáka)
(4 strany, 3 fotografie)
- 5.4. Redakce – **Křest knihy L. Slezáka „Jeskynní perly Cháronovy“.**
(Reportáž z akce).
(5 stran, 1 vyobrazení, 6 fotografií)
- 5.5. Josef Pokorný **Zjištění Pokorného, aneb Lad'a Slezák a úřední šiml.**
(Prostá informace, 2 strany).

Titulní obrázek druhé ročenky : Rybník „Pod Hádkem“. Foto : Josef Pokorný.

Edice SE 3

**Speleologická skupina „Tři senioři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace
6 – 12 „Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh č. 1 :

**Povídání o tom, jak vznikl a tvořil se
Moravský kras, aneb : Otazníky nad geologií,
morfologií a hydrologií Moravského krasu.**

Název práce :

**Rezervoáry podzemních vod
v Moravském krasu.**

Koordinátor tématických okruhů a

autor této práce :

Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2010

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Ladislav Slezák :

Rezervoáry podzemních vod v Moravském krasu.

Je všeobecně známo, že vápence, které spočívají na nepropustném nekrasovém podloží akumulují velké množství podzemních vod, které se chovají buďto jako obrovské podzemní nádrže bez velkých horizontálních pohybů, nebo jako zóny pohyblivých vod, ovlivňovaných bezprostředně srážkovými poměry na povrchu krasu.

V řadě případů dochází k tomu, že pohyblivé zóny krasových vod dotují velké akumulace hlubších úrovní. Vysoká kvalita vod podzemních zón velkých akumulací je tak znečišťována.

Ve vhodných geologických strukturách dokonce dochází i k vytváření napjatých hladin, které se při navrtání projevují jako vody artézské. V území, jako je Moravský kras, je výskyt kvalitních vod, využitelných pro zásobování obyvatelstva nezávadnou pitnou vodou zásadní pro přežití do budoucnosti.

Hydrogeologové jsou si toho vědomi, a proto jsou dosud využívány hydrogeologické vrty přísně chráněny a sledovány. Na území Moravského krasu se vyskytuje několik lokalit, které představují nesmírné vodní bohatství.

1.) Rezervoár macošský.

Byl vytvořen jako soustava krasových dutin a otevřených geologických poruch počátkem terciárního rozhraní (paleogén – neogén), které bylo vázáno na karpatský orogen. Krasový proces zasáhl vápence vytvořením rozsáhlých systémů jeskyní, jejichž tehdejší vodní erozní báze byla vázána na kontakty s granitem Brněnské vyvěřeliny a křemitými klastiky na bázi devonských vápenců.

Tato přírodní geologická struktura byla později ještě umocněna v miocénu. Došlo tak k trvalé záplavě níže

položených jeskynních úrovní. Později vytvořené „náhradní“ vodní komunikace tvoří vyšší úroveň, kterou využívají dnešní podzemní vodní toky.

Mezi oběma systémy dochází k propojování hlavně ve vývěrových lokalitách se soustavami hlubokých sifonů. Do macošského rezervoáru přispívají veškeré přítoky v povodí Punkvy. Z hlediska kvality jsou vody této velké akumulace ohrožovány hustou sítí toků, které do soustavy transportují ohromné množství mechanických a chemických komponent (eroze, hnojiva, splaškové vody a pod.).

K prozkoumání vzájemných souvislostí jednotlivých toků byla realizována celá řada koloračních experimentů a jejich výsledky byly odborně zpracovány a publikovány. Využitelnost vod pro zásobování obyvatel pitnou vodou je značně omezena na zóny dotací puklinovými vodami při kontaktu vápenců s nekrasovými horninami (Štajgrovka).

2.) Rezervoár březinsko – babický.

Původní jeskynní soustavy, vytvořené rovněž na rozhraní paleogénu a neogénu byly inundovány povrchovými toky z oblasti hornin spodního karbonu (kulmu). Tvoří rozsáhlou jeskynní soustavu mezi Křtinami, Březinou a Babicemi, jejíž pokračování s velkou pravděpodobností můžeme hledat až k Mokré.

Geologická struktura Řícmanicko – Ochozské elevace, budované Brněnskou vyvěřelinou a křemitými bazálními klastiky, která se vyklenula jako příčná hráz s osou SZ – JV, zřejmě ovlivnila celou hydrografickou situaci této oblasti.

Miocénní záplava a její sedimenty pak přispěly k vytvoření rozvodí (i podzemního) mezi Svitavou a Litavou. Příklonu Křtinského potoka k erozní bázi Svitavy u Adamova (Křtinské

údolí) můžeme přisoudit výrazný dotační úbytek vod do celé soustavy.

Dnešní vody složitě překonávají zasedimentované cesty do podzemí (neogenní sedimenty v redepozicích) a patrně využívají i zčásti uvolněných starých komunikací. Odklonem Jedovnického potoka do Rudického propadání ztratil vodnost Křtinský potok. Ohromná podzemní akumulace se tak stala velmi konzervativní. Poměrně málo výrazné dotace (Křtinský potok, Březinský potok a kontaktní přítoky z nekrasového území) nejsou schopny výrazně hladinu rezervoáru rozkolísat.

Vody tak přepadají nevýraznými „přepady“, případně unikají do sousedního povodí (podzemní soustavy, inklinující k erozní bázi Svitavy). Malá část vod je dokonce pirátsky odváděna potokem Časnýřem do Bílovic (přes štěrkopískové výplně Kanického údolí). Hřbet Řícmanicko – Ochozské elevace a miocénní akumulace jílu patrně zabraňují výraznějším přelivům do deprese u Ochoze. Spojení těchto vod s vodami vázanými na Říčku nebylo dosud nijak prokázáno.

3.) Rezervoár mokerský.

Vyskytuje se v jižním výběžku vápencového území Moravského krasu. Jeho základem je opět soustava předneogenních jeskynních systémů, které jsou trvale zaplněny vodami, pokud jim to umožňují miocénní sedimenty, které nebyly z reliéfu vyklizeny.

Celý systém je dotován hlavně Říčkou a Hostěnickým potokem, nelze však vyloučit i řadu menších podpovrchových zdrojů z nekrasového okolí či neogenních štěrků a písků.

Přetokové kapacity se projevují jako krasové prameny v Mokré, dále ve zvodnění výplně celého údolí jižně od Mokré (i Horákov) a vývěrech Říčky u Kaprálova mlýna. Vody zasahují do hlubších struktur ve vápencích a chovají se jako vody artézské (vrt u Bělkova mlýna).

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři senioři“

Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12

„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 1 :

Povídání o tom, jak vznikl a tvořil se

**Moravský kras, aneb : Otazníky nad geologií,
morfologií a hydrologií Moravského krasu.**

Název práce :

**Pleistocénní modelace
jeskynních vchodů v Suchém
žlebu jako vodítko k paleo-
hydrografii střední části
Moravského krasu.**

Koordinátor tématických okruhů a

autor této práce : Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Ladislav Slezák :

Pleistocénní modelace jeskynních vchodů v Suchém žlebu jako vodítka k paleohydrografii střední části Moravského krasu

Geologové a speleologové již dlouhá léta vedou diskuse o existenci starých, předmiocénních jeskynních soustav, jejichž průběh je možno dokladovat fragmenty, které byly objeveny, ale dosud se nepodařilo jejich vzájemné spojení.

Jednou z takových lokalit je tak zvaná „Hala“, bezesporu část obrovského horizontu, na obou koncích uzavřená těžko překonatelnými závaly. Karel Feitel (který pracoval ve VDT) kdysi vyslovil teorii o součásti Haly v závrtu Společňák jako fragmentu starého paleotoku Punkvy. Tato smělá teorie vzbudila spíše úsměvné rozpaky.

Na základě celé řady dnes známých poznatků kolem tak zvané „Východní větve Punkvy“ stojí Feitlova teorie za zamyšlení. Dnes bychom asi nehovořili o Paleopunkvě, ale o Paleo-Bílé vodě a jejích přítocích v době, kdy pravděpodobně ještě neměla nic společného se Sloupským potokem, tudíž nebyla součástí dnešní Punkvy, tak, jak ji známe dnes (Amatérská jeskyně).

V prvotní, nejstarší fázi tvorby jednotlivých podzemních systémů, probíhaly oba systémy samostatně (více méně paralelně). Bílá voda kopírovala východní hranici vápenců s horninami spodního karbonu, pokud jí to geologická situace podloží umožňovala, tj. až na kontakt vápenců s Brněnskou vyvřelinou u Josefova.

Sloupský potok sledoval linii kontaktu vápenců a hřbetů Brněnské vyvřeliny až ke Skalnímu mlýnu, kde mu elevace směru V – Z zahradila cestu. V pozdějším stadiu, kdy docházelo k tvorbě krasových kaňonů, se povrchové vody draly k podzemním systémům

po vlastních spádových křivkách (do této fáze patrně spadá i tvorba tak zvané „střední krasové úrovně“).

Údolí Suchého žlebu postupovalo ve smyslu původně založeného podzemního odvodňování Bílé vody. V úseku pod Vilémovicemi, kde dnes širší část vstupuje do kaňonu, se Bílá voda přiklonila k podzemnímu systému soustavou ponorů ve východním (levém) svahu údolí.

Dnes obnažené jeskynní portály (Ovčí, Kravská, Na Občinách, Novákova a další) jsou toho dokladem. Všechny tyto lokality jsou založeny na směrech podélné tektoniky směru SSV – JJZ (30°) ve shodě s vrstevnatostí a kliváží. Nadmořská výška uvedených lokalit je zhruba stejná (kolem 400,0 m).

Tuto úroveň je možno sledovat (jeskynní vchody, akumulace šterkopísků a morfologické erozní tvary) až do oblasti Lažáneckého žlebu (úroveň školy). V období po regresi bádenského moře působí zvýšená aktivita povrchových toků na vyklizení starších sedimentů a zahlubování spodních kaňonových dílů. Zatím co například Kravská díra se nachází v úrovni dna údolí, Rytířská jeskyně je již zhruba o 40 m výše.

Hloubková eroze v kaňonu patrně přešla již existující jeskyně a při odklonu erozní báze k Punkvě jich využila pro založení soustavy ponorů (Kalovy propasti). Tímto procesem byla postížena následně celá podzemní soustava (vliv erozní báze Svitavy). Podzemní toky, vázané na celý systém Paleo-Bílé vody se postupně rozpadly. Harbešský systém se tak ocitnul mimo hlavní linii. Jeho jižní díl byl oživen Jedovnickým potokem jako systém Rudice – Býčí skála.

Ve svahu Suchého žlebu dnes známe celou řadu jeskynních vchodů, které nás zaujaly i svojí morfologií, na které se podepsalo období pleistocénu. Ústupy skalních stěn a vchody jeskyní byly

výrazně porušeny mrazovou destrukcí. Rozpadlé vápencové bloky a sutě vytváří kužely kamenných moří při úpatí skalních stěn. Původně erozně modelované portály jeskyní byly tvarově deformovány a některé až neúměrně zvětšeny.

Akumulace skalních sutí nám přesto v mnoha případech stále připomínají, jak byly dávné portály modelovány a jaká byla funkce jeskyní na ně vázaných. Překrásným příkladem nám budou dvě známé lokality. Novákova jeskyně v horním dílu Suchého žlebu nad Severní úzkou a Rytířská jeskyně v dolním dílu, v blízkosti Skalního mlýna.

Novákova jeskyně (evid. č. MK 653) se nachází vysoko ve stráni východního úbočí Suchého žlebu před vstupem do soutěsky (Severní úzká). Portál je predisponován tektonickou poruchou SSV – JJZ směru. Z venkovního pohledu není nijak zvlášť nápadný, teprve až vstoupíme dovnitř, je nám jasné proč tomu tak je. Původně mohutný portál gotického obrysu je téměř vyplněn akumulací mrazové sutě, jejíž vrchol kužele je pod portálovým obrysem.

Část materiálu je deponována na svahu před jeskyní, daleko větší objem je však vesvahován do jeskyně, kde překrývá (v neznámé mocnosti) ukloněné původní dno mohutné ponorové prostory. Kužel ostře hraněné sutě se patrně v minulosti sunul do jeskyně až do míst, kde se profil chodby zužuje o stropní kulisu. Tam se pohyb sesuvů zastavil.

V těchto místech jsme kopali malý revizní výkop a již v hloubce cca 0,5 m jsme narazili na neporušené polohy hnědé jeskynní hlíny se zbytky kostí medvěda. Toto místo patrně představuje lomení nánosového sifonu, nebo počátek horizontální chodby. Od úrovně vstupu do jeskyně se nacházíme zhruba o 6 m níže.

Novákova jeskyně tak napovídá, že se jedná o jeden z mohutných ponorů, jehož konfiguraci zcela překryly mrazové sutě.

Rytířská jeskyně (evid. č. MK 700) je uváděna jako jeskyně s největším portálem v severní části Moravského krasu. Pohled do portálu nás rozhodně nenechá na pochybách. Samotný portál je v literatuře zmiňován jako místo se zbytky starého opevnění (volně ložená zeď z balvanů, obnažená při archeologických výzkumech AÚ) kotveného do skalního prahu jeskyně.

Právě archeologickými pracemi byl celý portálový práh obnažen a sedimenty vyklizeny. Od paty portálu stoupá stupňovitě skalní dno vzhůru, až ke zlomu do horizontu, který představuje fragment staré vodní cesty. Při stěně, která horizont uzavírá byla kopána prospektorská sonda (P. Ryšavý, GÚ ČSAV), která zastihla výplň kompaktních pestrých jílu provenience Rudických vrstev (patrně redepozice). J. Příbýl řadí tyto sedimenty k ottnangu.

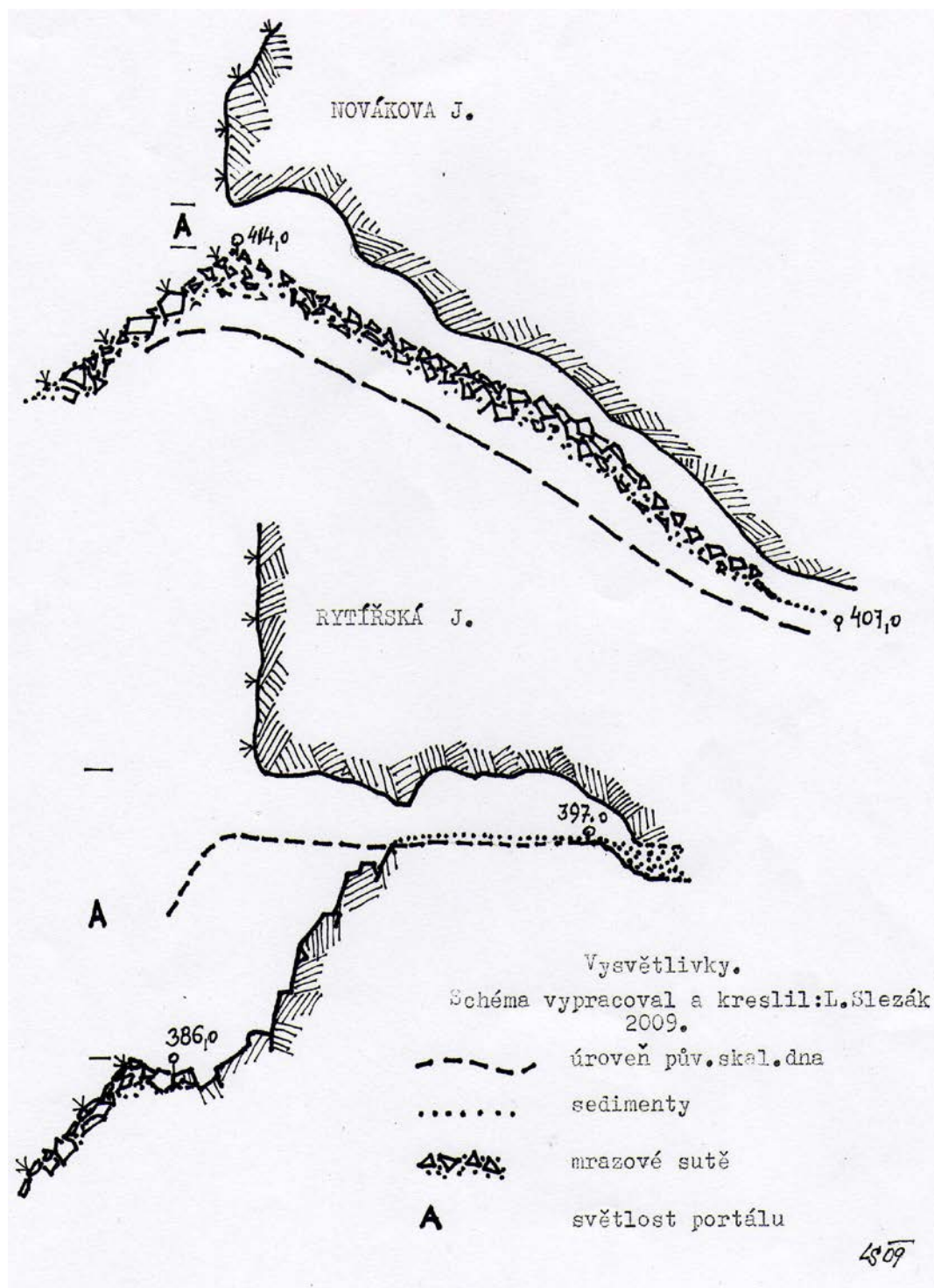
Speleologický průzkum v Rytířské jeskyni nepokračoval. Z celkově odhalené situace jednoznačně vyplývá, že jeskynní starý horizont představoval mohutnější chodbu, která však svým profilem zdaleka nedosahovala rozměru dnes zachovaného portálu. I v tomto případě je patrná mrazová devastace jak skalní stěny, tak vlastního portálu jeskyně.

Konfigurace skalního dna byla příčinou směřování osypu skalních mrazových sutí, a to ven z jeskyně, na svah údolí. Obrovská kubatura tak tvoří rozsáhlé kamenné moře v okolí portálu jeskyně, řádově několika desítek metrů. Uváděná nadmořská výška portálu 386,0 m na počvě tak komunikuje s nadmořskou výškou 400,0 m již výše zmíněné jeskynní úrovně.

Podobnou pozici má sousední jeskyně Zbojnická.

Geomorfologická pozice obou popisovaných jeskyní, jejich konfigurace stávajících známých prostor je rozhodně natolik zajímavá, aby byla případným podnětem k dalším pracem, které by mohly vést k řešení jak Harbešské plošiny, tak Lažáneckého žlebu i možných starých spojnic na systému Rudice – Býčí skála.

Příloha : **Schematické řezy** jeskyněmi **Novákovou** a **Rytířskou** v Suchém žlebu pro účely porovnání konfigurace portálů a průběhu hlavních chodeb. Orientováno SSV – JJZ.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č.1 :

**Povídání o tom, co je to kras a jak
vůbec vznikl Moravský kras.**

Název práce :

**Kras jako droga – aneb
úvahy a fantazie dědka,
praštěného jeskyněmi.**

Koordinátor :

Mgr Ladislav Slezák

Členové a redakce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný, autor této úvahy.

Josef Pokorný :

Kras jako droga – aneb úvahy a fantazie dědka praštěného jeskyněmi.

Motto : Dnes je již nad slunce jasné, že i Moravský kras je jedna jedinečná organická jednotka, kde je třeba posuzovat veškeré jevy komplexně, ve vzájemné provázanosti a v geologických souvislostech.

(L. Slezák v článku, nazvaném „Několik nových poznatků z jižní části Moravského krasu.“ Vyšlo v časopisu „Speleo“ č. 46 / 2006.

1. Úvod této úvahy, který vysvětluje *moji* motivaci :

Když nedávno vyšla Lad'ovi Slezákovi, který je mozkiem i motorem skupiny SE – 3, knížka kterou nazval „Jeskynní perly Cháronovy“, sešli jsme se na zámku v Blansku, na křtu jeho knihy. O tomto aktu najdete podrobnosti v Tématickém okruhu č. 5 v této Edici SE – 3 – 2010. O tomto křtu se v úvodu mé úvahy zmiňuji hlavně proto, že v jednom z úvodních slov zde pohovořil **pan profesor Musil**, který se zmínil o tom, že **kras působí na některé lidi jako droga**. A ten, kdo prý této droze propadne, ten se stává jeskyňářem na celý zbytek života.

Já mohu tento výrok pana profesora jen potvrdit, protože i pro mne se v průběhu mého života stal kras drogou, bez které se nemohu obejít.

Nejsem odborníkem na žádnou z věd, která se vědecky zabývá genezí jeskyní a jejich postupným vývojem. Jsem ani ne řadový jeskyňář. Když jsem měl čas na záliby a chození do jeskyní – to už mi bylo 50 let. Nedávno jsem oslavil své 77. narozeniny. Když jsem do jeskyní přišel, zaujaly mně příčiny jejich tvorby. Co to bylo za geologické či jiné pochody v historii země, které způsobily jejich genezi ? A tak, když pořádala ZO 6 – 11 kdysi „Kurs speleologického minima“, přihlásil jsem se mezi jeskyňáře a nasával vědomosti. Postupně jsem absolvoval další kurs a složil zkoušky „Speleolog I. stupně“ (číslo protokolu ÚV 364/88). To všechno především pro to, abych poznal

krasu se stránky jeho vývoje. A tak postupně pronikala droga krasu do mého vědomí a vznikla moje krasová závislost.

Pak jsem se snažil rozvíjet svoje vědomosti o krasu četbou odborné literatury, jeho praktickým poznáváním, dále pak rozhovory se zkušenými jeskyňářskými praktiky, ale i s odborníky a vědci. Z těchto setkání jsem se učil a doslova těžil a utvářel si na vznik krasu, principy krasovnění a další pochody, formující krasovou krajinu vlastní názor. Jsem si ale vědom toho, že takových jako jsem já je v krasu spousta.

Protože jsem téměř celý svůj život byl ve svém zaměstnání týlovým pracovníkem, jehož úkolem bylo zabezpečovat, aby vždy na správném místě ve správnou chvíli bylo vše, co bylo potřeba k montáži zařízení, přenesl jsem tuto svoji profesi na sklonku života i do skupiny SE – 3, která mne přijala. Moji motivací je a bude – být krasu a jeho milovníkům či dělníkům užitečný i ve svém stáří. Chci být v krasu alespoň takovým „Ferdou Mravencem – práce všeho druhu“ a dělat alespoň to, co mi věk a zdraví dovolí. A to je především realizace Edice SE – 3, která chce pomoci zveřejnit některé poznatky z krasu.

Jak už jsem napsal výše, získal jsem během let svého jeskyňářství jisté poznatky, o které bych se s vámi chtěl podělit. A nejen podělit. Já si chci také ověřit, nakolik jsou moje úvahy a závěry správné. Proto se o nich zde rozepisuji a očekávám, že mi napíšete k tomu co vám zde předkládám svůj názor. My ho pak zařadíme do Edice SE – 3 – 2011. (Pokud budeme živi a zdraví).

2.) O procesu krasovnění a o krasových podzemních vodách.

Teorie procesu krasovnění hovoří o tom, že sedimentační hornina, (vápenec) praská, do puklin vniká voda, která vápenec nejprve koroduje, jakmile začne voda proudit, tak jej eroduje a se zvyšujícím se průtokem dochází za součinnosti splavovaného písku a drobných úlomků hornin k abrazi, tj. k vydírání a rozšiřování pukliny. Tahle teorie ovšem může být správnou jedinečnou tehdy, pokud má voda v průběhu procesu krasovnění **kudy a kam** odtékat ! Jinak si nedovedu vznik proudění vody v puklině vysvětlit.

No jo, ono se řekne kudy a kam odtékat. Před časem jsem se zeptal jednoho současného uznávaného vědce tohoto oboru, zda se mohly již při tvorbě krasu vytvářet mezi vápencovými bloky mezery. Po krátkém přemýšlení odpověděl : „V žádném případě !“ Jenže já jsem v kterémsi z děl docenta Panoše při jeho studiu vyčetl, že Panoš něco takového připouští !!!

Když jsem se s tímto rozporem svěřil kolegovi Lad'ovi, vysvětlil mi s trpělivostí a laskavostí jemu vlastní, že ten první měl patrně na mysli tektoniku v paleozoiku v období devon – karbon, zatím co ten druhý, tj. docent Panoš zcela jistě hovořil o kenozoiku, lépe řečeno terciéru, přesněji řečeno o období na rozhraní paleogénu a neogénu. Ono totiž mezi těmito dvěma obdobími proběhlo pěkných pár milionů let ! Nejmíň 40 milionů let. V době na rozhraní paleogénu a neogénu totiž došlo k vyzvednutí vápencových bloků Moravského krasu, jejich popraskání, vzniku zprvu mělkých údolí, vodosvodné sítě, nastartování dalšího pokračování procesu krasovnění, a tehdy si začaly srážkové vody, pronikající do krasu hledat odtokové cesty. A tak se započal vývoj krasové paleohydrologie !

Již na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století vyslovil ing Feitl z VDT názor, že krasem vedl paleotok, jehož reliktem je například Hala ve Společňáku. Tehdy se proslulí vědci oné doby nad tím nápadem povýšeně usmívali. Dnes, když máme z krasu přibližně o sedmdesát či osmdesát let více zkušeností, proslulí vědci dneška říkají – mohlo by na tom něco být !

Na západním okraji vápenců Moravského krasu, na styku s granodioritem v průběhu času vzniká „Svitavský prolom“, který se stává sběrníci odtékajících vod. Odvádí vody ze severní a střední části Moravského krasu. Zde už mohou fungovat výše hypoteticky uvažované mezery mezi vápencovými bloky, mezi kterými si dávné krasové paleotoky vytvářely sběrnice a po spádu odváděly vody k jejich erozní základně. Tak mohlo vzniknout několik sběrných koridorů značných rozměrů ! (Nejen na povrchu, ale především v hlubinách krasu). Pak zaplavilo na nějaký čas území krasu třetihorní

moře a zároveň krasovou krajinu novými usazeninami.. A po jeho opětném vynoření proces krasovění pokračoval.

A snad právě v této době do předtím vytvořených vodosvodných koridorů – prostorných jeskynních chodeb si nyní vody, protékající po povrchu nacházely v krasových puklinách vertikály, kterými stékaly do předcházejících vodosvodných koridorů a zanášely je náplavami. Proto je dnes najdeme jen tam, kde vody tento prostor vyklidily. A jsou to nejspíš jen fragmenty dávných vodosvodných cest, dávných paleotoků, vzniklých v dobách před zalitím krasu třetihorním mořem.

Jsem si vědom toho, že až sem nepřináší moje úvaha nic nového, nic, co by fundovaní jeskyňáři již nevěděli. Já na to ale chci ve svých úvahách navázat !

3.) Cesty vod v jižní části Moravského krasu. (Západní a východní koridor).

Kapitolou sama o sobě je jižní část Moravského krasu. Proč vody z tohoto konce krasu neprošly ke Svitavskému prolomu ale tečou k jihu ? Dovolte mně, kterého jeden z uznávaných současných vědců označil slovem „poděs“, abych se to pokusil vysvětlit po svém. A uvidíme, co na to vy, páni vědci i ostatní jeskyňáři řeknete.

Podle mého odvádějí vody z jižní části Moravského krasu nejméně dvě vodosvodné cesty, dva jeskynní koridory ležící v hlubinách pod povrchem. I když o západním koridoru moc nevím, přesto si myslím, že tam je. Západní koridor podtéká vápencový blok, kterému říkáme Hádecká planina a v hlubinách pod ní teče pod vrstvou (jurských ?) vápenců podle mého někde mezi Komárovem a Holáskami, kde prosakuje na povrch a vytváří ještě dnes bažinatou lokalitu. Odnoží tohoto podzemního toku je, podle mého i vodní tok, protékající Stránskou skálou.

Východní koridor je sběrní vod v prostoru mezi Březinou, Ochozí, Hostěnicemi a Mokrou.

3a.) Západní vodosvodný koridor jižní části Moravského krasu.

Cestu těchto hypotetických vod by měla v budoucnosti přetnout tunelovitá, čtyřproudá komunikace, nazvaná „Židenický tunel“, která má v budoucnosti za Tomkovým náměstím v Husovicích, patrně za křižovatkou ulic Svatoplukova a Karlova vystoupit na estakádu směrem na Akátky, zde má být prokopán tunel pod sídlištěm Vinohrady na ulici Jedovnickou. Smyslem a účelem této dopravní stavby má být odlehčení dopravního zatížení ulic Svatoplukova a Gajdošova.

Z ulice Bělohorské odbočuje k severo – východo – východu ulice, která se jmenuje Vápenka. V těchto místech kdysi stála vápenka, která zpracovávala vápenec dovážený dle jedněch ze Stránské skály, dle jiných z Ochoze. To co dále uvedu mám ze dvou pramenů. Od svého otce, Josefa Pokorného a od jistého Josefa Hradského. Oba tito moji informátoři znali tuto historku, kterou dále uvedu, z vyprávění svých otců. Oba již před léty zemřeli. Já se domnívám, že jsem byl do nedávna jediný, u koho se tato informace zachovala.

Tak prosím, čtěte dál. Někdy na přelomu devatenáctého a dvacátého století, kdy vápenka, tvořená dvěma pecemi pracovala na plný výkon, spotřebovávala údajně značné množství vody, která se tam musela dovážet. Majitel vápenky tehdy rozhodl, že na svém pozemku nechá vykopat studnu.

Do hloubky 17 m prý byla písečná náplava. Ke konci možná už jíl. V hloubce 17 m narazili studnaři na skálu. Před časem se prováděla oprava komunikace ve Slatinské ulici. V blízkosti ústí ulice Podlomní do ulice Slatinské vystupoval do základů komunikace z podloží jakýsi skalní hřeben. Tím skalním hřebenem probíjeli stavební dělníci přípojky pro stavbu budoucího domu. Odnosl jsem odtud kus této horniny o velikosti cca 1480 cm³ (plus-mínus). Tento úlomek, velký cca 145 x 120 x 85 mm váží 3 590 gramů a jeho specifickou hmotnost odhaduji na hodnotu 2,42.

Když jsem tento úlomek skály ukázal L. Slezákovi profesí geologovi, mínil, že jde o jurský, mírně rekrystalizovaný vápenec. I jeho zbarvení, jak řekl, odpovídá jurským vápencům.

Ale vraťme se zpět, k našim studnařům. Od dosažené hloubky 17 m navrtávali a stříleli studnaři skálu až do hloubky 56 m ! Zde navrtali díry pro poslední odstřel, neboť majitel vápenky prohlásil, že jej už ta studna stála tolik peněz , že v jejím dalším hloubení nehodlá pokračovat. Dovážení vody prý ho přijde levněji. Studnaři tehdy odpálili poslední nálož – a hle ! **Objevila se voda, která vystoupila až 2 m pod roubení studny !!!**

Mohou mi páni vědci laskavě sdělit, kde se tam tato – takto tlakově napjatá voda vzala ? V hloubce přibližně 57 m pod povrchem terénu a pod příkrovem cca 40 m skalního masivu ? Není to náhodou stejná voda, jako ta, která vyvěrá v jezírku Růženina lomu pod Hádeckým masivem ?

Zdejší vápenka přestala pracovat někdy před válkou. V r. 1947 byly zbořeny pece s komíny a tento prostor zmizel pod zástavbou. Nepotřebná studna byla předtím zasypána. Jsem ještě pamětníkem této vápenky.

V létech 1946 až 1947 se dalo podloží domů v ulici Skorkovského mezi ulicemi Bělohorská a Potácelova a podloží domů v ulici Kamenačky směrem k ulici Táborské do pohybu. Domy začaly praskat, a začalo se hovořit o vystěhování obyvatel těchto domů a o následné demolici domů v tomto prostoru. Pokud vím, půda v tomto prostoru je jílovitá.

V té době jsem navštěvoval školu na Kamenačkách – na tehdejší dobu moderní budovu, postavenou někdy v r. 1936. Vzpomínám si, že v naší třídě ve druhém patře budovy se tehdy objevila ve stěně trhлина. Před odchodem z odpoledního vyučování přelepil náš třídní učitel trhlinu širokou papírovou lepicí páskou. Když jsme přišli následující den ráno do školy, byla tato páska přetržená.

Vím, že následně se v okolí prováděly hlubinné betonové injektáže, kterými se podařilo posuv podloží tohoto osídleného prostoru zastavit. Ale co bylo příčinou toho, že se zde jílovité podloží domů dalo do pohybu ? Nebyly to náhodou vody ze zrušené, do skály hluboko prostřílené studny, které proluly mezi skalním a jílovitým podložím a způsobily pohyb jílovitého podloží ? Na to nikdo nikdy neodpověděl.

Na konci Druhé světové války, kdy už nefungoval městský vodovod byla jediným zdrojem dobré pitné vody v tehdejší východní části Židenic a v Juliánově široko daleko jediná studna, v domě na Skorkovského ulici číslo 85 /1570. To ale znamená, že studna na Vápence už nebyla. Zde, na Skorkovského ulici stáli v té době občané na vodu ve frontě s kbelíky i dvě hodiny !!! A v této studni bylo stále dost vody a nikdy se ji nepodařilo vyčerpát do dna ! Jsem přesvědčen, že je to voda z prostříleného zdroje studny v zaniklé vápence, protože tato studna vznikla evidentně později, než studna na Vápence. Nedávno jsem hovořil s jednou paní, která bydlí v onom domě se studnou. Ta studna s pumpou prý na dvoře toho domu ještě je, ale již dlouhá léta ji nikdo nepoužil. Nebylo by vhodné, kdyby odborníci – hydrologové vzali vzorky vody z jezírka pod Růženiným lomem a z této studny a porovnali jejich složení ? A porovnali tuto vodu se zdrojnicí vody ve Stránské skále ?

Ale vraťme se ke stavbě „Židenického tunelu“. Na tohle všechno jsem si vzpomněl, když jsem v lednu roku 2006, za mrazu a sněhu přecházel přes Bílou horu a uviděl tam ventarolu ! Ventarola – to je výron teplejšího vzduchu z podzemí. Projevuje se v zimě. Na ventarolu jsem posléze upozornil L. Slezáka, který zde potom z jara provedl telegnostickou detekci. Zdroj výronu teplého vzduchu lokalizoval jen na velmi malou plochu a uvedl, že buďto jde o shora zanesenou úzkou puklinu ve skále, nebo o nevelký suťový kužel, kterým prolíná za mrazů teplejší vzduch z hlubin podél skály.

V té době vyšel v novinách článek o Židenickém tunelu a mně to začalo vrtat v hlavě.

Na pozdějším srazu jeskyňářů – seniorů jsem náhodně o tom všem vyprávěl ing Krejčímu, který pracuje jako geolog v uranových dolech v Dolní Rožínce. Ten mne požádal, zda bych mu nemohl postoupit všechny materiály, týkající se tohoto případu. Tak jsem všechny moje fotografie, náčrty a materiály vypálil na CD a poslal mu je.

Následně mně ing Krejčí poslal dopis, ve kterém mi dává za pravdu, že v trase Židenického tunelu mohou být vodosvodné cesty krasových vod, dále mimo jiné uvádí, že mnou zjištěné okolnosti považuje za závažné, vyžadující řádný předprojektový geologický

průzkum stavby Židenického tunelu a apeloval na mou občanskou povinnost na tyto informace upozornit na příslušných místech.

Tak jsem materiály zpracované pro ing. Krejčího znovu vypálil na CD a předal Odboru výstavby městské části Brno – Židenice. Dle ústní informace místostarosty, (kterou mám přes cizí ústa), byly tyto materiály předány příslušným projekčním organizacím.

Uvidíme, co případný geologický průzkum zjistí. To co jsem zde uvedl, byl – podle mého – popis hypotetického západního vodosvodného koridoru jižní části Moravského krasu. Že je tomu tak, o tom jsem přesvědčen. Proč je tomu tak, to by se mělo v budoucnu vysvětlit. To už ale není práce pro mne.

Ještě bych se zmínil o podzemním toku, dnes zkanalizovaném, vytékajícím ze Stránské skály. To je dle mého druhá větev západního vodosvodného koridoru.

Podrobné informace o této lokalitě získáte v publikaci „Stránská skála – výjimečná lokalita“ kterou vydalo Moravské zemské muzeum v Brně v r. 2001. Brožuru sestavili K. Valoch a R. Musil a obsahuje odborné práce 21 autorů !

Žiji v Juliánově od svých tří let. Pamatuji si z dětství, že ze Stránské skály vytékal potok, který byl později zakanalizován. Za mimořádných povodňových stavů vystupuje z kanalizace a zatápí sídliště v prostoru „Podstránecká“ ještě v současné době. (Naposledy asi před 25ti léty !).

Již v r. 1912 při těžbě vápence na Stránské skále byly po jednom z odstřelů zjištěny menší jeskyně. Po průzkumu byly odtěženy. (Viz Edice SE – 3 – 2009, Tématický okruh 5). Za Druhé světové války byla v nivě u Stránské skály postavena továrna na letecké součásti „Hermann Goering Werke Ostmark“ a při budování protileteckých úkrytů v masivu Stránské skály byly objeveny další jeskyně.

Po válce byl prováděn odborný výzkum těchto jeskyní a bylo zde zjištěno podzemní jezero. Při pokusu toto jezero vyčerpat se podařilo hladinu snížit pouze na kótu výšky tramvajových kolejí trati č. 10. Poté i přes intenzivní čerpání hladina dále neklesala ! Bylo zjištěno, že jde o kvalitní vodu, kterou lze použít jako pitnou. V době tohoto zjištění trval ještě odčerpávací pokus a v této vodě se začalo objevovat

znečištění ropnými látkami. Následně bylo zjištěno, že tyto vody podtékají továrnu (dnešní Zetor) a do nich prosakují ropné látky ze skladu olejů v této továrně. Tím byla kvalitní pitná voda znehodnocena a od jejího využití se upustilo ! To se stalo někdy v šedesátých letech minulého století ! A to je další z hlubinných podzemních vodosvodných koridorů západní větve, vytékajících z Moravského krasu. Možná ještě v trase Židenického tunelu. Docela by mne zajímalo, v jakém stavu je předprojektový geologický výzkum, když dnes na nic nejsou peníze.

3 b.) Východní vodosvodný koridor jižní části Moravského krasu.

Jižní část Moravského krasu tvoří (pomineme – li Hádeckou planinu) povodí potoka Říčky a jeho přítoků. Do jižní části Moravského krasu (dále jen j.č. MK) bych zahrnul i krasové území od silnice mezi Březinou a Ochozí směrem k jihu. Je to vápencový masiv kopce Skalka (487 m n.v.) obtékaný od západu Ochozským potokem a od východu Novodvorským potokem. Oba tyto potoky se vlévají do Říčky a dá se říci, že oba dva tečou v blízkosti krasové hranice. Patří tedy do povodí Říčky.

Kde bychom zde hledali v hlubinách krasu hypotetický východní vodosvodný koridor ? Jedním z ukazatelů jeho dávné historie je podle mého jeskyně Malý lesík, ležící při silnici z Březiny do Ochoze. Z této lokality odtékaly, dle mého, kdysi vody k jihu. Ten koridor někudy podtéká Skalku a měl by být zdrojnicí, nebo alespoň jednou ze zdrojnic podzemních vod východního vodosvodného koridoru.

Tajnými cestami vod pod vápencovým kopcem Skalka se v průběhu času zabývala celá řada lidí. Především to byla Březinská skupina Speleologického klubu v Brně, která pod vedením A. Ševčíka otevřela v r. 1948 výkopové práce v jeskyni Malý lesík. (čís. Ř – 16 / V dle Himmela, MK 1405 dle GÚ ČSAV).

Do roku 1967 bylo v prostoru Skalky známo celkem 8 jeskyní či jeskyněk. Podrobnosti o nich najdete v publikaci bratří Himmelů „Jeskyně v povodí Říčky“. Vodosvodná cesta však nalezena nebyla.

Přicházela nová generace a znovu hledala řešení starého problému.

Ve sborníku „Speleoforum 1994“ se tímto problémem zabývá Marek Šenkyřík v článku „K problému neznámých vod ve spodním patře jeskyně Malý lesík.“ Zejména závěr tohoto článku, odvolávající se na práce J. Jarky (1949), O. Štelcla a dalších je velmi pozoruhodný. M. Šenkyřík se tímto problémem zabýval již dříve ve své práci z r. 1986.

Nové poznatky do problému vodosvodných cest pod Skalkou přináší Šenkyřík v r. 2004, ve dvou článcích, otištěných ve Speleoforu 2004 a následně v serii článků otištěných ve Speleoforu 2005. Úvahy jsou zajímavé a poznatky jen dílčí. Podzemní vodosvodnou cestu lokalizují jen hypoteticky.

I když jsem si vědom, že já jsem v krasu nýmand a tolik práce a píle jako Marek Šenkyřík jsem do řešení vodosvodných cest nevložil, jsem přesvědčen, že tato vodosvodná cesta existuje a podle mého se objevuje ve svahu nad Hádeckým rybníkem, v blízkosti hájovny „Pod Hádkem“. Zde se nachází ventarola, kterou odkryl před časem „divoký“ (neorganizovaný, ale zapálený) jeskyňář Jan Hynšt z Ochoze. Název „Hynštova ventarola“ mi zde neseďí, protože Hynšt odkryl v jižní části MK ventarol víc. Museli bychom je číslovat. Pro vydatný výdech vzduchu z podzemí téhle ventarole říkám ve svých úvahách „Hynštovo funidlo“.

Tady předpokládám přítomnost dávného vodosvodného koridoru. Je zajímavé, že se zde velice přibližuje východní hranici krasu. Tenhle Hynštův objev je z doby nedávné a tudíž není registrován ani bratry Himmelovými, ani v centrálním číslování jeskynních lokalit z r. 1984, vydaných Geografickým ústavem ČSAV v Brně.

Odtud bych tento koridor předpokládal v hloubce pod svahem, jdoucím souběžně s břehem Hádeckého rybníka směrem jihozápadním. Tento rybník leží již na krasovém území a lze předpokládat ztráty rybníčních vod do tohoto koridoru.

Asi před patnácti léty byl rybník vypuštěn, aby mohla být opravena jeho hráz, přes kterou začínala prosakovat voda a hrozilo protržení hráze. Po vypuštění rybníka se v jeho pravém břehu propadlo dno a bylo vidět průduch mezi balvany asi do hloubky 2 až 2,5 m. Správa

ChKO tehdy pozvala jako poradce Dr. Himmela a já jsem se této akce také zúčastnil. Byl přivezen benzinový čerpací agregát, jehož savice byla uložena do protékajícího vodního toku na dně vypuštěného rybníka. Agregát měl instalováno měření průtoku. Tak bylo zjištěno, že k zaplnění propadliny je zapotřebí cca 2,4 m³ vody. Poté byl agregát seřízen tak, že jen doplňoval únik vody, a ukázalo se, že tímto ztratem odtéká 8 litrů za vteřinu.

Následně jsem pomáhal Dr. Himmelovi pomocí měrných přepadů změřit, kolik vody do vypuštěného rybníka přitéká a kolik jí odtéká. Byl zde výrazný rozdíl, už si nepamatuji jaký. Dr. Himmel tehdy došel k závěru, že takových ztratů musí být ve dně rybníka víc. Škoda, že tehdy nedošlo ke koloračnímu experimentu.

Tuto akci popisuje (mimo jiné) Dr. Himmel v ročence „Speleoforum 1995“ v článku nazvaném „Ponorný propad Říčky ve vodní nádrži pod Hádkem v jižní části Moravského krasu“ na str. 14 – 15. Správa rybníka tehdy propad u hráze zaskružovala, do skruží napumpovala plný domíchávač betonu a do toho naházela kameny. Zanedlouho, po zatvrdnutí betonové náplně ve skružích, na to byl rybník zase napuštěn.

Při hledání materiálů o krasu jsem našel v kterýchsi novinách z roku 1970 pozoruhodný článek o tomto rybníku. Jeho autor se zabýval zvláštním problémem : Uváděl, kolik se v tomto relativně nevelkém rybníku utopilo dobrých plavců a vyslovil zde domněnku, že v rybníce musí být zrádné víry, které mohou způsobit smrt i dobrých plavců. Je to pozoruhodná myšlenka. Pokud se nečekaně otevře takový ztrat, může odtok vody stáhnout plavce ke dnu a způsobit jeho smrt. Pak bahno rybníčního dna ztrat zase ucpe a nikdo neví, proč se to stalo. Myslíte, že je tato úvaha přitažená za vlasy ? A kam by rybníční vody mizely, když ne do nedalekého vodosvodného koridoru ? A proč si myslím, že tam něco takového je ?

V rámci speleologického výcviku v osmdesátých letech dvacátého století jsem dostal za úkol zmapovat jeskyni Ř – 1, „Pod lipou“. Tato jeskyně se nachází nedaleko hráze rybníka Hádku, směrem po toku Říčky.

Proč o této jeskyni mluvím ? Plazivkou se dostanete za jejím záhybem do prostoru cca 2 x 3 m, kde jsem se mohl vztyčit. Z této komůrky vedou dvě neprůlezná chodbičky rourovitého tvaru do masivu. A když jsem tam kdysi byl, funěl z nich průvan stejně jako z Hynštova funidla. To je podle mého další důkaz, že ve vápencovém masivu levobřežního svahu údolí leží to, čemu já říkám východní vodosvodný koridor.

Před časem chtěli L. Slezák s R. Cendelínem prozkoumat telegnosticky náhorní planinu nad Hádeckým žlebem. Otázali se mne, zda bych jim dokázal určit v terénu místo nad koncem Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni. Byl to úkol téměř stranický, ale hodný toho, že si sednete bez řeči holým zadkem na ježka.

Vzal jsem tedy Ryšavého mapu Ochozské jeskyně (rok zhotovení 1944, měřítko 1 : 500) změřil v ní vzdálenosti a azimuty k jedinému pevnému bodu v terénu, kterým byl horní vchod do Ochozské jeskyně. Odtud jsme táhli „polygonové vlákno“ lesem !!!, mezi stromy !!! Asi 490 m !!! Byla to fuška, ale já věřím, že jsme stanovený azimut zhruba dodrželi. Dostali jsme se do blízkosti místa, kde pánové vědci z Prahy vykopali jámy, do kterých nalévali vodu, kterou pak zachycovali na měřeném skapovém místě „U tří čurátek“ v Ochozské jeskyni. To byl můj první orientační bod, a tak si myslím, že jsem se celkem střelil. Odtud jsme „zlomili“ azimut a po dalších 95 metrech jsem přátelům s roztřeseným hlasem sdělil, že tady, pode mnou, by **mohla být** chodba Zkamenělé řeky. Oni vybalili svoje virgule a začali virgulit. Tedy – provádět svoji telegnostickou detekci a já jsem málem padl na zadek. To co mi popisovali podle prováděné detekce byla nejspíš chodba Zkamenělé řeky v prostoru asi 4m východně od sondy. Zdá se, že se mi podařilo určit správně průkop VDT na konci chodeb útvaru Zkamenělé řeky, i když přesně nevím, jak se mi to podařilo. Inu, naše babička říkávala : „Čím blbější sedlák, tím větší brambory !“

Muži s virgulemi tehdy šli podle detekce přibližně 12 m na východ od místa, které jsem označil. Dutina v hloubi masivu byla podle detekce cca 2 m. široká. Od označeného místa směrem na západ končila asi po 3,5 m. Směrem k severu virgule nereagovaly. Po překročení vzdálenosti cca 4 m virgule opět zareagovaly a ukázaly

prostor cca 30 x 30 m. Tento hypotetický prostor pokračoval v azimutu cca 40°, postupně se zužoval až na šířku 10 m a přivedl nás na okraj skalního amfiteátru nad jeskyni Májovou. (To čemu říkám amfiteátr je jakýsi skalní meandr dávného vodního toku, tvořený tabulovými skalními terasami, shora dolů nejprve ležícími schodovitě strmě nad sebou a níže přecházející do mísovitého tvaru). Kolega M. Jež mi tento útvar kdysi popsal následujícím způsobem : „Člověče, tam ti to vypadá, jako by tudy šel nějaký obr, sklouzla mu noha a on podpatkem vyryl do skal tvar toho, co se tam nachází !“ Kdo to viděl, jistě potvrdí, že to tam tak nějak vypadá. Kdo nevěří, může se podívat na stranu 242 druhého dílu Absolonova „Moravského krasu“ na zde vytištěnou mapku. Amfiteátr je v této mapce zakreslen jednou čarou, svým západním obrysem protíná na mapě zakreslený průsek a ta černá kaňka na západní straně jeho obrysu je jeskyně Májová.

A v hlubinách tohoto skalního masivu, završeného náhorní planinou, táhnoucí se k Hostěnicím a k Mokré, cca o 40 m níže se nachází nejspíš to, čemu já říkám „dávný vodosvodný koridor“. Když Slezák s Cendelínem zakreslili svoje poznatky z reakcí virgulí do mapy, vznikl pozoruhodný dokument toho, co nejspíš v podzemí je.

Když posléze začal Slezák s Cendelínem zkoumat telegnostickou detekcí chobot nad 1. propadáním Hádecké Říčky, objevili nejen abri „U dubu“, ale nakonec je virgule přivedli ke katavotronům před Ochozskou jeskyní. Pokud zakreslíme do mapy prolongaci trativodu „Vlevo za vchodem“ v Ochozské jeskyni – tuto prolongaci prováděla Ryšavého skupina v r. 1949, skončili pod katavotrony, před neprůleznou puklinou ze které se vracela ozvěna. A jsme zase u hypotetického vodosvodného koridoru. Takže, on to není až tak můj výmysl.

Je to ale jen jedna ze současných cest podzemních vod. Nevím jak vy, ale logickou úvahou mi vychází tato geologicko – historická posloupnost : V dávných dobách protínala v hlubinách pod náplavami, v ose dnešních jeskyní Liščí díra – Švédův stůl, kterou dnes protíná současný Hádecký žleb pravděpodobně jedna z větví centrálního jeskynního systému, (jehož torzem je dnešní Ochozská jeskyně a kterýžto, z větší části dnes zasedimentovaný centrální systém pod levobřežní částí Hádeckého žlebu čeká na své objevení, neboť i přes

současné zasedimentování tudy vedou vodosvodné cesty podzemních vod, které nám dokazují, že tam ten jeskynní systém stále je).

Zajímavostí tohoto místa „Pod Svatými schody“ se také zabýval Marek Šenkyřík ve svém článku „Objev zavaleného vchodu Barunčiny jeskyně Pod Svatými schody v Ochozském žlíbku v jižní části Moravského krasu.“ Měl vyjít (podle jednoho Šenkyříkova seznamu použité literatury) v r. 2005 ve Speleu. Tam jsem ho nenašel. Přesto vím, že jsem jej kdysi četl a dost mne zaujal, i když hypotetický předpoklad zařícené jeskyně v tehdejší podání Šenkyříkova mi připadal poněkud intuitivně mystický. V současnosti článek marně hledám, abych si ho znovu přečetl.

Jenže, ono tam skutečně něco takového je. Proč si to myslím ? Dne 24.10. 2009 jsme my, skupina SE - 3 podnikli exkurzi do jeskyně Švédův stůl, aby tam Slezák s Cendelínem mimo jiné provedli telegnostickou detekci. Když jsem výsledek této detekce zakreslil v příslušném měřítku do Klímova plánu Švédova stolu, který vyšel ve „Studii 13a“ Antroposu a přikreslil jsem k tomu v příslušném měřítku východní část Málčiny jeskyně, tak to dalo informaci, ze které jsem „na větví“. V tématickém okruhu 2. Edice SE – 3 - 2010 najdete moji kompilační práci, nazvanou „Trochu historie o jeskyni Švédův stůl z doby relativně nedávné“. Na konci této práce najdete Klímovu mapu v mojí úpravě s komentářem k výsledkům poznávací exkurze SE – 3 dne 24.10. 2009.

Ale vraťme se k předchozímu výkladu. Větev, o které se zmiňuji, která ležela v ose Liščí díra – Švédův stůl vedla pod pravý břeh Hádeckého žlebu, podcházela dnešní Ochozský žlíbek a pokračovala pod dnešním jižním svahem Lysé hory. Vody, které tudy ještě dnes s největší pravděpodobností tečou, naráží v prostoru blízkosti jeskyně „Naproti výtoku“ (Ř-33, MK 1442) na neprostupný geologický útvar, který tyto vody přinutil z hloubky cca 27 m vystoupit na povrch ve vývěrech V 1 a V 2 ! Tato úvaha je jednak důsledkem logiky, jednak důsledkem určité znalosti geologických a tektonických poměrů, jednak telegnostických detekcí, prováděných L. Slezákem a R. Cendelínem. Abyste se ve výčtu jeskyní lépe orientovali, uvádím u každé z těchto mnou citovaných jeskyní v závorce nejprve její

číslování dle Himmelů (začínající písmenem Ř), a následně centrální číslování jeskynních lokalit Moravského krasu dle Geografického ústavu ČSAV, zpracované kolektivem, vedeným J. Příbylem a vydané v r. 1984 (uváděné písmeny MK, což odpovídá nejnovější registraci JESO).

Na rozdíl od vyjádření odborníků považuji já, nevědec, všechny jeskyně, nacházející se v levém břehu Hádeckého žlebu (tj. mezi kopcem Hádkem a vývěry V 1 a V 2 za dávné paleoponory, vedoucí právě do hypotetického centrálního jeskynního systému, který tam v hlubinách leží a čeká na své objevení !!

Potíž je v tom, že tato část dávné vodosvodné cesta je beznadějně zasedimentovaná. Já mám také určité – dejme tomu – poznatky, které považuji za jisté dílčí důkazy, ale nemohu je zveřejnit, protože jsem na ně nepřišel sám a nakreslené mapy a fotodokumentace jsou moje práce jen částečně. Jsou společné s jinými, a oni nepovažují za vhodné to zveřejňovat. Já zde narážím na ochranu autorských práv. A bez souhlasu bývalých spolupracovníků nelze nic zveřejnit.

Nicméně, mohu s klidným svědomím říci, že podle mého názoru tekly původně paleovody Ochozskou jeskyní ve směru tektoniky, přibližně v ose 30° - 210° kamsi k JJZ. (S jistými úchyly tam, kde skalní masiv více odolával vodám). Do tohoto systému se propadaly vody ze zvolna zahlubovaného údolí nejprve z výše položených, dnes zasedimentovaných jeskyní, např. jeskyní Májovou do Zkamenělé řeky a odtud do nějakého ramene hypotetického vodosvodného koridoru. To jsou náplavy omletých kulatých kamenů na dně dnešního (povodňového) řečiště Hostěnického potoka ve Velkých dómech Ochozské jeskyně mezi Zkamenělou řekou a chodbou Hadicí. Já nevím, jak vysoko je dnešní úroveň tohoto řečiště nad původním skalním dnem. Geofyzikové, kteří tam kdysi prováděli svoje měření tvrdili, že je to 12 až 15 m ! Nevím, jestli se tomu dá věřit. Chtělo by to sondy. Ale vzhledem k tomu, že v Ochozské jeskyni dochází několikrát za rok k povodňovému stavu by to nejspíš byla marná práce. Pan profesor Musil jednou vyprávěl, jak za svého mládí asi dvakrát nebo třikrát vykopal v Líšeňském trativodu sondu tak asi 5 m hlubokou, pak přišel povodňový stav a proudící vody sondu zase zanesly náplavou. Nakonec toho nechal.

Když vzniklo ve třetihorách v dnešním Hostěnickém údolí jezero,

našly si vody paleotoku, vytékajícího z tohoto jezera od jihu k severu, cestu do hypotetického koridoru $30^\circ - 210^\circ$, pravděpodobně jím tekly naopak, případně v konfiguraci koridoru a totálně jej ucpaly bahenními sedimenty. O tom mne přesvědčuje průkop Knöttigovy skupiny v první polovině 90tých let minulého století.

Vodě zůstala hypotetická cesta kterou neznáme a kterou teče dnes. Při nějakém vysokém vodním stavu si dávné vody prolomily cestu částí dávného hypotetického koridoru, ze kterého zůstal jen malý podstropní prostor, kudy dnes za povodní tečou vody Hostěnického potoka a dalších vod. Této chodbičce dnes říkáme Nová Ochozská chodba.

Jeskyně na jižním svahu Lysé hory (pravobřežní jeskyně Hádeckého údolí) jsou opět paleoponory, propadající se do vodosvodné větve pokračování dávného jeskynního systému prolomeného v ose Liščí díra (Ř – 4, MK 1417) – Švédův stůl (Ř – 6, MK 1419) vodami, které vytvořily Hádecký žleb. Torzem této části této větve dávného jeskynního systému je nejen dnešní Liščí díra a Švédův stůl, ale i Malčina jeskyně (Ř – 5, MK 1418) a její pokračování k Lysé hoře, které čeká na své objevení.

Jsem si vědom, že tyto moje úvahy vyvolají úsměv na tvářích odborníků. Ale pro ně to nepíšu. Spíš bych si přál, aby moje úvahy motivovaly mladé jeskyňáře.

A je na mladých jeskyňářích, aby tuto úvahu prokázali případnou prolongací Křížovy jeskyně, či Adlerovy jeskyně, nebo Jezevčí jeskyně. Dle mého všechny tyto jeskyně musí dřív, nebo později přejít do vertikály, směřující do dávného, dnes zasedimentovaného centrálního vodosvodného jeskynního systému. Do tohoto systému také směřuje jeskyně „Slezákova díra“, která je dle mého zasedimentovanou propastí ! Možná, že by vyklizení Slezákovy díry nebo prolongace jeskyně Jezevčí bylo nejsnadnějším řešením ! Možná !!!

Do tohoto centrálního jeskynního systému se postupně propadaly vody paleotoku, zahlubujícího se postupně do krajiny jižní části Moravského krasu, kde posléze postupně vytvořily dnešní Hádecký žleb v jeho současné podobě.

Postupně se staly (dle mého názoru) paleoponory jeskyně Slezákova díra, (Ř – 24, MK 1437), 394 m nadm. výšky, jeskyně Májová (Ř – 3, MK 1415), 387,1 m nadm. výšky, která dle mého

komunikuje se Zkamenělou řekou v Ochozské jeskyni, (což dokazují telegnostické detekce kolegů Slezáka a Cendelína) dále jeskyně „Pod lipou“ (Ř – 1, MK 1411), 381,7 m n. v., která končí dvěma neprůleznými, silně průvanovými chodbičkami, jeskyně Jezevčí (Ř – 10, MK 1426), 378,0 m n. v., která se na prokopaném a dosud dosaženém konci uklání do vertikály (!!!), jeskyně Adlerova Ř – 11, MK 1425), 372,0 m n. v.

Jeskyně Pekárna (Ř– 15, MK 1428), 360 m.n.v., byla původně ponorovou jeskyní. V dávných dobách, kdy zde tekoucí paleotok prohluboval údolí zde nejspíš našel cestu do „Mokerské jeskyně“ dnes objevované Mgr. Kosem. Tato vodosvodná cesta byla posléze vodami opuštěna a ještě později byla přemodelovaná vodami, vytékajícími z hypotetického Hostěnického jezera na jeskyni vývěrovou. Proto se dnes vědci nemohou shodnout, zda jde o jeskyni ponorovou (dle modelace stropu) či výtokovou. Podle mého je obojí správné !

Jak se údolí dále zahlubovalo, našly si vody cestu do podzemí jeskyní Křížovou (Ř – 12, MK 1424), 350,5 m n.v. a určitě i řadou dalších jeskyní. Ty všechny směřují (dle mého názoru) do hypotetického, velmi rozlehlého, beznadějně zasedimentovaného, dávného centrálního vodosvodného systému, ze kterého známe jen podstropní partie dnešní Ochozské jeskyně. (Hodnoty nadmořských výšek jsem převzal z publikace bratří Himmelů z roku 1967).

Proč nesouhlasím s vědci v tom, že jde o jeskyně výtokové ? Pro jejich genetické souvislosti s paleovodami dnešního Hostěnického potoka by zde musel být alespoň náznak nějakého vodosvodného jeskynního patra. Já Vám nevím, ale mně tam to patro či patra chybí, protože je zatím nikdo neprokázal. A já si myslím, že se ani prokázat nedají, protože tam prostě nejsou. I když v oblasti jeskyně Pekárny s největší pravděpodobností jistá jeskynní úroveň byla. Jak jsem již uvedl, podle vědců bylo v terciéru v oblasti dnešních Hostěnic jezero. Odborníci jsou toho názoru, že z tohoto jezera vytékal vodní tok ve směru Kamenný žlábek – jeskyně Pekárna. Já bych řekl, že nejdříve tento vodní tok tekl Horním vchodem Ochozské jeskyně přes Labyrint do dávného hypotetického koridoru 30° - 210° a totálně jej zasedimentoval jemnými jezerními náplavami. Tyto sedimenty leží na sedimentech kulatých omletých kamenů které jsou odkryty v povodňovém řečišti Hostěnického potoka ve velkých dómech, jak jsem se již zmínil

výše. Vody tohoto jezera si také našly cestu do přilehlého horního patra zdejšího jeskynního systému, vedoucímu k Mokré a zcela jej zasedimentovaly. Toto patro hypotetického jeskynního systému je dnes objevováno při těžbě vápencového velkolomu Mokrá a je dokumentováno Dr. Petrem Kosem. Viděl jsem před časem celý šanon jeho dokumentace. Tento výzkum provádí Dr. Kos snad od r. 1994. O této, tak zvané Mokerské jeskyni píše Dr. Kos ve svých pracích ve Speleoforu 2001, 2002, 2003 a v Rozšířených abstraktech 3. národního speleologického kongresu v r. 2004. a snad i jinde.

Vody tohoto jezera si našly cestu nejen do Mokerské jeskyně, ale také přes dnešní Horní vchod pronikly Labyrintem do Ochozské jeskyně, a následně tekly od východu k západu a byly příčinou zasedimentování vodosvodných cest vedoucích od severu k jihu. Jak jsem již výše uvedl, znám jisté náznaky či nepřímé důkazy, ale nemohu je zveřejnit, když s tím tehdejší spolupracovníci nesouhlasí. Jsou toho názoru, že jejich zveřejnění musí předcházet seriózní vědecký výzkum. Proti tomu nemohu mít námitek. Jen doufám, že se jim poštěstí předat svoje poznatky mladší generaci.

Jsem si vědom, že žádný z vědců by bez pádných důkazů takovou úvahu, jakou zde předkládám, nezveřejnil. Ale já nejsem vědec, jsem jen speleologický učeň, učuspín, jak se takovým říká a jsem v krasu nýmmand. Takže zde mohu bez zábran napsat svůj názor na logiku utváření jižní části Moravského krasu, kterou znám z praxe z celého Moravského krasu nejlépe. Páni Vědci, vysmějte se mi. Ale vy, mladí jeskyňáři – přineste důkazy toho, že moje úvahy vychází z logiky a z teoretického poznávání krasu. Na praktické dokazování mi však již dnes chybí rasance mládí.

A ještě jedna zajímavost. Ve Speleoforu 2002 uvádí Dr. Himmel v závěru své práce, nazvané „Problém původu vod ve vývěru Říčky II“, že asi polovina vod vývěrové kapacity tohoto vývěru jsou vody z Vývěru Říčky I a ostatních alochtonních toků oblasti. Druhou polovinu pak tvoří voda jiného původu, dobré kvality. Marek Šenkyřík v některé své práci spekuluje o tom, že by to mohly být vody zpod Skalky. Já si to nemyslím. Vody zpod Skalky bych předpokládal ve vodosvodné koridoru, který jsem popsal. Ale to už je zase téma pro další výzkum.

Slezák ve své práci „Rezervoáry podzemních vod v Moravském krasu“ hovoří mimo jiných také o rezervoáru Březinsko - Babickém a v závěru píše : „Spojení těchto vod s vodami, vázanými na Říčku nebylo dosud nijak prokázáno.“ Co když záhadný přítok jsou právě tyto vody ?

Ale vraťme se k tématu „Švédův stůl“. Popisy výzkumů, které jsem uvedl ve své práci jinde, v Tématickém okruhu č. 2 této Edice SE – 3 – 2010 zachycují výzkum tohoto prostoru v kvarteru. K prolomení jeskynního systému, protínajícího kdysi podloží dnešního údolí muselo dojít daleko dřív, v době kterou výzkumy dvacátého století nezachycují. Přesto by bylo vhodné pokusit se to dokázat. Kdybych byl mlád a měl svoji dávnou rasanci mládí, tak bych to zkusil. Dnes už ale na to nemám sílu. A tak usedám a píšu svoje, možná fantastické poznatky a úvahy v naději, že se toho někdo ujme, najde ten hypotetický vodosvodný koridor a tak dokáže, že moje úvahy měly logiku.

Nejsou to jen moje závěry. Jsou v tom výše citovaném článku také názory jiných a já si je nechci přivlastňovat, i když si oni svoje názory nechávají pro sebe. Ale pokud jde o dokumentaci toho co jsem zde napsal, najdete ji na Cédéčku Edice SE – 3 – 2009 v části Tématického okruhu 2, v práci L. Slezáka, nazvané „Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit tamtéž.“

Josef P O K O R N Ý
dědek, praštěný jeskyněmi.

Pokračováním tohoto textu jsou obrazové přílohy, plánky a kresby, které mají za úkol doložit logiku mých úvah :

Obrazové přílohy :

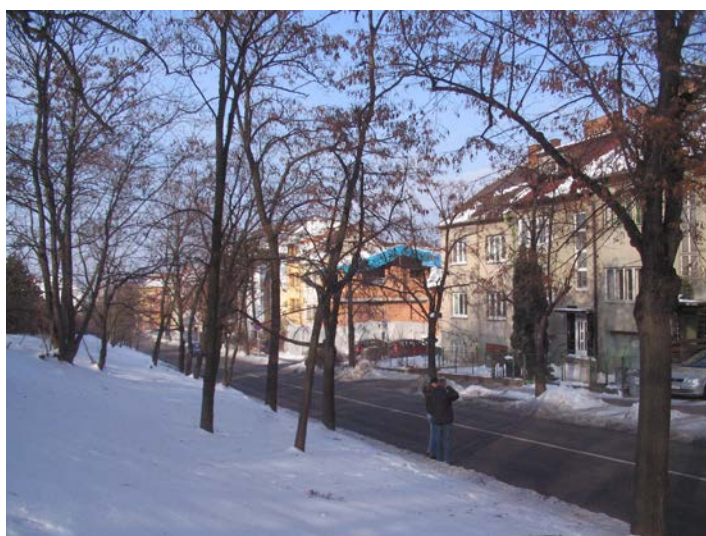
1.) Důkazní materiály západního vodosvodného koridoru.

Na snímku níže vidíte stav tehdejší Bělohorské a Podlomní ulice v roce 1937. Východní část Podlomní ulice ještě tehdy nebyla postavena. Od rohového domu severozápadní části Podlomní ulice se táhnou k západu domy Bělohorské ulice až k číslu 69. Tento dům patřil majiteli vápenky a měl průjezd, kterým se do tehdejšího areálu vápenky vjíždělo. Pak byla cihlová zeď, dlouhá asi 45 m, která se táhla až k domu č. 57, jehož štít ještě vidíte na snímku. Tu zeď vidíte na snímku u jeho levého okraje uprostřed jako úzký světlý pruh. Ta zeď byla se strany Bělohorské ulice ještě obrostlá křovím. Byla v ní také dvířka, kterými se dalo do areálu vápenky projít.

Za rohovým domem ulice Podlomní vidíte větrnou čerpací věž studny, kterou popisují na str. 6 – 7 této práce. Vpravo od ní je komín první vápenické pece. Byla zde ještě druhá pec. Ta není na snímku vidět, byla situovaná v prostoru dnešní Slatinské ulice. Vápenka byla, jak vidíte na snímku z roku 1937 již v zástavbě a po válce, do r. 1947 zbořena a zrušena. Poté byl prostor zčásti zastavěn, zčásti obestavěn novými domy. Tak vznikla ulice Vápenka. **Níže obr. č. 1**

Snímek, (obr. č. 1) který vidíte před sebou byl patrně pořízen z podesty schodiště, vedoucího ke zrušenému Juliánovskému hřbitovu. (Dnes park na Juliánovském náměstí). Níže uvidíte snímek, který zachycuje pohled na současný stav zástavby tohoto areálu z místa, kde nejspíš stál ten, kdo fotil Pochopitelně, objekty vápenky zde již dávno nejsou.

Obrázek nahoře zachycuje současný stav ulic Bělohorské a Podlomní v záběru z podesty schodiště. Protože stromy zakrývají výhled, je druhý snímek záběrem z chodníku. Rohový dům byl zbořen a je stavěn znovu.

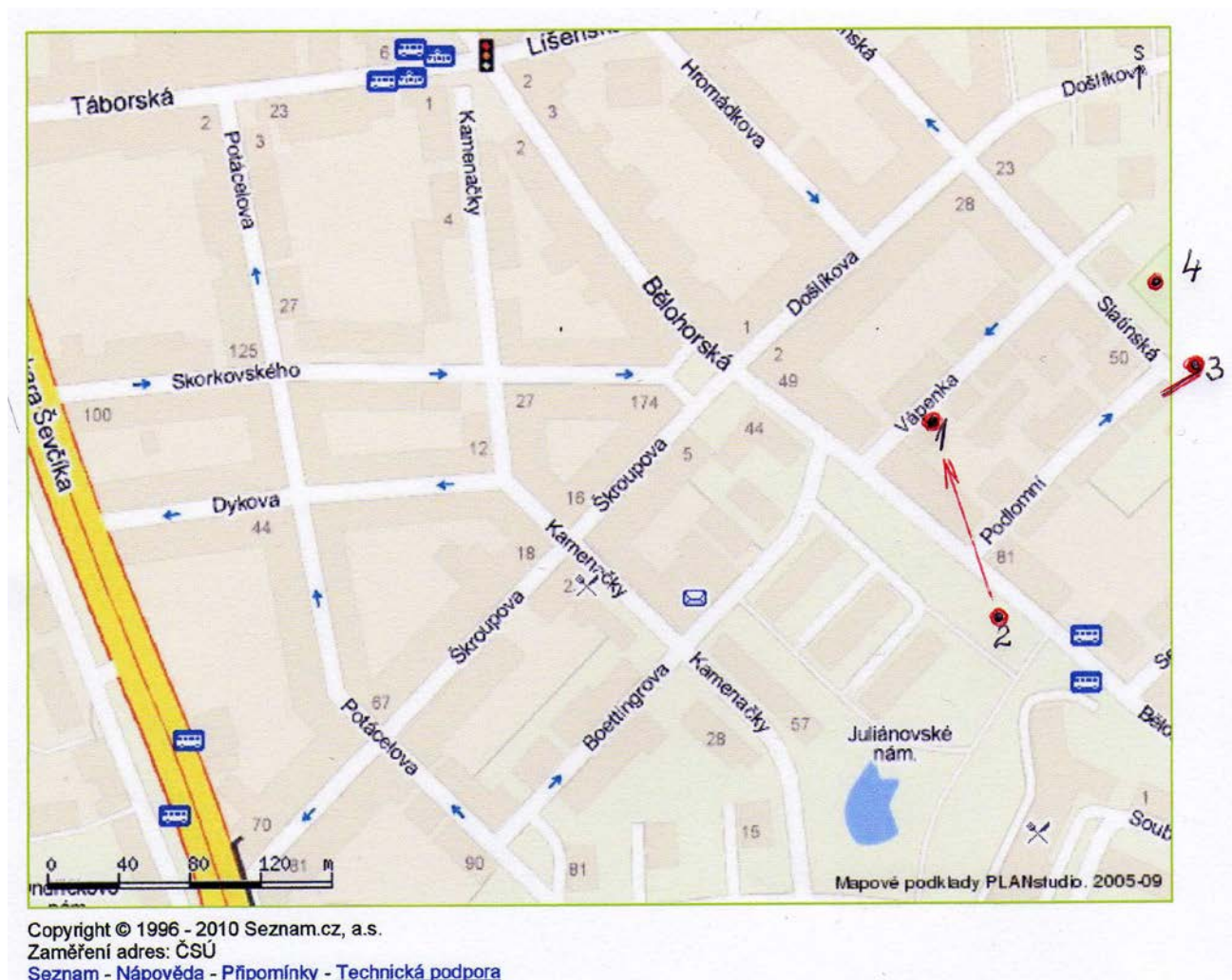
Níže najdete plánec dnešní podoby tohoto území. V tomto plánu jsou zakresleny očíslované body.

Bod č. 1.) Je to přibližně místo, kde původně byla popisovaná studna.

Bod č. 2.) Přibližně na tomto místě stál autor fotografie , tj. obr. č. 1

Bod č. 3.) V tomto místě umísťovali dělníci kabeláž a potrubí pro pozdější výstavbu domu na pozemku Vystavělovy zahrady. Zde sbíječkami lámali skálu pro výkop. Červená čára přibližně zakresluje skalní hřeben, který se tehdy při opravě komunikace vynořil z podloží vozovky. Odtud pochází vzorek skalního materiálu.

Bod č. 4.) Vyznačuje pozemek zasypaného Vystavělova lomu (písečňáku).

Dům se studnou, do které jsme chodili za války pro vodu, kterou popisují na str 7 – 8, tj. dům na Skorkovského ulici č. 85/ 1570 leží už mimo plánek, za čtyřproudovou komunikací v ulici Otakara Ševčíka. Je to asi druhý dům na západní straně Skorkovského ulice za ulicí O. Ševčíka.

K posunu podloží ulic v r. 1947, o kterém se zmiňují na straně 7. došlo přibližně v prostoru západní části ulice Bělohorské, až po ulici Škroupovu, Kamenačky, Dykovu a Potácelovu.

Na obrázcích níže najdete několik záběrů z prostoru vnitrobloku mezi ulicemi Vápenka a Podlomní. Jsou to pozůstatky dřívějšího zařízení vápenky a sousedícího písečňáku. Ten opravený bílý dům uprostřed na obrázku níže patřil dříve majiteli písečňáku p. Fírovi. V tomto domě byl průjezd, kterým se do písečňáku vjíždělo. Písečňák sousedil s vápenkou, kde byla popisovaná studna.

Zdá se, že zeď (vedoucí středem snímku) oddělovala areál vápenky od sousedního pozemku.

Někde v místech, kde stojí tento dům předpokládám, že byla popisovaná studna. Není to však jisté, jak ukazuje další výzkum.

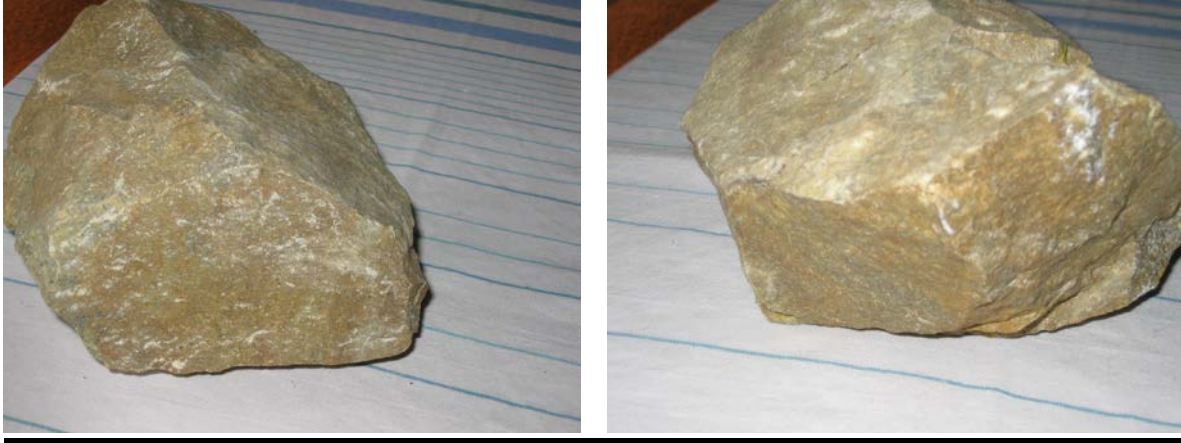

Snímky nahoře : Pohled na současný stav domu na Bělohorské ulici č. 69, kterým se do prostoru písečňáku vjíždělo. Snímek dole : Přibližně na tomto místě stála první pec, jejíž komín jste viděli na snímku z r. 1937.

Na obrázcích níže vidíte vzorek horniny ze skalního hřebene, vystupujícího z podloží pod silnicí ve Slatinské ulici. (Viz vyjádření geologa L. Slezáka).

Na snímcích níže vidíte místo, vydechující teplý vzduch – ventarolu.

A takhle vypadalo toto místo z jara.

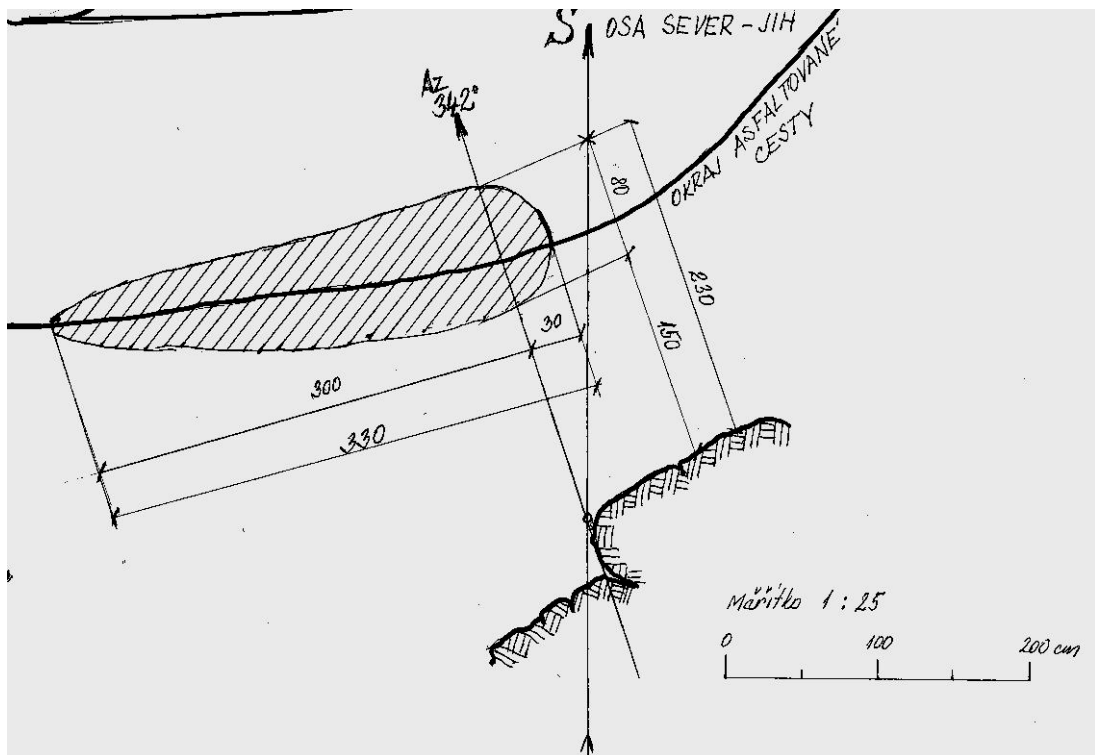

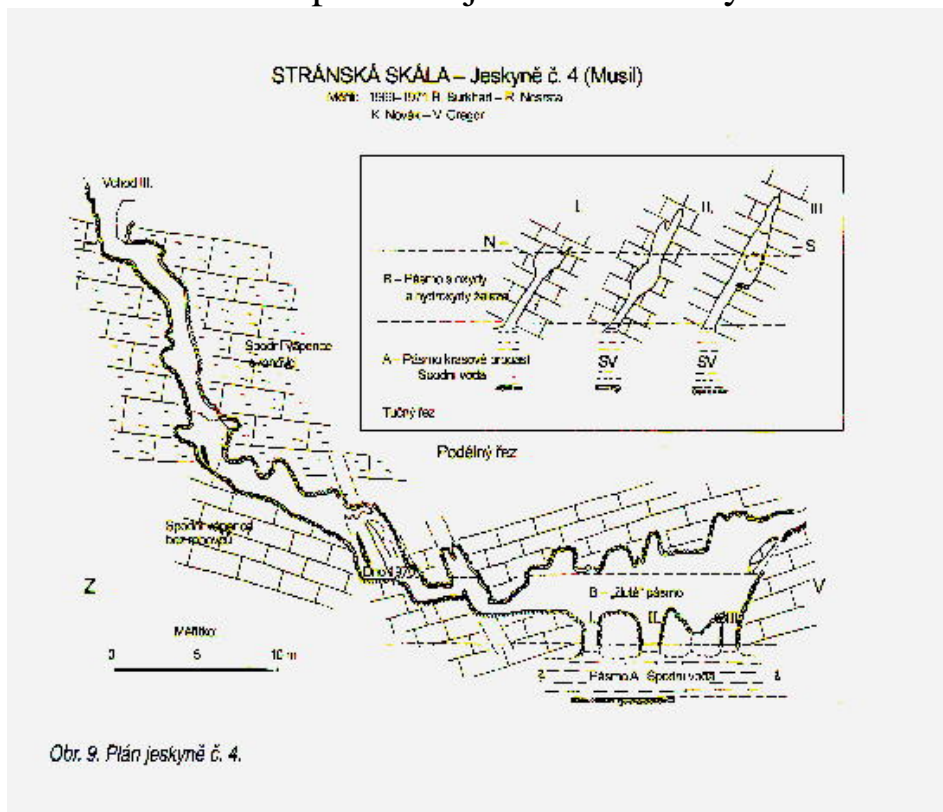

L.Slezák při telegnostické detekci terénu. Na snímku níže vidíte výsledek telegnostické detekce. Místo výdechu teplého vzduchu bylo identifikováno cca 1,5 m od „dýchajícího“ kamene, na okraji asfaltové

cesty v poměrně úzkém profilu. Slezákův výklad k tomuto jevu najdete v textu na str. 8 tohoto textu. Viz nákres níže.

Pokud jde o vody ve Stránské skále, odkazujeme zájemce na výše citovanou brožuru. Mapa níže je z této brožury.

Obr. 9. Plán jeskyně č. 4.

Důkazní materiály východního vodosvodného koridoru :

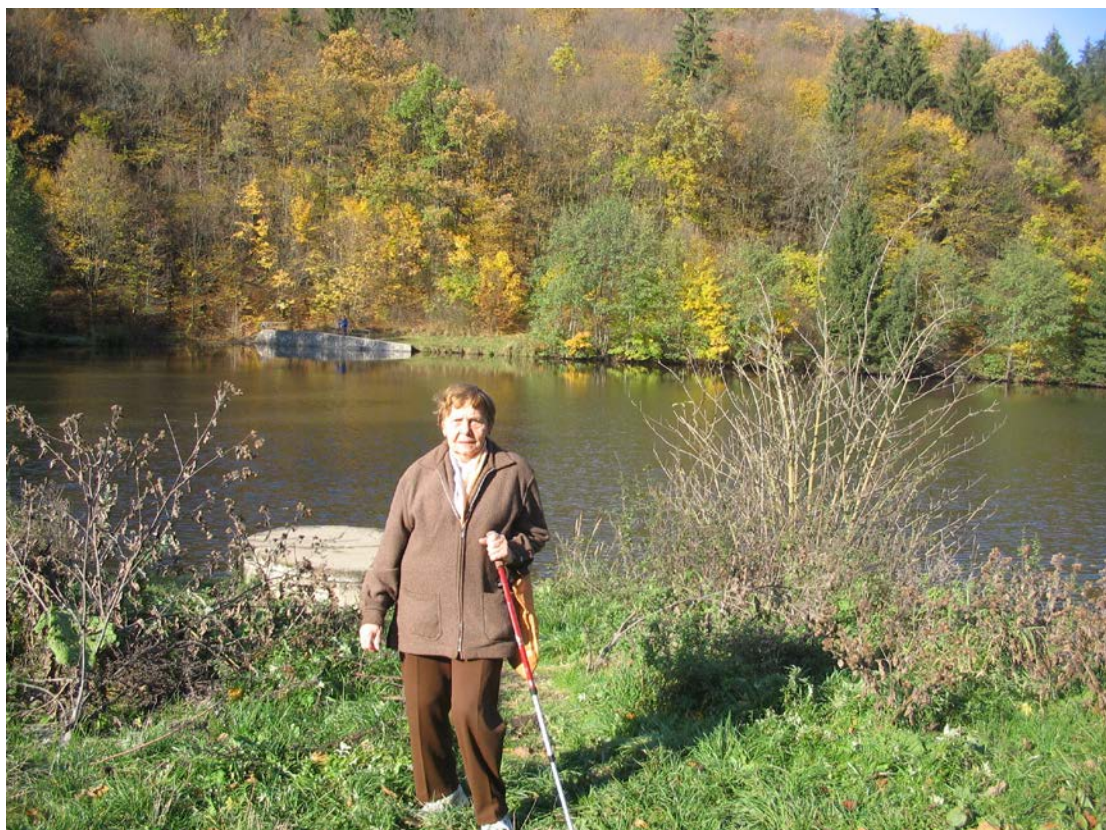
Obr. nahoře : „Hynštovo funidlo“ ve svahu nad silnicí u Hádeckého rybníka. Obr. dole : Pohled přes odval u Hynštova funidla na odbočku lesní cesty ze silnice Ochoz – Hostějnice. Na obrázku mlha.

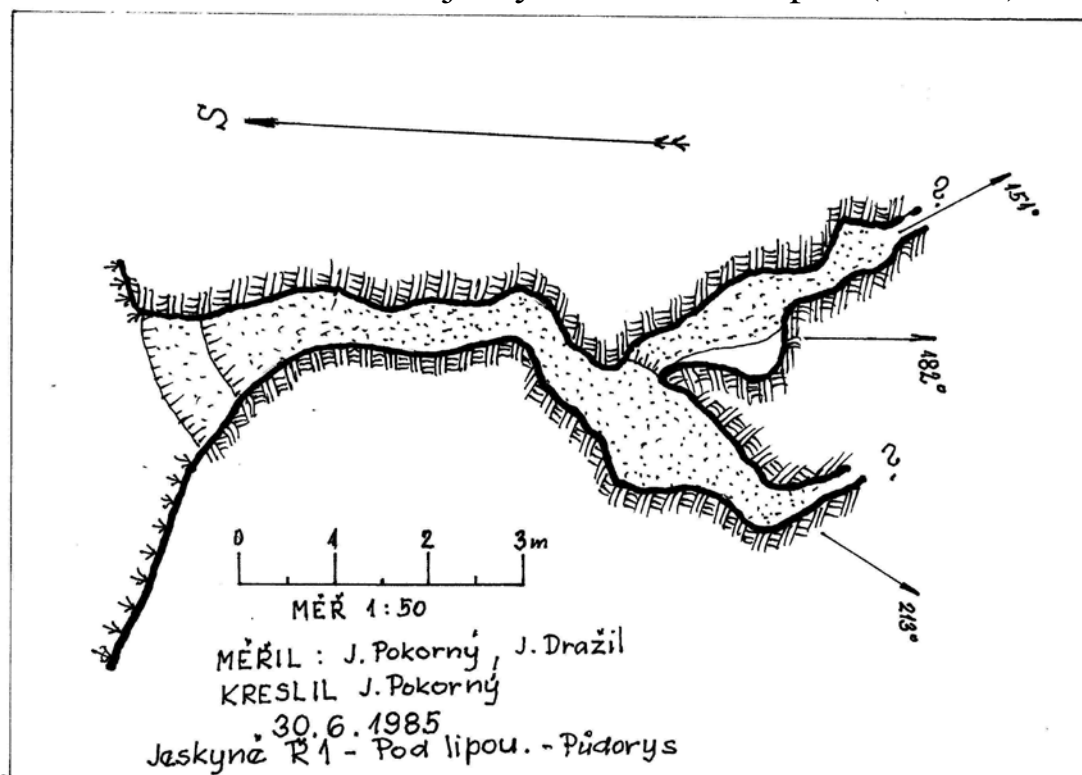

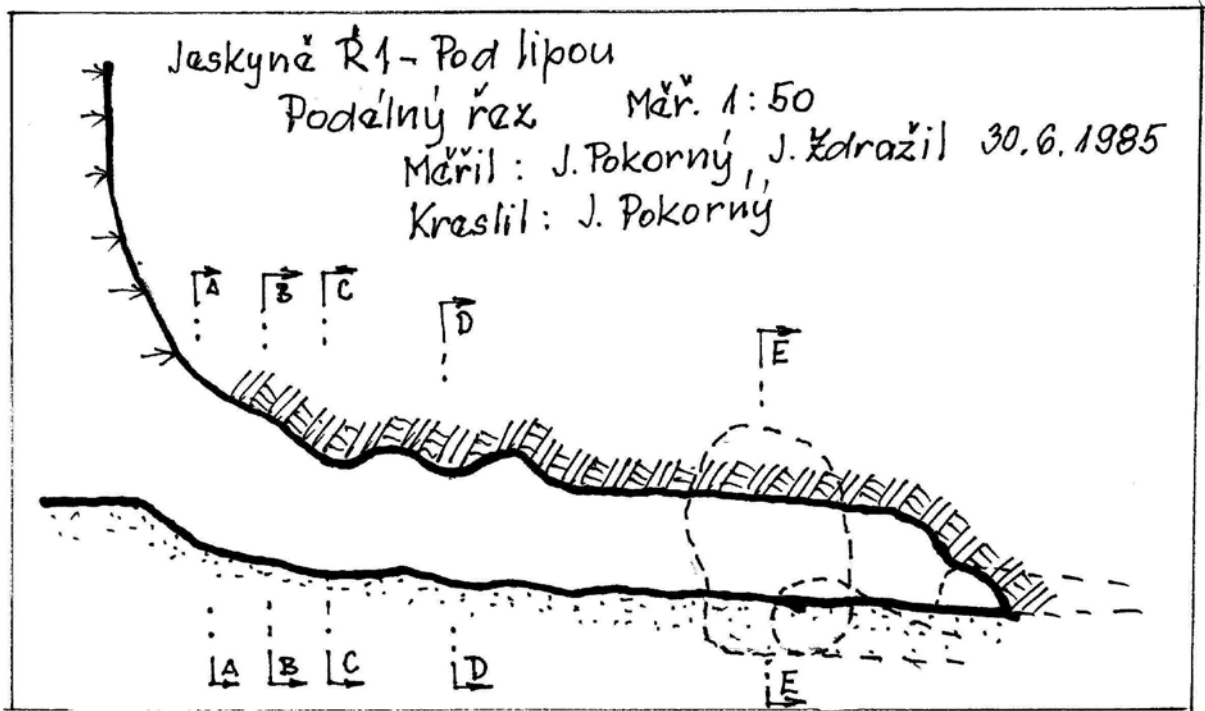
Obr. nahoře : Rybník „Pod Hádkem“, pohled ke hrázi. Dole :
Levobřežní svah, pod nímž předpokládám vodosvodný koridor.

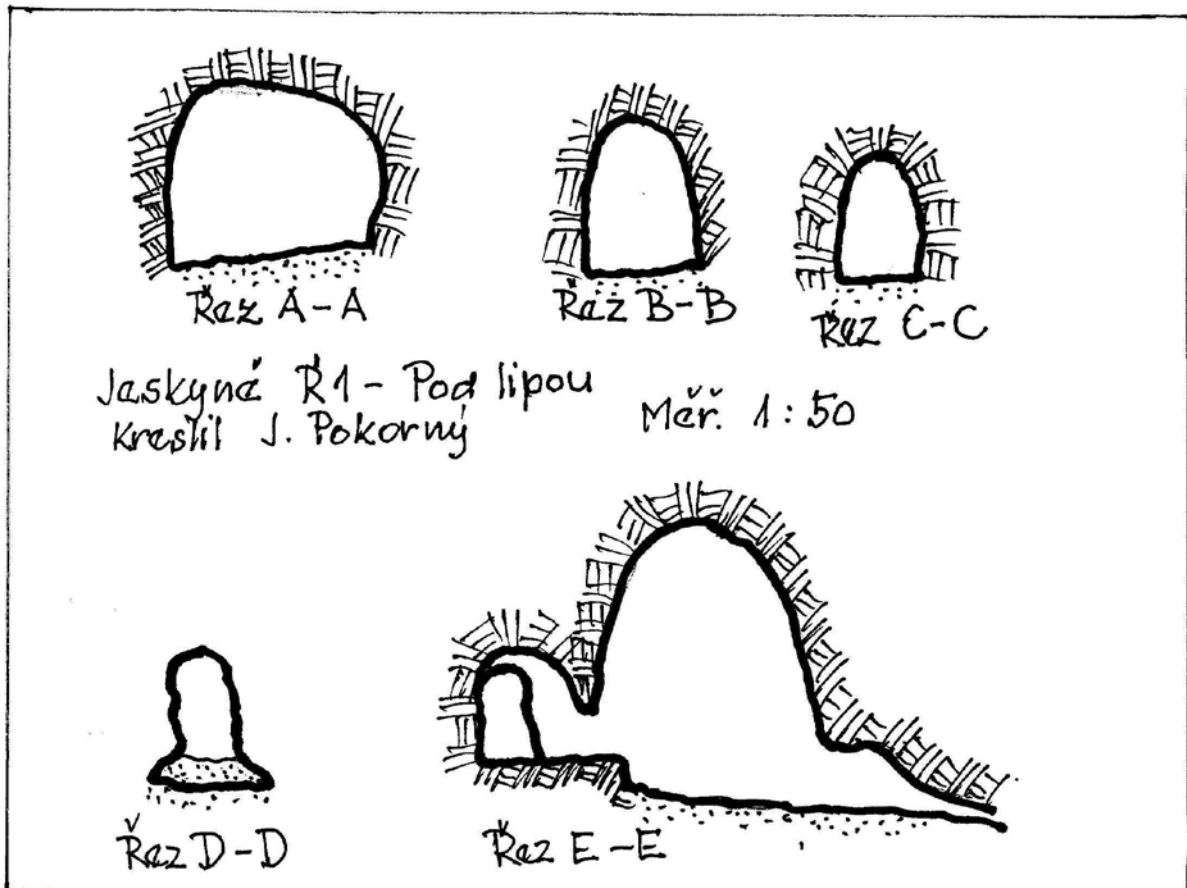

Rybník „Pod Hádkem“. Záběr u hráze. Za stojící ženou je zaskružovaný a zabetonovaný propad dna rybníka. Odtud se voda musela někam ztrácet. Předpokládám, že to bylo do hypotetického vodosvodného koridoru. Na snímku dole jeskyně Ř 1 – Pod lipou (viz text) níže.

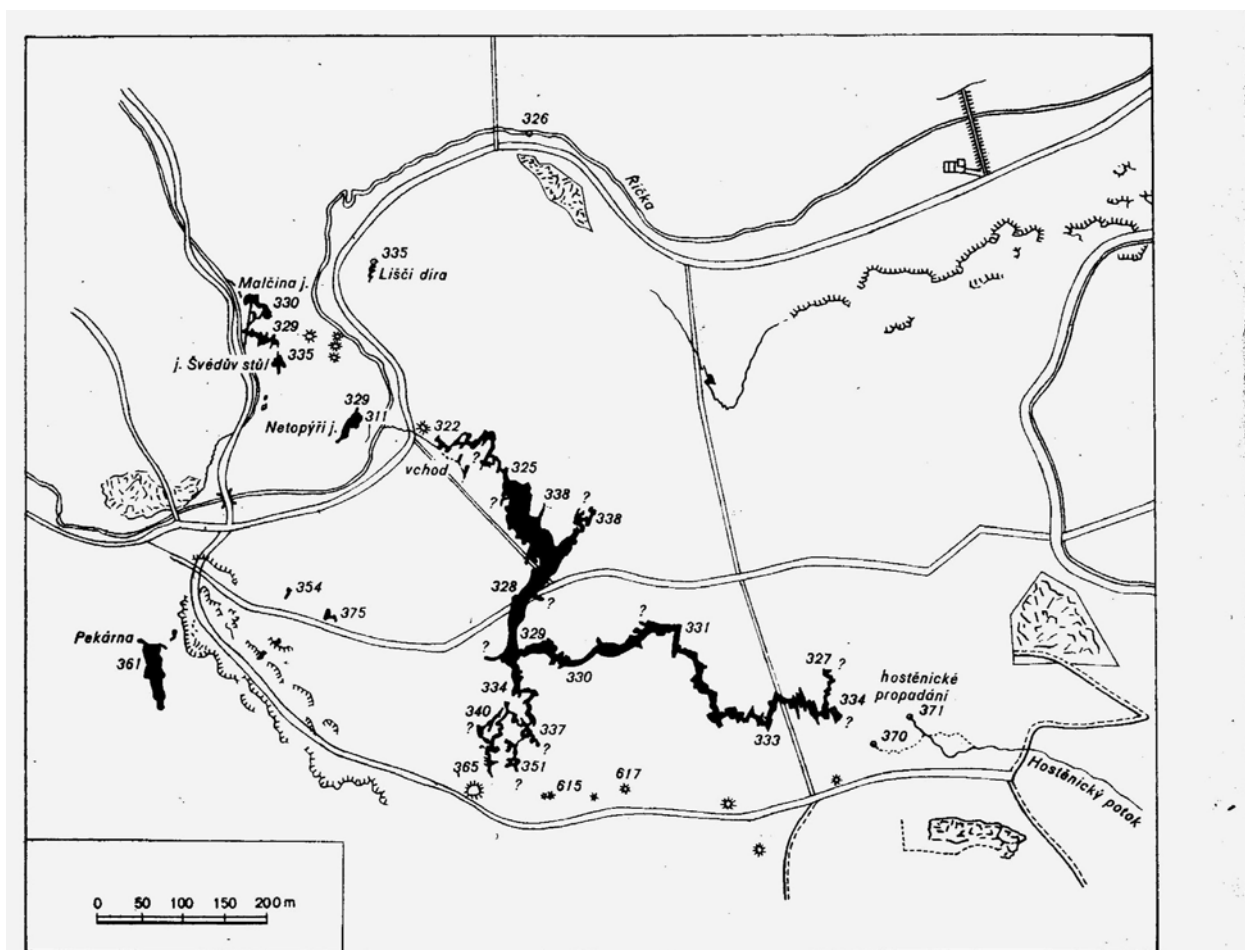

Jaskyně Ř – 1 leží v levém břehu Hádecké Říčky pod rybníkem. Je to patrně ponorová jaskyně, která kdysi odváděla vody do hypotetického vodosvodného koridoru.

Mapka otištěná na str. 242 druhého dílu Absolonova „Moravského krasu zachycuje některé zvláštnosti krasového terénu a naznačuje vodosvodné cesty tektonickými poruchami v ose 30° - 210°.

Je to obrázek ze strany 242 druhého dílu Absolonova „Moravského krasu“ Cesta, zakreslená u spodního (jižního) okraje mapky jde od Hostěnic do Kamenného žlíbku a dále do údolí k Rozcestí. Od této cesty, cca 150 m západně od Hostěnického propadání je zakreslen dvojitou čarou lesní průsek, který vede až k cestě do Hádeckého žlebu. Ten průsek, široký asi 4m, i když několikrát přerušeny, tak v tom terénu ještě dnes stále je. Nad cestou v Hádeckém žlebu jsou zakresleny okraje skal. Končí zakreslením snad dávného meandru vodního paleotoku, místem, které výše v textu nazývám „amfiteátr“. Průsek jde přes jeho hranu a pod průsekem se právě nachází jeskyně „Májová“ (Ř – 3, MK 1 415, podle Himmelů leží v nadm.v. 387,1m.

A k této jeskyňce došli Slezák s Cendelínem při telegnostické detekci od „Zkamenělé řeky“ (338 m nadm.v) v Ochozské jeskyni. Přes výškový rozdíl cca 49 m musí tyto lokality spolu komunikovat !!!

Další zajímavostí této mapky je to, že byla kreslena v době, kdy byl Hádecký rybník vypuštěn. Svědčí o tom zakreslená hráz a potok, tekoucí tam, kde by měl být rybník.

Já předpokládám, že ta mapka je dílem členů VDT, od kterých ji prof. Absolon v průběhu času získal. Protože ing Feitl prováděl ve své době telegnostické detekce, musel vědět již dříve to, na co přišli Slezák s Cendelínem. Že mezi Zkamenělou řekou a Májovou jeskyní je výrazná telegnostická detekce. Proto je v mapce zakreslen „Amfiteátr“ a Májová jeskyně. Celá léta mi nikdo nedovedl odpovědět na dotaz, co znamená ta „kaňka“ na hraně Amfiteátru. Teď už to tedy víte, stejně jako já.

Podrobnosti o tom, co jste se právě dočetli, najdete na céděčce Edice SE – 3 – 2009, v Tématickém okruhu 2, ve Slezákově práci „Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit tamtéž.

Ve výše prezentované Absolonově mapce jsou také zakresleny jeskyně Adlerova (Ř – 11, MK 1425, nadm. v. na mapce 375 m, dle Himmelů 372 m) a jeskyně Křížova (Ř – 12, MK 1424, nadm. výška na mapce 354 m, dle Himmelů 350,5 m). Není zde zakreslena ještě Jezevčí jeskyně (Ř – 10, MK 1426, nadm. výška 378 m dle Himmelů. Tuto jeskyni otevřela teprve v roce 1962 pracovní skupina bratří Himmelů. Pokud se pamatuji, naposledy v této jeskyni pracovali v první polovině devadesátých let minulého století dva studenti Vysokého učení elektrotechnického v Brně, Ostraváci Trávníček a Huser. Po dokončení studií práce ukončili a od té doby v Jezevčí, pokud vím, nikdo v průkopu nepokračoval. Skončili v místě, kde se chodbička sklání do vertikály. Transport materiálu z jeskyně již byl obtížný. Při pohledu na mapku výše jsem toho názoru, že tato vertikála nejspíš směřuje někam do prostoru průkopu Knöttigovy skupiny z „Chodby U Kužele“ v Ochozské jeskyni. Někdy na počátku devadesátých let jsem na povrchu nad Ř – 10 pomáhal s geofyzikálním měřením ing Jiřímu Hruškovi z GÚ ČSAV Brno. J. Hruška sledoval z povrchu chodbičku průkopu a na jejím konci

prohlásil, že přechází do vertikály ! Po nějaké době se Trávníček s Huserem k tomuto místu prokopali ! Dál už se, jak jsem již uvedl, nepokračovalo. Současný stav Jezevčí jeskyně podle mého vyžaduje nové zmapování.

Obrázek nahoře : Toto je pohled do prokopané východní chodbičky Jezevčí jeskyně. V tomto prostoru pracovala pod odborným vedením Dr. Himmela dvojice Adámek – Dubovec.

Obrázek dole : A takhle vypadá koncové místo prokopené chodbičky v Jezevčí jeskyni, kde chodbička přechází do vertikály. Tohoto místa dosáhl Trávníček s Huserem. Takže, teď už víš, milý čtenáři, proč si myslím, že jeskyně Jezevčí, Adlerova a Křížova jsou jeskyně ponorové, nikoliv vývěrové. Podle mého názoru se zde vody propadaly do dávného vodosvodného koridoru, jehož torzem je dnes to, čemu říkáme Ochozská jeskyně. Do dávného koridoru, který je dnes zcela zasedimentován a podzemní vody si posléze našly cestu některou z jeho okrajových větví. Do dávného koridoru, ve kterém leží průkop Knöttigovy party.

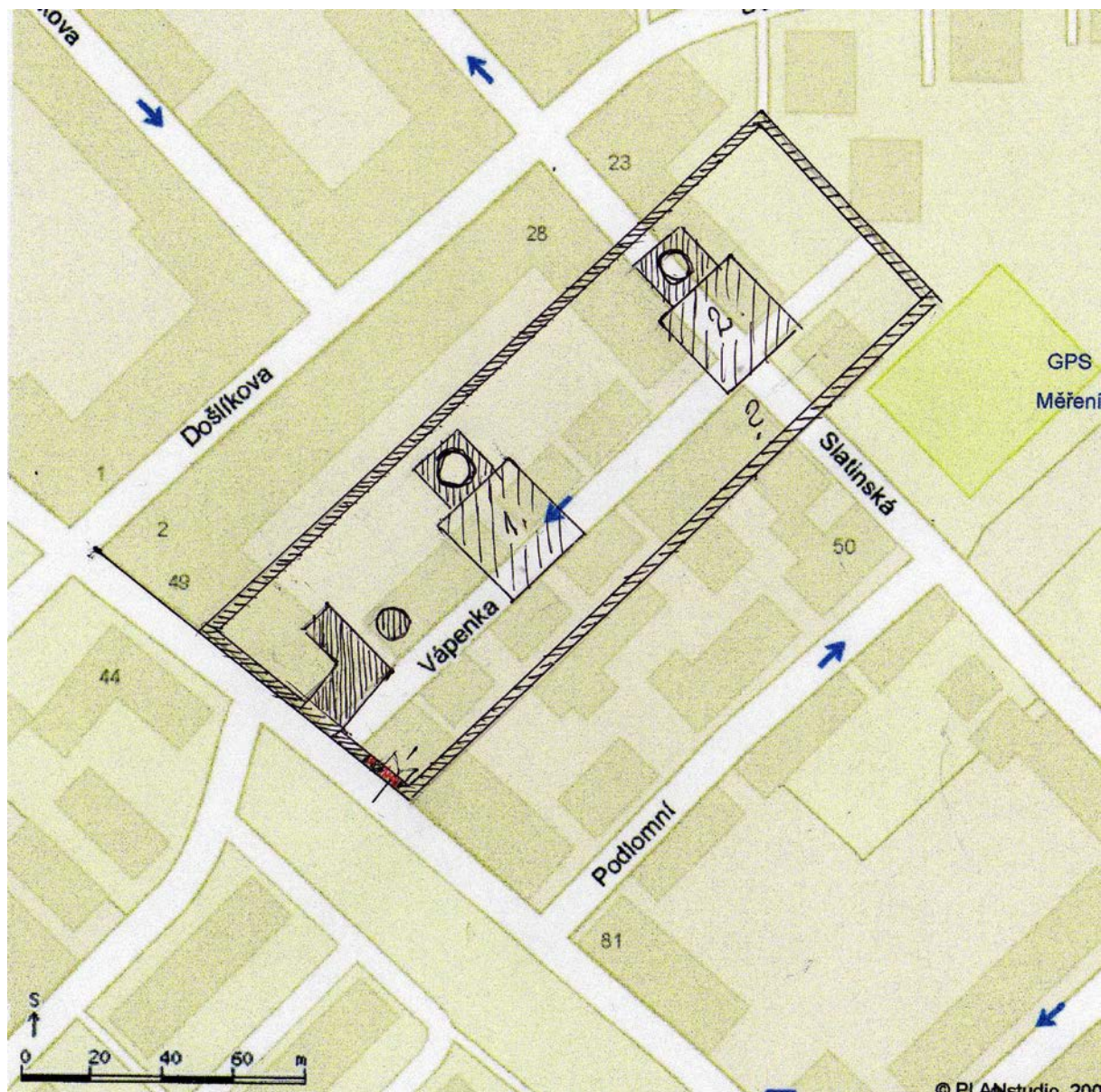
Už jen to, že současná prolongace Mechového závrtu či Hynštovy ventaroly prováděná členy ZO 6 - 12 směřuje kolmo dolů dokazuje logiku těchto úvah ! (Viz Tématický okruh 2 „Nové poznatky“ na tomto CD, soubor Výzkumy ZO 6 – 12).

Dodatek k poznatkům o studni ve vápence, zrušené cca před 70 ti léty.

Na ulici, na které bydlím, žije muž, jménem Vladimír Coufal, který zde bydlí od ranného dětství a leccos pamatuje. Pokud se toho dožije, bude mu letos v létě 90 let ! A na toho pamětníka jsem si vzpomněl, když jsem dumal nad problémem, jak tato vápenka kdysi vypadala a kde asi byla studna. Tak jsem jej po předchozí dohodě dne 7. dubna 2010 navštívil a on se snažil při mé návštěvě vytěžit ze své paměti, jak ona vápenka v době jeho dětství (20. a 30. léta 20. stol.) vypadala. Nejprve mi dovolu, abych vám představil onoho pamětníka.

Tak tohle je pan Vladimír Coufal, narozený v roce 1920, žijící dodnes v Brně Juliánově, na Sejkorově ulici.

A takhle to dopadlo, když jsme spojili s panem Coufalem svoje paměti a vzpomínali, jak to tam kdysi vypadalo, když tam ještě byla ta vápenka. Paměťový náčrt dávné vápenky je vkreslen do plánu zastavěné sítě dnešních ulic. Dnešní ulice „Vápenka“ leží skoro v ose zaniklé vápenky. Vápenka měla kdysi dvě pece (na vypalování vápna) s komíny, byl tam objekt kanceláří a bytu majitele, někde před kterým se nacházela ona ve skále prostřílená, hluboká studna na možném zdroji krasových vod, o které hovořím v předchozím textu. Do objektu se vjíždělo dvoukřídlými vraty v dolním rohu náčrtu (zakresleny červeně) vedle kterých byla dvířka, kterými se vcházelo.

VI. Coufal potvrzuje, že kovová věž s větrnou turbínou sloužila k čerpání vody ze studny.

Podoba vápenky je bez záruky. Přece jenom je to už dávno a nám oběma již selhávala paměť. Ale spojenými silami jsme si ujednotili vzpomínky a zdá se, že takhle nějak byly nejdůležitější objekty na půdorysu vápenky rozmístěny, včetně studny, o které je řeč.

Pro klid svého svědomí budu dále pátrat v archivech, zda se někde nenajdou plány této dávné výroby vápna, zejména umístění zmiňované studny. Pokud něco objevím, dozvíte se to v Edici SE – 3 – 2011 !

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři senioři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 1 :
Povídání o tom, co je to kras a jak vůbec vznikal a tvořil se kras.

Název práce :

Závrtý okrajového údolí ve Skrejšnách u Křtin.

Koordinátor a autor této práce : **Mgr Ladislav Slezák**

Redakce a spolupráce : Richard Cendelín
Josef Pokorný

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009
Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Tato práce vyšla ve Sborníku muzea Blansko 2009.

Ladislav Slezák

Závrtý okrajového údolí Ve Skrejšnách u Křtin

Rozsáhlá a hlavně komplikovaná problematika postupné rekonstrukce paleohydrografického vývoje říčních sítí na území vápenců Moravského krasu od konce paleogénu až po holocén si vyžaduje, aby byly postupně zpracovávány dostupné dílčí poznatky a postupně syntetizovány v rámci celého území. Je patrné, že starší vývojové fáze lze zahrnout do geneticky podobného rámce, který je aplikovatelný na geologické podloží celého území. Původně poměrně jednoduchá síť vodních koridorů byla predisponována převážně tektonickými a litologickými činiteli. Vlivy karpatské orogeneze byly tak zásadní, že hydrologické projevy lze vázat na výzdvih celého horninového komplexu východního okraje českého masívu a s ním změny ve staré hydrografické síti široké oblasti. Pro území Moravského krasu se jako podstatné jeví kromě již zmíněného výzdvihu vápencového bloku též otevření významných tektonických poruch z období konce paleozoika, ovlivnění uložení vlastních vápenců formou rozvolnění vrstevních ploch a vzniku kliváže, jejíž směrování odpovídá směru vrstev. Z geologických prací (mapování) vyplývá, že oživená hercynská tektonika (směry SZ–JV v hodnotách 120°–150°) sehrála roli příčných kolektorů podzemních vod a na ně vázaných

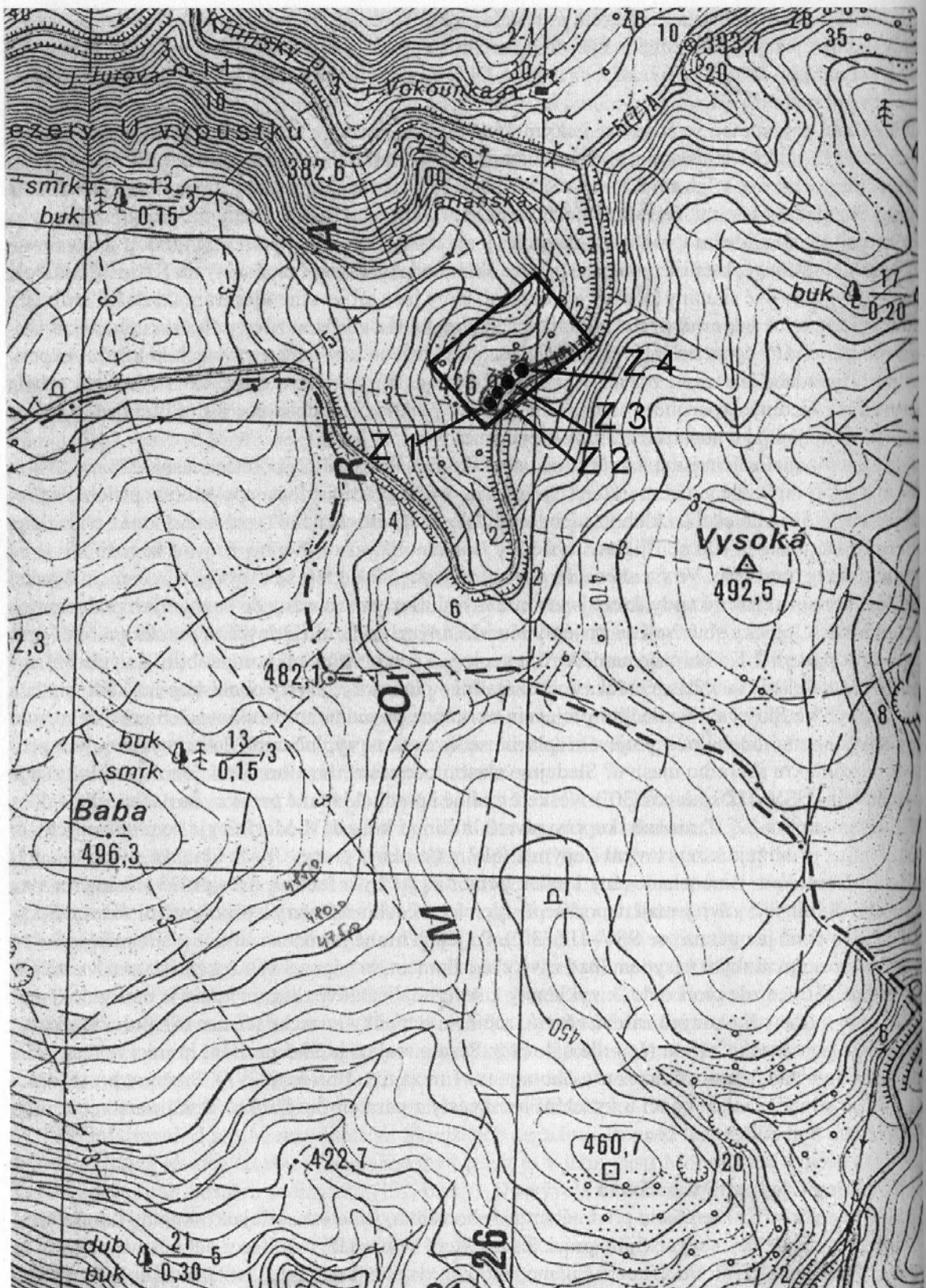
jeskynních soustav. Vůdčími směry pro tvorbu hlavních podzemních systémů jsou směry SSV–JJZ (30°), odpovídající průběhu vrstevních sledů a souhlasně i kliváže (břidličnatost má odlišný úklon, je oproti vrstevnatosti strmější). Jeskynní systémy i povrchová přetoková údolí a na ně vázaná okrajová krasová údolí sledují kilometry dlouhé trasy, zatímco systémy a povrchové tvary (modelace kaňonů) založené na směrech SZ–JV mají daleko kratší průběhy. Zlomovým obdobím, kdy se tato tektonika projevila zásadně, je období oslabení erozních bází na jižním konci vápencového území (oblast Mokré) a naopak zesílení vlivu erozní báze Svitavy. V této fázi se uplatňují poruchy SZ–JV a po nich unikají vody nově tvořenými cestami (krasová údolí a dílčí podzemní systémy). Původní jednolitý hydrologický komplex se rozpadl na dílčí povodí. Severní, střední a jižní část Moravského krasu. Tato fáze je jen obtížně datovatelná, předpokládá se, že hlavní její fáze proběhla ještě před bádenskou transgresí.

Významným obdobím pro tvorbu paleohydrografické sítě na území Moravského krasu je návrat vodních toků z hlubokého podzemí na krasový povrch. Takový zásadní zvrat musel být nutně podmíněn radikálními změnami, které patrně zapříčinila postupující transgrese mladého třetihorního moře (miocén). Vzestup mořské hladiny tak postupně korigoval posun erozních bází krasových toků, jejichž spádové křivky se čím dál více zplošťovaly. Důsledek se dostavil v podobě mohutných akumulací fluvialních materiálů, které zablokovaly vtokové areály (okrajová krasová údolí) do podzemních systémů. Podle výsledků geologických prací víme, že mocnosti sedimentů v předpolí vápenců dosahují dnes kolem 70 m (Sloup, Holštejn). Vodní toky, kterým tak byla uzavřena cesta do podzemí, si razí k erozním bazím cesty povrchově, jako kaňony, jako jakési bypasy (Suchý žleb, Pustý žleb, Luční údolí a další). V některých úsecích povrchových toků patrně vznikaly i kombinace povrchového a podzemního odvodňování, jehož relikty jsou dnes na řadě míst patrné (Horní úroveň Sloupsko-šošůvských jeskyní, jeskyně Kůlna, Holštejská jeskyně, Michalka, Čertův most a celá řada dalších). V této souvislosti je vhodné se zmínit o velice záslužných geofyzikálních pracích pana P. Kalendy Mapování horního jeskynního patra v severní části Moravského krasu. Pleistocenní exhumace krasového povrchu i podzemí a s ní spojená přehlubování dolních částí krasových kanonů (i podzemních jeskynních soustav) je spojena s radikálními spádovými změnami a definitivním vítězstvím erozní báze založené v údolí Svitavy.

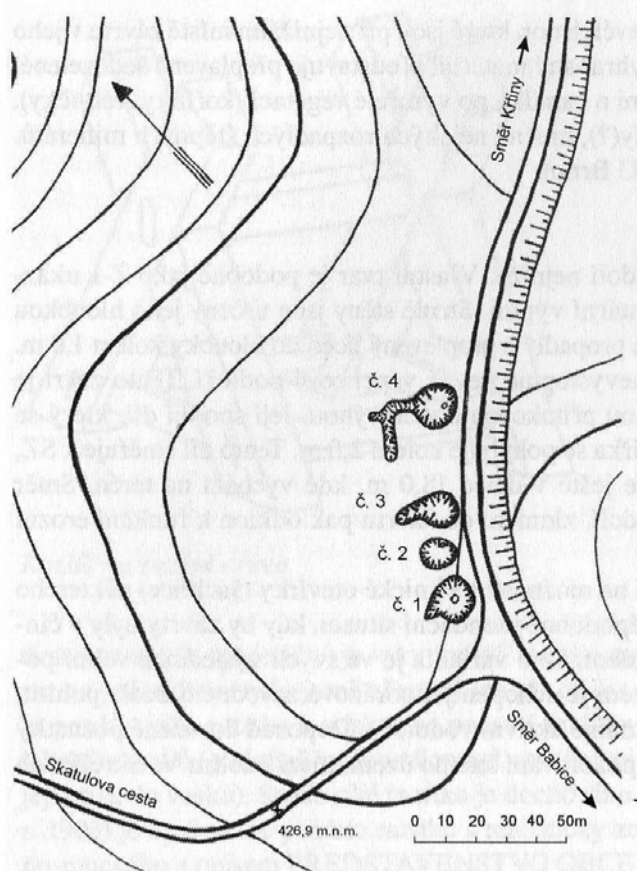
Původně založená krasová okrajová údolí se jeví jako celkově symetrické tvary (v podobě podkovy otevřené proti přítoku vod) s kolmými, až 100m vysokými stěnami. V pojetí krasové terminologie šlo o slepá údolí. V důsledku totálního zaplnění fluvialními sedimenty pak došlo k devastaci uzávěrové stěny v jejím horním okraji, údolí se změnila v poloslepá s trvalým přetokem do povrchových kaňonů (později jen periodicky přetoková, některá dodnes). V případě námi sledovaného okrajového údolí Ve Skrejšnách vznikl postupem vývoje zajímavý asymetrický útvar. Podkovovitě symetrické údolí vytvořené při kontaktu vápenců a spodnokarbonských silicitů, predisponované tektonickými liniemi V–JJZ směrů, fungovalo patrně obdobně jako jemu podobná při severním okraji vápencového území. Stejně tak bylo zaplněno fluvialními sedimenty a stejně tak se stalo přetokovým pro vody odtékající povrchově k jihu za sníženou uzávěrovou stěnou. Dokladem toho jsou zbytky šterků (popisuje M. Kříž) v úvalu západně od návrší Vysoká, které pokračují do oblasti lomů Na Technice (výplně i ve zbytcích krasových dutin).

Původní úroveň skalního dna údolí Ve Skrejšnách neznáme. Rovněž tak nic nevíme o staré jeskynní soustavě za uzávěrovou stěnou. Krasový reliéf je v jižní části Moravského krasu málo odkryt od mladotřetihorních sedimentů (jíly, písky). Do vývoje této části Moravského krasu patrně ještě před bádenskou transgresí zasáhlo zahlobení řeky Svitavy, které umožnilo odvrácení toku Křtinských vod ze směru SSV–JJZ do údolí Ve Skrejšnách po linii SZ–JV k tehdy již existující vývěrové deltě vod v oblasti Josefova (Býčí skála a okolí) a jejich vzájemné fúzi. Vzniklo tak povrchové Křtinské údolí (dnes periodicky inundované Křtinským potokem). Kolem takto vzniklého údolí se zákonitě vytvořila soustava podzemního odvodňování.

S postupným odklonem Křtinského údolí a jeho zahlobováním došlo ke zlomení původní spádové křivky toku (tvůrce údolí Ve Skrejšnách) do nového směru a s tím spojenému částečnému vy-

Mapa základní situace skupiny dolních závrtů č. 1-4. M 1 : 10 000

Zajímavá je 6 m dlouhá erozní rýha, která vbíhá do závrtu od SZ. Její hloubka se pohybuje od 0 do 1,0 m. Vlastní závrt má kruhový tvar, mírně zploštělý ve směru SSV–JJZ. Rozměry: šířka 13,5 m, délka 16,0 m, hloubka 4,2 m. V nejnižším místě je sediment jícnu propláchnutý a vkleslý (obnažena pneumatika).

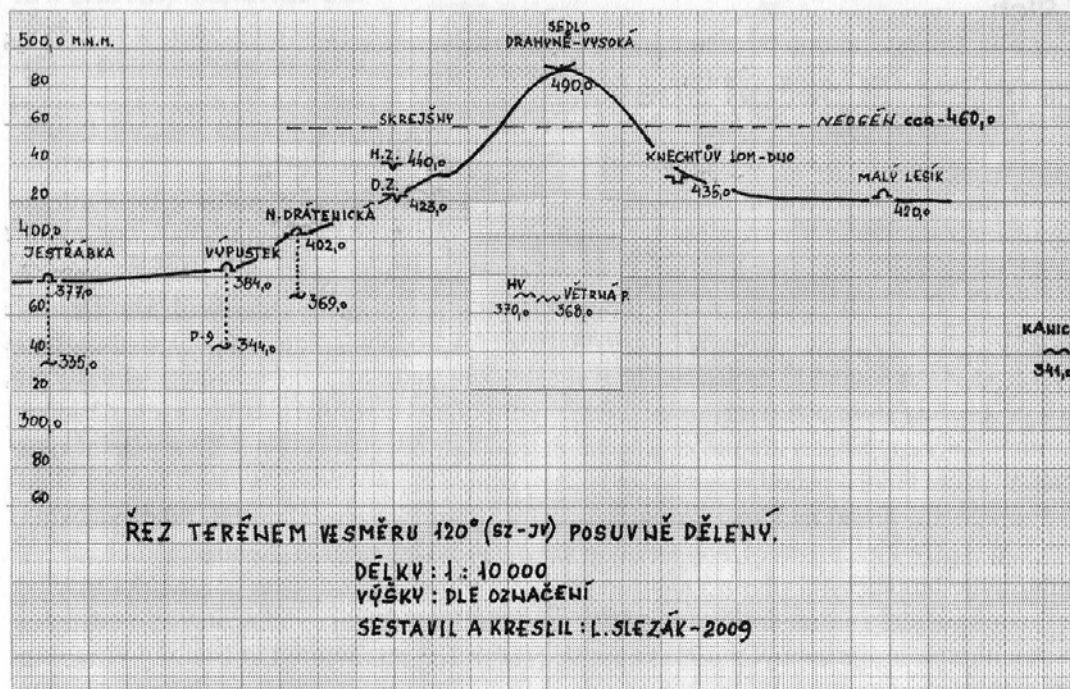
Závrt Z-2

Je nálevkovitého tvaru, menší hloubky a kruhového obrysu. Je vytvořen stejně jako Z-1 v sedimentární výplni údolí bez pevného skalního výchozu. Rozměry: šířka 10,0 m, délka 12,5 m, hloubka 3,6 m.

Závrt Z-3

Základní tvar je kruhový s přítokovým erozním zářezem od SZ. Zářez má délku 9,0 m a hloubku od 0 do 0,8 m. Rozměry závrtu jsou 13,0 x 12,0 m s hloubkou 2,3 m. Zploštělé dno zá-

Skrejšny, detail seskupení závrtů M 1 : 10 000

Terenní řez s výškopisnou orientací okolních lokalit. Terenní práce R. Cendelín, L. Slezák. Zpracoval a kreslil R. Cendelín. Datum 15. 4. 2009

vrtnu je tvořeno vyhrabanými sedimenty z jezevčích nor, které jsou při nejnižším místě závrtu v jeho jižní stěně. Jezevčí nory jsou aktivní, nově vyhrabaný materiál představuje přeplavené šedo zelené, jemně písčité sedimenty s rezivými šmouhami a kanálky po vymřelé vegetaci (kořínky, větvičky). V sedimentu se lesknou drobné šupinky slídy(?), možná nějakých rozpadlých štěpných minerálů. Vzorek byl předán k určení (R. Musil, PF MU Brno).

Závrt Z-4

V celkové skupině je situován po spádu údolí nejnižše. Vlastní tvar je podobně jako Z-1 ukázkovou formou nálevkového závrtu v sedimentární výplni. Strmé stěny jsou určeny jeho hloubkou (0,4 m). V nejnižším místě (při jižní straně) je propadlý a proplavený jícen do hloubky kolem 1,0 m. Opět, tak jako v ostatních závrttech, nikde nevystupuje pevné vápencové podloží. Tento závrt je kruhový, rozměrů 14,5 x 14,5 m se zalomenou přítokovou erozní rýhou. Její spodní díl, který se napojuje na vlastní závrt, je dlouhý 23,5 m. Šířka se pohybuje kolem 2,0 m. Tento díl směřuje k SZ, pak se lomí do směru SSV–JJZ a pokračuje ještě v délce 18,0 m, kde vychází na terén. Směr SSV–JJZ signalizuje projevy spádnice osy údolí, zlomení do závrtu pak odklon k funkční erozní bázi ve dně závrtu.

Další výzkum této závrtové skupiny závisí na možnosti technické otevírky (šachtice) některého vytipovaného závrtu, nebo na téměř nepravděpodobné inundační situaci, kdy by závrt byly v činnosti a bylo možno provést kolorační experiment. Tato varianta je ve svých výsledcích velmi po-fiderní, protože vodami trvale opuštěný systém je schopen jednorázové zavodnění zcela pohltit, aniž by obarvené vody kdykoli navázaly na známé aktivní vodoteče. Doposud dosažené poznatky se pokusíme rozšířit o tektonicko-litologická pozorování širšího území mezi údolím Ve Skrejšnách a Březinou.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh 2 :

Povídání o nových poznatcích z Moravského krasu :

Název práce :

Jeskyně „Švédův stůl“ v jižní části Moravského krasu.

Koordinátor a autor tohoto článku : Mgr Ladislav Slezák

Spolupráce a redakce :

**Richard Cendelín
Josef Pokorný**

Pohled na jeskyni Švédův stůl z Hádeckého žlebu (údolí potoka Říčky). Foto J. Pokorný, jaro 2008.

Ladislav Slezák :

Jeskyně „Švédův stůl“ v jižní části Moravského krasu.

Úvod :

Jeskyně Švédův stůl je velice zajímavou lokalitou, která vešla v povědomí hlavně svými archeologickými nálezy. Tato problematika však není předmětem pojednání této kapitoly, která se bude věnovat otázkám paleogeneze jeskyně v kontextu s vývojem širšího okolí. Pokusíme se tak odkrýt zlomek složité historie, kdy jeskyně vznikaly, postupně byly přemodelovávány až některé zanikly zcela. Bylo tomu tak od počátku mladších třetihor až po dnešek.

Tento proces v nesčetných variacích proběhl na celém vápencovém území Moravského krasu. Díky geologickému vývoji na konci třetihor a počátku čtvrtohor je v povětšině v konfiguraci dnešního terénu mnohdy obtížně čitelný. Lokalita Švédův stůl se tak docela vyhnula zájmu speleologů, kteří vzali za vděk navazující jeskyní Málčinou.

Paleogeneze :

Horní díl údolí Říčky představuje dnes zbytek starého okrajového údolí s koncovou uzávěrovou stěnou, pravděpodobně na dnešní linii Švédův stůl – Liščí díra. Říčka (– v té době patrně poměrně bohatý tok s přítokem od Březiny přes Ochoz k Hádku –) překonala kontakt spodnokarbonských břidlic, pískovců a drob, a zařizla se pytlovitě do vápenců.

Při uzávěrové stěně se vody vlomily do podzemí a vytvořily podzemní systémy, jejichž společnou erozní bází byla geologická hranice při jižním ukončení vápencového území, (pravděpodobně vývěrová delta u Mokré.

Celý podzemní systém byl postupně zanášen fluviálními materiály. Říčka postupně zlikvidovala údolní uzávěru, včetně části jeskynního systému. Zbyla jen torza, která byla následně podrobena další denudaci a destrukcím v období klimatických změn v pleistocénu.

Jednou ze zbytkových trosek staré uzávěrové stěny je paleoponorová jeskyně Švédův stůl. Aby nebyl ničivé činnosti vody konec, přisadil si i Ochozský potok, který při svém zahlubování využil i této jeskyně.

Jak již bylo zmíněno, starý, původní ponor Švédova stolu bychom museli hledat hluboko pod úpatím stráně po portálem jeskyně. Jak hluboko nevíme (– neznáme mocnost zaštěrkování údolí –), podle výše hladin dnešních podzemních vod by šlo jistě o desítky metrů . Abychom se něco dozvěděli o konfiguraci portálu, museli bychom odklidit kužel svahových sutí až pod úroveň údolní nivy dnešního údolí. Možná, že by k tomu mohla přispět i hloubková sondáž v předportáli, či vstupní části jeskyně samé.

Na tomto místě bychom mohli připomenout výsledky archeologických prací prováděných v jeskyni (viz kapitola, zpracovaná J. Pokorným v tomto díle), kde byl zjištěn skalní stupeň, od něhož k portálu nebylo dosaženo podloží. Ověřovací sonda by musela být hluboká 6 – 10 m.

Z veškerých výkopových prací, které byly v jeskyni prováděny, není patrné, že by byly zastiženy fluviální materiály. Zadní část jeskyně, prolomená stropem do terénního hřbetu je patrně výsledkem činnosti vod Ochozského potoka při zahlubování Ochozského žlíbku. Tento, oproti údolí Říčky, relativně mladší morfologický útvar při svém zahlubování dosáhl místa nejužšího předělu a vody přetékal do údolí Říčky, kde patrně končily stupněm vodopádu. Portál Švédova stolu byl v té době od dnešního předsunut nejméně o 10 m. Prouděním Ochozského potoka bylo skalní podloží ohlazováno a ztenčováno, až se následně propadlo. Vody pak vnikly komínem do jeskyně. Nad

dnešním portálem tak zůstalo možné vyhlazené torzo původního řečiště jako jeho dávné dno.

V průběhu dalšího zahlubování údolí Říčky vznikla místní erozní báze pro Ochozský potok (naproti Kamennému žlíbku), jehož vody již do Švédova stolu nedosáhly. Způsobily však proříznutí části dnes neznámého systému jeskyně Paleoponoru a Zařícené (Barborky dle M. Šenkyříka).

Zahlubovací proces Ochozského žlíbku přinesl denudaci rozvětralé Brněnské vyvěřeliny (oblast kolem kostela a hřbitova v Ochozi), bazálních pískovců a neogenní výplně (jíly a písky) Ochozské deprese. Tato skutečnost se podepsala na možnosti zachování teras, či jinak uložených zbytků zachovaných sedimentů. Jejich konzistence nedovolila vzniku štěrků. Ani ve Švédově stolu není tento typ sedimentů zastížen.

Tektonika :

V celém území se opakovaně vyskytují dva významné tektonické směry. Jde o směr SSV – JJZ (30°) a SZ – JV (120 – 140°). Z mapových podkladů známých lokalit je patrné, že uvedené směry jsou predispozičními vůdčími prvky. Naměřené linie poruch na lokalitě Švédův stůl byly konfrontovány s výsledkem virgulové detekce (viz plánek). Výsledky jsou v souladu s pracemi, které byly prováděny v okolních lokalitách (Málčina jeskyně, Liščí díra, Májová jeskyně a další).

Závěr :

Jako objekt praktického speleologického výzkumu by mohla jeskyně posloužit za předpokladu nasazení náročných technických prací. V celkovém kontextu se jeví jako cílená exploatace jižní větve Málčiny jeskyně či prolongace Paleoponoru, včetně průniku do jeskyně Zařícené.

Zmíněné lokality se jeví jako možné cesty do jednoho systému, který je trvale či periodicky inundován podzemními vodami dnešní Říčky, které již mírně spádují k vývěřům (V – 1, V – 2).

Problematikou speleologického výzkumu se v minulosti zabývala i naše výzkumná skupina (Jaroslav Dvořák, s ním autor této práce a přidružený kolektiv v roce 1952) v rámci prací v jeskyni Málčině. Ani na této lokalitě nebyly nikde zastiženy fluviální sedimenty (písky a štěrky), jejichž výskyt by byl korelovatelný s teoretickým výskytem ve staré části ponoru Švédův stůl. Jemné, jílovito – hlinité sedimenty, které všude v Málčině jeskyni převládají, jsou patrně dokladem kalových splachů vodami Ochozského potoka.

Popis k následující tabulce schématických řezů :

Řez – 1 :

Znázorňuje situaci, kdy ještě fungovala uzávěrová stěna okrajového údolí Říčky. Švédův stůl plní funkci jednoho z ponorů. Ochozský žlíbek neexistuje.

Řez – 2 :

Akumulace fluviálních sedimentů v údolí Říčky se postupně zvyšuje. Uzávěrová stěna údolí je Říčkou překračována (poloslepé údolí). Funkce Švédova stolu jako ponoru je postupně omezována. Vzniká zárodek Ochozského žlíbku přetokem vod z Ochozské deprese.

Řez – 3 :

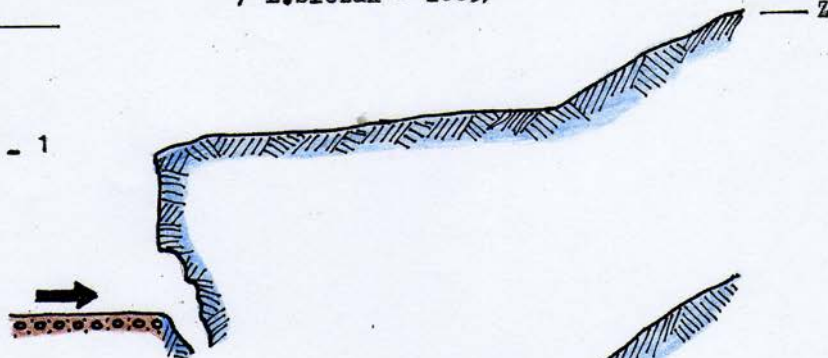
Říčka překonala definitivně uzávěrový stupeň a zahloubila svoje koryto. Její vody již nedosahují Švédova stolu. Ochozský žlíbek postupně vytváří koryto, které modeluje výraznou šíjí mezi údolím Říčky a Ochozským žlíbkem. V nejužším místě, tj. nad Švédovým stolem dělicí hřbítok (tvořený skálou) přetéká a spadá stupněm do údolí Říčky.

VÝVOJOVÉ SCHÉMA JESKYNĚ ŠVĚDŮV STŮL V J. ČÁSTI MOR. KRASU.

/ L. Slezák - 2009 /

V ——— Z

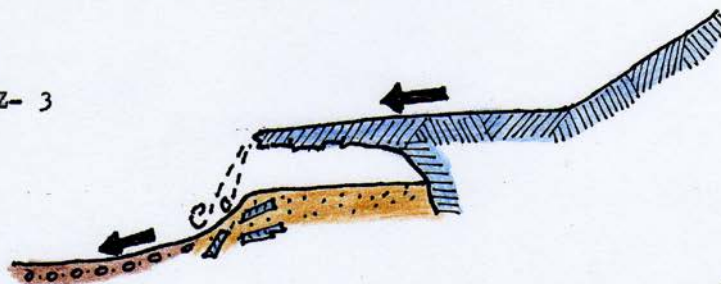
ŘEZ - 1

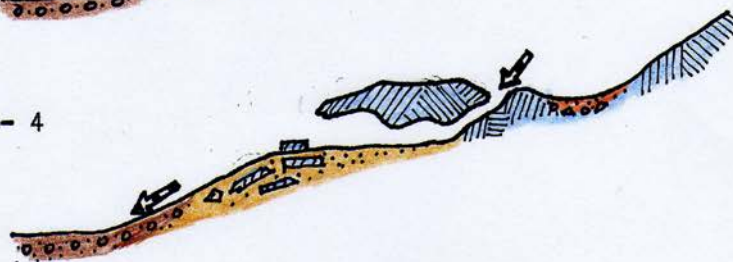
ŘEZ - 2

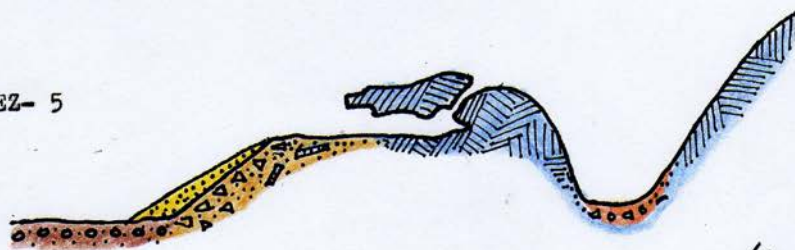
ŘEZ - 3

ŘEZ - 4

ŘEZ - 5

LS 2009

Řez – 4 :

Ochozský žlíbek se dále zahlubuje a do Švédova stolu proniká ponorem. Tuto funkci plní jen periodicky, za zvýšených vodních stavů a patrně krátkodobě. Do jeskyně přináší materiály splachového charakteru (hlíny, sutě). Vody Ochozského potoka se rozptylují i do sousedního systému Málčiny jeskyně. Jako soustředěný tok jeskyní Švédův stůl do údolí Řičky patrně neprotékají. Zeslabený skalní strop nad jeskyní se postupně bortí a portál ustupuje.

Řez – 5 :

Nejmladší denudační fáze jeskyně. Ochozský žlíbek dosáhl spádové křivky k místní erozní bázi (Řička pod Pekárnou) a vody Ochozského potoka již povrchově Švédův stůl neovlivňují.

Pleistocénní klimatické podmínky dále působí na destrukci stropu jeskyně a přispívají k akumulaci splavenin z okolního terénu – (sprašové hlíny, sutě, organický materiál). Jeskyně je trvale suchá a slouží jako místo přechodného pobytu člověka a zvířeny té doby. Na svahu před portálem jeskyně se tvoří kužel osypů, které jsou novodobě překryty odvaalem z archeologických výzkumů.

Edice SE – 3 – 2010
Česká speleologická společnost
Základní organizace 6 – 12, Speleologický klub Brno

Tématický okruh č. 2 :

**Povídání o některých nových poznatcích
z Moravského krasu.**

Název práce :

Trochu historie o jeskyni „Švédův stůl“, z doby relativně nedávné.

Koordinátor : Ladislav Slezák
Redakce a spolupráce : Richard Cendelín
Josef Pokorný, autor níže uvedené práce.

Motto : Howard Blum :

.....jednu z nejdůležitějších rolí ve zpravodajské práci sehrávají – mezi muži, kteří jsou odesíláni do pole – archiváři. Lidé kteří cílevědomě hledají cestičku haldou dokladů a dokumentů, aby pak objevili nenápadný, ale závažný fakt. Možná chybějící, kterého si nikdo před tím nevšiml, nebo byl opomenut, či byl – jen tak - bláznivě odhozen !

Josef Pokorný :
Trochu historie o jeskyni Švédův stůl, z doby
relativně nedávné.

1.) Pár slov úvodem.

Protože jsem se chtěl s historií výzkumů v jeskyni Švédův stůl seznámit, musel jsem prostudovat vše, co bylo o těchto výzkumech napsáno, a jak byly popsány výsledky těchto prací.

Přitom jsem došel k názoru, že popis a výsledky těchto výzkumů nebyly takto nikdy uceleně zpracovány, začal jsem si tedy dělat výpisy a zpracovávat je pro potřebu vlastního poznání. Při této práci jsem měl občas pocit, že mezi vztahy jednotlivých výsledků mi chybí logika. I začal jsem se vyptávat, především Ladi Slezáka.

Ten mi nejprve odmítal odpovídat. Pak se ledy hnuly a on mi napsal svůj názor geologa. To je ta předchozí práce. Já jsem více méně laik, který když už zestárnul a nemůže dělat náročné prostupy, tak se snaží alespoň seznámat se s jeskyněmi prostřednictvím toho, čemu se říká odborná literatura. Lépe řečeno, tuto činnost dělám od té doby, kdy jsem se s jeskyněmi seznámil a pocítil potřebu vědět, proč tomu či onomu v jeskyních tak je.

A tak vám, milí moji čtenáři níže předkládám svůj elaborát, ve kterém seřazuji poznatky tak jak odborníci vyrůstali, a tak jak šly výzkumy chronologicky za sebou. Mimo jiné je ale zapotřebí si uvědomovat, že hranice lidského poznání se neustále posouvají a mladší generace mohou stavět na poznacích svých předchůdců. Proto je podle mého zapotřebí například tolerovat některé závěry Křížovy, protože on ve své době byl průkopník, tudíž nemohl znát to,

co ví věda dnes !A tak to v přeneseném smyslu pokračuje dál, v dalších generacích. Taková je ta dáma VĚDA. Vždyť již atomový fyzik Niels Bohr před léty řekl : „Vědec se musí umět bít za svoji pravdu. Ale musí se také umět své pravdy vzdát, pokud pozná, že za jeho pravdou stojí jiná, ještě větší pravda !“

Možná Vám bude připadat mnou nashromážděný materiál zbytečně rozsáhlý. Je to kompilace, která nechce nahradit práci vědců, jen na ni a na její rozsah upozornit. Já Vám nevím, ale já jsem považoval všechny ty informace za tak důležité, že Vám je chci předat. Vždyť tou jeskyní kráčela nejen geologická historie země, ale i historie lidstva, ale také historie lidského poznávání !!! Čtěte jej a rozjímajte !A taky zvažujte, jestli jsou závěry vědců vždycky logické !

Autor – J. Pokorný – SE – 3.

*

1.) Nejprve povídání o tom, jak jeskyně ke svému názvu přišla :

Jak se zachovalo v ústním podání starých Ochozanů a v dřívější literatuře o této lokalitě, před portálem této jeskyně ležel balvan s ohlazenou horní plochou, prý asi dva krát dva sáhy velký. (Jeden vídeňský sáh = 1,896 48 metru). Můžeme tedy směle říct, že byl velký přibližně 2 x 2 metry. Byla to zcela určitě část zříceného stropu jeskyně. A patrně i zbytek dávného koryta Ochozského potoka, přetékaajícího do Hádeckého žlebu (údolí Říčky). Dnes se tam ten balvan už nenachází. Proč, to si povíme postupně, jak budeme procházet historií této jeskyně.

V dávných rušných dobách třicetileté války zde tábořila nějaká menší jednotka švédských vojáků. Po postupném zařícení jeskyně zde vznikla nevelká soutěska, prostor chráněný se tří stran, ve které se mohli vojáci dobře ukrýt. Předpokládám, že v té době nebylo údolí ještě zalesněné, takže jedna hlídka na hřebeni Svatých schodů (předěl mezi Hádeckým a Ochozským žlebem) mohla spolehlivě zajistit bezpečnost odpočívající jednotky. Zatím co Hádecký žleb protéká ponorná Říčka, Ochozský žleb protéká Ochozský potok. Takže ani o vodu pro sebe a pro koně neměli Švédové nouzi. Nedaleko ležely vesnice Ochoz a Obce, také Hostěnice, a v samotném údolí bylo několik mlýnů. Švédští vojáci snad něco ulovili, něco zrekvirovali

(sebrali) v okolních vesnicích a samotách a takto získanou potravu prý (jak se tradovalo v pamětech prostého lidu) pojídali rozesazeni kolem toho balvanu. Jak dlouho zde byli, o tom se pověst nezachovala. Ale v paměti lidu zůstal název této nevelké jeskyně : Švédův stůl.

Před časem jsem se dozvěděl od pana Miroslava Hromka z Ochoze, že mu jeho otec vyprávěl, že ještě za jeho mládí se nacházela ve skalní puklině na Svatých schodech v blízkosti Švédova stolu vklíněná podkova, o které se vykládalo, že je to podkova koně švédského důstojníka z oněch dob. Pak prý podkova zmizela. Asi ji někdo z pukliny vypáčil a odnesl. Bůhví proč.

Tolik k pověsti o tom, jak jeskyně získala svůj název. Dnes už ti, kteří o tom věděli z vyprávění svých rodičů a prarodičů vymírají a nevím, zda ještě dnešní mladí Ochozané něco vědí o pamětihodnostech svého okolí.

2.) Jak se tato jeskyně objevila v literatuře a co bylo dál :

V roce 1883, ve druhém ročníku časopisu „**Mittheilungen der Section für Höhlenkunde des Österreichische Touristen Club, (Sdělení /Zprávy/ sekce pro jeskynní výzkum rakouského turistického klubu)**“ v prvním čísle ze dne 1.3.1883 na stranách 7 – 14 vychází článek, jehož autorem je studující veteriny, jeskyňář **Florian Koudelka**.

Článek nazval : **Der Schweden sitz – ein Beitrag zur Höhlenkunde Mährens. (Švédův stůl / – v doslovném překladu Švédské sídlo – / přínos k výzkumu jeskyní na Moravě).** Švédův stůl se v němčině řekne : Der Schweden Tisch).

V tomto článku Koudelka popisuje celou řadu jeskyní Hádeckého žlebu. (Hádecký žleb je v podstatě údolí Říčky mezi kopcem Hádkem, pod kterým Říčka vstupuje na krasové území a protéká toto území tak, že má kras na obou březích. Hádecký žleb končí u Vývěrů podzemního toku Říčky, kde levobřežní kras ustupuje k Mokré a dále kras zůstává jen v pravém břehu Říčky. Koudelka tuto část toku Říčky mezi Hádkem a Vývěry nazývá ve své knize „**Ze zapomenutého kraje Moravy**“ z roku 1889 „**Hádeckou Říčkou**“ a tento název této

části toku Říčky se v literatuře mnohdy objevuje a je používán ještě dnes.

Ale vraťme se k tomu, co píše v té době Koudelka o Švédově stole. V tomto článku se o ohlazeném, plochem balvanu, velkém 2 x 2 sáhy, který ležel ve skalní soutěsce před jeskyní ještě Koudelka nezmiňuje. Popisuje ho až ve své knize „Ze zapomenutého kraje Moravy“. Německý popis jeskyně v článku „Der Schweden sitz“ je jinak shodný s českým popisem v citované Koudelkově knize.

Koudelka popisuje Švédův stůl jako jeskyňku, ležící ve strmém svahu asi 14 m nade dnem údolí s plochým stropem, mající podobu čtyřbokého pokoje, s dvěma bočními komůrkami ústícími do komínů. Samotná jeskyně byla dle Koudelky zaplněna suchou, prašnou zeminou, pokrytou balvany, kůstkami drobných živočichů a netopýřími exkrementy. Výplň klesala od zadní stěny jeskyně ke vchodu.

Na fotografii Přemysla Ryšavého z roku 1948 (Foto – Archiv Speleologického klubu v Brně) vidíme „Pohled do portálu Liščí díry“. Tak nějak mohl Koudelka vidět ve své době Švédův stůl, ležící naproti přes údolí.

3.) V jeskyni Švédův stůl začíná výzkum Martin Kříž.

V roce 1886 přichází do této jeskyně krasový badatel **Martin Kříž**. Svoje zkušenosti získané při vykopávkách ve Švédově stole popsal ve svém díle „**Die Höhlen in den Mährischen Devonkalken und ihre Vorzeit**“, (*Jeskyně v moravských devonských vápencích a jejich pravěk*) které vyšlo v ročence „**Jahrbuch der. k.k. geologische Reichsanstalt**“ (*Ročenka c.k. geologického Říšského ústavu*), ročník 42 z roku 1892, str. 440 – 570. Již v předchozím roce, v této publikaci roč. 41 publikoval Kříž poznatky ze svých vykopávek ve Sloupských jeskyních a v jeskyni Kůlně. V roč. 42 pak zpracoval svoje poznatky z Výpustku, z Býčí skály a z jižní části Moravského krasu především z jeskyně Kostelík (dnes Pekárna), Kůlničky a ze Švédova stolu.

Popis Švédova stolu začíná Martin Kříž popisem balvanu 4x4m s vyhlazeným, jako by vymytým (!) povrchem. Příčinu hladkého povrchu balvanu odhaduje Kříž jako působení ledovce v době ledové.

Na snímku výše je zachycen pohled do Hádeckého žlebu z hřebene nad jeskyní. To co vidíte uprostřed je skála nad stropem jeskyně. Pod mechem je skála ohlazená do hladka. Proč ? Proudila zde voda, jak předpokládá Slezák ?

Nejdříve uvádí Kříž původní rozměry jeskyně. Vchod původně 3m široký, 1m vysoký, prostor jeskyně uvnitř 5 x 5m. Po vytěžení náplav uvádí Kříž šířku jeskyně na 6m, délku 5,80 m. Vpravo i vlevo jsou dle Kříže „zálivové výklenky“, levý je 8 m dlouhý a 2 m široký, pravý 5m dlouhý a 2 m široký. Oba končí komíny.

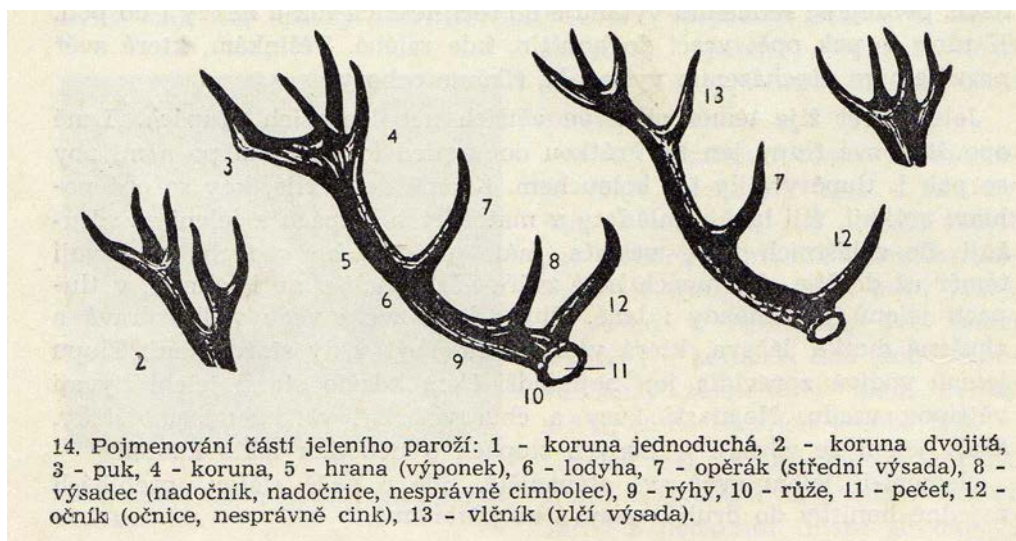
Kříž uvádí, že náplava sahala až 50cm pod strop. Z jeskyně byla Křížovými lidmi vykopána náplava v síle více jak 2 m, z výklenků v síle 1,8m až 2 m.

Horní vrstvu náplav činila černá, humózní hlína, v síle cca 40 cm. Nahoře na ní ležely nepravidelně rozloženy ostrohranné úlomky vápencového šterku. Humozní vrstva byla prorostlá kořeny rostlin a ještě promíšená s ostrohrannými úlomky vápence. Tuto vrstvu označuje Kříž za postdiluviální.

Pod touto vrstvou se nacházela náplava, skládající se z jasně žluté hlíny, promíšená s vápencovou drtí, většími vápencovými ostrohrannými úlomky a ojediněle i s vápencovými balvany. Tato náplava byla silná 1,60 m.

Ze dna jeskyně, v blízkosti levého výklenku naproti vchodu byla ještě vykopána sonda hluboká 1,6 m. Podle Kříže byla sonda již kopána v hlušině, složené z vápencového šterku, který tvoří vrstvy, rozšiřující se přes **skrytý vodní jícen** !

Podle Kříže byla vrstva žluté hlíny o mocnosti 1,6 m, ležící nad sondou klenotnicí kostních zbytků z diluviálních zvířat. Ve spodní části této vrstvy (jako sílu spodní části vrstvy uvádí Kříž 1,20 m), našel 350 kusů kostí nosorožce a další kosti velkých býložravých i masožravých zvířat. Velice se podivuje nálezům 94 kusů částí paroží velkých jelenů. Co jej především udivuje, že jsou to **RŮŽE** ze shozených parohů !!! Nic jiného než růže !!!

Růže = pozice 10. (obrázek převzat z publikace „Myslivost“, kolektiv autorů, SZN Praha – 1966)

Co jej dále udivuje jsou stopy či rýhy, způsobené okusem velkých kostí. Na jednotlivých kusech prý je to zvláště pozoruhodné. Poznatky ze Švédova stolu srovnává s poznatky z jeskyně Kůlny a i když je vrstva kostí ve Švédově stole nesrovnatelně menší, považuje Kříž vrstvy v obou jeskyních za shodné !

Ve zbývající náplavě o síle 40 cm nachází Kříž kostní zbytky pižmoňů, ledních lišek, sněžných zajíců, lumíků obojkových a sněžných kurů. Považuje tedy spodní část vrstvy (síla 1,20 m) za preglaciální, horní část vrstvy (síla 0,40 m) za glaciální. Jinak poznamenává, že stepní fauna se vyskytovala jen zřídka a jen v horních diluviálních vrstvách.

V roce 1902 vydává Kříž společně s Koudelkou dvoudílnou publikaci, nazvanou „**Průvodce do moravských jeskyň**“ Ve druhém díle na str. 117 až 119 uvádí autoři popis jeskyně Švédův stůl. V podstatě zde uvádí již výše uvedené informace. Mimo to zde Kříž píše : Poněvadž náplava, jak uvedeno, tvořila uprostřed jeskyně prohlubinku, musí být na dně jeskyně při V. 317 m vodní nádržka anebo chodba vodu odvádějící. Jeskyně byla utvořena vodami, přicházejícími z povrchu komíny; vody potoční tekoucí při V340 tvořily zde záliv a jest možno, že vycházely nějakou trhlinou v Ochozském žlábku ven; nasvědčují tomu rozličné trhliny ve svahu, jdoucím k této jeskyni. V jeskyňce této našel jsem velmi mnoho a to překrásných zbytků

zvířecích. Člověk v jeskyni této se nikdy nezdržoval. To napsal M. Kříž v publikaci, která vyšla v r. 1902.

Vypisuji to záměrně v časové posloupnosti, aby čtenář mohl sledovat historii výzkumů v jeskyni tak jak probíhaly, posloupně za sebou, a jak se rozšiřovalo poznání vědců.

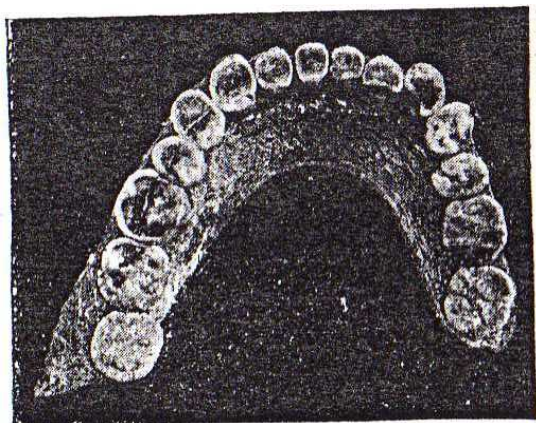
A čas plynul jako voda v Říčce. O jeskyně v nedalekém okolí Brna se začala zajímat řada lidí a různí „knochengräber“ (vykopávači kostí), jak je později nazval Martin Kříž navštěvovali jeskyni Švédův stůl, vrtali se zde v náplavě a sem tam si odnesli nějakou kost.

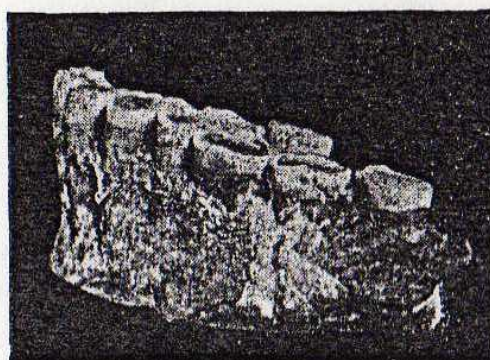
Výše umístěný snímek současného stavu jeskyně jsem použil, aby čtenář pochopil, o čem píše. To vpravo i vlevo jsou stěny profilu D Klímovy půdorysné mapy ze „Studie č. 13“, kterou najdete níže,

v dalším textu. To uprostřed je puklinová chodbička, kterou Kříž nazývá Tunelovitá chodba. V r. 1886 ukončil Dr. Kříž vykopávky v místě, které ve své mapce označuje jako okno. (viz Křížův pláněk jeskyně, umístěný níže).

Tito vykopávači kostí kopali zřejmě tam, kde to šlo, tedy v puklinové chodbičce, vedoucí jižním směrem – k Ochozskému žlíbku. Někdy v roce 1904 sem začal chodit vykopávat kosti profesor František Černý. Ten sebou bral jako pomocníka studenta Karla Kubáska z Bílovic. A když tam Černý přestal chodit, tak ve výkopech pokračoval Karel Kubásek, který zde někdy začátkem roku 1905 vykopal mandibulu (dolní čelist) neandrtálce. To byla bomba ! V březnu r. 1905, v časopise „Verhandlungen“ podává profesor Anton Rzehak zprávu o nálezů pozůstatků Homo primigenius Wilseri.

Obr. 73. — Čelist Ochozská ze spodu (polovice skut. vel.)

Obr. 74. — Čelist Ochozská se strany (polovice skut. vel.)

Tyto obrázky byly převzaty z knihy Karla Absolona „Průvodce Moravským krasem“, která vyšla v Brně v r. 1912. Spodní část této čelisti (viz Absolon – obr. 74) byla jakoby obroušena. Vědci si tehdy mysleli, že jde o rituální úpravu. (Ještě se k tomu dostaneme).

V dopise adresovaném Martinu Křížovi, datovaném 15.2.1907 píše prof. Černý :

„Já jsem nejprve prováděl vykopávky za oknem, ve směru hlavní chodby, přibližně 1,50 m daleko. Potom jsem kopal vlevo do náplav a otevřel jsem přibližně 0,50 m vysoký a stejně tak široký prostor. Práce zde byla obtížná a nebezpečná. Ze stropu vypadávaly kamínky. Naplaveniny byly tak uvolněné, že jsem se neodvažoval plazit se až zcela dovnitř. Kopal jsem jen tak daleko, jak moje paže a můj nástroj dosáhly, a to vpravo a vlevo, až ke skále.

Odevšad v tomto prostoru byly jen kosti hyen, koní, nosorožců, zubrů, velkých jelenů a sobů. Samostatné vrstvy zvířecích zbytků zde nebyly. Byla zde jen vrstva s kostmi koní, hyen, nosorožců, mamutů, jeskynních medvědů, jelenů wapiti a sobů.

V tomto prostoru se nyní Kubásek plazil dovnitř a potom tam vzadu průkop prodlužoval, ale kterým směrem a jak daleko, to nemohu opravdu sdělit, a tam našel lidskou čelist.

Tolik dopis p. profesora Františka Černého.

Já nevím jak vy, ale já tomu rozumím tak, že prof. Černý chce říci, že vrstvy kostí jednoho druhu nebyly nijak odděleny do vrstev, ale kosti všech uvedených druhů byly promíchány v jedné vrstvě. A co na to student Kubásek ? Ten také napsal Dr Křížovi dopis. V dopise z října 1907 Kubásek píše :

Švédův stůl je ve své zadní části nahoru otevřenou puklinou. Současné, ode mne vykopané náplavy vyplňovaly onen prostor. Strop v místě mého kopání nesestává z vápencové skály, ale je vyplněn jasně žlutou hlínou, která je prorostlá zvláště stromovými kořeny a dosahuje až na povrch. Síla této hlinité vrstvy dosahuje přibližně 3 m.

Lidská spodní čelist pochází z této jámy. Také kosti ledové lišky, sviště Bobac a lumíka jsem našel na řečeném místě. Zbytky pižmoně nejsou v mé sbírce zastoupeny.

Tolik ve svém dopise Karel Kubásek.

Měl tedy Dr. Kříž od obou aktérů informace, které mu připadaly rozporné, protože :

- 1.) Profesor Černý tvrdí : „Vlevo od hlavní chodby jsem vykopal 0,5 m vysoký a 0,5 m široký prostor.“ (To je ta jáma, o které mluví Kubásek). Zatím co Kubásek říká, že náplava právě zde od něj prokopána byla a tato jáma byla vykopána od něj.

2.) Profesor Černý uvádí jen nález velkých pozůstatků býložravců a masožravců, které zde našel, zatím co Kubásek uvádí ještě glaciální zástupce. (Podle mého určení pochází tyto vyzvednuté pozůstatky sviště ne od *Arctomys bobac*, zvláště od *Arctomys marmota* zde – říká Dr. Kříž).

Dr. Kříž se zamýšlí, která z těchto informací je správná a tak se nakonec rozhoduje : „Chcete snad, abych s tím souhlasil ? Ale s čím ? Úmyslně se nechci zaručit za žádnou ze zde uvedených informací. A tak, nedbaje svého stáří, chci ještě svoji starou známou, jeskyni Švédův stůl spatřit, a bude-li to možné, přispět k odstranění výše uvedených rozporů ve výpovědích a přinést seriózní vysvětlení.

Dr. Kříž nakonec na místě zjistil, že pravdu mají oba. Jak prof. Černý, tak i Kubásek. Kříž poté napsal : Profesor Černý vyvážel preglaciální vrstvy ven z jeskyně, ale všiml si jen toho, co bylo na první pohled zřejmé. Kubásek v jeho nepřítomnosti tento prostor prodloužil a našel zde lidskou čelist. Byl to tedy Kubásek, který vykopával tu část vrstvy (*vrstvu „n“ Křížova nákresu „Fig. II“ – pozn.J.P.- viz níže*) a poté v této preglaciální vrstvě občas našel kosti.

Jak to tam vypadá dnes, na to se můžeme podívat na dalším snímku : Konec jeskyně je prolomen do Ochozského žlebu.

Po rozhodnutí jeskyni znovu prozkoumat si Kříž vyžádal od Velkoknížecího Lichtenštejnského ředitelství lesů v Pozořicích povolení k provádění vykopávek a výzkumů v této jeskyni. Když je dostal, začal v srpnu 1908 s výzkumem.

Svůj druhý výzkum Švédova stolu popsal Dr. Kříž podrobně v r. 1909 v 10. čísle LVIII (58.) ročníku „Verhandlungen der k.k. geologische Reichsanstalt“ na str. 217 až 233.

(Poznámka J.P. – Ted' bych si jen dovolil poznamenat : Ochozský katastr, ve kterém se jeskyně Švédův stůl nachází patřil několik staletí zábrdovickým Premonstrátům. Po zrušení tohoto majetku císařem Josefem II v roce 1783 spravovala tento majetek „Správa náboženských majetků“. V prosinci roku 1830 tento majetek, zahrnující Zábrdovice, Židenice, Křtiny, Březinu, Bukovinu, Bukovinku a Ochoz koupil v dražbě hrabě František Xaver Dietrichstein – Proskau, sezením na Boskovicích, a to za 222 000 zlatých jako věno pro jednu ze svých dcer, Terezii, kterou provdal za hraběte Mensdorf-Pouillyho. Když jeho dcery Antonie a Marie zemřely, zdělila všechny majetek Terezie Mensdorf-Pouilly. Terezie v roce 1856 umírá a její manžel Mensdorf-Pouilly prodává v roce 1864 Křtinské panství za 500 000 zlatých hraběti z Bubna. Hrabě z Bubna prodává v r. 1882 za 460 000 zlatých panství továrníku Tauberovi z Brna a ten je v r. 1894 prodal Liechtensteinům, jejichž Pozořické panství s Křtinským panstvím sousedilo . Liechtensteinům panství patřilo do r. 1918, kdy bylo vyvlastněno novým Československým státem. Proto musel v r.1908 Kříž žádat o povolení k výzkumu Liechtensteiny).

Abychom pochopili, o čem Dr. Martin Kříž píše, musíme se vrátit k jeho práci, otištěné, jak jsem již výše uvedl, v roce **1909 v 10. čísle 58. ročníku časopisu „Verhandlung der k.k. geologische Reichsanstalt“**. Toto pojednání nazval Kříž : **„Der Schweden Tisch Grotte bei Ochos in Mähren und Rzehaks Bericht über Homo primigenius Wilseri“**.

(Jeskyně Švédův stůl u Ochoze na Moravě a Rzehakova zpráva o Homo primigenius Wilseri).

Když Kříž přišel do uvedené jeskyně, musel z ní nejprve vyklidit překopané hromad náplav. Jak uvádí Dr. Rudolf Prix, **překážel mu v úklidu balvan, který dal jeskyni jméno, tak jej nechal rozstřelit.** To je důvod, proč tam ten balvan dnes už není ! Dle Prixe našel Kříž pod rozstřeleným balvanem zbytky recentního (současného) člověka. Kubásek měl totiž pod balvanem schovánu lopatku, kýbl a starý kabát.

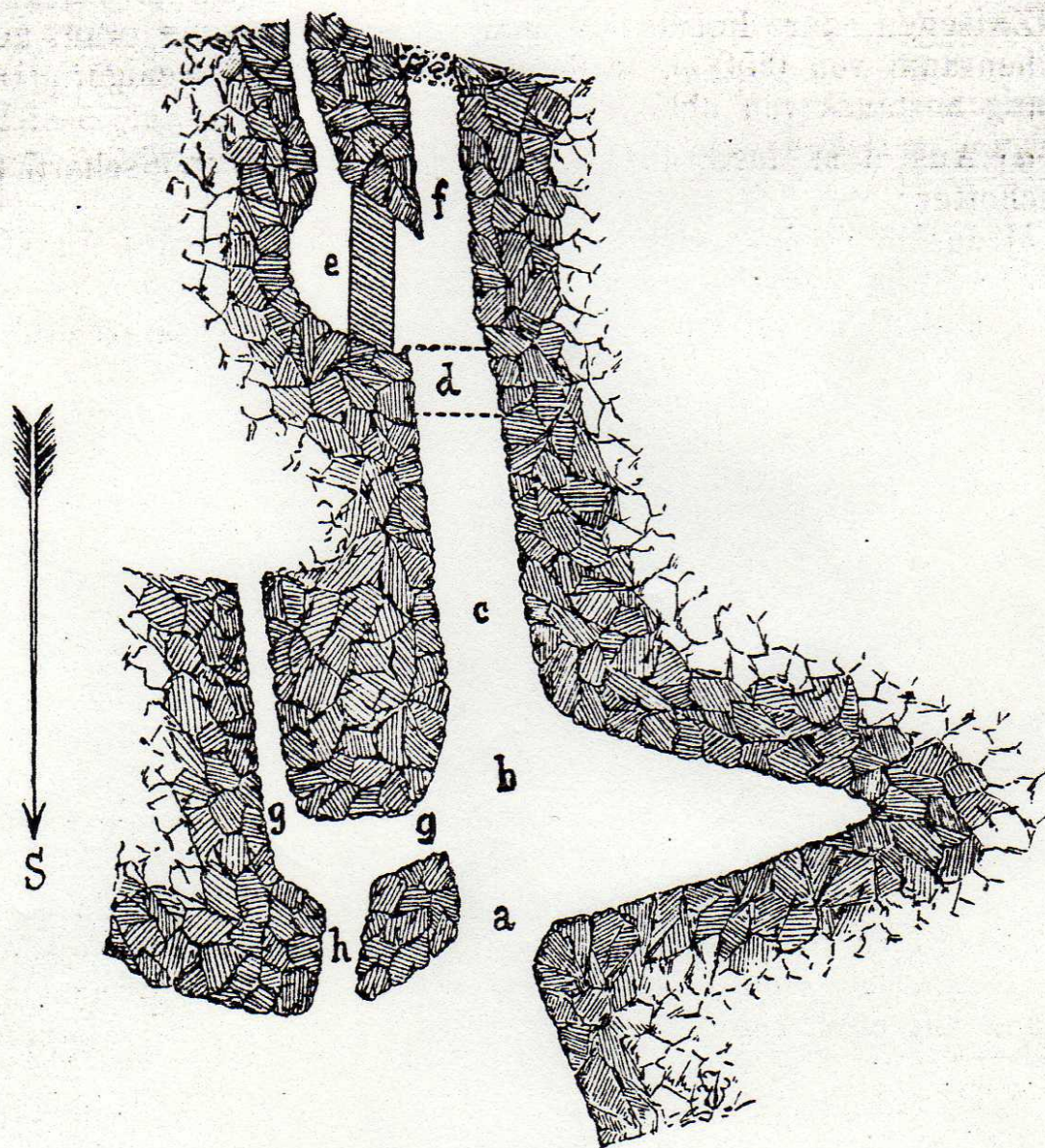
Po vyklizení prostoru uvnitř jeskyně Dr. Kříž nejprve ohledal průkop Černého a Kubáska. Průkop označuje jako „Malou síňku“ (v originále „Kleine Halle“). Píše, že nechal tu za oknem puklinovitě pokračující jeskynní chodbu otevřít až na povrch.

A tady je jeho popis postupu prací nejasný. Otevřel tu chodbu sondou z Ochozského žlebu, nebo nechal dělníky prohrabat se náplavami ? To už dnes asi nezjistíme.

Čtème tedy dál, co napsal : Teprve potom jsme se odvážili prohledat Malou síňku. Jevilo se mi, že pokračování, podobné otvoru do pekařské pece je zaplněno hlinitými náplavami až na povrch. Za této situace bylo provádění výzkumů v této části jeskyně nebezpečné, proto jsem postupoval uvedeným způsobem.

Na počátku vykopávek v Malé síňce (I./ e) byla situace následující : Nízká, 0,5 m vysoká a 1,5 m dlouhá, pekařské peci podobná dutina (II./n) zaplněná žlutou hlinitou náplavou mi dovolila jen se na břichu dále plazit, abych se zde orientoval. Především bylo nutno zjistit, jak vysoká je hlinitá náplava směrem nahoru, jak bude bohatá na nálezy, a jestli tato část stropu nehrozí zřícením. Bylo proto nutné tento díl náplav (II./m) se vší opatrností nejprve odstranit a poté prohledat. A teprve pak jsme se na to mohli podívat. Poté co jsme vykopali skalní strop v síle 0,4m, viděli jsme přes Malou síňku ploše se klenoucí a rozšiřující se skalní strop. Zde už tedy nebylo další nebezpečí, které by ohrozilo další vykopávky.

Fig. I.

Grundriß der Schwedentischgrotte.

Doplňuji mapku, označenou jako „Fig. I“ Křížovým popisem :

a = vstupní portál jeskyně

b = síň či předsíň, táhnoucí se směrem západním do vzdálenosti 10 m daleko, kde přechází v ucpaný komín. Směrem východním se otevírá malá vedlejší jeskyňka, 5 m dlouhá, 2 m široká a 1 m vysoká, která nabývá rourovitého tvaru a táhne se ve směru chodby, (tj. k jihu – pozn. J.P.) Přechází do dvou komínů, označených písmenem g;

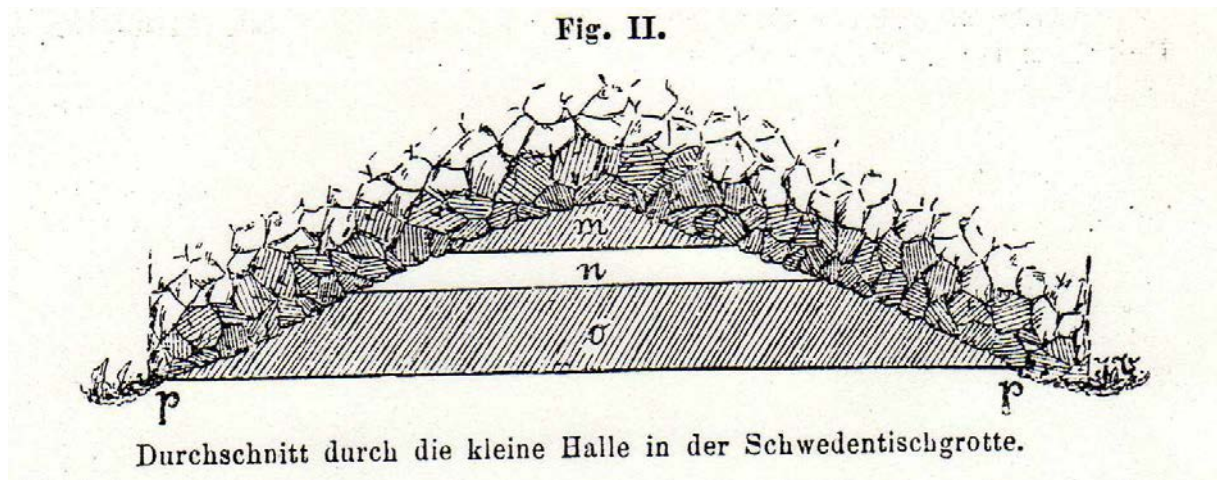
c = tunelovitá chodba, 2 – 3 m široká, 1,5 m vysoká vedoucí směrem jižním, do vzdálenosti 6 m.

d = okno – zde je 2m vysoký a 1 ½ m široký komín, který Kříž nechal v letech 1886 – 1887 vyklidit.

e = Malá síňka. Prostor, kde kopal prof. Černý a kde Kubásek posléze našel tak zvanou „Ochozskou mandibulu“.

f = 2 m dlouhá chodba na povrch

Vysvětlivka : Fig. I = Figura I = Posice I

Na nákresu označeném Fig. II je průřez Malou síňkou, místem, kde Kubásek našel mandibulu. Vrstva „o“ je vrstvou, kde kopal prof. Černý, vrstva „n“ je vrstva kde kopal Kubásek a kde našel onu čelist, vrstva m je potom vrstvou, kterou rozebral Dr. Kříž.

Pro srovnání : Na obrázku níže je otištěna **mapka z roku 1951, jejímž autorem je J. Klíma**, a která byla otištěna v publikaci Antroposu jako Studie č. 13. (Přesnější informace o publikaci viz níže).

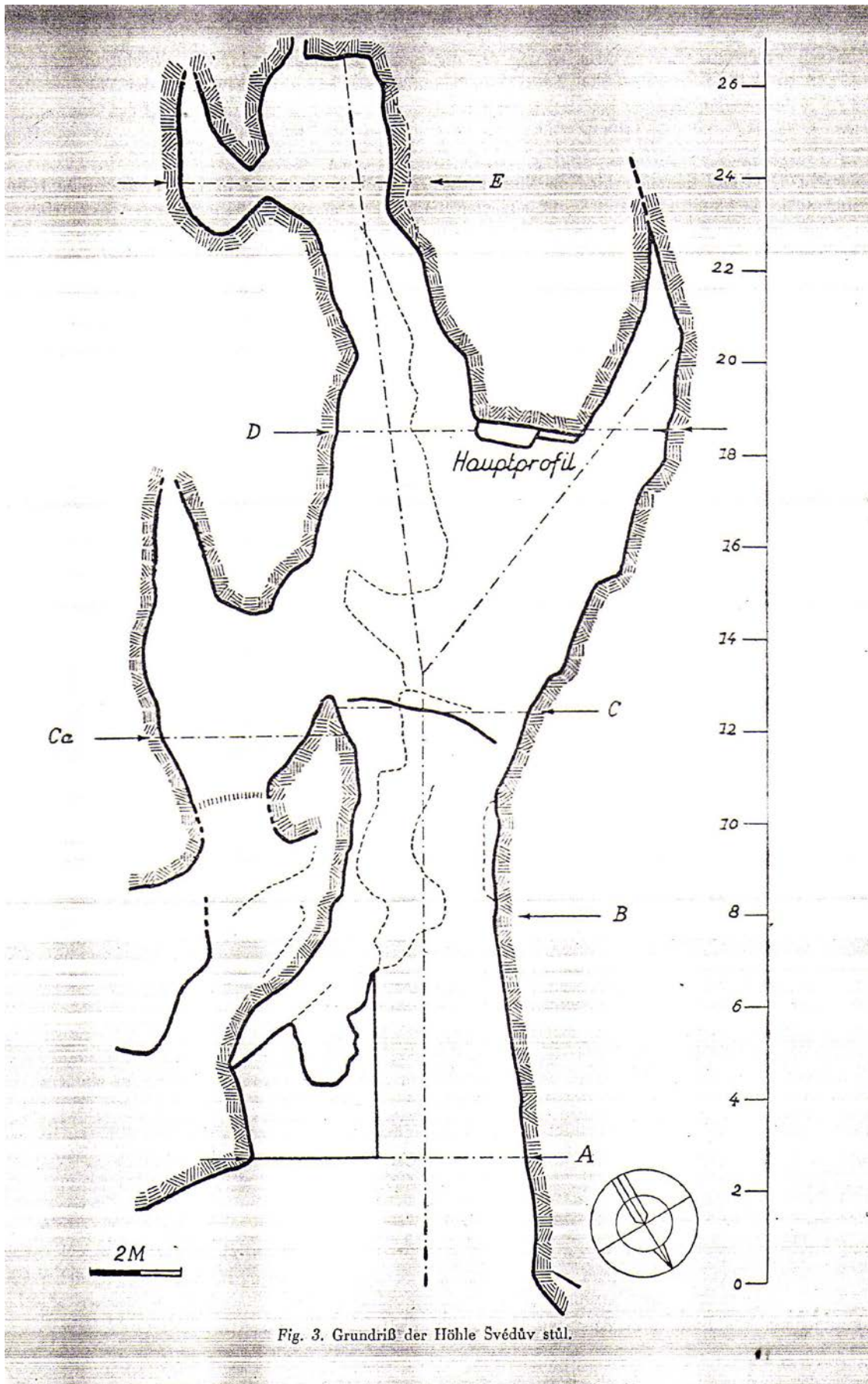
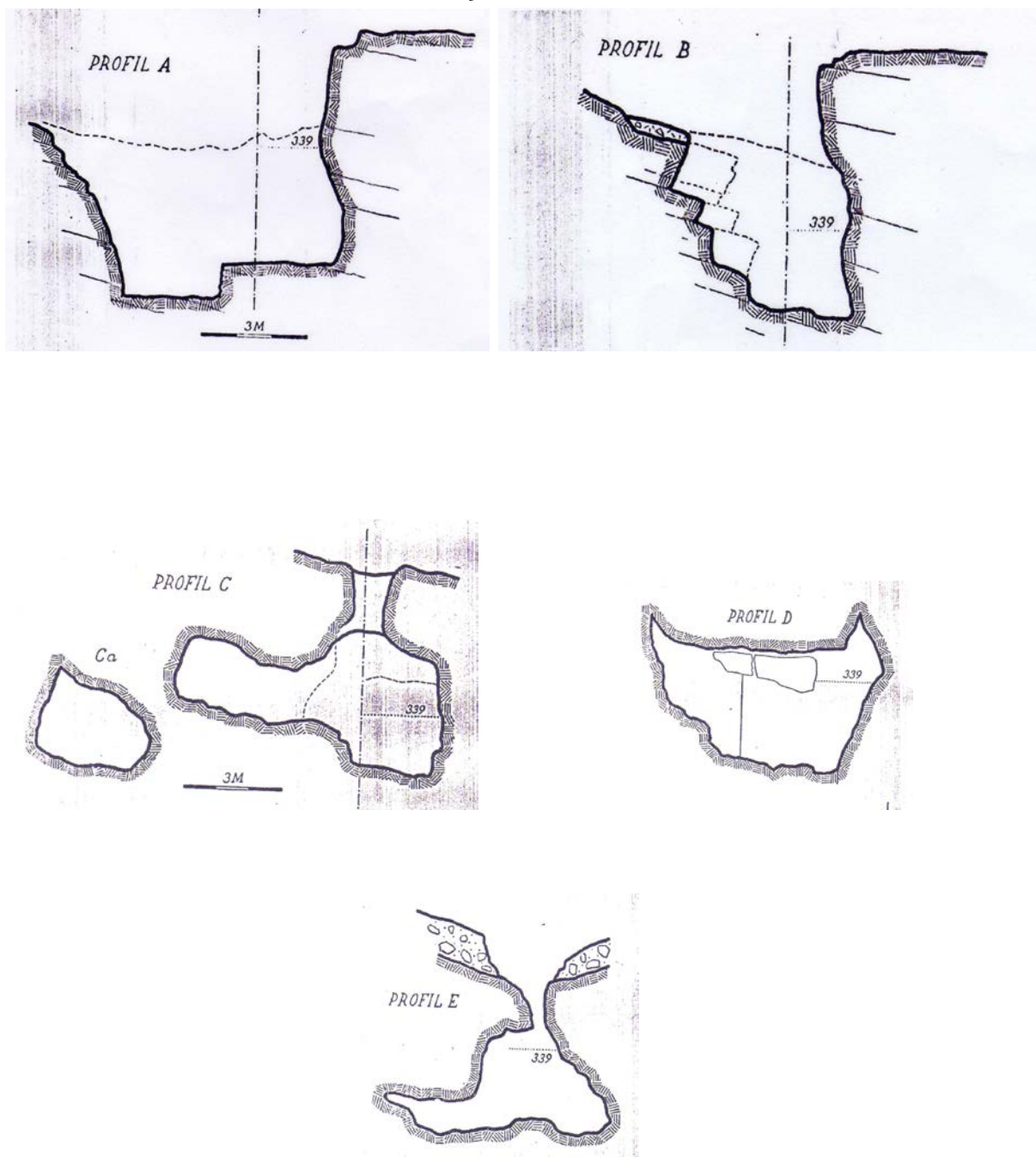
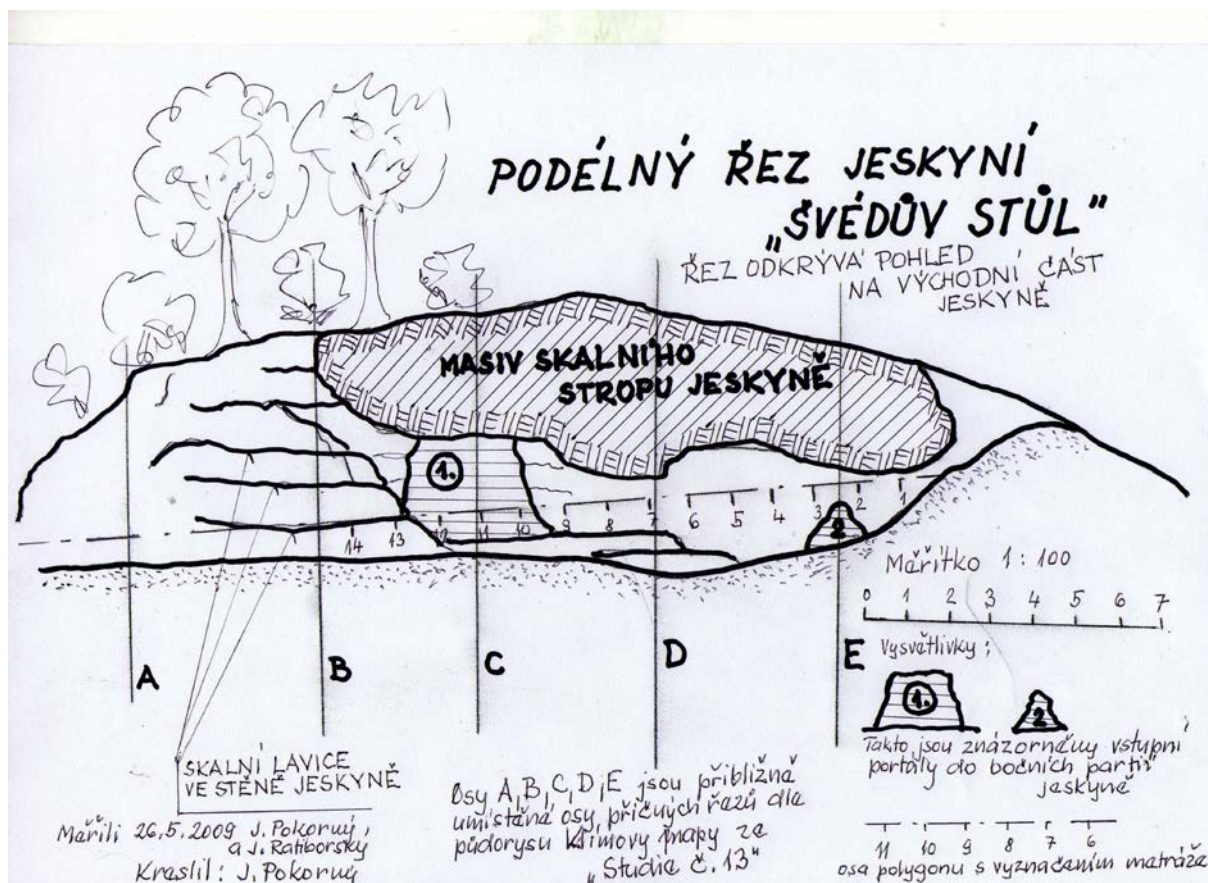

Fig. 3. Grundriß der Höhle Svédöv stül.

Příčné profily jeskyně Švédův stůl dle Klímy. Tyto mapky byly otištěny v publikaci „Die Erforschung der Höhle Švédův stůl 1953 – 1955, kterou vydalo Moravské muzeum v Brně – oddělení pro diluvium „Anthropos“ s podtitulem „Studie č. 13“.

Protože mi ucelený podélný profil chyběl, a i když jej dělali kdysi Himmelové, tak jsem ho s jedním ze svých kamarádů změřil a nakreslil podle svého.

Křížem popisovaná Malá síňka je patrně vyšrafovaná odbočka z chodby, kterou Kříž nazývá Tunelovitou chodbou, a to č. 2.

Pro ucelení představy – na přiloženém snímku výše vidíte vstupní partii boční, východní komory jeskyně, kterou jsem na podélném řezu označil č. 1. Níže zachycuje snímek východní partie před portálem jeskyně.

Oba snímky jsou záběry z východní komory. Na horním je její jižní, na spodním její severní konec, s komínem prolomeným na povrch.
(viz profil „C“ a+ „Ca“ na půdorysu Klímovy mapy)

A toto je pohled do protější, západní komory, nacházející se na profilu „D“ Klímovy mapy. (Označeno jako „Hauptprofil“).

Na spodním snímku je zachycena stěna mezi Tunelovitou chodbou a západní komorou (Na Klímově mapě označeno jako „Hauptprofil“)

Ještě jeden snímek stěny „Hlavního profilu“. Tentokrát lépe zachycuje vstup do západní komory.

Ale vraťme se ke Křížovu popisu jeho činnosti v r. 1909.

V kapitole „**2. Naplaveniny**“ Křížovy práce z roku 1909 najdeme popisy jednotlivých vrstev v jeskyni a to shora dolů. V části, označené „**a.) Vápencová suť a štěrky**“ popisuje povrch náplav. Pro představu čtenáře – na třetí straně této mé práce je fotografie P. Ryšavého z r. 1948, zachycující portál jeskyně Liščí díra. Obdobný je i popis povrchu horní vrstvy ve Švédově stole.

V části „**b.) Černá hlinitá vrstva**“ popisuje Kříž tuto, 40 cm silnou humusovou vrstvu. Popis této první, humusové vrstvy není pro nás nijak zajímavý.

Zajímavější je popis „**c.) Žlutá, hlinitá náplava.**“. Kříž píše : Tato vrstva sestávala ze světle žluté, písčité hlíny úlomky vápence, a z vápencového štěrku. Byla rozšířena po celé jeskyni a výše této vrstvy činila 1,60 až 1,70 m. V Malé sínce na konci jeskyně, kde černá, humusová vrstva chyběla, byla tato vrstva mocná 2,10 m.

Poznámka J.P. – To je velmi zajímavá informace. Znamená to, že Malou síňkou myslí Kříž prostor v profilu Tunelové chodby za „oknem“, označeným v Křížově mapce písmenem „e“.

Tato v paleontologickém vztahu (smyslu) nadmíru významná náplava byla do jeskyně splavena komíny, vodami z povrchu. ***Tento Křížův názor má svoji logiku. Řekl bych, že tato úvaha konvenuje s názorem L. Slezáka. Tím ale znevažujeme názor p. prof. Musila, že jde o doupě hyen. Nebo ne? Používaly by hyeny jeskyni jako doupě, pokud by jí protékala voda? Nebo sem napřed hyeny natahaly kosti a pak teprve sem tekla voda, která je zaplnila sedimenty? To také nemá logiku, protože jak Kříž popisuje, v této 1,6 m mocné vrstvě jsou nad sebou kosti živočichů patrně z jednoho interstadiálu a z jednoho stadiálu. Tolik generací hyen zde snad nebylo! Logika napovídá, že ohryzané kosti unášela voda, která protékala komíny do jeskyně (a z jeskyně tekla kam? – patrně dnes již odplavenými, nebo zcela zasedimentovanými a nám zatím neznámými cestami! Ale to Kříž dokáže vysvětlit! Viz níže.)***

Kříž dále pokračuje: „Když později posuzujeme situaci, docházíme k poznání, že tyto vody mohly splavovat do jeskyně po spádu náplavu jen z velmi malé plochy.

Na východní straně jeskyně se zvedají menší skalní partie, které, jak skalní bloky vyhlížejí, v délce od 20ti metrů a šířce asi 7m přes málo skloněný povrch podzemního prostoru; odtud nyní, tedy z plochy od 160 m² mohly tyto vody ten materiál do jeskyně splavovat. Tento materiál sestává z miocénních písků, téglů a skalních úlomků vápencového masivu.

Já nemám odborné vzdělání adekvátní práci speleologa. Co vím o vědách, které se úzce dotýkají speleologie, to mne nejprve učil Dr. Himmel a další lektori, později jsem hledal poznatky v literatuře. Neumím moc německy a přesto si překládám německé odborné texty. Především proto, abych rozšířil svoje poznání o lokalitách, které mne z nějakého důvodu zaujaly.

Křížovy materiály nikdy do češtiny přeloženy nebyly. Aspoň jsem to nikde nenašel, tak jsem si je musel přeložit. A nacházím v nich poznatky, které ve mně vyvolávají otázky, na které hledám odpovědi. Když jsem tyto otázky přednesl Lad'ovi Slezákovi, odpověděl mi jako

geolog. To je ta jeho práce o Švédově stole na konci této mé kompilace v tomto tématickém okruhu.

Možná, že ani Kříž neviděl ve své době některé věci ve správných souvislostech. Přes veškerou snahu nemohl znát to, co víme dnes. Ale jestli má pravdu, což já nedovedu seriózně posoudit, jestli má pravdu, pak stojí teorie zavlčení kostí do jeskyně hyenami na vodě ! Co když voda splavovala do jeskyně kosti, ohryzané pravěkými lidmi, tábořícími u vodního toku? Nebo byl ohryz hyenami druhotný ? Nebo zde byl mělký záliv s napajedlem, kam si dravci nosili úlovek? A zbytky snad při povodni voda splavila do jeskyně ? V dalším Křížově textu se dozvíme, že v nálezech z jeskyně bylo nalezeno například 60 ks kostních zbytků mamuta, 350 ks zbytků nosorožce, 5 ks jelena velkorohého, 25 ks jelena, jehož latinský název nedovedu přeložit, 150 ks zbytků jelena wapiti, 190 ks pratura či zebra atd. Co to bylo za dravce, kteří úspěšně lovíli tak velká zvířata jako byl mamut či nosorožec nebo medvěd ? Nebo čekaly hyeny, žeroucí mršiny až takové zvíře „klepne pepka“ a potom teprve hodovaly ? Mohou mi vědci na tyto otázky dát seriózní a logickou odpověď ? Prostor k vyjádření dostanou v Edici SE – 3 – 2011 !!!

V části druhé kapitoly „d.) Vápencové balvany (bloky), vápencové kameny a vápencový štěrtek s náplavou“ se zabývá Kříž 1,6 m hloubkou sondou v hlušině pod kulturními vrstvami. Ze svých výškopisných měření (!) dedukuje, že v hloubce 19,4 m se nachází vodní komora, ve které se shromažďuje voda, pronikající dolů komíny či puklinami a spojuje se zde s ostatními podzemními vodami, které vystupují na povrch níže, ve vývěru Říčky.

Řekl bych, že je to více než pravděpodobné. Ten vodní tok tam zcela jistě je.

V dalším odstavci pokračuje Kříž slovy : „Pokud ty jícný, které vedou ke zmíněné vodní komoře budou ucpány, nemohou se v této komoře usazovat žádné vodní náplavy a všechn materiál v hlubinách bude veden a odnesen.

Po přemístění těchto vodních jícnů, do kterých se zřítily skalní kusy ze stropu jeskyně, docházelo poznenáhlu k zanášení těchto jícnů. Mezi

zřícené, velké skalní balvany se vklínily menší kameny a do ponechaných mezer mohly vody, unášející hlínu ještě nanést drobné vápencové úlomky, a při procezování vod posléze tyto vodosvodné cesty zcela ucpat. Tak začal v jeskyni zůstat jen volný vápencový štěrk, který jeskyni zcela vyplnil. Pak už se nemohla hlína, kterou voda připlavovala usazenými kamennými výplněmi protlačit a musela se usazovat v jeskyni. **Podobný jev jsem našel v jeskyni Kůlně.**

(Tolik uvádí starý praktik Kříž a tyto jeho poznatky mají logiku).

Kapitolu třetí nazval Dr. Kříž : 3.) „Relikty živočichů – kostní zbytky“.

3.1 – Nálezy v černé hlinité vrstvě :

V této vrstvě o síle cca 40 cm našel Kříž něco málo kostí recentních zvířat, především domácích. Byly to kosti prasete, ovce, psů a zajíců. Kříž usuzuje, že jde o kosti zavlečené liškami. ***Popustím-li uzdu své fantazii, mohou to být zbytky hodů švédských vojáků, při čemž jedno nevylučuje druhé !***

3.2 – Nálezy ve žluté, hlinité vrstvě :

Tyto v předsíni a v tunelovité chodbě se nacházející vrstvy v síle 1,60 – 1,70m a v malé zadní sínce v síle 2,10 m se nacházející vrstvy byly neobyčejně bohaté na zvířecí zbytky. Zbytky domácích zvířat zde nalezeny nebyly.

3.2a – Od základní vrstvy, obsahující kostní pozůstatky živočichů, tedy od hloubky 2 m vzhůru, počítáno 1,2 m, nachází se zbytky většinou velkých býložravců a masožravců bez přimíšení glaciálních představitelů předešlých. Při čemž bylo, podotýkám, přihlédnuto k tomu, že cervus tarandus – tj. sob sice arktické zvíře je, ale k době ledové nepřísluší.

V následující pasáži uvádí Kříž seznam zvířat, jejichž kostní zbytky v této vrstvě našel a také množství kostních zbytků, které z jednotlivých zvířat našel. Část tohoto seznamu jsem uvedl již výše.

Pokud čtenáře zajímají další nalezené druhy, doporučuji číst Křížovu práci. V originále. Jen bych zde snad uvedl, že u druhu medvěd jeskyní uvedl Kříž počet „asi tisíc kusů“. Jinde uvádí, (časopis „Pravěk“) že jich bylo tolik, že je přestal počítat.

Ve výše uvedené práci použil Kříž jen latinské názvy zvířat. To mi nic neříkalo. Tak jsem hledal v různých encyklopediích, ale výsledek byl žalostný. Nakonec se mi podařilo najít ve 4. ročníku časopisu „Pravěk“ z roku 1908, v jeho 3. čísle Křížovu práci o živočišstvu v dobách ledových a meziledových, kde u latinských názvů uvádí jejich český význam a kde se dokonce zmiňuje, ve kterých jeskyních takové zbytky našel a kolik jich bylo. Tak jsem podle toho překlad Kříže upravil.

3.2b – Nyní přejdeme k níže jmenovaným druhům zvířat následujících zástupců doby ledové a alpínské. Tato 40 cm mocná vrstva byla tedy glaciální, zatím co pod ní ležící 1,20 m mocná vrstva byla preglaciální. Jelen v této vyšší vrstvě mizí – zaniká.

A následuje opět výčet kostních zbytků v horní části vrstvy :

Byly nalezeny 2 ks kostních zbytků pižmoně, 50 ks lední lišky, 80 ks sněžného zajíce, u lumíka obojkového a sněžného kura počty neuvedeny, 75 ks sněžné koroptve, 3 ks kozorožce a další.

3,2c – V horních partiích této glaciální vrstvy se mísí s glaciálními zástupci také pišťucha, stepní křeček a hraboš – v Sibiři obecný. Přece v několika málo kusech. Přesné, samostatně měřitelné vrstvy nemohu konstatovat.

Vrstvy náplav se tedy rozdělily (Malou síňku do toho nepočítám)

na :	černou aluviální hlinitou vrstvu o síle	0,40 m
	diluviální, žluté hliněné vrstvy o síle	1,60 m
	tj. celkem	2,00 m

Diluviální rozpad :

v preglaciálních vrstvách	1,20 m
V glaciálních vrstvách	0,40 m
Tj. celkem	1,60 m

3.2 d – Vrstvy šterku a vápencové suti. V této vrstvě, v předsíni jeskyně byla ještě vyhloubena sonda do hloubky 1,6 m. Zde již nebyly nalezeny žádné zvířecí zbytky. Tato vrstva byla jalová. Ona musí tvořit doklad doby, která předcházela době, ve které se preglaciální diluviální zvířena přistěhovala do našich krajů. Tato vrstva je rovnocenná s mocnými drobovými náplavami, jaké jsem já nafáral ve Sloupských jeskyních a v jeskyni Kostelíku (dnes jesk. Pekárna). Tyto vrstvy bez kostí, azoické (= prekambrikové) jsem ve svém příspěvku na listu 399 (?) zařadil do pliocenu. (Píše Kříž).

Kapitola 4. Závěrečné vykopávky – ukončení a výsledek.

Kříž dále píše : V letech 1886 a 1887 jsem usazeniny v předsíni, v tunelovité chodbě a poté i ve vedlejší dutině této jeskyně prohlédl a vykopal. Předem mnou v této jeskyni nikdo ani lopatkou nerýpl. Náplavy proto byly neporušené, vykopávky byly svědomitě provedeny, při výběru a posuzování nálezů se postupovalo z hlediska pevných vědeckých základů. (Tehdejších poznatků – pozn. J.P.)

Pro mé následovníky, tj. pro profesora Černého a studenta Kubáska tedy zůstala chodba pod oknem. Za oknem ještě sousedící díl Hlavní chodby a Malé síně. Údajně snad v této jeskyni řádili čas od času v r. 1888 divocí vykopávači kostí, ale na štěstí, Malá síň od nich zůstala ušetřena.

To, co dále Kříž popisuje, jsem již uvedl na str. 14 a 16. Dále uvádí, co za zvířecí zbytky v Malé síni, ve vrstvě pod stropem ještě našel : Z nosorožce třenový zub a 2 úlomky stoličky, 1 díl loketní kosti. Z koně 2 kosti a 2 zuby. Z pratura 3 zuby, z jelena 2 zuby, z jeskynního medvěda 4 zuby, z vlka 1 zub. Ze sněžné lišky sanice spodní čelisti a kost nohy, ze sněžného zajíce spodní čelist a nártovou kost, ze sněžné koroptve 3 ks ramenní kosti a ze sviště stehenní a loketní kost.

A dále píše : Podle Kubáska byla lidská spodní čelist nalezena v náplavě, ve které byly také uloženy kostní zbytky lední lišky, Byla to tedy glaciální vrstva, díl oné vrstvy náplavy, která visela (či byla přilepena ?) na skalním stropě, kterážto zbytky v této vrstvě jsem v předcházejících partiích jeskyně vykopal a prohledal.

K výše uvedeným zástupcům glaciální fauny přidružují se ještě esomých vykopávek *Lagopus alpinus* (jde nejspíš o kurovitého ptáka oné doby) a sněžný zajíc. Nakonec byla na jalové vrstvě vyhloubena šachta (sonda) a bylo konstatováno, že tato štěrková vrstva je od skalního stropu vzdálena 2,10 m.

V další pasáži Kříž polemizuje s názory profesora Rzehaka v jeho zprávě o Ochozské čelisti, kterou v r. 1905 v časopise *Verhandlungen* uvedl Rzehak Kubáskův nález ve známost. Závěrem se v tomto pojednání Kříž zabývá antropologickým pohledem na nalezenou čelist. Uvádí, že na obou stranách čelisti chybí vystupující „větve“ (konce) čelisti a dále chybí spodní okraj čelistního tělesa v celém rozsahu na obou polovinách čelisti v partii brady. Následkem toho nemůže být provedeno přesné změření čelisti. Musíme se tedy spokojit s přibližným stanovením výšky čelisti. Z polohy viditelného mentálního otvoru vypočetl Rzehak výšku čelisti na 38 mm, což jak uvádí Kříž je snad správné. Výsledky měření ukazují na chybějící bradu, jejíž spodní partie jsou odlomeny, či ukousnuty.

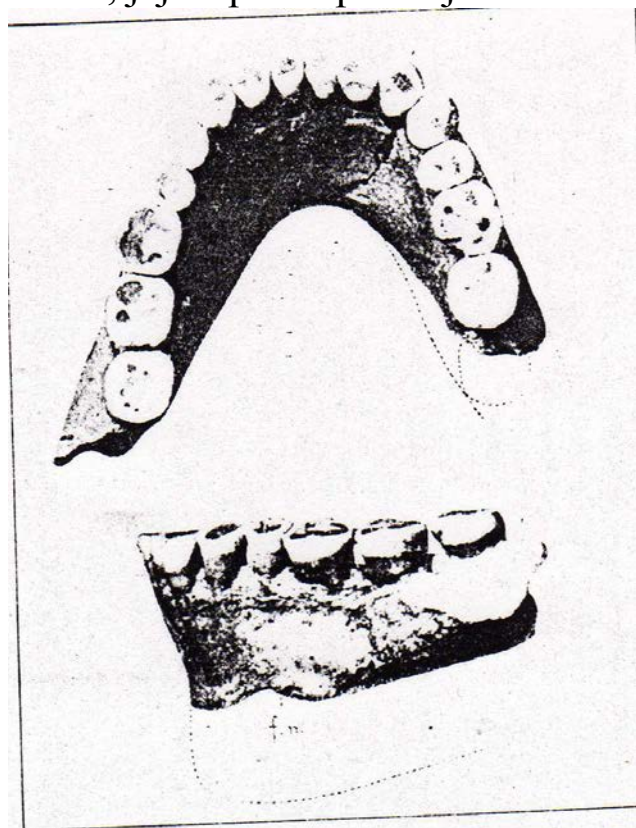

Abb. 2. Der Ochoskiefer. (Nach Rzehak)

(Zajímavý názor na chybějící část brady vyslovil Dr. Vaňura, ale k tomu dojdeme).

Podle mého názoru se tato polemika už netýká problematiky, kterou se v této práci snažím řešit. Dále docházelo v odborné literatuře k diskusím vědců o nalezené spodní čelisti. (H. Virchow, J. Skutil, K. Schirmeisen). To také přecházím. Je to sice součást historie jeskyně Švédův stůl, ale úzce zaměřená na nalezenou čelist.

*

A tak zase běžel čas a Švédův stůl dál v klidu krasověl. V r. 1944 se J. Skutil zmiňuje o Švédově stolu ve svém článku „Na Říčkách“, který vyšel v „Časopise turistů“. Ve stejném časopise vyšel v r. 1947 článek R. Prixe, nazvaný „Badatelské vyhlídky v jižní části Moravského krasu“. Zde právě Prix popisuje rozstřelení hladkého balvanu před jeskyní Švédův stůl Křížem a jeho nález Kubáskových zbytků. Ve „Svobodných novinách“ vychází v r. 1947 stejný článek, jen pod jiným názvem. Zde nese název „Tajemství jižní části Moravského krasu“.

*

K obnovení důkladného výzkumu jeskyně Švédův stůl dochází v padesátých letech 20. století. Již v roce 1949 otevírá brněnská pobočka Archeologického ústavu ČSAV sondážní výzkumy v některých jeskyních jižní části Moravského krasu. V plánu ústavu bylo systematické prozkoumání pravěkého osídlení v Hádeckém žlebu a přilehlém okolí. Při tom bylo zjištěno, že z hlediska těchto požadavků na výzkum se jeví po předběžném výzkumu jako nejvýhodnější vykopávky v jeskyni Švédův stůl.

S pracemi bylo započato v r. 1953 a byly ukončeny v r. 1955. Pak byly výsledky výzkumu odborně zpracovány v laboratořích ústavu a posléze došlo k jejich zveřejnění a to v publikaci, kterou vydalo Moravské muzeum v Brně – oddělení pro diluvium – ústav „Anthropos“ v r. 1962 pod názvem „**Die Erforschung der Höhle „Švédův stůl“ 1953 – 1955.** Podtitul tohoto názvu zní : „**Studie z oboru antropologie, paleoetnologie, paleontologie a kvarterní geologie č. 13.**“ Pro zjednodušení – při odvolávce na tuto práci ji vždy uvádím jako **studii č. 13.**

Tato souhrnná práce kolektivu (v té době) mladých vědců se snažila odpovědět na problematické otázky, které ve vědeckém světě kolem této jeskyně byly vznášeny. To že byla tato práce vydána v německém jazyku, s tím souvisí také to, že významnou část výzkumů financoval odborný ústav v bývalé NDR.

Studie č. 13,

jak jí budeme pro zjednodušení dále říkat, byla zpracována jako studie z oboru antropologie pod vedením **Dr. Klímy**, studii z oboru paleoetnologie vedl **Dr. J. Jelínek**, studii z oboru paleontologie vedl **Dr. R. Musil** a studii z oboru kvarterní geologie vedl **Dr. J. Pelíšek**.

Pro laiky jako jsem já připojuji tyto vysvětlivky :

Archeologie je věda, zkoumající na základě hmotných pramenů zákonitosti a průběh nejstarších dějin lidstva.

Antropologie je nauka o člověku, o jeho původu a vývoji, o vzniku jeho plemen i o proměnlivosti stavby lidského těla.

Fylogeneze se zabývá historickým vývojem kmenů, tříd, řádů, čeledí, rodů a druhů živočišné nebo rostlinné říše, od jednodušších ke složitějším.

Paleoetnologie je nauka, zabývající se studiem dávného vývoje kultury člověka a vývojem všech jevů a problémů lidské kultury v pravěku.

Paleontologie je věda o vývoji života v minulých geologických dobách, zkoumající zkameněliny živočichů a rostlin a jejich vztahy k horninám, v nichž jsou uloženy.

Kvarterní geologie. Kwartér – to jsou čtvrtohory, (antropozoikum), nejmladší období geologické minulosti, vyznačující se střídáním chladných a teplejších dob, a vznikem a vývojem člověka. Kvarterní geologie pak zkoumá stav a vývoj zemské kůry v oné době.

Vzhledem k tomu, že tato práce vyšla jen v němčině, je pro jejich rozsah překlad v přiměřeném časovém horizontu nad moje síly. Křížovy práce jsem překládal v minulosti sám pro sebe. Nicméně – a teď žádám odborníky o odpuštění, ale protože já, laik, ač se obdivuji rozsahu a erudici vykonané práce, vidím ve výsledcích výzkumů jisté nelogičnosti a rozpory, a proto se snažím jen kumulovat fakta a informace tak, abych nelogičnosti které vnímám buď vyloučil, nebo přinutil vědce, aby se jimi začali zabývat. Ještě jednou se významným činitelům vědy omlouvám já, nevýznamný činitel. Ale mně to nedá spát. Možná je to umanutost, ale on to v té šíři a v těch souvislostech při rozsahu poznatků ještě nikdo nezpracoval. Když nic jiného, tak alespoň poznatky jiných uceleně seřadím. Mám za to, že tyto zapadlé informace dnes již mnoho lidí nezná. A to, jak se při práci a získávání poznatků postupovalo, to snad bude také někoho zajímat.

Protože chci rozpory v poznatcích objasnit především sám sobě a tím i širší laické veřejnosti, musím řadit poznatky vědy tak jak jdou za sebou a srovnávat. Nechci být frajtreem, který si hraje po válce na generála. Chci jen poznatky vědy mezi sebou konfrontovat. Bud' nemám pravdu já a pak je všechno v pořádku. Ale co když pravdu mám? Pak je třeba nesrovnalosti vytypovat a objasnit je. Vytypovat je mohu, to je účelem této práce. Ale objasnit je – to už musí udělat jiní ! Odborníci, jakým já nejsem. Nebo by k tomu měli alespoň zaujmout seriózní vědecké stanovisko !

Bohužel, klopýtám přes rozsah práce nazvané „Studie č. 13“. Proto jsem požádal MUDr Jiřího Urbana, dlouholetého člena Speleologického klubu v Brně, odborníka na poli speleologie, znalce jazyků a překladatele, aby tyto práce přečetl a zpracoval jejich objasnění s ohledem na další názory, např. Dr. Vaňury. Než to Dr. Urban vykoná, budu toto téma zpracovávat dále.

Alespoň si objasníme rozsah a šíři zpracování jednotlivých tematických okruhů. Tyto okruhy jsou čtyři. Jak jsem již výše uvedl, každý z těchto okruhů měl svého vědeckého pracovníka, který výsledky výzkumu zpracovával.

Tématický okruh 1 :

Bohuslav Klíma : *Archeologický výzkum jeskyně Švédův stůl na Moravě.*

Tato práce obsahuje 90 stran formátu A4 německého textu včetně tabulek a vyobrazení. Tématicky je rozdělena na následující části :

- 1.) Úvod.
- 2.) Poloha a popis jeskyně.
- 3.) Historie výzkumu.
- 4.) Úkoly archeologických prací.
- 5.) Průběh výkopových prací. (Jednotlivé statistické výkopové úkoly).
- 6.) Stratigrafické poznatky. (Stáří vrstev).
- 7.) Archeologický výtěžek :
 - a.) nejstarší osídlení jeskyně
 - b.) pozdní Mousterián
 - c.) Aurignacen
 - d.) Magdalenien
 - e.) kostní předměty
 - f.) kostní pseudoindustriie
 - g.) obsah holocenních vrstev.
- 8.) Souhrn poznatků.
- 9.) Soupis památek a vyobrazených předmětů.
Popisy : B. Klíma.
Fotodokumentace : J. Škvařil, B. Klíma.
Překlad : E. a R. Tichý.

Tematický okruh 2 :

Rudolf Musil : *Jeskyně Švédův stůl, typické jeskynní doupě hyen.*

Tato práce obsahuje 164 stran formátu A4 německého textu, včetně tabulek a vyobrazení. Tématicky obsahuje následující části :

- 1.) Úvod.
- 2.) Fosilizace kostí. (uchovávání odumřelého organismu v zemi jeho přeměnou v nerostnou hmotu).
- 3.) Ohlodání kostí.
- 4.) Dřívější paleontologické nálezy.
- 5.) Analýza nových nálezů.

- a.) Leporidae – zajícovití
- b.) Sciuridae
- c.) Felidae – kočkovití
- d.) Canidae – psovití
- e.) Mustelidae – kunovití
- f.) Ursidae – medvědovití
- g.) Elephantidae – slonovití
- h.) Rhinocerotidae – nosorožcovití
- i.) Equidae – koňovití
- j.) Cervidae – jelenovití
- k.) Bovidae – turovití

(kvantitativní vztahy k chronologii a ke Klímovi)

6.) Souhrn poznatků.

7.) Popisy : H Železnáková,

Fotodokumentace : O. Plaňava

Překlad : Dr. J. Gruna.

Tematický okruh 3 :

Jan Jelínek : *Spodní lidská čelist z Ochoze. Přínos k jejímu fylogenetickému zařazení.*

Tato práce obsahuje 24 stran německého textu, tabulek a vyobrazení ve formátu A 4. Jelínkova práce je kompaktní, není nijak rozdělena a zabývá se v jeskyni Švédův stůl nalezenou lidskou spodní čelistí a jejími detaily.

Tematický okruh 4 :

Josef Pelíšek : *Kvartetní sedimenty v jeskyni Švédův stůl v jižní části Moravského krasu.*

Tato práce obsahuje 12 stran německého textu, tabulek a vyobrazení ve formátu A 4. Tématicky obsahuje následující části :

- 1.) Úvod.
- 2.) Popis profilů kvarterních sedimentů.
- 3.) Stratigrafické vyhodnocení sedimentů.
- 4.) Textura sedimentů.
- 5.) Petrografie sedimentů.
- 6.) Zhodnocení.

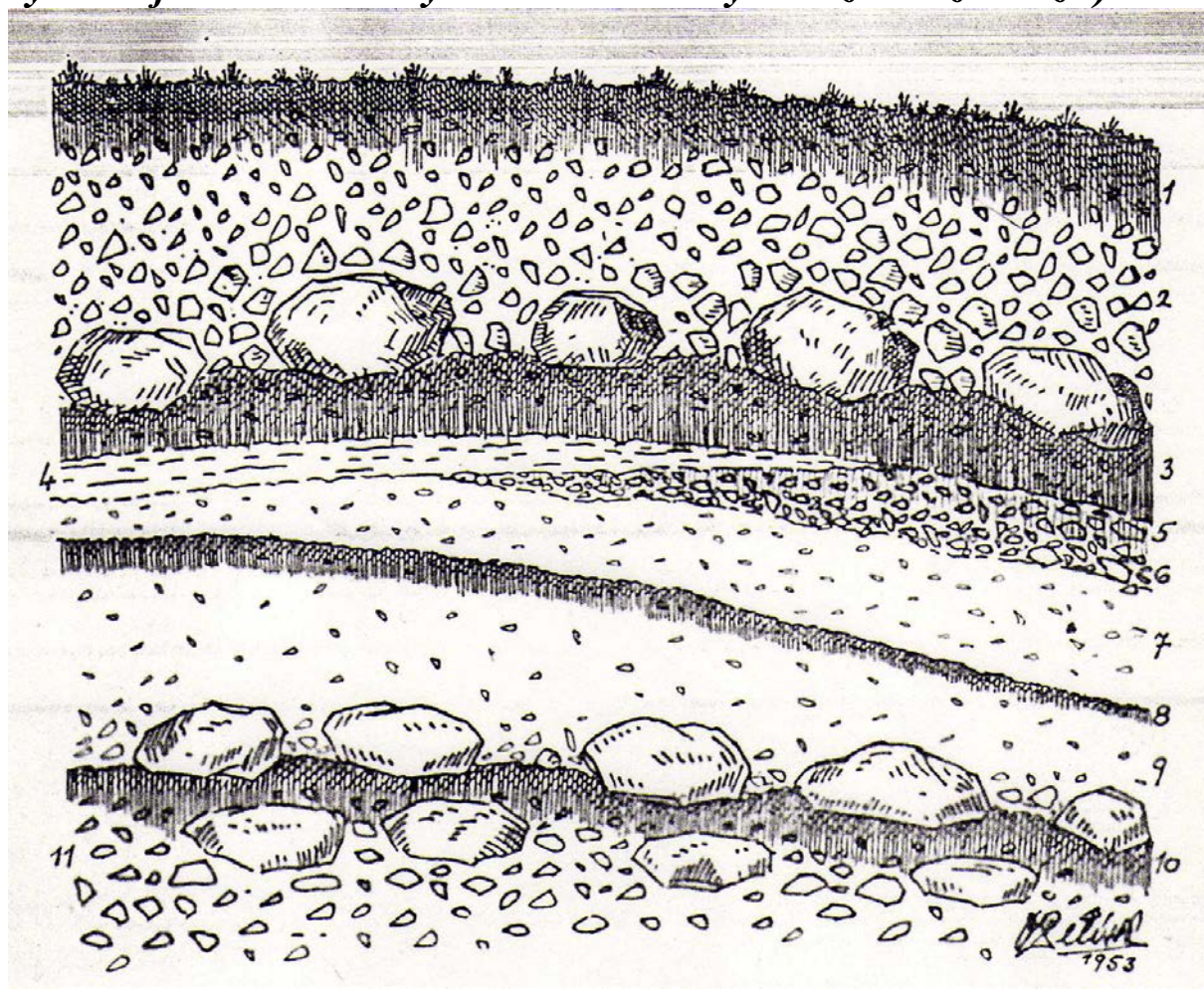
Tuto práci jsem si přeložil a považuji ji za velmi zajímavou. Dle J. Pelíška jeho práce navazovala na profily, otevřené B. Klímou, který také ochotně poskytl Pelíškovi všechny potřebné informace, které při výzkumu zjistil. Tuto práci jsem dále následně doplnil stratigrafickými údaji čtvrtohor dle Vojena Ložka a výsledek předkládám čtenáři :

Podstatné informace z Pelíškovy práce :

V průběhu revizního výzkumu zde byly otevřeny dva související profily, a sice profil před jeskyní, respektive v jeskynním vchodu a profil přesně uvnitř jeskyně.

V popisu profilu (sondy) před jeskyní Pelíšek uvádí :

V této sondě, která byla vykopána až do hloubky 3,70 m bylo nalezeno celkem 11 vrstev sedimentů. Jejich schéma představuje obrázek níže. *(Pozn. J.P. : Na rozdíl od J. Pelíška budu vrstvy popisovat zdola nahoru, což je dle mého názoru v dané situaci výhodnější. Tak se vrstvy na sebe ukládaly. – Viz obrázek níže).*

11. vrstva byla silná 25 cm a nacházela se v hloubce -345 – -370 cm. Obsahovala okrově do rezava zbarvenou hlinito-jílovou zeminu, se středně velkým až hrubým přimíšeným vápencovým štěrkem. **V její horní části se nacházely lavicovité skalní bloky vápenců.** Tuto vrstvu řadí Pelíšek do období **Würm 1.** *(Dle stratigrafických tabulek Vojena Ložka je to období cca mezi minus 60 000 až 75 000 léty před naším letopočtem, předpoklad chladného počasí, stepní krajina s počátky růstu odolných dřevin na příhodných místech, v jeskyních z té doby hojné zbytky medvědů).* Štěrk byl ostrohranný, nezvětralý,

10. vrstva byla silná 25 cm a nacházela se v hloubce -320 – -345 cm. Obsahovala šedohnědou, silně humózní jílovitou zeminu (rendzinu) s 55 – 60 % malého vápencového štěrku, s výrazným, místy až omletým a zvětralým povrchem. **Na povrchu této vrstvy se nachází zbytky ohnišť a ohořelých kostí.** Toť důkaz zbytků paleolitického osídlení. Tuto vrstvu řadí Pelíšek do období **Würm 1 – 2.** *(Dle stratigrafických tabulek Vojena Ložka je to období cca mezi minus 50 000 a 60 000 léty před naším letopočtem /götweigský interstadiál/, krajinu v té době tvoří lesostep, ve vyšších polohách smrky, jedle, modřiny, chybí porosty s vyšším nárokem na teplo. Z obratlovců se objevují mamuti, nosorožci ,jeskynní medvědi, jeskynní lvi a další.).*

9. vrstva byla silná 75 cm a nacházela se hloubce -245 až -320 cm. Obsahovala okrově žlutou spraš s medvědími kostmi, velmi silně promíšenou (70 – 75 %) se středně velkým, převážně ostrohranným vápencovým štěrkem. Obsahuje také ojediněle valouny kulmského pískovce, jakož i okrově žluté rohovce. **Na základu této vrstvy se nachází deskovité vápencové balvany,** které pokrývají zde ležící šedohnědé předcházející humózní vrstvy. Tuto (9.) vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Würm 2,** kdy zde vládlo suché a chladné podnebí. *(tj. dle stratigrafie Vojena Ložka stadiál cca před - 30 000 až -50 000 let před naším letopočtem, podnebí velmi chladné a*

suché. Krajinu tvoří chladná subarktická step, fauna jako v předchozím období.).

8. vrstva byla silná 15 cm a nacházela se hloubce -230 – -245 cm. Obsahovala hnědavou, jílovitou zeminu, (rendzinu) značně zpevněnou, ze směsi malého vápencového štěrku (cca 40 %), evidentně s částečně zvětřalými hranami pohřbeného horizontu dna. **Na horní ploše vrstvy jsou zbytky osídlení z aurignacenu.** Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Würm 2 – 3.** Tehdy vládli krátký hiát mírně vlhkého a chladného klimatu. *(tj. dle stratigrafických tabulek V. Ložka /paudorfský výkyv – teplejší/ před -13 500 až -30 000 lety před naším letopočtem, objevují se neuzavřené porosty odolných dřevin, velcí býložravci, tj. mamuti a nosorožci zvolna mizí, stejně tak i jeskynní medvědi, postupně nabývají převahy drobnější arктоalpínští savci).*

7. vrstva byla silná 40 cm a nacházela se v hloubce -190 – -230 cm. Obsahovala okrově žlutou spraš s bohatým uložením malého ostrohranného vápencového štěrku spolu s dalšími navázanými částmi. **Na horní ploše a v horní části vrstvy byly nalezeny zbytky magdalénského osídlení.** Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Würm 3./stadiál/.** Dle Pelíška je to začátek Pleistocénu. Je to období studeného a vlhkého subarktického podnebí, zejména s navýšením působení mrazu na pukliny. Vznikají vrstvy z ostrohranných kusů vápencových úlomků. *(tj. dle V. Ložka před -8100 až -13 500 léty před naším letopočtem, krajinu tvoří velmi studená subarktická step nebo tundra. Pokračuje vymírání velkých býložravců a dalších dravců a nástup drobnějších arктоalpínských savců).*

6. vrstva byla silná 20 cm a nacházela se v hloubce -170 až -190 cm. Obsahovala vápencovou suť se středně velkými vápencovými úlomky (průměr 7 – 14 cm), s malým promíšením nahoře ležících zemin. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Preboreal.** *(Dle stratigrafických tabulek Vojena Ložka je to období od -8 100 až - 7 000 let před naším letopočtem. Klima přechází z chladně*

oceánského podnebí do pozvolného oteplování. Ustupuje tundra, nastupuje doba březoborových lesů, později smíšené lesy dubů a lísky. Z fauny mizí pleistocénní druhy a objevují se málo náročné, nejstarší ruderatové fauny. Lidé se specializují na cílený lov na určité živočichy a budují nestálá sídliště).

5. vrstva byla silná 28 cm a nacházela se v hloubce -142 až -170 cm. Obsahovala šedohnědou, jílovitou zeminu s drolivou strukturou a velmi zpevněným vápencovým štěrkem (60%) střední velikosti (průměr 5 – 12 cm), jen velmi málo zvětralým. Toto je naplavenina – suťová rendzina. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Boreal**. Dle Pelíška vládlo tehdy suché klima.

(Dle stratigrafických tabulek Vojena Ložka je to období mezi -8 000 až -7 000 let před naším letopočtem. Oteplování roste rychleji než vlhkost, krajina má suchý, pevninský ráz, prodlužuje se letní období. V krajině se daří suchomilnému a teplomilnému rostlinstvu. Objevují se starší ruderatové fauny s teplomilnými sklony, pronikají lesní druhy. Lidé stále ještě kočují a živí se lovem a rybolovem).

4. vrstva byla silná 12 cm a nacházela se v hloubce -130 až -142 cm. Obsahovala šedobílou zeminu, hlinitě-jílovitou, se silným obsahem vápence, s jemnou strukturou, jemně rozpadlá, pronikající do podloží bílými jazyky. Vápencový štěrk (20%) je malý, značně zvětralý, s omletým povrchem. Toto je jílovitý a nezpevněný vápencový sintr. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období počátků Atlantiku, tedy do období **Starší Atlantik**, kdy vládlo vlhké a poměrně teplé klima.

(tj. do období před -5 500 až -4 000 let před naším letopočtem, jak nám říkají stratigrafické tabulky V. Ložka.

V krajině převládají smíšené doubravy. V horách východní Evropy se rozšiřuje smrk, na jihu Evropy roste jedle a vzácněji i buk, savčí fauna má převážně středoevropský lesní ráz. Vývoj přírody probíhá bez rušivých zásahů lidí).

3. vrstva byla silná 40 cm a nacházela se v hloubce -90 až -130 cm. Obsahovala šedou, humózní, hlinitě jílovitou zeminu (rendzinu)

s drobivou strukturou a s masivně zbarveným přechodem směrem dolů. Vápencový štěrtek (45%), dost silně zvětralý, s omletými povrchy. **Ve spodní části této vrstvy byly uloženy střepy volutové a eneolitické keramiky. Na horní ploše této vrstvy ležely nepravidelně, ale bohatě uloženy velké vápencové balvany.**

Ty na této horní ploše šedé rendziny ležící vápencové balvany dle Pelíška naznačují, že tehdy došlo ke zřícení vápencového abri před jeskyní. K tomuto zřícení došlo ke konci Atlantiku, respektive na počátku Subboreálu, jako důsledek silné destrukce převislých vápencových vrstev, která byla způsobena působením intenzivního prosaku dešťových vod (s obsahem CO₂) v průběhu vlhkého a na atmosférické srážky bohatého období Atlantiku.

Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Atlantiku**. (Mladšího Atlantiku ?)

(Tedy, podle Vojena Ložka do období před -4 000 až -2500 let před naším letopočtem. Nástup domácích zvířat, fauna přechází zvolna do současné podoby, mizí ruderatové fauna, včetně dosud přežívajících pleistocénních savců. Počátek primitivního zemědělství a pastevectví, zprvu v původních stepních a lesostepních oblastech).

2. vrstva byla silná 60 cm a nacházela se v hloubce -30 až -90 cm.

Obsahovala čokoládově hnědou, hlinitě jílovitou zeminu, s drobivou strukturou, zpevněnou vápencovým štěrskem (60%) střední velikosti, s hrubými a méně zvětralými kusy se zaoblenými hranami a s hnědou suťovou rendzinou, s malým obsahem humusu. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Subboreal**.

(Podle stratigrafických tabulek Vojena Ložka jde o období před -2 500 až -800 let před naším letopočtem.

Podnebí je v té době poměrně suché a teplé, s několika drobnými výkyvy. Fauna nabývá zhruba současného rázu, na pravěkých sídlištích se hojně objevují domácí zvířata – kuň, skot, ovce, koza, prase, pes. Vzmáhající se zemědělství).

1. **vrstva** byla silná 30 cm a obsahovala tmavošedou, humózní, hlinitě jílovitou zeminu s výrazně charakteristickou drobivou

strukturou, masivní, zavhlý a sypký, středně velký až hrubý vápencový štěrku se slabě navětralými, zaoblenými hranami, (obsah štěrku 60%), recentní, (eventuelně subatlantická) rendzina. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období **Subatlantik**. (*Podle stratigrafických tabulek Vojena Ložka jde o období zhruba -800 let před naším letopočtem až do + 600 let našeho letopočtu. Podnebí, fauna i flora víceméně současné. Stavba oppid, velkých hradišť, velké navážky valů a rozrušování terénu*).

*

Poněkud rozdílné bylo uložení vrstev uvnitř jeskyně. Na rozdíl od vrstev před jeskyní, kde **nenášla sonda skalní podloží**, narazila **sonda uvnitř jeskyně na vápencovou skálu již v hloubce 240 cm**.

Protože Pelíšek v sondě před jeskyní čísloval vrstvy shora dolů a já jsem šel zdola nahoru, jak se vrstvy na sebe ukládaly, začínal můj popis vrstev v sondě před jeskyní nejhlubší, jedenáctou sondou.

Při popisech vrstev v profilu (sondě) uvnitř jeskyně Pelíšek vrstvy ze sondy v jeskyni již nečísloval, jen popisoval. V této sondě zjistil Pelíšek 5 vrstev. Očísluji tedy opět vrstvy shora dolů. A začnu vrstvy řadit od nejhlubší, páté vrstvy vzhůru :

5.vrstva, nad skalním dnem uvnitř jeskyně byla silná 30 cm a nacházela se od skalního dna jeskyně do výšky 30 cm nad skalní dno, tedy od povrchu náplav v jeskyni 210 až 240 cm hluboko. Tvořila ji sytě okrově zbarvená hlinito-jílová zemina ve které bylo přimícháno něco vápencového štěrku. Pelíšek ji zařazuje do období Riss. (*Podle V. Ložka je to období starší jak 100 000 let, vládlo zde zalednění, krajinu tehdy tvořila chladná step či tundra*).

4.vrstva uvnitř jeskyně byla silná 85 cm a nacházela se v hloubce 125 – 210 cm. Obsahovala hnědou hlinito-jílovitou zeminu s bohatým obsahem ostrohranného, ale také zarovnaného nebo korodujícího vápencového štěrku, který je navrstvený hlavně v horní části této vrstvy. Ve spodní části

této vrstvy byly nalezeny mousteroidické artefakty, jakož i stará fauna. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období interglaciálu Riss/Würm. *(To je podle stratigrafických tabulek Vojena Ložka -70 000 až -100 000 let před naším letopočtem. V té době se zde nachází tundra. Podnebí bylo oproti R-3 výrazně teplejší a vlhčí*

3. vrstva uvnitř jeskyně byla silná 55 cm a nacházela se v hloubce -70 až -125 cm. Obsahovala světle okrově zbarvenou sprašovou hlínu, s bohatým obsahem malých až středně velkých vápencových úlomků. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období Würm 2. *(To je podle stratigrafických tabulek, zpracovaných V. Ložkem období před -30 000 až -50 000 léty před naším letopočtem. V té době byla zdejší krajinou chladná subarktická step).*

2. vrstva uvnitř jeskyně byla silná 20 cm a nacházela se v hloubce -50 až -70 cm. Obsahovala šedohnědou, jílovitou zeminu s ostrohrannými vápencovými úlomky. Ve vrstvě byl nalezen Aurignacen. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období Würm 2 /3 *podle stratigrafických tabulek V. Ložka období před -13 000 až -30 000 léty. Podnebí bylo chladné, sem tam se vyskytují porosty odolných dřevin. .*

1. vrstva uvnitř jeskyně. Tedy vrstva zcela nahoře, vrstva, kterou Kříž označil jako jalovou. Tato vrstva byla silná 50 cm . Obsahovala světlehnědou, okrově zbarvenou spraš s hojnými příměsemi ostrohranného šterku. Tuto vrstvu zařazuje Pelíšek do období Würm 3. (To je podle V. Ložka období před -8 000 až -13 500 léty před naším letopočtem. V té době zde bylo suché a studené podnebí subarktického rázu).

*

Jak jste se již dočetli, byly výzkumníky z akce „Studie č. 13“ otevřeny dva profily (sondy). Profil před jeskyní (respektive v jeskynním vchodu) a profil přesně uvnitř jeskyně. Přesnější popis

místa ve kterém byly otevřeny sondy jsem nikde nenašel, ani v Klímově mapce nejsou zakresleny. Z popisu Pelíška víme, že venkovní sonda na skalní dno nedosáhla a byla v hloubce 370 cm ukončena, zatím co sonda uvnitř jeskyně dosáhla skalního dna v hloubce 240 cm. Z výtahu informací v německém jazyce, který uvádím výše vyplývá :

Zřícení stropu jeskyně :

K řízení části stropu jeskyně došlo poprvé v 11. vrstvě, tj v období **Würm 1**, cca před 60 000 až 75 000 léty před naším letopočtem. Domnívám se, že k řízení docházelo vždy na hranici změn podnebí. Voda zateklá v puklinách za mrazivého období zmrzla a tím porušila celistvost skály. Po oteplení se narušená část stropu uvolnila a spadla. Konec konců, tak to mohlo být i v Býčí skále, ale to zde řešit nechci.

K dalšímu řízení části stropu došlo v 9. vrstvě, někdy na začátku období **Würm 2**. To je v období před 30 000 až 50 000 léty před naším letopočtem. Podle toho, že deskovité vápencové balvany, jak je popisuje Pelíšek ležely v základu této vrstvy, která byla 75 cm silná, můžeme logicky předpokládat, že spadly na přelomu období **Würm 1 – 2**, a období **Würm 2**, tedy asi před 50 000 léty. (Ve svých úvahách vycházím stále ze zjištění J. Pelíška !).

K poslednímu, úplnému zřícení části stropu jeskyně došlo cca před 2 500 léty. Proč ? Pelíšek píše : Na horní ploše této (tj. třetí) vrstvy ležely bohatě nepravidelně uloženy velké vápencové skalní bloky. To je můj otrocký překlad z němčiny. Dovolil bych si nyní slovosled části této věty upravit podle svého, tj. ...ležely bohatě, **ale** nepravidelně Možná v tom nevidíte rozdíl, ale já mám zkušenost, že vědci vždy trvají na exaktně přesném vyjádření svých myšlenek. Proto otrocký překlad. Mně tam však to slůvko **ale** chybí.

3. vrstvu zařazuje Pelíšek do období Atlantiku, tj. podle stratigrafických tabulek, vypracovaných Vojenem Ložkem do rozmezí před 4 000 až 2 500 let před naším letopočtem. Protože vápencové skalní bloky ležely na povrchu třetí vrstvy, musely logicky spadnout na konci tohoto období.

Takže jsme si, na základě Pelíškových informací odvodili časové roviny řízení této jeskyně. Stejným problémem se zabýval posléze Vaňura, ale k tomu časem také dojdeme.

Lidé a jeskyně Švédův stůl.

A teď bych se podíval na informace Pelíška a Klímy o tom, jak touto jeskyní procházela historie vývoje lidstva. V sondě před jeskyní, na povrchu její 10. vrstvy, se našly podle Pelíška zbytky ohňů a ohořelých kostí. Takže díky panu Pelíškovi můžeme říci, že už před 60 000 léty zde byli lidé. Lze předpokládat, že to byli kočovní lovci, kteří přecházeli za výskytem zvěře.

V 9. vrstvě se našly kosti jeskynních medvědů. V té době zde bylo podle Pelíška období Würm – 2. To je podle V. Ložka před 30 000 – 50 000 let. V té době zde podle něj (i podle Pelíška) vládlo suché a chladné podnebí, krajinu tvořila subarktická step a z velkých obratlovců zde žili mamuti, nosorožci, jeskynní medvědi a další fauna. To říkají Ložkovy stratigrafické tabulky.

Na horní ploše 8. vrstvy byly nalezeny zbytky aurignacénského osídlení. To byl přelom mezi Würm – 1 a Würm -1/2. Tedy přibližně před -30 000 léty před naším letopočtem zde byli aurignacénští lidé.

Na horní ploše a v horní části 7. vrstvy byly nalezeny zbytky magdalénského osídlení. 7. vrstva, to je dle Pelíška Würm – 3. To je – Podle V. Ložka -13 500 až -8 000 let před naším letopočtem. To souhlasí s osídlením v jeskyni Pekárně, s nálezy před Ochozskou jeskyní. V té době je zde podle V. Ložka opět subarktická step či tundra, jen velcí býložravci a masožravci (mamut, nosorožec, jeskynní medvěd) již zmizeli a (dle V. Ložka) objevují se menší, arктоalpínští savci. Že by koně ? Pokud se traduje, magdalénští lidé byli lovci koní!

Pak se neděje nic, až ve spodní části 3. vrstvy – Mladší Atlantik – byly nalezeny střepy volutové a eneolitické keramiky. To je před - 4 000 až -2 500 léty před naším letopočtem. Protože to bylo ve spodní části vrstvy, bude to spíš starší. Tak -4 000 let až -3 000 let před naším letopočtem. Řekl bych, že někdy v těch dobách začíná primitivní zemědělství a první pravěká sídliště. Že by se nějací

tehdejší lidé před někým nebo před něčím v té jeskyni schovávali ?
Krátce na to se přední část stropu jeskyně zřítla.

Pan Pelíšek s panem Klímou dělali také profil (sondu) uvnitř jeskyně, kde v hloubce 240 cm narazili na skalní podloží. První vrstvu nad tímto skalním podložím (tj.5., poslední vrstva shora) zařazuje Pelíšek do období Riss.

*

Co mne ale mate a co nepovažuji za logické je to, že první vrstvu shora, ze sondy uvnitř jeskyně zařazuje Pelíšek do období Würm – 3. Proč se nad tím pozastavuji ?

Když vytěžil Kříž z jeskyně Švédův stůl svoje vykopávky a nálezy, rozdělil je do tří vrstev. Shora dolů to byla černá recentní hlína, (síla 40 cm), pak byla vrstva ve které se nacházely zbytky glaciálních živočichů (opět síla 40 cm) a zbytky preglaciálních živočichů (jak uvádí Kříž), ve vrstvách o síle 120 cm. Jedním ze směrných činitelů, který určují stáří vrstev mohou být zbytky živočichů, kteří v době, kdy se vrstva tvořila s největší pravděpodobností žili. Ve vrstvě, silné 120 cm se nacházely kosti mamutů (60 kusů), nosorožců (350 ks), velkých jelenů (3 druhy – 365 ks), pratur (190 ks), sob (200 ks) medvěd jeskynní (asi 1000 ks, dál už to Kříž nepočítal), hyena jeskyní (150 ks). Já jsem laik a strkám nos do věcí, o nichž toho moc nevím. Ale když něco nevím, tak, (protože jsem realista) se snažím získat potřebné informace.

Takže – nahlédněme do stratigrafických tabulek, zpracovaných Vojenem Ložkem. Würm – 3 je období cca -13 500 let až -26 000 let před naším letopočtem. To je podle V. Ložka období, kdy zde byla velmi chladná subarktická step nebo tundra. Logicky by to tedy mohla být ta horní vrstva 40 cm silná, se zbytky glaciálních živočichů. Podle mého, zvířata z Křížovy spodní vrstvy 120 cm silné zde už nežila. Podle toho, co zpracoval V. Ložek bych řekl, že tato zvířata se zde objevila někdy v Riss – 1, a někdy ve Würm 2 / 3 zvolna mizí. Ve Würm – 3 se mohou snad objevit zřídka, ojediněle. Ne však v takovém množství ! To jsou informace, které jsem vyčetl ze stratigrafických tabulek, které mám k dispozici. Myslíte, že to bylo jinak ? Mě vám se ta Pelíškova horní vrstva zařazená do Würm – 3 pořád nějak nezdá.

Protože čas nelze otočit nazpátek, je to stejné i s vrstvami. Jsou ukládány postupně na sebe, od nejstarších po ty nejmladší. Při přírodních katastrofách může dojít k jejich promíšení, ale to musí zase odborník poznat.

Jestliže se nám objeví starší vrstva nad mladší vrstvou nemá to logiku. Jenže – jak se říká – náhoda je blbec. Co když byly kosti od přírodního napajedla (nebo tábořiště pravěkých lidí) splavovány do nějakého mělkého závrtu, kterým prosakovala – procezovala se přes ucpávku voda do podzemí. Pak se ucpávka uvolnila a starší vrstva byla splavena vodami nad mladší vrstvou. Bylo by to možné ? Co na to odborníci ? Je to pravděpodobné, nebo je moje úvaha za hranicí blbosti ? No jo, ale na ní je vrstva, která podle Kříže pochází z glaciálu !?!

Bez tohoto vysvětlení **je podle mého vrstva Würm – 2 nad vrstvou Würm – 3 nesmysl**. Udělal pan Pelíšek chybu, nedomyslel něco, nebo to bylo jinak ? Čemu mám věřit ? Zatím věřím jen tomu, že $1 + 1 = 2$. **Páni odborníci, moc prosím, nastartujte mozky a napište mi o tom svůj názor do Edice SE – 3 !!!**

Ale vraťme se k historii výzkumů ve Švédově stole. V roce 1961 je vydána „Studie č. 13“ knižně, nákladem 600 výtisků, o které tady už hodnou chvíli píší.

A v zápětí, v ročence „Československý kras“ ročník 15 z roku 1963 se objevuje práce, nazvaná „Příspěvek k poznání jeskyně Švédův stůl v Moravském krasu“.

Na scéně se objevuje Dr. Jaromír Vaňura.

Nejprve osobní poznatek : Někdy na začátku 21. století jsme připravovali v Ochozské jeskyni nějakou pracovní akci, ke které bylo zapotřebí více materiálu či nářadí a já jsem, takhle ve všední den

odpoledne nesl „narvaný“ kletr s těmito potřebami do sklípku u jeskyně. Na odpočívadle u stolu před jeskyní jsem si kletr sundal, abych si od té tíhy odpočinul. Na lavici u stolu seděl vysoký hubený stařík, který se mne zeptal : „Vy jste jeskyňář ?“ „Ano, jsem jeskyňář“, odpověděl jsem mu. „Já jsem doktor Vaňura“ představil se mi prostě.

Díky své zvědavosti a zvyku hledat informace v literatuře jsem našťestí už o tom pánovi něco věděl, takže jsme se měli o čem bavit. Pochopitelně, předmětem naší debaty se stal Švédův stůl. Zanedlouho se k nám přidala dcera pana doktora, která chodila po lese neda-leko.

A tak jsem poznal doktora Vaňuru a dověděl jsem se od něj leccos o Švédově stole. Asi jsem získal jeho sympatie, protože si vzal moji adresu a během několika dnů mi přišla poštou obálka nabitá některými jeho písemnými pracemi, které opatruji dodnes. Jsou to práce z let 1991 až 2000, které Dr. Vaňura vydal svým nákladem, a články v odborných časopisech.

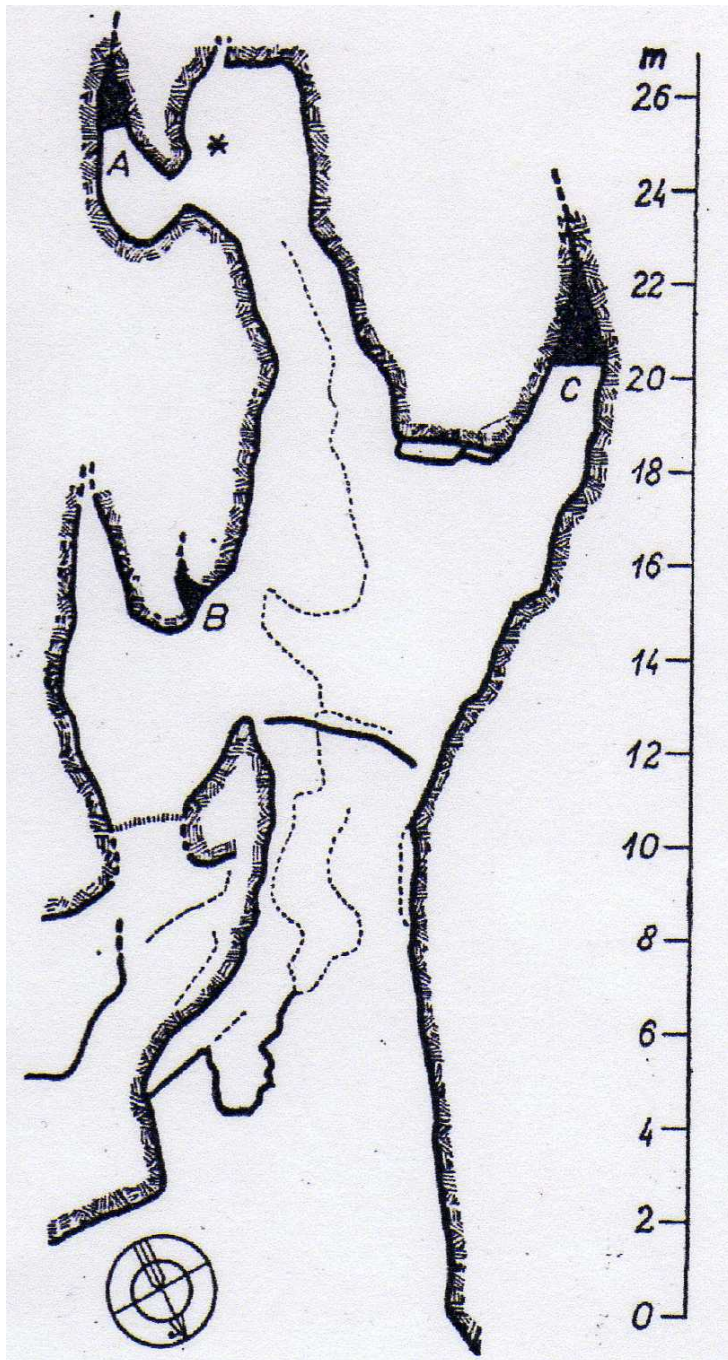
Díky rozhovoru s Dr. Vaňurou a díky materiálu, který mi zaslal jsem začal jeho dřívější práce o Švédově stole vyhledávat v Moravské zemské knihovně, kopírovat je na zde nainstalovaných kopírkách a ve volných chvílích doma se jimi zabývat.

Jak jsem již uvedl, „Studie č. 13“ byla vydána (vyšla) v r. 1962. V té době se v jeskyni Švédův stůl objevuje Jaromír Vaňura. Pustil se do neporušených vrstev ve třech méně přístupných vedlejších prostorách (zákoutích) této jeskyně, (viz obrázek níže, kde jsou v Klímově plánu půdorysu jeskyně zakresleny tyto vedlejší prostory s tehdy ještě zachovanými původními náplavami a usazeninami). Svoje tehdejší výzkumné práce popsal Vaňura v ročence Československý kras, roč. 15 / 1963, str. 59 – 67.

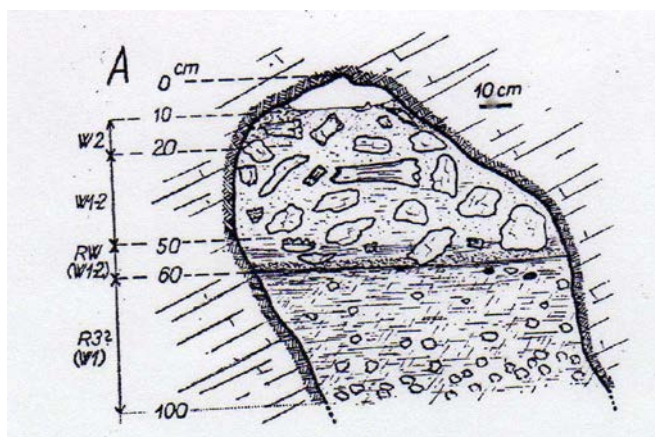
První výkopy prováděl Dr. Vaňura v prostoru, který je na Klímově plánku vyznačen černě pod písmenem „A“. Koncovou část tohoto prostoru před zahájením Vaňurových prací tvořila 60 cm vysoká a 4 m dlouhá, prokopaná chodbička, zcela na konci vyplněná usazeninami, ze kterých Vaňura výtěžil dalších 1,5 m usazenin. Hvězdička na

Klímově plánku ukazuje místo, kde podle Vaňury našel Kubásek mandibulu.

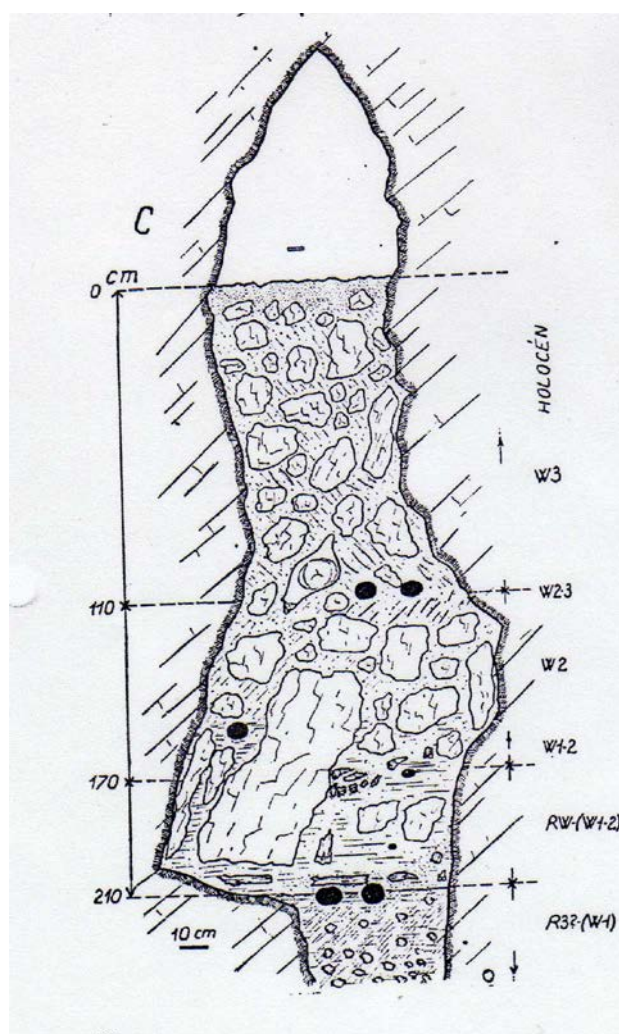
V popisu vrstev místa označeného písmenem A Vaňura uvádí :
Dno chodby tvoří ostrá hranice Riss/Würm (proti Rissu J. Pelíška),
další vrstvu tvoří Würm 1 – 2 (proti Würmu 1).

Na obrázku jsou vyznačeny prostory A, B a C, ve kterých Vaňura prováděl svůj výzkum.

Na horním obrázku uvádí Vaňura výsledky svých výzkumů v prostoru A,

na dolním obrázku je výsledek výzkumu v prostoru C. Stratigrafie profilů A a C je zde popsána velmi podrobně, až puntíčkářsky. Nelze z tohoto popisu udělat nějaký stručný výpis. Takový výpis by

v každém případě zkreslil Vaňurovy výsledky. Smyslem této práce není opis Vaňurovy práce z oné doby, ale upozornění (dle mého) na její existenci. Vycházím z předpokladu, že vážný zájemce si tuto práci případně vyhledá v MZK, či jiné knihovně, kde je tato práce dostupná a prostuduje si ji detailně. (MZK = Moravská zemská knihovna, kde časopis Československý kras najdete pod signaturou 2 – 226 527).

Nicméně si zde ještě dovoluji otisknout jeho dvě tabulky, zachycující uspořádání souboru zvířecích zbytků, konkrétních organismů stejného systémového zařazení z dob, určených stratigrafií.

Tab. I - Faunistické spektrum profilu A, obr. č. 1

Č.	Druh živočišný	d. canini	d. inc.	d. mol.	ossa alia	RW	W ₁₋₂	W ₂
1	<i>Ursus spelaeus</i>	10	6	6	1 vert. c.	+	+	+
2	<i>Hyaena spelaea</i>	1	0	2	1 jand. dx	+	+	+
3	<i>Canis lupus</i>	1	0	0	—	—	+	—
4	<i>Mammonteus primigenius</i>	—	0	1	—	—	+	—
5	<i>Equus sp. div.</i>	—	1	8	metacarp. 2 phal. I.—2 phal. II.—1, tibia 1, calcaneus 1	+	+	+
6	<i>Bos primigenius</i>	—	0	0	phal. I.—1	—	+	—
7	<i>Tichorhinus antiquit.</i>	—	0	1	os capr. 1	—	+	—
8	<i>Alces alces</i>	—	0	1	—	—	+	—

Tab. II - Faunistické spektrum profilu C, obr. č. 1:

Č.	Druh živočišný	d. canini	d. inc.	d. mol.	ossa alia	RW	W ₁₋₂	W ₂	W ₂₋₃
1	<i>Ursus spelaeus</i>	30	52	39	2 phal., 3 metacarp.	+	+	—	—
2	<i>Equus sp. div.</i>	—	0	4	1 tibia 5 metacarp. 2 o. tarsi 2 astragali 1 phal. III.	+	+	+	—
3	<i>Hyaena spelaea</i>	1	0	7	—	+	—	—	—
4	<i>Tichorhinus antiquitatis</i>	—	0	3	1 pelvis 1 tibia	+	—	—	+
5	<i>Gulo borealis</i>	1	0	2	—	+	+	—	—
6	<i>Cervus elaphus</i>	—	0	2	—	+	+	—	—
7	<i>Bos primigenius</i>	—	0	0	3 astragali	+	+	—	—
8	<i>Mammonteus primigenius</i>	—	0	1	—	+	—	—	—
9	<i>Vulpes sp.</i>	1	0	6	—	+	—	—	—

Jak uvádí Vaňura, mezi datováním vrstev Klímou a Musilem a datováním vrstev Pelíškem jsou rozdíly. Proto (podle shodnosti materiálu ze „Studie č. 13“) uvádí Vaňura ve svých nákresech profilů A a C nejprve datování dle Klímy / Musila, ke kterému se přiklání a pak uvádí v závorce datování dle Pelíška.

Mimo jiné zde nachází Vaňura na kostech značné stopy ohryzu, který připisuje hyenám. Zčásti přičítá polohy kostí v této jeskyni právě jejich zavlečením těmito zvířaty. Nicméně také uvádí, že uložení kostí v nejzazších prostorách jeskyně nelze přisuzovat jen hyenám.

V závěru práce Vaňura poukazuje na rozdílnost stratigrafických a sedimentačních poměrů v jednotlivých prostorách jeskyně v závislosti na jejich prostornosti, orientaci vůči vchodu do jeskyně či některému z komínů, a na komunikaci s vnějškem, byť jen puklinami.

*

Někdy v r. 1965 a možná v následujícím roce vydával OPS Brno – venkov ve spolupráci se Socialistickou akademií Brno – venkov periodickou publikací, nazvanou „Regionální listy“. V tomto periodiku vyšlo postupně šest vědeckých prací různých autorů. Jako třetí v pořadí zde vyšla práce RNDr Jaromíra Vaňury. Název této práce zní : „**Paleoantropologické nálezy v okolí Brna**“.

V úvodu této práce se její autor – Jaromír Vaňura z Brna rozepisuje o nálezech paleoantropologických nálezů – zbytků neandrtálského člověka v okolí Brna, především ve Švédově stole, ale i v jeskyni Kůlně a na nalezištích zbytků Homo sapiens fossilis na území Brna, ve Věstonicích, v Mladči, v Předmostí a ve Svitávce.

Pokračování této práce zachycuje populární formou vědecké sledování biologického vývoje člověka a jeho jednotlivých vývojových etap (stupňů). Sleduje zde postupný vývoj hominizace primátů (proces jejich polidštění, tj. proces postupných tělesných a sociálních změn od primátů k lidské podobě) a další vývoj postupné sapientizace, (tj. další proces, na hominizaci navazující, provázený rozvojem mozku, myšlení a psychiky).

Cituje zde názory některých vědců, i jejich odpůrců. Rozvíjí svoje úvahy o kultovním kanibalismu neandrtálců, vycházejí při tom z pouhých fragmentů, nalezených na různých nalezištích.

Ve druhé polovině této své práce se vrací opět k nálezům ve Švédově stole. Jeho nálezy v neporušených vrstvách v zákoutích této jeskyně a nálezy jeho dcery na odvalu před jeskyní byly posouzeny odborníky – antropology na Antropologickém kongresu v Brně v r. 1965 a bylo potvrzeno jejich neandrtálské stáří. Tím byla v podstatě potvrzena pravost neandrtálského původu Ochozské mandibuly, nalezené zde Kubáskem v r. 1905.

V další části této práce oponuje Vaňura názoru přisuzovat tak obrovské nahromadění kostí na jedno místo výlučně hyenám, a pomíjet zde činnost neandrtálců. Uvádí, že zde byly nalezeny zbytky 48 druhů zvířat. Za nápadnou považuje Vaňura především skutečnost, že tak pestrý „jídelní lístek“ nemá kromě člověka žádné jiné zvíře.

Ve své práci vychází Vaňura z poznatků amerického vědce R. Darta, který se zabýval studiem života hyen, odmítá na základě Dartových poznatků přisuzovat nahromadění kostí hyenám a přisuzuje tuto činnost proudícím vodám, které podle něj jeskyní protékaly a které kosti do jeskyně splavily. Svědectví o tom přináší Vaňura v podobě nálezů vodou omletých kostí.

Splavení kostí proudícími vodami uvádí jako příčinu jejich nahromadění již Martin Kříž. A Slezákova teorie proudění vody nad jeskyní a pozdější prolomení vodního toku do jeskyně, která předchází této kompilaci závěrů různých badatelů (a je vlastně příčinou její tvorby) Vaňurův názor na možné nahromadění kostí (dle mého) jen utvrzuje !

Přítomnost hyen vysvětluje Vaňura tak, že jeskyně Švédův stůl ve své tehdejší podobě byla – jako chladné místo – úložištěm úlovků a zásobárnou masa pravěkých lidí. Do této „spížírny“ pravěkých lidí vnikaly – dle Vaňury – v nocích a v nestřežených chvílích hyeny, které kromě požívání masa zde okusovaly i kosti, byly člověkem loveny a následně konzumovány.

Zde se Vaňura opět odvolává na Darta, který historicky dokazuje, že z celé fauny jediný člověk se neštítel pojídat maso hyen.

Milý čtenáři, dovol mi nyní logickou úvahu. To, že se – dle Darta – všechna zvířata včetně supů v přírodě netknou mršin hyeny je zcela jistě důsledkem pudu, který je v jejich vědomí předáván dědičně. Hyeny, požírající mršiny zvířat mohly být zdrojem nákaz, proti kterým byly sice samy imunní, ale které způsobovaly onemocnění zvířat, které jejich maso požily. Zvířata, která to přežila, usuzovala na příčinu svých potíží a nejen, že již maso hyen nepožívala, ale tento poznatek byl moudrou přírodou dědičně zakódován do vědomí dalších generací a tak podle mého vznikla ve vědomí dravců bariéra zábran, příčina toho, že se zvířata začala konzumaci masa hyen vyhýbat.

Primitivní člověk, který již znal oheň a teprve pak narazil na hyeny, které následně lovil, si maso hyen dle mého pekl, při čemž ohněm a zvýšenou teplotou zničil choroboplodné zárodky v mase, neměl s tímto masem žádné potíže, v jeho vědomí se nevybudovaly bariéry zábran a on maso hyen v pohodě používal.

Může být jiný důvod, než tato prostá logická úvaha? Jakékoliv konání tvorů v přírodě (a člověk je, ať chceme nebo nechceme její součástí), je důsledkem příčin. Jestliže dědičná zábrana konzumace je důsledkem nějaké příčiny, pak tomu nemůže logicky ani být jinak! A tady opět očekávám vyjádření názoru exaktních vědců.

Ale vraťme se k práci Dr. Jaromíra Vaňury. Ten ve své práci mimo jiné uvádí, že ve Švédově stole prokázali archeologové trojí lidské osídlení. *(Dle mého se tato osídlení udála v dobách, kdy již vodní tok jeskyni opustil. K poklesu vod muselo dojít mezi osídlením neandrtálců a osídlením lidí z mousteriénu. Někdy v období R-3. Pelíšek nachází mousterienské artefakty ve čtvrté vrstvě uvnitř jeskyně. Tuto vrstvu zařazuje do období R / W). !!!*

V dalším pokračování této práce provádí Vaňura precizní odborné vyhodnocení kostních zbytků a zubů, které zde našel, nebo které zde byly dříve nalezeny. V závěru uvádí, že zde nebyla nalezena žádná paleolitická industrie. (S výjimkou kostního zbytku metakarpu koně upraveného údajně do tvaru dýky. / *Pohryzem dikobraza? /*) Vaňura

zde poznamenává, že problém opracovanosti tohoto nástroje člověkem musí rozhodnout specialisté dalším výzkumem. (Cituje zde vyjádření akademika Filipa).

Běžná je zde, podle Vaňury, kostěná industrie z aurignacenu. Ale ta už se netýká neandrtálců, ta už pochází z éry fosilního sapientního člověka.

Vaňurův výklad končí úvahami o dosažených poznatcích o životě předvěkových lidí.

Tato Vaňurova práce obsahuje 26 stran textu ve formátu A4, následuje 5 stran odvolávek na použitou literaturu (54 položek) a 19 vyobrazení či obrazových příloh. Přílohy 1 – 5 obsahují diagramy a schemata, zachycující vývoj člověka, příloha 6 zachycuje rozsah zalednění Evropy v dobách ledových, přílohy 7 – 10 jsou dokumentární fotografie jesk. Švédův stůl, zbývající přílohy jsou vyobrazeními nálezů.

*

V roce 1965 vyšla také tiskem Vaňurova přednáška, kterou přednesl 26. 3. 1965 v „Klubu přírodovědeckém při Moravském muzeu“. Omezený náklad této práce nebyl v prodeji, byl určen jen pro členy uvedeného klubu ! (*Proč ?*). Název této přednášky zněl : **Nové nálezy zbytků neandrtálského člověka v jeskyni „Švédův stůl“ v Moravském krasu.** A co tato přednáška obsahovala ?

V krátkém úvodu uvádí Vaňura svoje další nálezy zbytků neandrtálce. Stručně zde uvádí krasové badatele, kteří jeskyni v uplynulých dobách zkoumali a přechází na stratigrafii členění původních sedimentů v této jeskyni. Uznává odbornou přesnost a vědeckou důkladnost stratigrafie, zpracované ve „Studii č. 13“ odborníky z ČSAV.

Postupně přechází na svoje nálezy z předtím neprozkoumaných zákoutí jeskyně a snaží se předložit důkazy o splavení osteologických materiálů vodou. V proudění vod hledá příčiny nahromadění kostí a zubů v jeskyni. Polemizuje s pověrami vědců o ukládání kostí v jeskyni hyenami. Opírá se při tom o moderní poznatky Raymonda

Darta a dalších. Dokazuje, že hyeny žerou maso všech zvířat s výjimkou masa hyen. Žádný z dravců, ani supi se nedotknou masa zastřelených hyen. Toto maso konzumuje (dle Darta) jen člověk. *(Úvahu na toto téma jsem již vyslovil na str. 52 této práce).*

Ve svých dalších vývodech píše Vaňura o tom, že všichni badatelé, kteří se v této jeskyni zabývali vykopávkami nacházeli ohlazené kosti. Zatím co Kříž i Makovski dle Vaňury proudící vody popírali (???), Kubásek s Rzehakem je naopak dokazovali ! Musil považuje jeskyni Švédův stůl za typické doupě jeskynních hyen a ohlazení kostí přisuzuje hyenám.

Zde Vaňura vychází z úvahy, že žádné ze zvířat nevyhledává a nezakládá svoji noru o větším průměru, než je průměr jeho těla. Je to v podstatě zabezpečení doupěte před predátorem, který se do nory nevejde. Ve světle těchto závěrů si lze dost těžko představit hyenu, vlekoucí do svého doupěte hlavu nosorožce. *(Nehledě na to, že portál jeskyně byl tak rozměrný, že „typické doupě jeskynních hyen“ před útokem predátorů nemohlo hyeny chránit !).*

V další části této přednášky se Vaňura zabývá původními paleontologickými nálezy. Za velmi zajímavou považuje skutečnost, že všechny tři nálezy zbytků neandrtálce v této jeskyni pochází z přibližně stejného místa v nejzazších částech jeskyně.

Zatím co Jelínek považuje chybějící dolní část Ochozské mandibuly za okus hyen, či jiní je považovali za rituální obris, dokazuje Vaňura, že horní část této čelisti ležela v náplavě zuby dolů, proto tato část zůstala nedotčena, zatím co přes její dolní část (čelist ležela v náplavě „bradou vzhůru“) proudila voda, která ji omlkla do nalezené podoby.

Následně se Vaňura ve své přednášce zevrubně zabýval svými nálezy – pravé dolní stoličky neandrtálce, šupinou spánkové kosti neandrtálce a temenní kostí neandrtálce. Soustřeďuje zde všechny dostupné poznatky a měření těchto neandrtálských zbytků.

Na to navazuje uvedením vlastních nálezů paleolitických industrií (kostěná dýka z hnátu koně, dále kostěné škrabadlo a kostěný nástavec.

Závěrem shrnuje Vaňura svoje nálezy a poznatky, a snaží se dokázat správnost svých závěrů.

V příloze této práce je devět obrázků. První obrázek se zabývá v půdorysu i v řezu koncovou chodbičkou jeskyně, odkud má Vaňura svoje nálezy, další dva obrázky zachycují řezy pěti profilů z této chodbičky a jejich stratigrafii. Na čtvrtém obrázku je vyobrazena ve čtyřech průmětech sporně hypotetická kostěná dýka. Pátý obrázek obsahuje šest průmětů nalezeného zubu neandrtálce, šestý obrázek zachycuje půdorysně i v řezech nalezené úlomky lebečních kostí. Zbývající tři obrázky zachycují odborně popsané úlomky kostí.

*

V roce 1965 také vyšla jedna z Vaňurových prací v „Časopise pro mineralogii a geologii“, roč. 10, v čísle 3 na str. 337 – 341, nazvaná **„Nález moláru neandrtálského člověka na haldě před jeskyní Švédův stůl v Moravském krasu.“**

Zub neandrtálce našla v haldě odvalu před jeskyní jeho dcera Zdeňka. Práce se zabývá soustředěním expertiz několika odborníků, kteří svými posudky dokazují, že jde skutečně o zub neandrtálce.

*

Další Vaňurova práce byla otištěna v témže ročníku citovaného časopisu, ve čtvrtém čísle na str. 437 až 439 pod názvem **„Prvý nález sobola v pleistocénu ČSSR“**.

Článek pojednává o vůbec prvním nález zbytku sobola z období pleistocénu na našem území. Jde o nález čelisti sobola. Tento nález pochází z původní, nenarušené vrstvy R-W v jeskyni Švédův stůl.

Určení čelisti provedl universitní profesor, Dr. Josef Kratochvíl z laboratoře pro výzkum obratlovců v Brně. Tím, kdo ověřil a určil prvenství sobolí čelisti z pleistocénu byl docent Dr. Josef Skutil z Archeologického ústavu ČSAV v Brně.

Součástí této práce je, kromě popisu sobolí čelisti její vyobrazení a 1 tabulka.

Další Vaňurův článek vyšel také v r. 1965 v 11. ročníku časopisu Vesmír, v čísle 11 na str. 350. Tento článek nesl název „**Konec pověr o hyeně**“.

Jak dále uvádí J. Vaňura – tento název je současně názvem desáté kapitoly knihy Raymonda A. Dart. Kniha nese název „Dobrodružství s chybějícím článkem“. V tomto článku srovnává Vaňura Dartovy poznatky s nálezy v jeskyni Švédův stůl a snaží se dokázat nahromadění kostí v jeskyni lidskou činností.

*

V r. 1983 se vrátil Dr. Jaromír Vaňura k problémům jeskyně Švédův stůl svým článkem „**Ke stratigrafii jeskyně Švédův stůl**“ který vyšel v Časopise pro mineralogii a geologii v 28. / 1983 ročníku, v č. 2 na str. 187 – 196.

V úvodu Vaňura píše, že stratigrafie sedimentů v jeskyni Švédův stůl je podávána v literatuře odlišně od skutečnosti. Především v polohách W-1, R-W a R – 3. Pokračováním výzkumu zjistil údajně v zadní části jeskyně dvě nové, intaktní vrstvy. Datování dosud nedotčené vrstvy je spolehlivě doloženo a je výchozí základnou pro chronologii nadloží i podloží. V dalším textu zakreslením profilu, přehlednými tabulkami a vyobrazením nálezů dokládá svůj názor na skutečnou stratigrafii jeskyně.

*

V r. 1992 vydal J. Vaňura vlastním nákladem, formou strojopisu, včetně obrazových příloh práci, kterou nazval „**Jeskyně Švédův stůl v Moravském krasu – vrstva W – 1.**“

Tato práce navazuje dle autora na jeho práce z roku 1965 a je jejich dokončením ! Má 17 stran strojopisného textu formátu A4, 1 stranu odkazů na použitou literaturu (18 položek) a 9 stran různých vyobrazení, dokládajících Vaňurovy závěry.

V úvodu této práce Vaňura uvádí, že jeho výzkumná práce v létech 1964 – 1965 nebyla ukončena, až na orientační sondu pro V. Ložka a prof. Musila pro zdánlivou paleontologickou sterilitu. Tato vrstva byla považována za R – 3. Když Vaňura dalšími výzkumy v jeskyni zjistil,

že se nejedná o R – 3 ale o W – 1, rozhodl se (přes fyzickou náročnost práce) vrstvu kontaktně vytěžit, následně plavením na sítu prozkoumat a tím svoji práci z r. 1965 dokončit a zkompletovat.

Jak Vaňura uvádí, četnost nálezů místo od místa velmi kolísalo. Je zřejmé, že autor zpracoval tuto vrstvu s houževnatostí a pečlivostí jemu vlastní. Jak jsem již uvedl výše, práce obsahuje 17 stran textu, který je fundovaně odborný, takže si z něj netroufám udělat jakékoliv výpisky, abych tuto práci nezkreslil, nebo něco neopomenul. Kdo se chce s touto prací skutečně seznámit, musí ji přečíst vcelku. Mým úkolem je na ni jen upozornit.

Mezi stručnými závěry o tom, co práce přináší nového hovoří Vaňura o zatopení jeskyně potoční vodou po přehrazení krasového kaňonu sesuvem skal a půdy. Tento Vaňurův závěr je pozoruhodně blízký nedávným závěrům Slezákovým, které popisují přírodní vznik údolní přehrady. (**Viz Edice SE – 3 – 2009, Tématický okruh 2, L. Slezák : „Kvarterní údolní přehrada v jižní části Moravského krasu).**

Následují 3 strany diagramů – klimatických křivek za posledních 130 tisíc let (dle Frentzela), 4 strany půdorysů a řezů profilů nálezů včetně stratigrafie nálezů a 3 strany nákresů nálezů.

*

V r. 1999 vydal Dr. Vaňura další dodatek svých prací z let 1965, a z let 1991-1992. Tuto práci nazval : **Jeskyně „Švédův stůl“ – spraš svrchního W 1 mezi původním a nynějším vchodem do W 1“.**

V této své práci se v podstatě zabývá výzkumem v předpolí jeskyně Švédův stůl, především stratografií tohoto předpolí a to zejména za účelem zjištění původní délky jeskyně a polohy původního vchodu do jeskyně před zřícením části jejího stropu.

Dle mého názoru však tato práce řeší polohu stropu jeskyně v pleistocénu. (To nic nemění na jejím významu a ceně !). Ale k prolomení jeskynního systému mezi Liščí dírou (Ř – 4, MK 1417) a Švédovým stolem došlo podle mého někdy v období pliocénu, (5,5 milionů let) případně ještě dřív, v miocénu, (19 milionu let). Tehdejší podobu jeskynního systému dnes již těžko zjistíme, možná by napovědělo vyklizení Liščí díry. Ale to je zřejmě úkol nad lidské síly !

SA 1000 21.0.1999

JESKYNE "SVĚDOV STŮL"
v jižní části Moravského Krasu
/půdorys podle P. Himmela 1962,
doplňující data J. Vaňura, 1999

**intenzita geoelektrického pole
v ose S-N v přehledu:**

/m/	/uA/	31.8.1999
0.-2.	0	10,30 n.č.
2.-4.	0	
4.-6.	0	
6.-8.	4	
8.-10.	2	
10.-12.	55	/skalní puklina?/
12.-14.	8	
14.-16.	2	
16.-18.	3	
18.-20.	7	
20.-22.	9	
22.-24.	4	
24.-26.	1	
26.-28.	4	
28.-30.	7	
30.-32.	3	/halda/ 11,30 h.n.č.

Sondáž byla provedena za účelem zjištění polohy původního vchodu, portálu. Löss v předpolí dnešního vchodu, intaktní, je uvnitř jeskyně po linii původního vchodu nažloutlý, silně slehlý, dá se jen vykrabávat mezi četnými kameny až balvany.

Intaktní löss mimo jeskyni před linií původního vchodu je kyprý, našedlého tónu.

Spraš na vápencové desce dna jeskyně /24.-26.m/ je od zvodnění diageneticky zpevněná s mnoha menšími vápencovými kameny v cicvarizovanou jako beton pevnou hmotu

sondy /S/ : ve 25.m obnažena v délce 1.5m skalní hrana dna jeskyně pod úhlem 13° se zvedající od /W/ k /E/ ve W1.

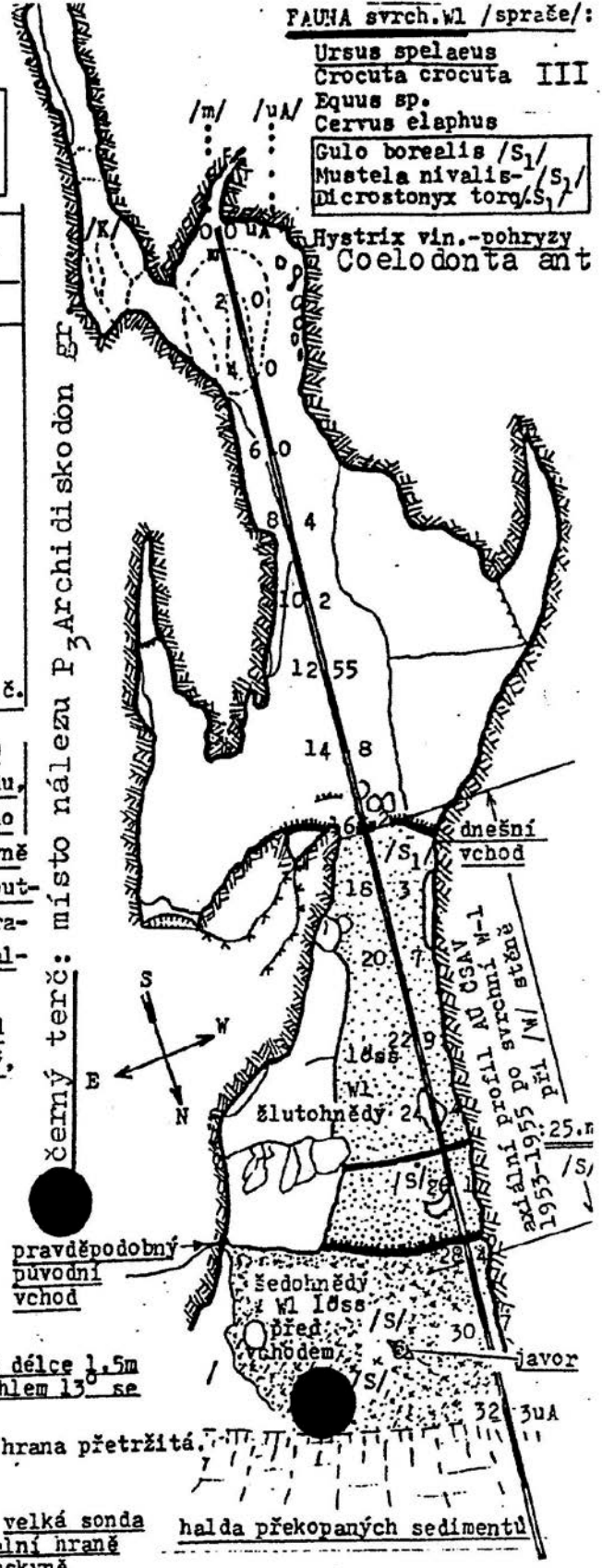
V délce 1m od skalní stěny je hrana přetržitá.

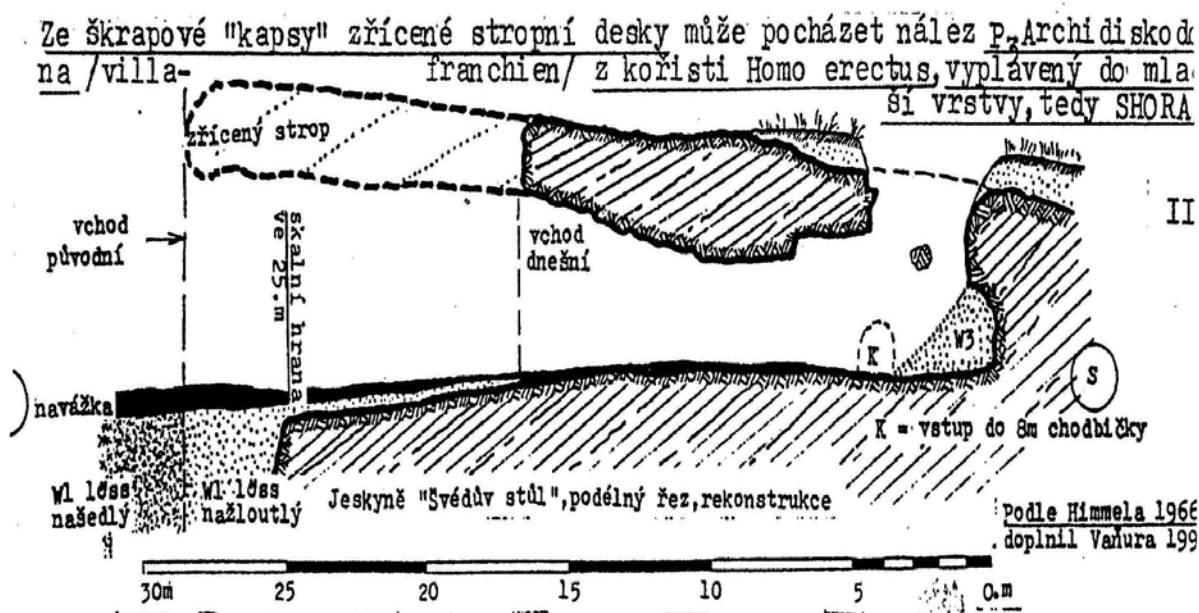
/S7 - velká sonda na skalní hraně dna jeskyně

FAUNA svrch.W1 /spraše/:

- Ursus spelaeus
- Crocota crocota III
- Equus sp.
- Cervus elaphus
- Gulo borealis /S1/
- Mustela nivalis - /S1/
- Dicrostonyx torquatus /S1/

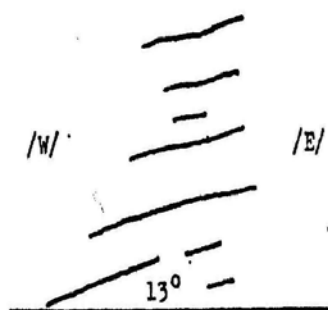
Hystrix vin.-pohryzy
Coelodonta ant

podle Klímova podélného profilu souvrstvím W1-holocén sahalo zaoblené "čelo" zříceného portálu původního vchodu do 10.m před nynějším vchodem, tj do asi 26.m, což se kryje se zjištěním rozhraní dvou typů spraše, /JV 1999/ - Přesnost: $\pm 0,5$ m ke zřícení portálu doslo asi poč.W3.

/navážka /černé/: černé kamenité hlíny překopaného holocénu, jimiž byly zarovnány nerovnosti dna

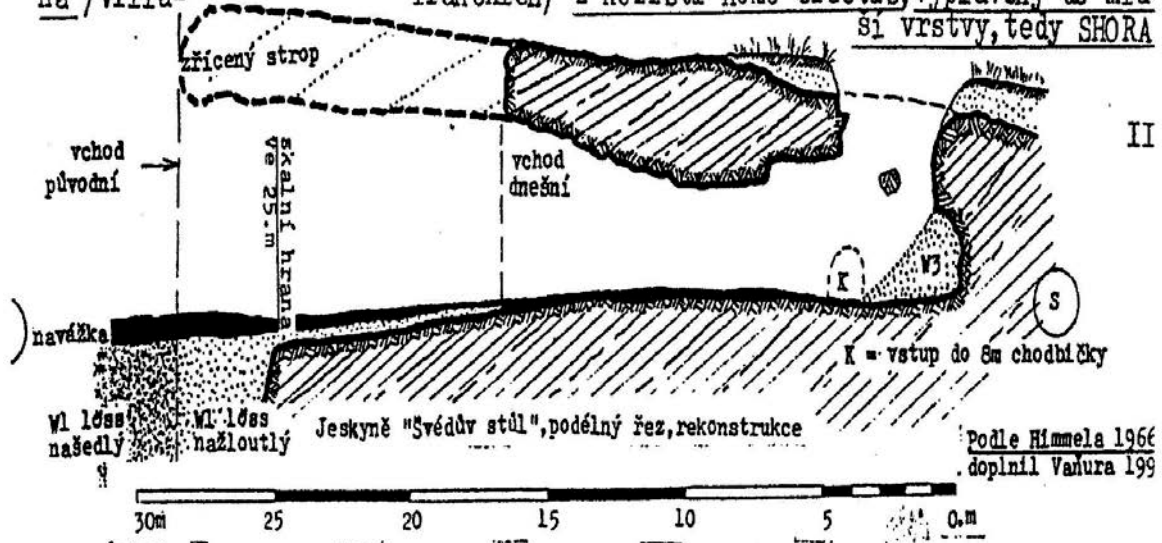
Vrstvy devonských vápenců jeskyňe "Švédův stůl" jsou skloněny pod úhlem 13°, rovněž skalní dno se vstupní hranou ve 25.m se zdvihem od /W/

Půdorys a řezy jeskyňe "Švédův stůl" viz: "Jeskyňe č. R-6 "Švédův stůl" v Hádeckém údolí - Moravský Kras". Měřili: J. Haman, P. Himmel, S. Tomšík 1962, R. Duřpěkt, P. Himmel 1966. Kreslil: P. Himmel. Speleologický kroužek ZK ROH KSB. - Z technických důvodů nebyla možná vertikální sondáž, ke zjištění mocnosti vrstvy spraše W1 před skalní hranou. V celé jeskyňe vč. koncové 8m chodbičky /K- kanál/ je vrstva W1 nejstarší na skalním dně. Sondy z r. 1999 nepotvrdily zatopení celé jeskyňe suspektně v RW, takže vápenný tuf s limonitem, fluviální bazální jíly pod W1 jsou dílem hromadění srážkových vod z komínů a jsou ome-

Pomocí sond a jejich stratigrafie se snaží Vaňura zjistit a určit, jak byla jeskyňe před zřícením stropu velká. Závěrem své práce uvádí, že výzkumům Švédova stolu chybí zkompletování stratigrafie včetně celého podloží W 1 a zjištění její mocnosti.

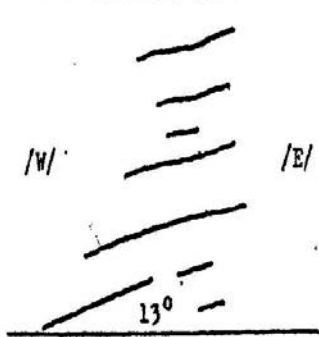
Obrazovou část této práce publikuji mezi textem, neboť ji považuji za velmi zajímavou a fundovaně zpracovanou.

Ze škrapové "kapsy" zřícené stropní desky může pocházet nález P. Archidiskoda na /villa- franchien/ z koristi Homo erectus, vyplávený do mladší vrstvy, tedy SHORA

podle Klímova podélného profilu souvrstvím Wl-holocén sahalo zaoblené "čelo" zhroutčeného portálu původního vchodu do 10.m před nynějším vchod, tj do asi 26.m, což se kryje se zjištěním rozhraní dvou typů spraše, /JV 1999/ - Přesnost: ± 0,5 m a zhroutčení portálu došlo asi poč.W3.

/navážka /černé/: černé kamenité hlíny překopaného holocénu, jimiž byly zarovnány nerovnosti dna

Vrstvy devonských vápenců jeskyně "Svédův stůl" jsou skloněny pod úhlem 13° rovněž skalní dno se vstupní hranou ve 25.m se zdvihem od /W/ k /S/ Podle foto J.V. pohledu do hlav-

půdorys a řezy jeskyně "Svédův stůl" viz: "Jeskyně č.R-6 "Svédův stůl" v Hádeckém údolí - Moravský Kras". Měřili: J.Haman, P.Himmel, S.Tomšík 1962, R.Duřpěkt, P.Himmel 1966. Kreslil: P.Himmel. Speleologický kroužek ZK ROH KSB. - Z technických důvodů nebyla možná vertikální sondáž ke zjištění mocnosti vrstvy spraše Wl před skalní hranou. V celé jeskyni vč.koncové 8m chodbičky /K- kanál/ je vrstva Wl nejstarší na skalním dně. Sondy z r.1999 nepotvrdily zatopení celé jeskyně suspektně v RW, takže vápenný tuf s limonitem fluvialní bazální jíly pod Wl jsou dílem hromadění srážkových vod z komínů a jsou ome-

Poslední prací, kterou mi Dr. Vaňura věnoval je jeho článek v časopise Živa, který vyšel v r. 2000 v č. 2. na str. 86. Jeho oskenovanou kopii viz níže.

• lived approx. one million years ago and it has not been found at the site before. A/

Slon Gromovův na Moravě

ARCHIDI SKO DON GROMOVI Garutt et Alexeeva, 1965, J. Svědův stůl Jaromír Vaňura

SUMMARY: ŽIVA 2/2000

Vaňura, J., 2000: The Gromov Elephant Found

In the SVĚDŮV STŮL Cave near Brno the author surprisingly found the tooth P₂ of an elephant, belonging to the species ARCHIDI SKON GROMOVI Garutt et Alexeeva, 1965. This mammal

Činností vod v krasových jeskyních dochází i k přemístění, translokaci fosilních objektů do vrstvy, v níž původně uloženy nebyly. Může se tak stát i činností zvířat. Zmíním jeden takový případ, navíc komplikovaný nikoli hrabavým zvířetem, ale člověkem, který následující fosilii vynesl z jeskyně před vchod na haldu překopaných hlín.

Jde o třenový zub P₂, v odborné literatuře dříve, třetí mléčný premolár slona Gromovova (*Archidiskodon gromovi*). Žil v pozdním pliocénu až starším pleistocénu v jižní evropské části Ruska, v Kazachstánu a na západní Sibiři a jižní Evropě. Někteří autoři neuznávají druhovou samostatnost uvedené formy chobotnatce a identifikují ho jako *Archidiskodon meridionalis*, slona jižního ze staršího pleistocénu evropské části Ruska, Uralu, Kavkazu, Sibiře, západní a jižní Evropy, nikoli však z Evropy střední.

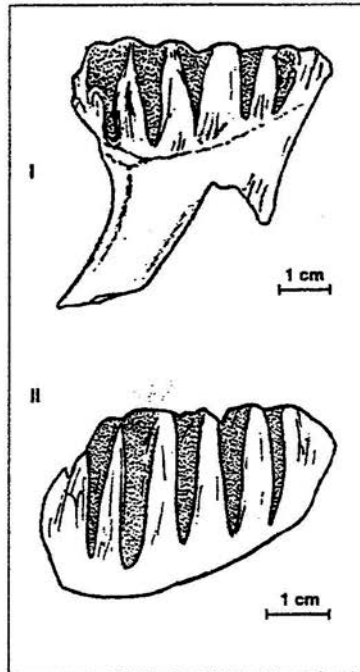
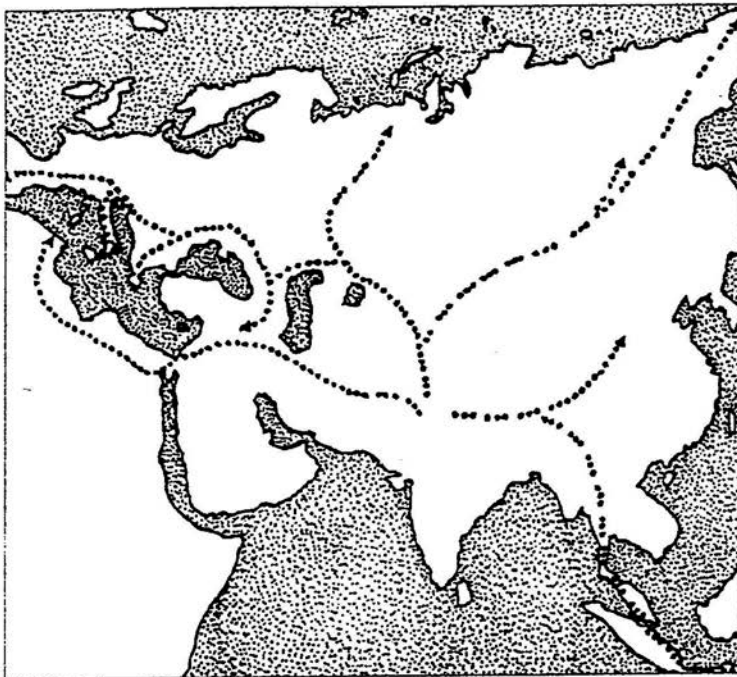
Náš nálezy z jeskyně Svědův stůl v jižní části

Moravského krasu tedy chronologicky pochází z nejstaršího kvartéru, pleistocénu, z období nazvaného villafranchium, pravděpodobně z teplého interglaciálu Donau/Günz a jeho stáří je nejméně 1 milion let. Vzhledem k tomu, že v jeskyni Svědův stůl přísluší nejstarší sediment prvnímu glaciálnímu stupni W-1 würmského zalednění mladšího pleistocénu (snad před 100 000 let), vyvstává naléhavá otázka, jak se do jeskyně

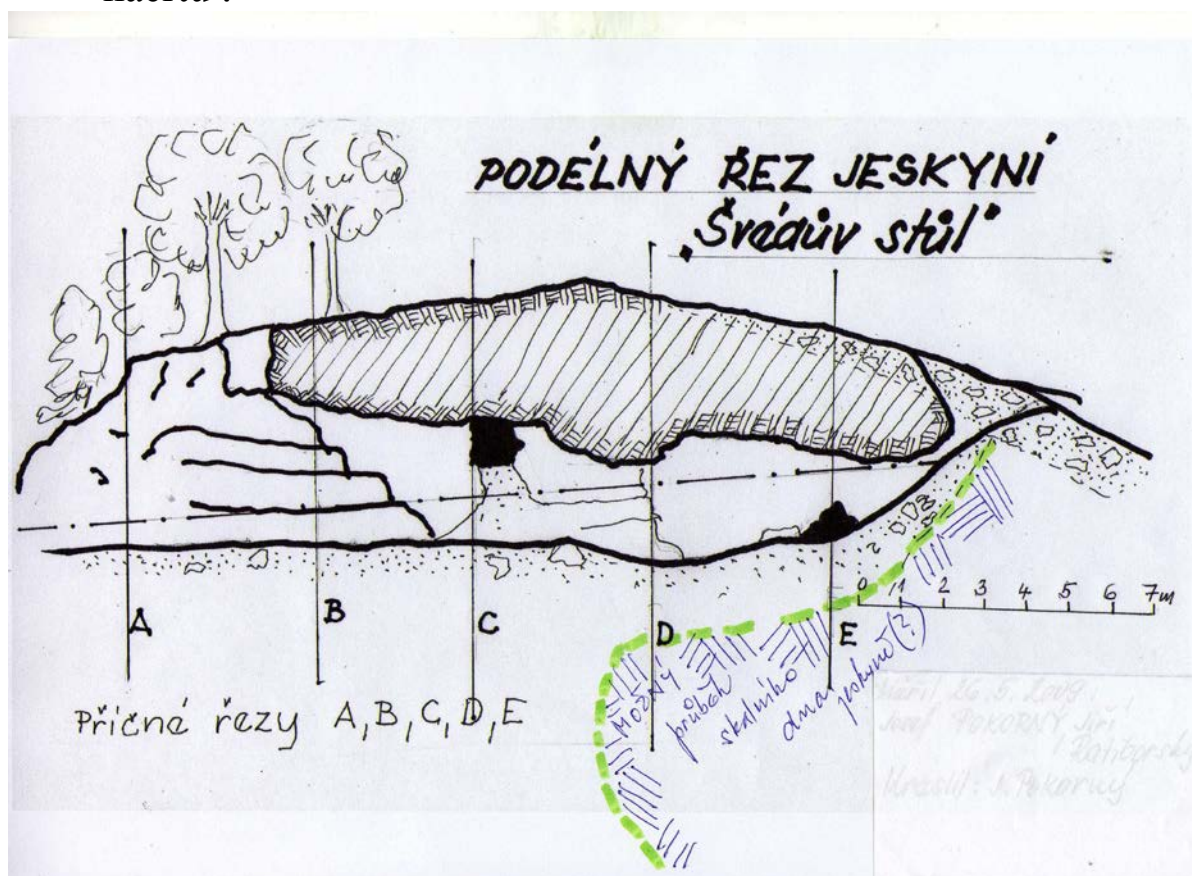
Směry šíření slona rodu *Archidiskodon* (Alexeeva 1977, upraveno) • Dole zleva pohledy na mandibulární mléčný třenový zub (premolár P₂) mladěte slona Gromovova (*Archidiskodon gromovi*) nalezený u jeskyně Svědův stůl; a) pohled odspodu, b) žvýkací plocha, c) boční pohled • Vpravo (I) náčrt premoláru P₂ nalezeného v rostovské oblasti (Chapry) a zmíněného P₂ z haldy u jeskyně Svědův stůl (II). Snímky a kresby J. Vaňury

tento objekt vůbec dostal. Možným vysvětlením je pouhých 8 km vzdálená jeskyně lokalita Stránská skála nedaleko Brna v jurských vápencích, kterou prokazatelně obýval *Homo erectus* v nejstarším pleistocénu a mohl na svých loveckých toukách navštívit i jeskyni Svědův stůl. Zbytky mladého chobotnatce v ní mohly být uloženy v tzv. skalní kapse a vyplaveny až později ve W-1, i když zbarvení zubu odpovídá spíše pozdějším obdobím W-1/2. Pravděpodobnější se ale jeví původ ze škrapového pole nad jeskyní Svědův stůl, které oplývalo hlubokými vertikálními kapsovitými dutinami (některé se zachovaly dodnes). Do nich snadno mohly kosterní zbytky zapadnout. Když se v období W-1, W-2 či W-3 strop na různých místech zřítí, snadno se obnažila některá kapsa a její obsah byl vyplaven do mnohem mladšího horizontu, a to shora.

Nejvíce pozůstatků chobotnatců r. *Archidiskodon* bylo nalezeno v jižní Evropě. Odtud se šířili do západní i východní Evropy a dále na Kavkaz, Ural a Sibiř (viz obr.). Na základě nálezu z jeskyně Svědův stůl nedaleko Brna lze tedy rozšířit oblast výskytu slonů r. *Archidiskodon* také do Evropy střední. Z tohoto rodu se později postupně vyvinuli mamuti (*Mammuthus primigenius*), starobylí sloni r. *Palaeoxyodon* a sloni r. *Elephas* s žijícím slonem indickým (*E. maximus*). Jesliže bývají jeskyně Stránské skály sídlištěm *H. erectus*, mohla jim tedy být i jeskyně Svědův stůl!

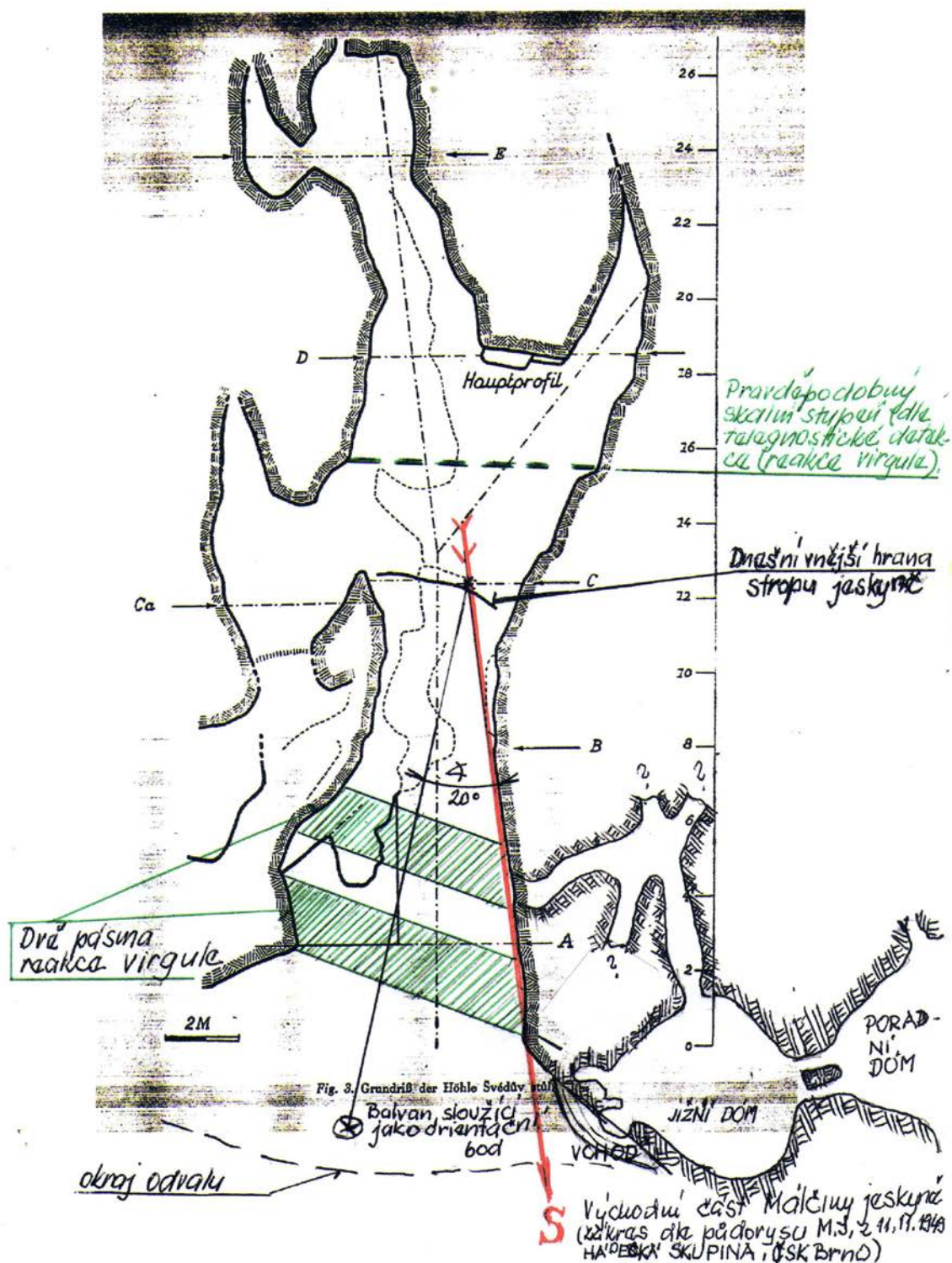
Dne 24.10.2009 navštívili jeskyni Švédův stůl členové skupiny SE – 3. Byla zde provedena L. Slezákem a R. Cendelínem (nezávisle na sobě) telegnostická detekce. (Průzkum terénu pomocí virgule). Dle této detekce probíhá uvnitř jeskyně skalní stupeň. Tento skalní stupeň je patrně ona vrstva vápence, na kterou narazili v padesátých letech Klíma s Pelíškem v hloubce 240 cm. L. Slezák přibližně zakreslil tento skalní stupeň do následujícího náčrtu :

Možný průběh skalního dna je zde zakreslen zelenou přerušovanou čarou. Slezákova představa vychází z reakcí virgule při telegnostické detekci.

Na spodním obrázku je Slezákova představa původní erozní plochy nadloží jeskyně, po kterém tekla v dávných dobách Ochozský potok.

Na obrázku výše jsou do Klímovy mapy vkreslena určitá zjištění, která byla učiněna dne 24.10. 2009 při exkurzi skupiny SE – 3 do této

jeskyně. Zelená, přerušovaná čára mezi profily C a D zachycuje telegnostickou detekci předpokládaného skalního stupně.

Dvě zeleně vyšrafovaná pásma zachycují reakce virgule v tomto prostoru. Když jsme do téhož měřítka překreslili mapku půdorysu východní části Málčiny jeskyně, kterou zaměřili a zakreslili dne 11.11.1949 členové Hádecké skupiny tehdejšího Českého speleologického klubu Brno a přiložili k zákresu reakce virgule, pak je zajímavé zjištění, že tam někam vedou zasedimentované chodbičky, které se Hádecká skupina pokoušela v r. 1949 prokopat.

Dle vzpomínání L. Slezáka došlo tehdy na tomto pracovišti k úrazu jednoho z členů Hádecké skupiny, následně byl obtížně vyproštěn a dopraven na povrch a práce zde byly přerušeny. Poté již nikdy nebyly práce na prolongaci těchto chodbiček obnoveny.

V souvislosti s tím si dovoluji upozornit na článek Marka Poustevníka Šenkyříka, nazvaný „Objev zavaleného vchodu Barunčiny jeskyně v Ochozském žlábku v jižní části Moravského krasu“. I když jsem tuto práci před časem četl, nemohu najít, kde byla publikována.

Na horním snímku vidíte záběr z exkurze do Švédova stolu dne 24. 10. 2009.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 2 :

Barunčina jeskyně v Ochozském žlábku.

<u>Koordinátor :</u>	<u>Mgr Ladislav Slezák</u>
Spolupráce a redakce :	Richard Cendelín Josef Pokorný
Externí spolupracovník a autor tohoto článku :	Marek Poustevník Šenkyřík

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009
Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Poznámka redakce, předmluva, nebo také omluva.

Autor této práce o Barunčině jeskyni, Marek Poustevník Šenkyřík žije poslední léta bezprostředně uvnitř Moravského krasu. Při rozhovoru s ním vám bude vyprávět o svých postřezích, o tom, čeho si při svém pobytu v krasu všimnul a co viděl. Je pozoruhodné vidět kras jeho očima. Víme, že těch jeho úvah o Barunčině jeskyni bylo víc, jenže se nám je nepodařilo získat.

Prakticky od Vánoc r. 2009 se snažíme navázat s Markem kontakt. Jeho e-mailová adresa naše zprávy nepřijímá, v „Chajovně“ na Dominikánském náměstí v Brně jsme mu nechali vzkaz, na který se neozval. Máme informace od jednoho lesáka, že žije v terénu někde kolem Klostermanovy studánky. Pro množství sněhu se tam žádný z nás tří nevydal. Proč se s ním snažíme navázat kontakt ?

Především proto, že jsme od něj chtěli získat další práce o Barunčině jeskyni, které evidentně napsal, jednak proto, že jsme chtěli získat jeho souhlas s publikováním jeho prací v Edici SE – 3.

V žádném případě nechceme jeho práce zneužít či zlehčovat. Jen on je autorem těchto prací a my to chceme plně respektovat. Vždycky jsme spolu měli dobré vztahy a vzájemný respekt.

Nicméně, chceme jeskyňáře upozornit na to co Marek píše a co se nám jeví jako logicky pravděpodobné, tj., že mezi jeskyní Málčinou, jeskyní Švédův stůl a jeskyní Netopýrkou se nachází zatím neznámý objekt, hypotetická jeskyně, kterou Marek Poustevník Šenkyřík nazývá „Barunčina jeskyně“. K tomu nás vedou naše poznatky.

A tak si dovoluujeme jednu z jeho prací o Barunčině jeskyni, kterou se nám podařilo získat, v letošní Edici SE – 3 – 2010 publikovat. Nechceme Markovi ublížit, ani mu škodit. Vážíme si toho, co v krasu dělá a věříme, že pokud se nám nepodaří do vydání letošní edice jeho souhlas s publikací získat, a my jeho práci použijeme pro ilustraci dalšího názoru na lokalitu v tomto prostoru, že se na nás zlobit nebude a že naše další spolupráce bude vstřícná a smysluplná.

Děkujeme za pochopení – SE – 3.

Barunčina jeskyně v Ochozském žlíbku.

9.9.2009: Momentálně udržujeme stále vztah k lokalitě "Paleoponor" v Ochozském žlíbku, která úzce souvisí s nedávno lokalizovanou "Barunčinou pod Svatými Schody". Poustevník stále uvažuje o průzkumu v jím objevené části "Paleoponoru" v Ochozském žlíbku souběžně s převážně vertikální Děravkou. Je to totiž nenáročná lokalita pro jednoho. V Ochozském žlíbku jsou poustevníková jediná "želízka v ohni" v této části Moravského krasu, přestože je původem jeskyňář Jihu. Bude provedena nová dokumentace.

ŠENKYŘÍK, M.P. 2005: Objev zavaleného vchodu Barunčiny jeskyně pod Svatými schody v Ochozském žlíbku v jižní části Moravského krasu. předtisk: Acta Speleohistorica 2/2005. s.1-6. Brno 2005, řádný výtisk: Speleo 2006 (v tisku)

Haiku úvodem

Mám jít spát na Pekárnu?

Né, já patřím na Švédův stůl!

2004

Historie objevu

Silvestrovskou noc 2004/2005 trávím v poustevnickém osamění v Hádeckém údolí. Ve večerních hodinách procházím kolem potměšlé Pekárny a jdu na Doupě. Usedám na Útesu rozhledů a hledím z výšky do nočního tichého údolí. Potom se vracím na Pekárnu uvařit si čaj. Na zpáteční cestě Mokřskou plošinou se nebe náhle rozzářilo vzdálenými výboji ohňostroju. „Už je to tady“, pomyslel jsem si. Milióny lidí právě propuká v novoroční veselí. Já však tiše vstupuji do temného portálu jeskyně Pekárny, a z klacíků, které zde zbyly po tábornících, si zapalují ohniček. Vařím si čaj a přitom dlouze hledím do plamenů ohně. Jsem tu sám, a tak začínám nahlas zpívat novoroční modlitby.

Náhle vidím, že z nočního údolí vystupuje vzhůru k jeskyni nějaká osamělá postava. V nočním šeru rozpoznávám dívčí siluetu. Přichází sama. Když se přiblíží, tak se ji ptám: „Kdo jsi dobrá vílo?“

„Poustevnice Barunka“, odpovídá mi. Silvestrovskou noc trávila sama u nedaleké Hadí díry. Když ale uslyšela můj zpěv, tak se přišla na mne podívat.

Zvu poustevnici Barunku ke svému ohýnku, a celou noc si pak spolu povídáme o všech možných tajemstvích života, a přitom popijíme silvestrovský čaj. Ráno se rozcházíme každý svoji vlastní cestou...

První novoroční den sestupuji z Pekárny na dno údolí a odtud jdu Ochozským žlíbkem do Ochozi. Přitom se jako obvykle rozhlížím po okolních svazích a hledám skryté závrtky. Náhle se mi dere z úst tichý překvapený výkřik: „To se mi snad zdá!“ Nad skalkou v nárazové stěně Ochozského potoka, dvacet metrů vpravo od Paleoponoru vidím trychtýř propadliny! Prošel jsem tu již tisíckrát, ale závrtku jsem si nikdy nevšimnul. Provádím průzkum deprese, a

zjišťuji, že je zde zavalen jeskynní portálek. V literatuře dosud o této lokalitě není zmínky. Rozhoduji se proto, že objev této nové jeskyně jižní části Moravského krasu, pojmenuji na památku poustevnice Barunky, jejím jménem.

Karsologická poloha lokality

Nově objevený zavalený jeskynní vchod, který zde nazývám č. 1421A „Barunčina jeskyně Pod Svatými schody“ (N 490 14.673', EO 16044.854, +- 10 m) se nalézá v jižní části Moravského krasu, v malém vápencovém hřbítku mezi Ochozským žlíbkem a Hádeckým údolím, který místní lid od pradávna nazýval Svatými schody. Tento velmi romantický skalní útvar, je po své východní straně obtékán Říčkou, a po své západní straně pak Ochozským potokem. Oboustranným erozním útokům těchto vodních toků dodnes odolala už jen velmi malá skalní ostrožna, 10 až 25 m vysoká, asi 350 m dlouhá, a max. 150 m široká. V nejužším místě je tento geologicky zanikající hřbítok v prostoru mezi oběma údolími tvořen už jen šíjí, která je při základně široká pouze 50 m. Protože je skalní hřbítok Svatých schodů velmi exponován erozním tlakům Říčky i Ochozského potoka, jsou zde mimořádně příznivé podmínky pro jeho intenzivní erozní poddolování. V přítomné chvíli známe pod Svatými schody systémy paleoponorných jeskyní č. 1418 Málčina (délka chodeb 190 m), č. 1420 Netopýrka (délka systému 120 m), č. 1415 Švédův stůl (22 m) a č. 1421 Paleoponor (6,5 m) (HIMMEL, J.- HIMMEL, P., 1967).

Tyto paleoponorné jeskyně však zcela jistě nejsou pod Svatými schody osamoceny a velká část podzemních prostor zde zůstává dodnes neobjevena. Např. tudy musí někde téci do svých Vývěrů pod Lysou horou neznámou trativodnou chodbou podzemní Říčka. Podzemní cestu

Říčky, která je dodnes prakticky neznámá, vytyčují ze dna Hádeckého údolí směrem pod Svaté schody linie závrtů a ponorů, a též kolorační experimenty. Neznámé jsou též odvodňovací chodby směřující pod Lysou horu z Málčiny, Netopýrky i Paleoponoru. Z hlediska praktické speleologie vápencový hřbítok Svatých schodů představuje jen sekundární krasový problém, který je možné probádat spíše jen pro vlastní radost a potěchu duše, než s vidinou dlouhých objevů. Vápencová troska skalního hřbítku Svatých schodů je totiž půdorysně přísně omezeným malým územím o ploše cca 350 x 150 m, nalézající se již blízko hladině podzemní vody, a proto není tato lokální problematika speleology nijak žhavě řešena. Přesto by i zde, v případě vzájemného propojení jednotlivých, vzájemně izolovaných jeskyních celků, došlo ke vzniku jeskynního systému bludištního charakteru, i s kilometrovou délkou.

Recentní podzemní odvodňovací cesty se pod Svatými schody již nacházejí v těsné blízkosti hladiny podzemních vod vyvěrajících ve Vývěrech Říčky I. a II. pod Lysou horou. Vývěry Říčky jsou sice od Svatých schodů ještě 700 m vzdálené, ale přesto lze očekávat brzké zanoření odvodňovacích tratí do podzemí Svatých schodů do trvale zatopených předvývěrových sifonů freatické zóny. Proto zůstává nezodpovězenou otázkou, nakolik je speleologicky reálný průnik odtokovými chodbami Netopýrky, Málčiny, či Paleoponoru, do předpokládaných vodních jeskyní za Ochozským žlábkem pod Lysou horou

Jeskynní systémy pod Svatými schody však mají svůj velký význam zejména v duši člověka, který zde dodnes nachází to, co jinde v Moravském krasu už marně hledá. Jeskyně Netopýrka a jeskyně Málčina nabízí totiž jednu z posledních příležitostí svobodné prohlídky středně velké jeskyně, jejíž přírodní duch není pozměněn betonovými chodničkami, umělým osvětlením a profesionálním personálem. V době, kdy je většina srovnatelných lokalit v

Moravském krasu běžnému návštěvníkovi uzamčena, může nekonformní, skautsko - tramský návštěvník najít v jeskyních Netopýrce a Málčiny jednu z posledních příležitostí, kde může plazením v blátě dobrodružně (a přitom bezpečně), uspokojit svoji touhu po tajemství, a romantice. Obě tyto jeskyně (v nichž není co zničit) již mají v tomto směru svoji dlouhou tradici, a je proto velmi osvícenecké, že když zůstávají otevřené...

Popis nově objevené lokality

Zavalený vchod jeskyně č.1421A Barunčiny Pod Svatými schody se nachází na souřadnicích GPS N 490 14.673', EO 16044.854 (+- 10 m) v dolní části levého břehu Ochozského žlábků, v místě nápadné nárazové stěny Ochozského potoka z lavicovitě uložených vápenců. Při patě

této nárazové stěny je známa jeskyně č. 1421 Paleoponor, od níž se 20 m jižně po proudu potoka nalézá zavalený vchod j. č. 1421A Barunčiny. Závrtok, který na existenci jeskyně upozornil, se zde zřejmě propadl již před více roky, a je geologicky mladý. Jeho kruhová nálevka o průměru 3 m vznikla v prudce sešikmeném svahu Svatých schodů, ve výšce cca 7 m nad hladinou Ochozského potoka. Propad v hloubce –1 m odhalil relikv portálu jeskyně. Bližším prozkoumáním nárazové stěny Ochozského potoka v prostoru pod závrtkem jsem zjistil, že se zde velmi pravděpodobně nachází zavalený jeskynní portál větších rozměrů. Šířka jeskynního vchodu by měla být při stropu klenby 1,5 m a výška zavalené chodby i více než 2 m.

V závalu, který pravděpodobně uzavírá neznámé pokračování jeskyně, vystupuje vápencová suť a svahová hnědá hlína, holocénního stáří. Tektonická puklina, která se zde uplatňuje, má směr 670, a směřuje k jeskyni č. 1420 Netopýrka, která je odtud vzdálena 100 m. Speleologicky zajímavý ponor Říčky pod Netopýrkou, je odtud přes hřeben hřebítka Svatých schodů 160 m daleko. Barunčina jeskyně tedy směřuje do prostoru, kudy by měla téci neznámou jeskynní strukturou podzemní Říčka.

Archeologická indicie

Vzhledem k rozměrům zavaleného jeskynního vchodu (pravděpodobně více než 2 x 1,5 m), a zejména díky pozici objevené lokality v hustě pravěce osídlené krajině, je naděje, že vstupní zával mohl zakonzervovat volnou dutinu, s možným archeologickým obsahem. Propadlý strop jeskynní chodby s následným sesuvem svahové hlíny, vytvořil pod závrtkem pravděpodobně menší lokální zával, za nimž se mohou již ve vzdálenosti několika metrů nacházet volné neznámé prostory. Barunčina jeskyně Pod Svatými schody se nachází pouhých 65 m daleko od zadního vchodu šamanské jeskyně Švédův stůl, tzn. na dohled od místa objevu slavné „Ochozské čelisti“ neandertálce. Pouze 250 m vzdušnou čarou je to odtud daleko k hlavní moravské pravěké jeskynní stanici, Pekárně. Osídlena byla samozřejmě též celá řada dalších okolních jeskyní.

O objevu zavaleného vchodu archeologicky svůdné Barunčiny jeskyně pod Svatými schody jsem již proto informoval doc.PhDr. Martina Olivu, vedoucího Ústavu Anthropos MZM Brno, který je připraven převzít archeologickou garanci nad speleologickým průzkumem této lokality.

Závěrečné doporučení speleologického průzkumu

Vchod do Barunčiny jeskyně pod Svatými schody se nalézá na mimořádně malebném, a ekologicky hodnotném zákoutí přírody, nesoucího ducha dávných dob, který nesmí být narušen. Je to místo, které je pro senzitivního člověka opravdu esteticky mimořádně citlivé na jakýkoli civilizační zásah. Ochozský žlíbek je např. jedno z posledních údolí Moravského krasu, jimž dodnes nevede silnice, a i proto je zvlášť chráněný jako součást přírodní rezervace. Svou velkou estetickou hodnotu zde má i pouhá svahová suť při dně žlíbku porostlá mechem...

Speleologický průzkum této lokality, nalézající se v těsné blízkosti turisticky vyznačené cesty, by tedy bylo nutné provést mimořádně citlivě. Technologicky je však speleologický průzkum Barunčiny jeskyně Pod Svatými schody přes vysoké ekologické požadavky v podstatě reálný. Mezi vchodem jeskyně a níže ležící turisticky značenou cestou na dně žlíbku, lze mezi stromy snadno napnout 10 m dlouhé lano, a pomocí této (dočasné) transportní lanovky překlenout esteticky citlivou část svahu žlíbku. V tomto případě by byl odůvodněný i realizovatelný požadavek zajistit odvoz vytěženého materiálu na vhodnou deponii mimo přírodní rezervaci.

Odstraněním závalu by vynikl krásný přírodní výtvar v podobě nového portálu jeskyně, pravděpodobně erozního původu, jejíž objev by mohl být svým významem srovnatelný s jeskyní Netopýrkou, či Málčinou... Speleologicky zajímavý se začíná též jevit sousední j.č. 1421 Paleoponor, jehož průzkumem by se snad mohlo podařit dosáhnout podzemní Řičky, před jejím odtokem pod Lysou horu, či neznámých prostor jižně jeskyně Málčiny.

Dovětek

Konzultací s místním znalcem Petrem Kosem (ZO 6-12) jsem zjistil, že tato lokalita byla již dříve známa starému ochozskému speleologovi Janu Hynštovi, ale protože o její průzkum nikdo neprojevil zájem, upadla téměř v zapomnění. Za prvotního objevitele propadlého závrtku na Svatých schodech je tedy nutné považovat „Dědu Ochoza“ Jana Hynšta.

Zcela nad rámec tohoto příspěvku činím na tomto místě ještě literární záznam o jiné, nedaleké neevidované jeskyni. Nachází se při úpatí Lysé hory, na pravém břehu Hádeckého údolí, 50 m od vyústění Ochozského žlíbku. Její vchod je otevřen na souřadnicích GPS N490 14.603', EO 16044.730 (+- 10 m) při úpatí skály, ve výšce asi 8 m nad korytem Řičky. Vstupní, uměle vykopaná šachtička, je 1,5 m hluboká a pod kořeny smrku ústí do 3 m dlouhé plazivky. Jeskynní chodbička je široká 1 m a v klenbě 0,65 m vysoká, směřuje k SZ, a je založena na korozně rozšířené mezivrstevní spáře. Jeskyně ve vzdálenosti 3 m od vchodu končí neprůlezným snížením mezivrstevní spáry s odhaleným skalním dnem. Přes svoji strategickou polohu, se tato lokalita nejeví být perspektivní k průniku do předpokládaných, nedalekých neznámých jeskynních struktur pod Lysou horou.

Této velmi nenápadné jeskyňky, skryté za smrkem při úpatí Lysé hory, jsem si všiml již v r. 1985, ale již tehdy to bylo opuštěné speleologické pracoviště. Jako autora tohoto starého objevu se mi podařilo vypátrat speleologického dědu Jana Hynšta. On sám tuto jeskyni nazval „Jarmilou“, na památku matky své ženy. Přiřazuji na tomto místě jeskyni Jarmila evidenční číslo 1421B.

Poděkování

Autor děkuje panu Miloši Žalmanovi a firmě GP s.r.o. Brno, Roosveltova 9, za sponzorství GPS navigačního systému, s jehož pomocí byla sestavena karsologická mapka ostrohu Svatých schodů v údolí Řičky, publikované v tomto sborníku (přesnost měření +-10 m). Zvláštní poděkování směřuji Bobovi Klváňovi a Chajovně Zadní Trakt Brno, Dominikánské nám.7, za to, že mi umožnil v harmonickém prostředí své podzemní čajovny sepsat toto literární dílko.

Literatura

HIMMEL, J. – HIMMEL, P., 1967: Jeskyně v povodí Řičky. ZK ROH KSB. Brno.
ŠENKYŘÍK, M.P., 2005: Objev vchodu Barunčiny jeskyně pod Svatými schody v jižní části Moravského krasu. Nálezová zpráva. Acta Speleohistorica, 2/2005, 6 s.
2 fotografie – Marek Poustevník Šenkyřík.

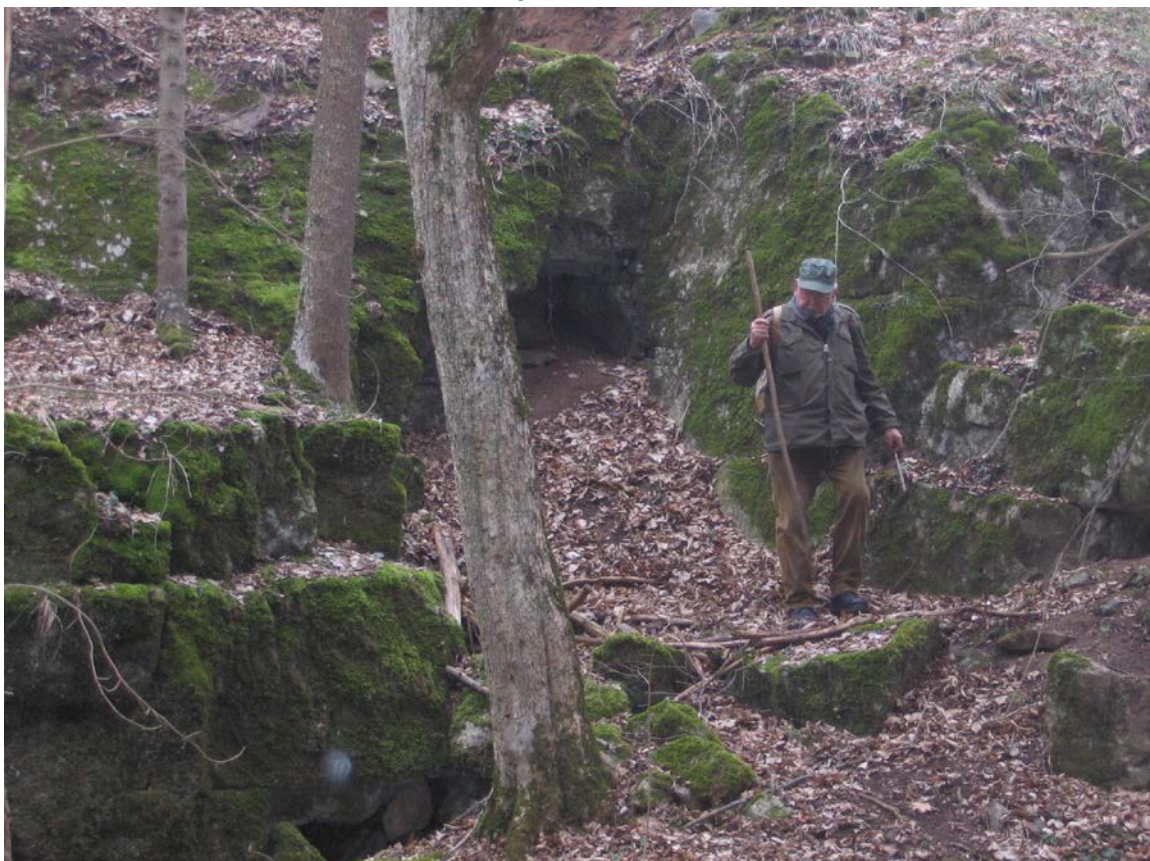
Tolik informace Marka Poustevníka Šenkyříka, které napsal na základě svých postřehů. A teď několik našich fotografií.

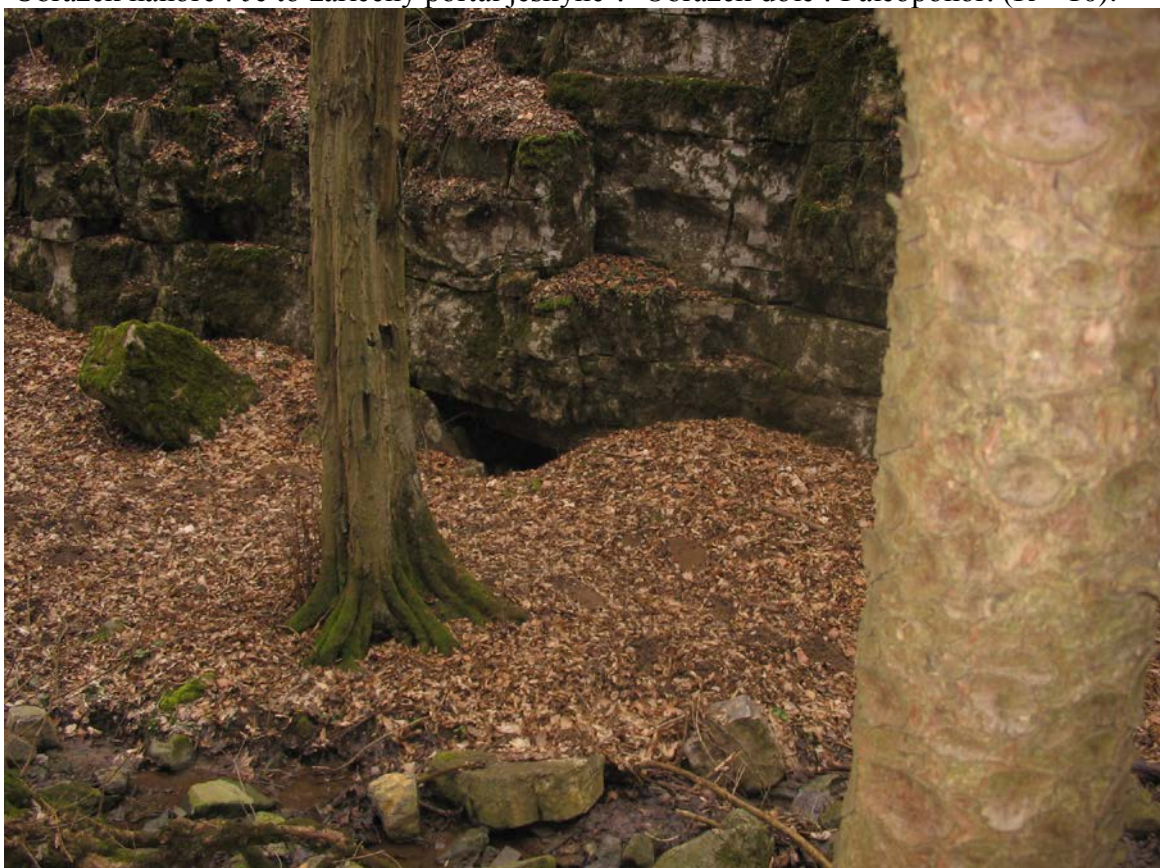
L. Slezák obhlíží jedno z míst, o kterém Marek Poustevník Šenkyřík píše v předchozím textu.

A toto je snad zařícený portál, o kterém Poustevník píše.

Obrázek nahoře : Je to zařícený portál jeskyně ? Obrázek dole : Paleoponor. (Ř – 10).

A tohle je Honza Hynšt, alias „Děda Ochoz“, jak jej Marek ve svých pracích nazývá.

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři senioři“

**Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh :

**Povídání o některých nových poznatcích
z Moravského krasu.**

Název práce :

**Mokerská plošina –
poznámka redakce.**

Koordinátor :

Redakce a spolupráce :

Mgr Ladislav Slezák

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Mokerská plošina – poznámka redakce.

Krasové území mezi obcí Hostěnice a obcí Mokrá se stalo v průběhu času, po ukončení těžby cementárnou Maloměřice na úbočí Hádecké planiny a v lomech u Líšně těžebním prostorem velkolomu nově vybudované cementárny Mokrá.

Toto území, jako ostatně každé krasové území, skrývalo řadu tajemných míst, které vznikaly v průběhu geologického vývoje této části Moravského krasu. Především tudy vedly dávné vodosvodné cesty, které zde vytvořily celý jeskynný systém. Na objevu tohoto systému pracovaly bezvýsledně celé generace jeskyňářů. Ale teprve v průběhu těžby jsou tyto jeskynní prostory odkrývány. Ty, co byly při těžbě odkryty jsou téměř všechny zcela zasedimentovány.

I když jsou tyto jeskynní chodby postupně odtěženy, provádí člen ZO 6 – 12, Petr Kos smluvně nejdříve jejich průzkum a potom zdokumentování. Protože tato jeho činnost neustále probíhá a jsou o tomto jeskynním systému stále nové a nové poznatky, které bychom chtěli v Edici SE – 3 v budoucnu publikovat, považujeme za vhodné začít v naší edici informace od počátku tohoto prováděného výzkumu.

V následujících třech souborech vám, milí čtenáři, přinášíme práce Petra Kose z dřívějších dob. Jsou to tyto práce :

1.

„Několik nových poznatků o výzkumu krasu v prostoru karbonátového ložiska Mokrá, Moravský kras – jih.“

(Speleoforum 1998, str. 16 – 18).

2.

„Nové paleohydrografické poznatky v jižní části Moravského krasu.“
(Speleoforum 2001, str. 5 – 7).

3.

„Hostěnická plošina v jižní části Moravského krasu.“
(Speleoforum 2002, str. 6 – 8).

Tyto práce znovu zveřejňujeme na základě laskavého souhlasu Petra Kosa a jeho příslibu další spolupráce s Edicí SE – 3.

Věříme, že vám tyto dříve získané poznatky přijdou vhod.

Vaše redakce Edice SE – 3.

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři seniři“

Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12

„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh :

**Povídání o některých nových poznatcích
z Moravského krasu :**

Název práce :

Mokerská plošina - I

Koordinátor :

Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Externí pracovník SE – 3 a autor této práce :

Petr Kos.

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Několik nových poznatků o výzkumu krasu v prostoru karbonátového ložiska Mokrá, Moravský kras - jih

Petr Kos, ZO 6-12 Speleologický klub Brno

Krasová typologie

Sledované území náleží ke krasu neúplnému, označovanému jako merokarst (Kettner 1954, s.264). Tento typ krasu je tvořen vápenci méně čistými (jílovitými, hlíznatými, vápencovou brekcií apod.) a často se vyskytují vložky méně propustných hornin. Na povrchu je neúplný kras přikryt zvětralinami nebo mladšími uloženinami (jíly, spraše, sprašové hlíny, zbytky teras). Díky těmto podmínkám se zde krasové jevy vyvíjejí v malých rozměrech a jsou méně dokonalé.

Povrch je pokryt vegetací (louky a lesy) a škrapová pole jsou vytvořena lokálně. Závrty jsou mělké a řídké, většinou s eolitickou a místy i s písčitou výplní. Stupeň zkrasování vilémovických vápenců Mokrsko-hostěnické plošiny je dán především jejich mimořádnou čistotou, takže se místní podmínky blíží až podmínkám holokrasu.

Vzhledem k tomu, že se sledované území nachází v oblasti, kde jsou známé staré jeskynní prostory (j.Pekárna a j.Ochozská), lze zde předpoklá-

dat prvky fosilního krasu (paleokrasu), jehož vývoj byl zastaven vlivem sedimentace mocných nepropustných sedimentů, které zakryly zkrasovělý povrch a vyplnily podzemní dutiny (Panoš 1964; 1984, s.17).

Vývojová stádia jeskyní v prostoru mokrského lomu (západ)

Většina registrovaných objektů vykazuje znaky, které lze zařadit do stadia mladosti (Kettner 1954, s.261). Jedná se většinou o malé zárodečné (embryonální) dutiny a kanálky, zřídka větších rozměrů, které odváděly do vápencového masivu srážkové a povrchové vody.

První vyhodnocení registračního průzkumu na lokalitě lom Mokrý (západ) přineslo hned několik nových poznatků:

1. Všechny jeskynní dutiny jsou převážně vázány na průběhy tektonických dislokací.

2. Většina dutin je korozního charakteru, pouze jediná snad dokládá erozní původ.

3. Nápadná je převaha vertikálních dutin.

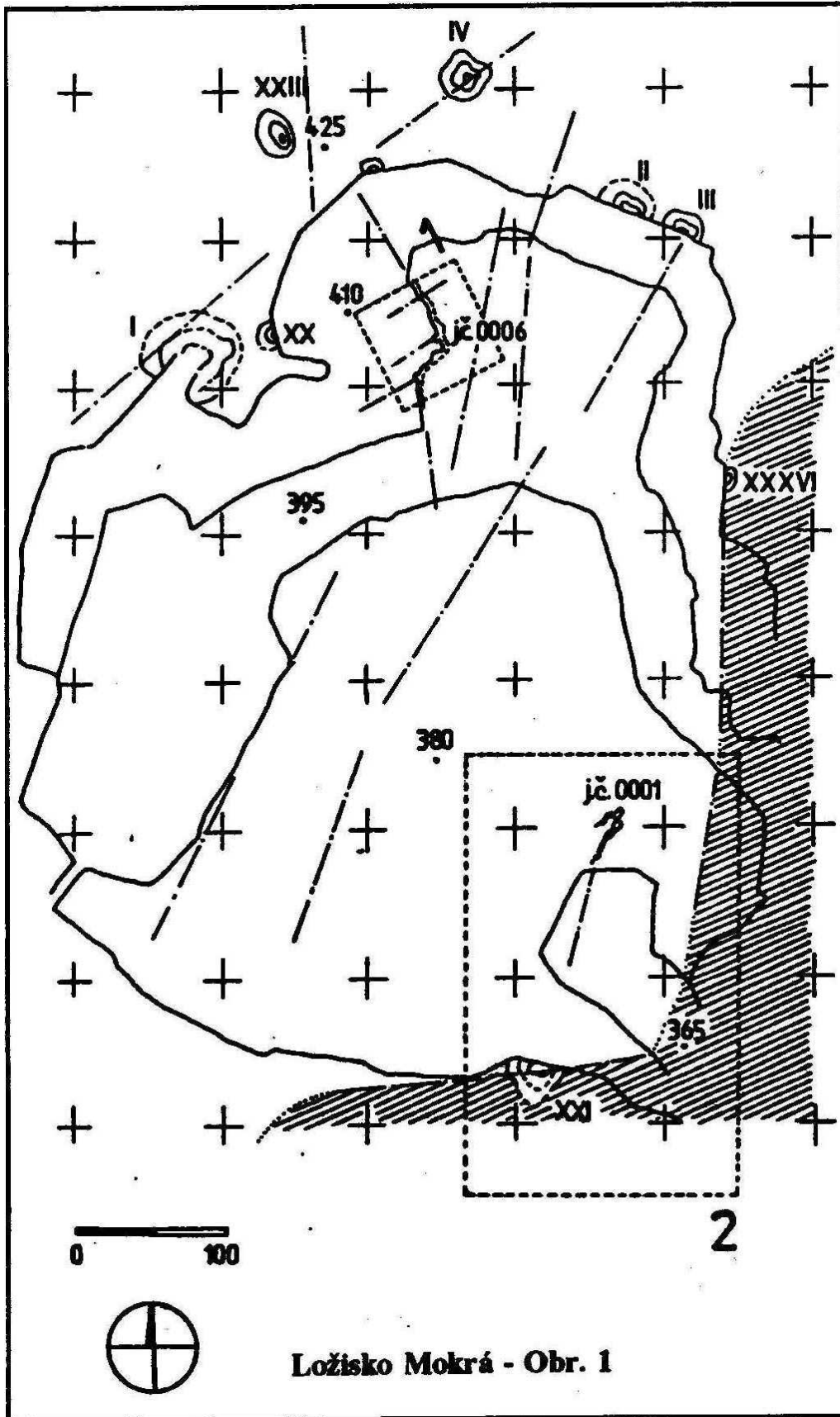
4. Volné jeskynní systémy komunikují s povrchovými krasovými i paleokrasovými formami.

5. Byly zjištěny minimálně dva lineární průběhy silného kavemózního zkrasovění (pracovně označeny "pekárenský a hostěnický koridor").

Podle získaných poznatků lze ve větších hloubkách masivu Mokrsko-hostěnické plošiny předpokládat převážně drobné jeskynní systémy. Jeskyně větších rozměrů mohou být vázány převážně na paleokrasové jevy, které se vytvořily již v geologické minulosti. Průběhy kavemózních zón (koridorů) mají téměř shodnou orientaci, která je směru SSZ-JJV.

Další, mladší zkrasovění je pravděpodobně do pokročilé formy vyvinuto pod závrťovou řadou směřující od trati U Obrázku jz. směrem do Bočního žlebu k trati Kubelky, nad kterou se nachází menší skalní převis. Na skalní hraně převisu bylo zjištěno vyústění krasové kapsy, která je vyplněna sprašovými a jílovitými hlínami a mimo jiné obsahuje i četné oblázky a valouny křemene, rohovců a jiných homin.

První skupina zaznamenaných jeskynních komunikací vykazuje charakter jeskyní sekundárních, vzniklých mechanickým nebo chemickým

Ložisko Mokrá - Obr. 1

působením vody. Druhá představuje typ jeskyní sekundárních, vzniklých hlavně silami tektonickými (dutiny na dislokacích, v ohybech zvrásněných vrstev apod.) za značného přispění koroze.

U takto zkoumaných jeskyní je nutno rozlišovat jejich evakuační (vyprázdněný) prostor a jejich obsah (Kettner 1954, s.241, obr.170). Obsah zaregistrovaných jeskyní v mokrském lomu tvořily látky, které buď částečně, nebo zcela vyplňovaly evakuační prostor. Zbylý, konvakuační (nezaplněný) jeskynní prostor byl zjištěn pouze v několika případech. Pronikání vody póry v homině je nevýznamné (Ford 1989).

Krasová jezírka v závrttech

V silně zahliněné prohlubni na sz. okraji západního lomu došlo 13.5.1989 k objevu dvou sídlištních objektů z období mladšího neolitu (Kos 1997). V průběhu exploatace této terénní deprese byl průběh těžebních prací pozorně sledován. Při obnažení profilu

Krasová jezírka v závrtech

V silně zahliněné prohlubni na sz. okraji západního lomu došlo 13.5.1989 k objevu dvou sídlištních objektů z období mladšího neolitu (Kos 1997). V průběhu exploatace této terénní deprese byl průběh těžebních prací pozorně sledován. Při obnažení profilu bylo zjištěno, že se jedná o velkou krasovou jámu (ozn. č.I) téměř pravidelné mísovité profilace s permanentní vodní nádrží uprostřed (krasové jezírko). Závrtová deprese, která byla do poslední chvíle patrna v terénu, dosahovala průměru kolem 60 m a největší hloubky v místě obnažení asi 8 m. Specifickým znakem tohoto místa je skutečnost, že většina pravěkých objektů, které byly výzkumem zachyceny, se nápadně seskupovala kolem mělké močálovité prohlubně, která nepochybně kdysi v minulosti plnila funkci krasového jezera. O této skutečnosti svědčí mohutné bahnitě usazeniny ve dně závrtu. Mocnost těchto sedimentů byla kolem dvou metrů. Existence iluviálního horizontu v sedimentech některých depresí vytvořila

jakousi přírodní zátka, která umožňovala dlouhodobé zachycování srážkových vod. Podobný příklad byl podchycen v závrtu č.IV, kde byly také prokázány doklady pravěkého osídlení kolem krasového jezírka (Kos 1996a; Škrdla 1997).

Výplně jeskyní

Jeskynní chodby nacházející se v západním lomu Mokrá byly většinou vyplněny jílovitými nánosy, ale krasové vody jimi občas protékaly. Ve volném prostoru tedy mohla volně probíhat smíšená koroze, jak tlaková, tak i chemická, která zde převládala.

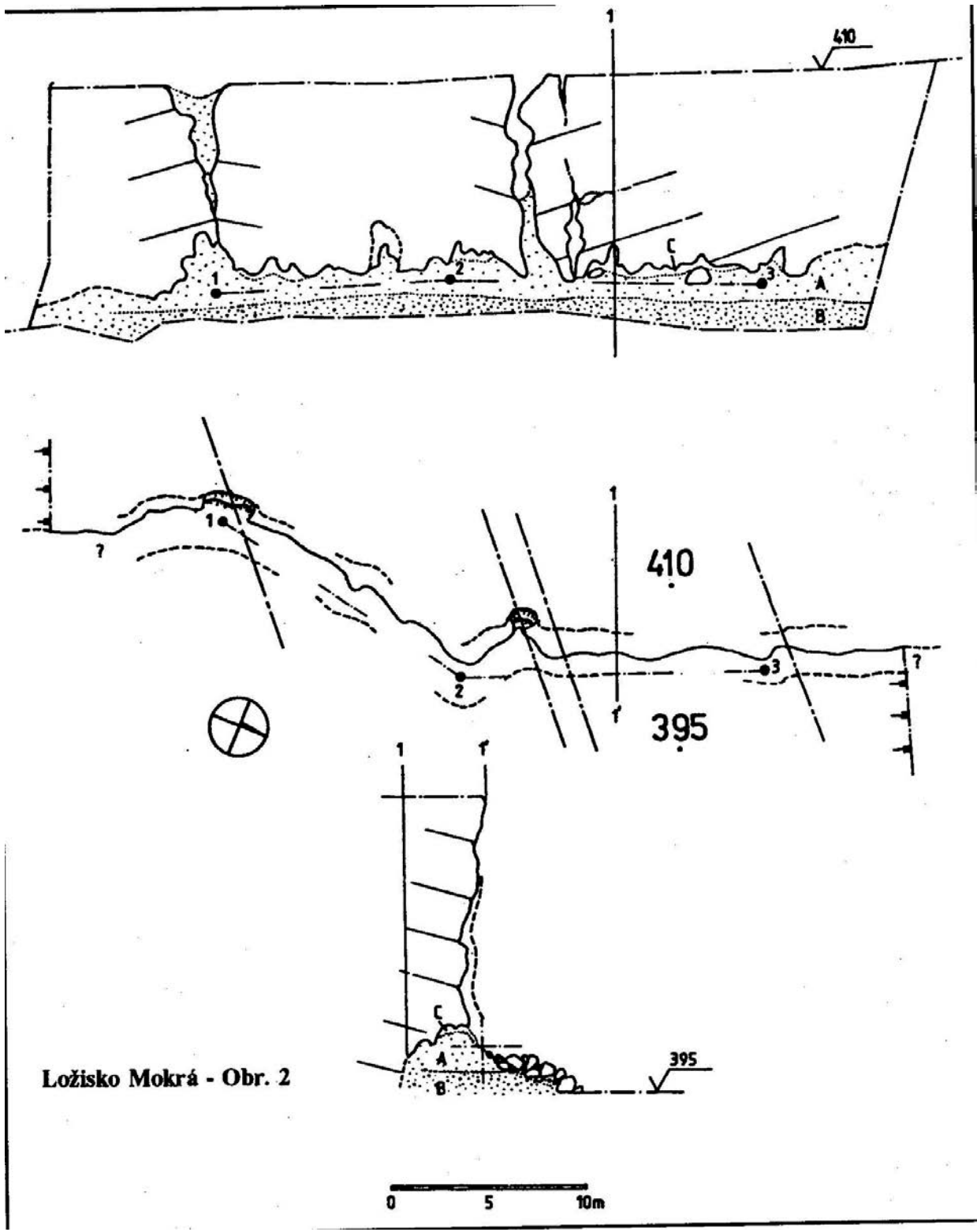
Výsledkem jsou chodby kruhového nebo eliptického průřezu, hladce vykroužené plaveninami, které s sebou voda unášela. Většina těchto kanálků měla výrazný spád, mohla tedy probíhat i tlaková eroze.

Některé větší dutiny byly zcela vyplněny jílovitými plaveninami pocházejícími ze závrtů na planině. Docházelo zde tedy pravděpodobně k procesu pozvolného transportu sedimentární výplně po spádu vrstev vápence, nebo př. ke stabilizaci a umrtvení vývoje jeskynního systému.

Některé kavemy, které se nacházely poměrně ve velkých hloubkách, byly vyplněny starobyrou červenou hlínou (terrou rossou). Jedná se o přesvědčivý produkt procesu vyluhování vápence, který zcela vyplnil dutinu ve skalním masivu.

Odvodňování Mokrsko-hostěnické plošiny

Odvodňování mokerské části plošiny probíhalo v nedávné minulosti hlavně k V, do oblasti Studénčného žlebu. Množství vod transportované krasovými komunikacemi ležícími nehluboko pod povrchem planiny bylo odváděno podle spádu vápencových vrstev, jednak nad erozní bázi Studénčného žlebu a jednak pod bázi erozní, do které se absorbují krasové vody dodnes v obvodovém zlomovém pásmu. Vývěry krasových vod

Ložisko Mokrá - Obr. 2

0 5 10m

vázané na erozní bázi Studénčného žlebu jsou již dnes zcela nefunkční, jelikož se většinou nacházely výše nebo na úrovni s nejnižšími etážemi západního lomu. Celková erozní báze žlebu se tedy přičiněním člověka výrazně snížila

Vývoj jeskynních chodeb je ovlivňován výškou dolní erozní základny na zemském povrchu, k níž se stahují nejen povrchové vody, ale i podzemní vody krasové.

Množství podzemní vody odváděné do větší hloubky vápencového masivu je závislé na kapacitě hlavní stříhové dislokace mezi hádsko-říčskými a vilémovickými vápenci. Toto výrazné dislokační pásmo obklopuje v., jv. a j. okraj těžebního prostoru západního lomu a je charakterizováno soustavou diaklas, z nichž některé dosahují značných hloubek.

Výrazné formy zkrasování vykazují diaklasy v okolí j.č.0008 a j.č.0023, kde jsou vytvořeny hladce modelované korozní dutiny, které sledují hlavní zlomovou hranici. Zde lze předpokládat větší rezervoáry nakondenzovaných krasových vod, živené vodosvodnými cestami z oblasti s výskytem diaklas: j.č.0028, 0022, 0003, 0002, 0004, 0005 a 0027.

V současnosti vyazuje největší hydroaktivitu lokalita s j.č. 0005, která je aktivní za přívalových dešťů a v období tání sněhů v jamách měsících.

Jeskyně Glozarova (č.0001) tuto hlavní hydrografickou zdrojnicí živila zřejmě jen periodicky. Jednalo se pravděpodobně o samostatný vodosvodný systém, který byl schopen jímat povrchové a srážkové vody z menšího lokálního území na povrchu, dnes již neexistující planiny. Hloubkový nárůst Glozarovy j. směřuje naopak k erozní bázi Mokerského údolí a v místě předpokladu vodních rezervoárů se dokonce kříží s hlavní stříhovou dislokací, tvořenou hádsko-říčskými vápenci. V tomto místě může docházet k propojení obou koridorů, nebo k mimoúrovňovému křížení, což je závislé na hloubkovém dosahu hlavní stříhové dislokace. Přesvědčivě zde existují

zkrasovělé kaverny, schopné pojmout velké množství vody.

Existence paleosystému je zřejmě doložena jen v jediném případě. Týká se to j.č.0006, která byly nafárána na dně etáže č.395 v délce cca 60 m (Kos 1996b). Sedimenty ve výplni jeskyně byly většinou ronového charakteru a dostaly se sem ze závrťů na povrchu planiny. Vztah této jeskyně k j.Glozarové (0001) není doposud vyjasněn. Jestliže se jedná o součásti jednoho velkého "mrtvého" paleosystému, představovala by jeskyně Glozarova krasovou komunikaci prošlou rejuvencí. Pravděpodobně se bude jednat o samostatný systém mající vztah k "Hostěnickému koridoru".

Literatura:

- Ford D.C. (1989): Charakteristika jeskynních systémů vzniklých rozpouštěním karbonátových hornin. - Knih. Čes.speleol.spol. Praha.
- Kettner R. (1954): Všeobecná geologie III. - Nakladatelství ČSAV. Praha.
- Klablena J. (1983): Závěrečná zpráva o provedení geofyzikálního měření na území ložiska Mokrá. Souhrnná zpráva (mapa 1:2000, korelační schéma). Bmo.
- Kos P. (1996a): Pozdně středověká kúlová stavba v souvislosti s místním vápenictvím v Mokré u Brna. Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami. - Archeologia technica, 10: 122-124. Bmo.
- Kos P. (1996b): K otázce existence otevřených jeskynních komínů v jižní části Moravského krasu v prostoru karbonátového ložiska Mokrá. Pracovní zpráva z r.1995. MS, Archiv ZO 6-12 Speleologický klub Bmo.
- Kos P. (1997): Otevřená sídliště z mladého paleolitu a neolitu v jižní části Moravského krasu. - PV 1993-1994: 27-44.

Panoš V. (1964): Zprávy geografického ústavu ČSAV v Brně 5:134. Opava.

Panoš V. (1984): Krasová typologie. Speleologické minimum. - Příloha časopisu Stalagmit 2. Praha.

Škrdla P. (1997): Mokrá (okr. Brno-venkov). - PV 1993-1994: 103-108.

Summary: Several new data on the research in the region of the limestone deposit of Mokrá, southern part of the Moravian Karst

The Speleological Caving Club performed the registration of karst forms in the Mokrá-Quarry West. Several tens of small karst features (caves) were discovered. Two intensively karstified zones were delimited. The newly discovered Mokrá Cave represents a paleokarstic cave 60 m is bound to one of zones. The second zone contains the Glozar's Cave, found earlier, which is 30 m long. Karst lakes are relatively abundant here. Newly discovered Paleolithic and Neolithic settlements are connected with such lakes.

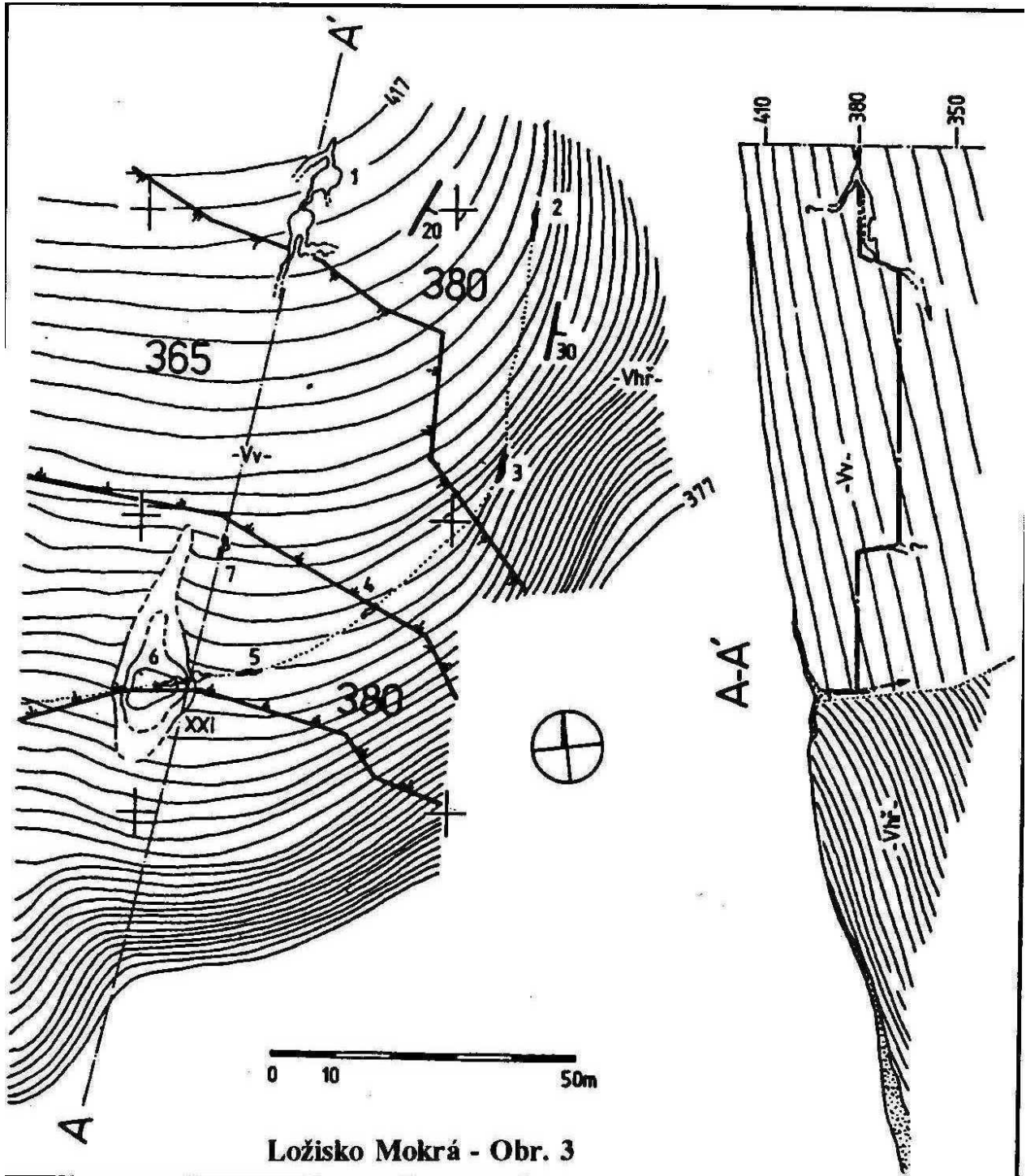
Legenda k vyobrazením:

Obr.1 Mokrá-západní lom. Celkový plán západního ložiska s vyznačením výrazných dislokačních průběhů a krasových struktur (čárkovaně jsou vyznačeny hranice dalších vyobrazených listů 1 a 2). Šrafováním je vyznačeno geologické rozhraní mezi vápenci macošského a líšeňského souvrství (čerpáno z materiálu CVM a.s. a Klablény 1983).

Fig.1 Morká-Quarry West. The plan of the western part of the deposit with important fault lines and karst structures. Geological boundary of the Macocha and Líšeň Formation is shaded (after CVM a.s. and Klablény 1983)

Obr.2 Mokrá-západní lom (list 1). Jeskyně č.0006, Mokrá. Pravděpodobný relikv paleokrasové komunikace vázané na "Pekárenský koridor" (A - kávově hnědé sprašové hlíny - výrazně jílovité - splavené komíny z povrchu planiny, zde byl učiněn nálezy fosilní kosti v písčité čočce; B - hlinitopísčité, částečně jílovitý horizont s četnými většími valouny křemene a vápence; C - hlinitojílovitý sediment šedozelené barvy vzniklý korozi karbonátů).

Fig.2 Morká-Quarry West (sheet 1, limits see Fig. 1). Cave no. 0006, the Mokrá Cave. Probable relict of a paleokarstic communication along highly karstified zone (A - brown loessic loams, B - horizon with abundant

Ložisko Mokrá - Obr. 3

pebbles. C - loamy-clayey material, residuum from corrosion of carbonate rocks)

Obr.3 Mokrá-západní lom (list 2). Situace z r.1997 (XXI - závrť; 1 - j.č.0001 Glozarova, je stratifikována do této oblasti lomu podle výpovědí očitých svědků a dle zaměření v základní mapě lomu "Troják" 1:1000, list č.1-3/33, ev.č. 4 41 21 20; 2 - j.č.0002; 3 - j.č.0004 ("Hostěnický koridor"); 4 - j.č.0005; 6 - j.č.0013; -Vv- vápence hádsko-říčské; tečkovaně vyznačena geologická hranice; silnou čarou hranice etáží kamenolomu).

Fig.3 (sheet 2, limits see Fig. 1). Situation from 1997 (XXI - sinkhole, 1 - Cave no.0001 - the Glozar's Cave, 2 - Cave no.0002, 3 - Cave no.0003 - Hostěnice Corridor, 4 - Cave no.0004, 5 - Cave no.0005, 6 - Cave no.0008, 7 - Cave no.0013, -Vv- Vilémovice Limestones, -Vhř- Hády-Říčka Limestones, dotted - geological boundary, bold line - quarry levels)

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 2 :
Povídání o některých nových poznatcích
z Moravského krasu.

Název práce :
Mokerská plošina – II.

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák
Redakce a spolupráce : Richard Cendelín
Josef Pokorný
Externí pracovník SE – 3 a autor této práce :
Petr Kos

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009
Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

**Nové paleohydrografické poznatky
v jižní části Moravského krasu**
*New paleohydrological data
in the southern part of the Moravian Karst*
Petr Kos (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)

Registrační činností a zaměřováním jeskyní vázaných na dobývací a těžební prostor lomu Mokrý (Českomoravský cement, a.s.) se členové ZO 6-12 zabývají již od r. 1997 (Kos 1997, 1998b, 1998c, 1998d, 1998e, 1999a-b, 2000a). První naše práce se zaměřovaly na registraci závrťů a jiných krasových depresí v rámci Mokrsko-hostěnické plošiny, která je ve své j. a jv. části využívána jako zdroj karbonátových hornin pro blízkou cementárnu Mokrý. První větší pohnutkou, která z větší části iniciovala naši činnost v terénu, byl již historický objev Glozarovy jeskyně (č. 0001), která potvrdila existenci podzemního krasu v této tak dlouho opomíjené oblasti (Kos 1998a-c). Návazně byl v těžebním prostoru lomu doložen fosilní jeskynní horizont, jenž byl nazván Mokrská jeskyně (č. 0006; Kos 1998d). Pracovně pak došlo k rozdělení podzemních krasových struktur do kontextu tzv. „pekárenského“ a „hostěnického“ koridoru (Kos 1998b). Novější zkušenosti ovšem ukázaly, že toto rozdělení zřejmě nebude pro zkoumanou lokalitu nejvhodnějším řešením.

Ze starších poznatků (Himmel a Himmel 1967, 1969) je zde registrováno větší množství jeskyní, které jsou přímo svázány s povodím potoka Říčky a Hostěnického potoka. Mezi nejvýznamnější lze zařadit j. Kůlničku, ale především j. Pekárnu. Příslušnost Pekárny k paleotoku Říčky nebo Hostěnickému potoku je prozatím sporná, což je odrazem dosavadního stavu průzkumu oblasti. Nový pohled do problematiky zonálnosti jeskynních úrovní Mokrsko-hostěnické plošiny přináší v poslední době průzkum fosilní Mokrské jeskyně. Do této problematiky byly od roku 1999 zahrnuty kromě praktické speleologie i jiné vědní obory, ze kterých lze jmenovat geologii, paleontologii a palynologii. Výsledky těchto analýz budou v brzké době publikovány jinde.

Vývoj průzkumu paleosystému Mokrské jeskyně

Objev Mokrské jeskyně se datuje k roku 1995 (Kos 1998d), kdy byla clonovým odstřelem na etáži z. lomu (395 m n.m.) odkryta větší část tělesa jeskynní chodby říčního charakteru. Na přítomnost tohoto mimořádného objevu upozornili P. Škrdla (AÚ AV ČR Brno) a I. Harna (ZO ČSS 6-12 Speleologický klub Brno), kteří se zde tou dobou podíleli na záchranném archeologickém výzkumu. V průběhu paty etáže byl odkryt podélný profil horizontální jeskynní chodbou s mnoha komíny v délce asi 30-40 m. Pod jílovitými infily hnědožluté barvy, které kompletně vyplňovaly komínové a podstropní části jeskyně, ležely mohutné akumulace písčitých štěrků, písků a šedozeleňých jílu. V blízkosti jednoho z komínů se dokonce podařilo vyzvednout zlomek větší zvířecí kosti (podle určení R. Musila by se mohlo jednat o koně z období würrmu).

V dalších letech (1997-1998) byly v okolí bývalé chodby Mokrské j. č. 0006 konstatovány dva mohutné profily se štěrkovitými výplněmi (Kos 1997, 1998e), které byly označeny č. 0019 a 0021. V okolí těchto profilů se podařilo identifikovat doklady mladšího průvodního zkrasování systému v podobě komínovitých až stupňovitých chodeb typu volné infiltrační jeskyně (např. č. 0016 Komínek).

V roce 1999 (Kos 1999b) se pokoušíme o průzkum nižších etáží z. lomu, kde kromě menších kaveren zaplněných půdou typu *terra rossa* (etáž 365 m n.m.) zjišťujeme ve dvou profilech, z nichž jeden je podélný (č. 0039) a druhý příčný (č. 0040), jižní pokračování Mokrské jeskyně. V této době máme představu o jediné mohutné jeskynní chodbě, která byla v délce 170 m zachycena díky činnosti lomu. V souvislosti s existencí podobné výplně v závrtu č. II se pokoušíme dosavadní výsledky průzkumu vzájemně korelovat. Vzniká tak nová

teorie o nejvyšší jeskynní úrovni, která kdysi v geologické minulosti odvodňovala s. část Mokrsko-hostěnické plošiny v úrovni 390 až 387 m n.m. Podle spádu chodby lze konstatovat s.-j. směr prvotního odvodňování, ve směru Studénčný žleb – Vlašňovské údolí – Mokrá.

V roce 2000 (Kos 2000a), se hlavní činnost Speleoklubu zaměřila na průzkum Mechového závrtu (Kos 2000b), přesto se však k otázce systému Mokrské jeskyně opět vracíme. Po dobu naší krátké nepřítomnosti nastává výrazný postup v úrovni etáže (395 m n.m.) směrem k S. Zjišťujeme dvě zatím vzájemně nezávislé jeskynní větve s podobnými fluviálními sedimenty. Zjevně se jedná o pokračování jeskyní č. 0039 a 0040. Zaměřujeme polygonálně směry všech patrných jeskynních struktur podle jejich obnažených částí a podle terénních prohlubní, vzniklých sesedáním sedimentární jeskynní výplně. Výsledkem je nová půdorysná mapa jeskynního systému (zůstává původní název Mokrská jeskyně) v měřítku 1:1 000, který narostl do délky cca 370 m chodeb (Kos 2000a).

Popis jeskyně

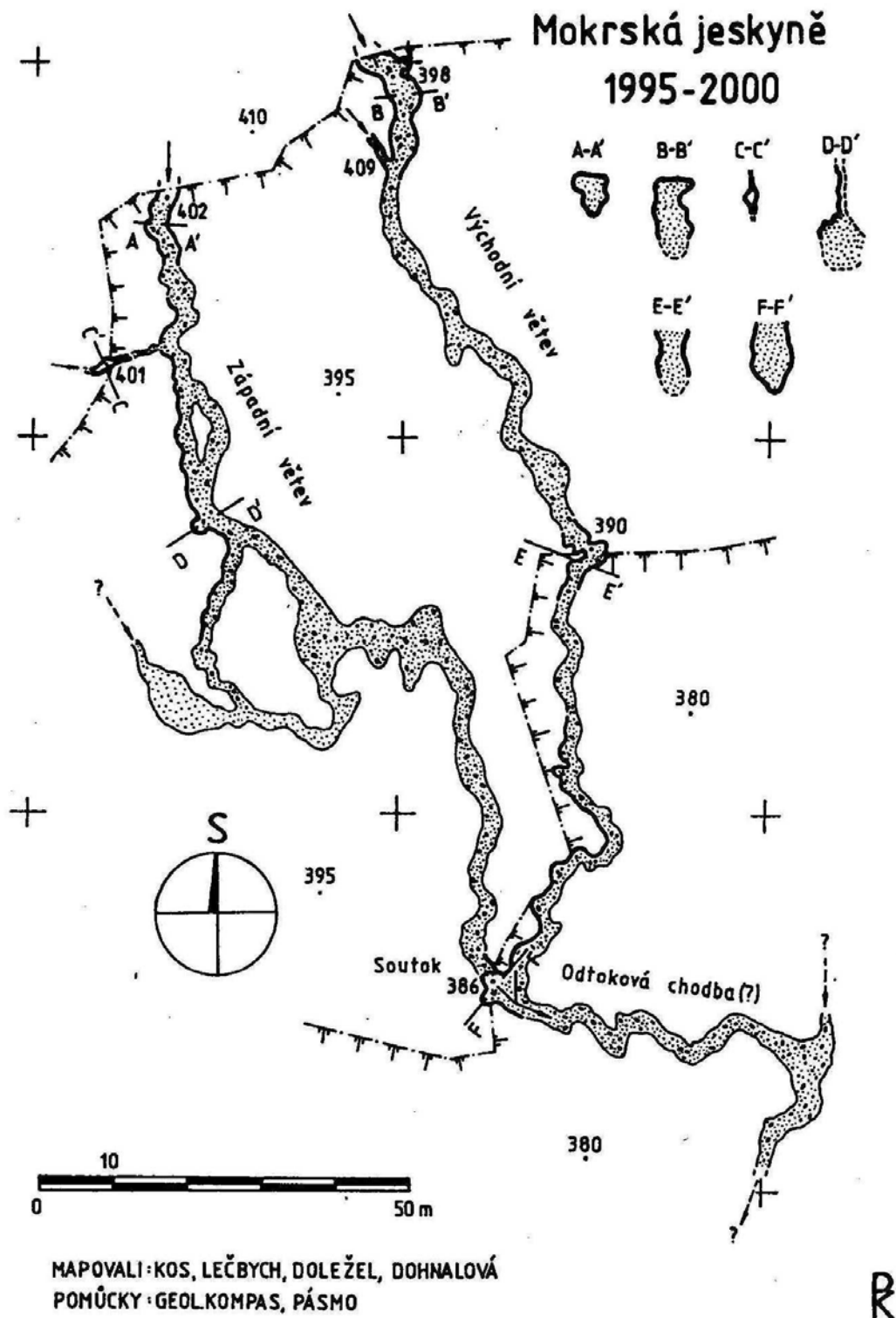
Během zaměřování systému byly kresleny a fotografovány některé profily (č. 0019 a č. 0044). Zatímco profil v úseku jeskyní č. 0040 a 0039 byl značně porušen až na dno etáže, profil jeskyní č. 0044 skýtal ukázkový průřez zaplněnou jeskyní vadózního typu. Jedná se o dosti vysokou chodbu s hladkou erozní modelací stěn. Stropní část byla již odtěžena, zato dno jeskyně bylo ještě zakryto rozvalem. Chodba byla patrná do výšky 4 m a široká převážně 3-3,5 m. V průběhu dokumentačních prací byly z profilu odebrány vzorky písčitého sedimentu.

Nejdůležitější profily byly získány v úsecích jeskyní č. 0040 a 0021, kde byly změřeny spádové poměry skalního dna jediného úseku chodby v délce 120 m. Převýšení obou známých části jeskyně činí na tuto vzdálenost 17 m. Tato část jeskynního systému byla nazvána „Západní větev“, druhá část „Východní větev“. Obě větve, jak bylo nověji zjištěno, měly soutok v úseku vymezeném profilem jeskyně č. 0040. Zde se snad mísily vody obou jeskynních chodeb – koridorů – a pokračovaly pak dále jv. až j. směrem do nižší etáže pod úroveň 380 m n.m. Již nyní se zdá být zřejmé, že Východní větev byla podstatně hlubší (kaňonovitého rázu), přičemž úroveň jejího dna nebyla prozatím zjištěna. Podle předběžného posudku J. Víta se zdá, že Západní větev je vyplněna o něco mladšími sedimenty, což staví celou situaci do jiného pohledu k vývoji celého jeskynního systému. Mohlo se jednat o obtok, povodňové řečiště, případně o mladší propojení s jiným jeskynním systémem.

Vztah jeskynního systému k závrtům na plošině

Při sz. okraji lomu se nachází vícero závrtovitých depresí, běžně vyplněných sprašemi a sprašovými hlínami (Petruš 1998; Kos 1999a). Některé z nich však skýtají mohutnější polohy drobnějších křemítků a písků. Bližším geologickým průzkumem bylo zjištěno, že závrt č. II (sv. okraj lomu) je zaplněn polohami písků až štěrku z období bádenu (nález ústřice). Závrt č. XX obsahuje pod sprašovými hlínami drobný vytríděný (redeponovaný) štěrk, a to opět podobného charakteru. Lze tedy konstatovat, že většina závrtů v oblasti těžebního prostoru západního lomu je předbádenského původu.

Nové nejasnosti vrhá do problematiky stáří Mokrské jeskyně objev zbytků obratlovčí fauny. Nálezy pochází z nově zaregistrované Želví jeskyně (č.0043) a dále z horní části profilu jeskyně č. 0019 (součást Mokrské jeskyně). Mezi drobnými zlomky kostí z malých obratlovců se v nálezech vyskytují převážně izolované části želvích krunyřů. Na základě analogických nálezů želv z období starého holocénu na Moravě by se mohlo jednat o želvu bahenní *Emys orbicularis*, jejíž výskyt je u nás znám převážně z oblasti řeky Svatky, z Hodonínska a nejbliže z Horákovska při povodí potoka Rokytnice. Bahenní želva

Obr. 1 Mokrá – lom. Paleosystém Mokrské jeskyně (půdorys a části řezy)
Fig. 1 Mokrá Quarry. Paleosystem of the Mokrská Cave (plan and sections)

indikuje vlhké podmínky s bažinatou rostlinnou vegetací a mělkou prosvětlenou vodou. V dnešní době žijí poměrně početné kolonie i v Novomlýnských nádržích u Mikulova (Šebela 2000).

Vše tak nasvědčuje existenci náhorního, případně okrajového polje, které se mohlo v popisované oblasti nacházet někdy ve starších třetihorách(?). Původně snad Mokrská j. odvodňovala s. či sv. okraj Mokrsko-hostěnické krasové plošiny. Vody, které vtékaly do systému byly zaručeně alochtonního původu, neboť sedimentovaly štěrky a písky z karbonských hornin, které jsou hojné v blízkosti Hostěnic nebo Ochozu (Drahanský kulm). Oblast ponorů paleotoku bude vlivem dlouhodobé denudace krasového povrchu značně snižena, proto nemusí být prakticky dochována. Některé náznaky starých zaslepených údolí by bylo možné shledávat v tratích U Šedého žlábků, Boční žlíbek, Mechový závrť a ve dvou místech na Spálené seči. Oblast ponorů se mohla ještě teoreticky nacházet někde v úrovni 420-410 m n.m., čímž by byla i rámcově stanovena okrajová hranice původního krasového rozvodí pod Mokrsko-hostěnickou plošinou. Oblast u Hostěnického propadání, odkud je uváděn Dvořákův vrt č. 15 s kavernou vyplněnou štěrky ve 400 m n.m. (Musil 1998; Himmel 2000), lze teoreticky díky poměrně velké vzdálenosti od Mokrské jeskyně (cca 850 m) vyloučit jako její ponorovou oblast. Teoreticky by se však mohlo jednat o nejvyšší erozní úroveň v této oblasti korespondující vzdáleně se systémem Mokrské jeskyně.

Diskuze a závěr

Mokrská jeskyně představuje v současnosti nejvyšší známou jeskynní úroveň říčního typu v rámci Mokrsko-hostěnické krasové plošiny. Níže je zde známa pouze jeskyně Pekárna, která leží svým vchodem asi o 40 m hlouběji ve vápencovém masivu (Kos 1999b). Podle současných poznatků se ukazuje, že i Glozarova jeskyně (č. 0001) mohla být kdysi součástí paleokrasového odvodňovacího systému Mokrské jeskyně (Kos 2000a). Propojením Mokrské jeskyně s Glozarovou by tak byl doložen jeskynní systém v délce cca 700 m a během rozrůstání se lomu s. směrem by rozsah celého systému jistě mnohonásobně vzrostl.

Lom zde odkryl větší část poměrně komplikovaného systému meandrujících říčních chodeb z předbádenského období (nejspíše ottnangu). Některé chodby přesahovaly výšku 10 m a šířku až 5 m, což svědčí o vydatnosti toku ve vadózních podmínkách. Byly tak poprvé v jižní části Moravského krasu doloženy odtokové poměry fosilních krasových vod ve směru od S k J. Dnešní recentní odvodňování v jižní části je dáno směrem od V k Z (Nová Ochozská - Stará Ochozská jeskyně), případně odtokem vod od J k S (Sifonovitá ch. v Nové Ochozské).

Stejně tak uvažuje o prastarém původu Zkamenělé řeky v Ochozské jeskyni Himmel (2000, 14). Podobně jako Mokrská jeskyně (SSZ-JJV) má chodba Zkamenělé řeky téměř shodný směr (SSV-JJZ). Stářím dosud sporná jeskyně Pekárna se svou orientací (SSZ-JJV) nápadně shoduje se systémem Mokrské jeskyně. Jestli se někdy v budoucnu prokáže předbádenské stáří všech těchto jeskyní, existovaly v období ottnangu v j. části Moravského krasu 3 až 4 krasové erozní cykly a mohlo

jich být teoreticky i více, neboť průzkum zakrytého nebo ponořeného paleokrasu je v našich podmínkách teprve na svém počátku. Můžeme tedy očekávat v tomto ohledu mnohá překvapení.

V současné době známe v oblasti Ochozských plošin a Mokrsko-hostěnické plošiny jeskynní úrovně směřující generelně ve směru S-J v nadmořských výškách:

- I. úroveň 398-402 m (Mokrská jeskyně)
- II. úroveň cca 350 m (jeskyně Pekárna)
- III. úroveň 335 m (Ochozská jeskyně – Zkamenělá řeka)

Zajímavá je též směrová orientace Sifonovité chodby (níže než 329 m n.m.) v Nové Ochozské jeskyni, která je ve stejném postavení (srovnej Himmel 1990, 1999). Zde je možné nastolit otázku: „Jedná se v případě Sifonovité chodby o další paleokrasovou komunikaci ve čtvrté nejnižší erozní úrovni v jižní části Moravského krasu?“ V případě rejuvencce takového fosilního systému mladším aktivním tokem proti směru původního odvodňování by mohlo za jistých okolností dojít i k ovlivnění tvorby jevu typu estavely(?). Vzhledem ke skutečnosti, že během explorační Sifonovité chodby nebylo nikde dosaženo pevného skalního dna (Himmel 1990), nelze tuto hypotézu jednoznačně zamítnout.

Průzkum fosilních krasových komunikací je pro zdejší oblast velmi důležitý, neboť se jedná o jednu z nejméně prozkoumaných částí Moravského krasu. Vznikají tak jedinečné podklady pro teoretické zónování v otázce existence paleokrasových komunikací, ale i krasových systémů, jimiž dnes protékají recentní vodní toky (Hádecká Říčka, Hostěnický potok).

V současné době se chystá odběr vzorků ze sedimentárních výplní chodeb Mokrské jeskyně a další analýzy, které by mohly výrazně přispět k řešení „mokrského problému“.

Literatura:

- Himmel J. (1969): Jeskyně a recentní hydrografie povodí Říčky v Moravském krasu. - *Čs. kras*, 21: 35-53. Praha.
- Himmel J. (1990): Hydrografie systému Ochozské jeskyně. - *Čs. kras*, 41: 71-82. Praha.
- Himmel J. (1999): Vztah Hádecké estavely k vodám Hostěnického potoka a Hádecké Říčky. - *Estavela*, 1, 2: 11-17. Brno.
- Himmel J. (2000): K poznání geneze říčních jeskyní vázaných k Hádeckému údolí v Moravském krasu. - *Estavela*, 2, 5: 8-18. Brno.
- Himmel J., Himmel P. (1967): *Jeskyně v povodí Říčky*. - MS, Speleokroužek KPS. Brno.
- Kos P. (1997): *Zpráva o registraci krasových útvarů na Mokrsko-hostěnické plošině v dobývacím prostoru lomu Mokrá, Dobývací prostor lomu-západ*. - MS, arch. ZO ČSS Speleologického klubu v Brně. Brno.
- Kos P. (1998a): Add: J. Pokorný – Výzkumy v jeskyni Pekárně. - *Speleofórum 98'*, XVII: 23-24. Praha.
- Kos P. (1998b): Několik nových poznatků o výzkumu krasu v prostoru karbonátového ložiska Mokrá, Moravský kras-jih. - *Speleofórum 98'*, XVII: 16-18. Praha.
- Kos P. (1998c): Tajemství Glozarovy jeskyně. - *Zpravodaj*, informační dvouměsíčník vydávaný radnicí Mokrá-Horákov, 8, 3: 20-21. Šlapanice.
- Kos P. (1998d): *Zpráva o objevu jeskyně v lomu u Mokré (1995)*. - MS, arch. ZO ČSS Speleologického klubu v Brně. Brno.

- MS, arch. ZO ČSS Speleologického klubu v Brně. Brno.
- Kos P. (1998a): *Zpráva o registraci krasových útvarů na Mokrsko-hostěnické plošině v dobývacím prostoru lomu Mokrá, Dobývací prostor lomu-západ a střed.* - MS, arch. ZO ČSS Speleologického klubu v Brně. Brno.
- Kos P. (1999a): Povrchové struktury Mokrsko-hostěnické plošiny a jejich vztah k předpokládaným podzemním krasovým jevům. - *Estavela*, 1, 1: 21-25. Brno.
- Kos P. (1999b): *Zpráva o registraci krasových útvarů v dobývacím a těžebním prostoru lomu Mokrá (3).* - MS, arch. ZO ČSS Speleologického klubu v Brně. Brno.
- Kos P. (2000a): *Zpráva o registraci krasových útvarů v dobývacím a těžebním prostoru lomu Mokrá (4).* - MS, arch. ZO ČSS Speleologického klubu v Brně. Brno.
- Kos P. (2000b): Výsledky průzkumu Mechového závrtu za rok 1999. - *Speleofórum 2000*, XIX: 20-22. Praha.
- Musil R. (1998): Vývoj údolní sítě v jižní části Moravského krasu. - *Geol. výzk. Mor. Slez. v roce 1997*: 11-15. Brno.
- Petruš J. (1998): Posouzení působení těžby v lomech CVM, a.s., na životní prostředí (pedologie) In: L. Štefka, K. Bak a A. Tyc (Eds.): *Těžba vápenců a chráněné krajinné oblasti, V. ročník mezinárodní školy ochrany přírody krasových oblastí Blansko, Dabrowa Górnicza*, 1997: 55-59.
- Šebela M. (2000): Betlém – historie malého mokřadu. - *Knižnice sborníku Jižní Morava*, 22: 68-94. Pasohlávky.

Summary: *New paleohydrological data in the southern part of the Moravian Karst*

Explorations in the mining area of Mokrá (southern part of the Moravian Karst) has been carried out five years. In that time, members of the Speleologický klub Caving Club coalesced registered caves into one larger unit of the Mokerská Cave. It represents erosional paleosystem, lying now in the highest altitude within the Mokrá-Hostěnice Plateau. By its 370 m of passages it is the second longest cave in the southern part of the Moravian Karst. Cave passages are

completely filled with fossil-rich fluvial and coluvial deposits making the speleological exploration impossible. The cave can be explored only by documentation of the quarry walls progress.

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři seniři“

**Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh č. 2 :

**Povídání o některých nových poznatcích
z Moravského krasu :**

Název práce :

Mokerská plošina – III.

**Koordinátor :
Redakce a spolupráce**

**Mgr Ladislav Slezák
Richard Cendelín
Josef Pokorný**

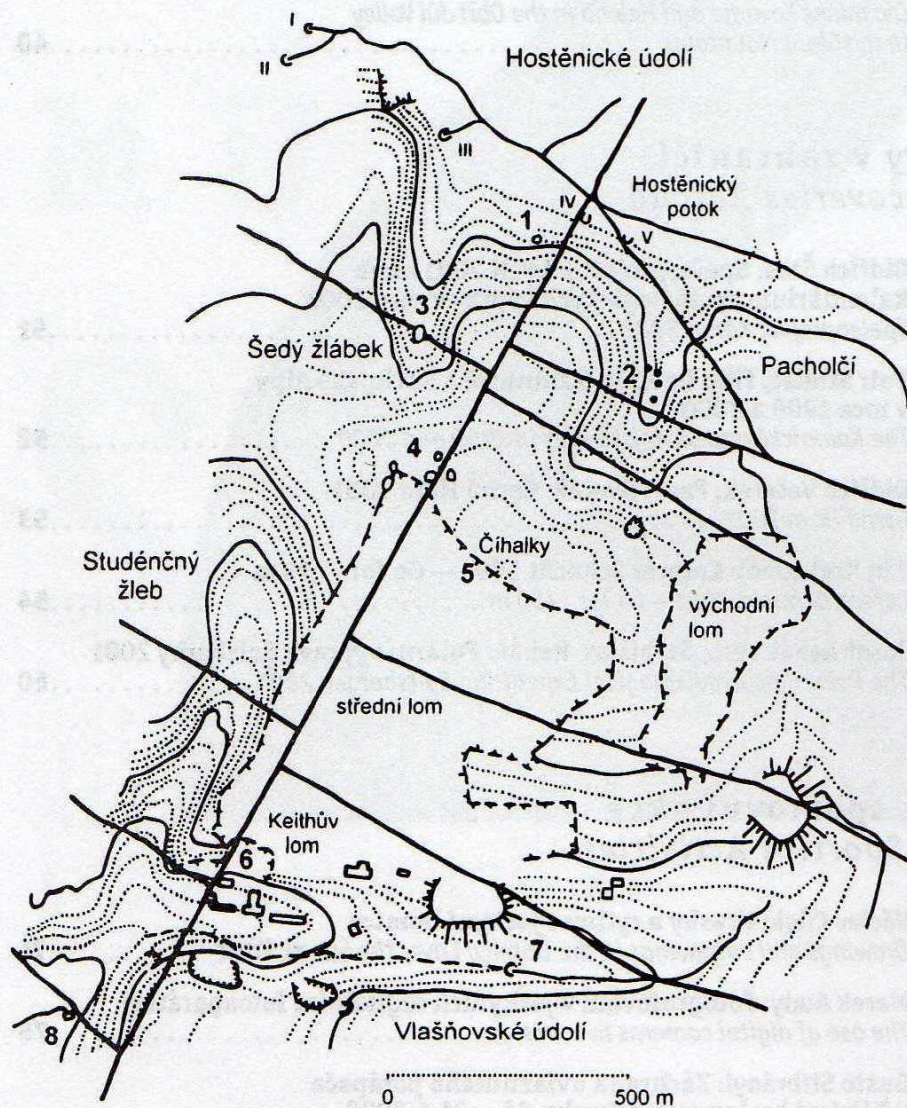
Externí pracovník SE – 3 a autor této práce

Petr Kos

Hostěnická plošina v jižní části Moravského krasu

Petr Kos (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)

Již v roce 1997, kdy prováděl brněnský Speleoklub registraci krasových jevů Mokrsko-hostěnické plošiny pro podnik Českomoravský cement, a.s., nám neuniklo několik zajímavých poznatků, které se týkaly ponorové zóny Hostěnického potoka na j. a jv. okraji Hostěnického údolí a samotné Hostěnické plošiny. Skutečně až sem sahá hranice dobývacího prostoru ložiska (dále jen DP) Mokrá. Proto zde bude zřejmě nutné pro lepší orientaci čtenáře přiblížit některé výjimečné geologické poměry zdejší oblasti, které se vymykají poměrům jinak běžným v prostoru sousední Mokrské plošiny.

Mapa 1 Střední a v. lomy ložiska Mokrá. Tektonická mapa s vyznačením tzv. „mokerské poruchy“ a známými krasovými jevy v jejím okolí v závislosti na DP a TP velkolomu mokrské cementárny (ponory Hostěnického potoka I a II, ponor III ve Smetištním závrtu, „Burkhardtův“ ponor IV, domnělý ponor V.

1: j. V závrtku č. XL, 2: ponorové závrtky v Pacholčí, 3: aktivní závrt č. XXXIX v Šedém žlábkú 4: stabilizované závrtky č. XVII, XIX/1, XIX/2, 5: krasové kanály pod závrtkem č. XXXV, 6: Keithova propast č. MP0049, 7: občasný ponor Mokerského potůčku, 8: krasový pramen zvaný „Scák“, jímáný obecním vodovodem v Mokré)

Map 1 Middle and eastern quarries of the Mokrá. Tectonic sketch with the Mokrá Fault and known karst phenomena

Celá s. a sv. část Mokrsko-hostěnické plošiny (Hostěnická plošina) v předpolí mokrských lomů je složitě tektonicky rozčleněna na řadu izolovaných ker karbonátových a nekarbonátových hornin. Podle výzkumu Hypra a Kuděláska (1998, s. 32-33) probíhá téměř souhlasně se sz. stěnou středního lomu velmi výrazná poruchová linie se směry SV-JZ s úklonem 70° k SZ a poklesem 60 až 70 m. Tato porucha rozděluje ložisko i plošinu na z. a v. část, jež se celkově liší i geologickou stavbou. Ve východní části plošiny je podle výše zmíněných autorů tektonická stavba komplikovaná plochými přesmykovými liniemi S-J s úklonem 10–30° k V, které dávají této části alochtonní charakter. Násuny seřezávají zvrásněný komplex autochtonního tělesa vápenců říčských a amputují i jádra synklinálních struktur s březinskými břidlicemi, nebo obsahují zvrásněná tělesa vilémovických vápenců.

Z oblasti DP lomu Mokrá, která spadá do areálu Hostěnické plošiny, nejsou dosud známy žádné větší jeskyně, ale pouze menší dutiny v infiltrační zóně. Drobné subvertikální erozní kanály (I-IV) byly dokumentovány v r. 1993 členy Speleoklubu v prostoru středního lomu v úrovni etáže č. 420 (Kos 1993). Krasové dutiny byly zjištěny pouhých 12 m pod povrchem plošiny v trati Čihalky, Kota 449 m n.m. (dnes odtěženo). Vlivem hustého výskytu horizontálně uspořádaných kalcitových žilek mezi vrstvami vápenců vytvářely dutiny jemně zoubkované gravitační profily, a to až v několika patrech nad sebou. Dutiny korespondovaly s výraznou tektonickou poruchou směru Z-V, která byla na povrchu provázená menší závrtovitou prohlubní (z.č. XXXV) zaplněnou červenými hlínami a jílovitými sedimenty. Zajímavým poznatkem z hlediska tvorby zdejšího krasu bylo zjištění, že vyšší polohy tence vrstevnatých hádsko-říčských vápenců dobře odolávají krasovění, jsou také značně prostoupeny jíly a při samotném povrchu plošiny též břidlicemi. Infiltrace atmosférických vod do úrovní, kde se nachází lavice chemicky čistších vápenců, byla podmíněna tektonikou masivu. Zde se začínají utvářet první krasové kanály, které svádějí vody do níže položených zvodní, což je v souladu s poznatky výzkumu Hypra a Kuděláska (1998). Ti uvádí, že hlavní hydrogeologickou struktu-

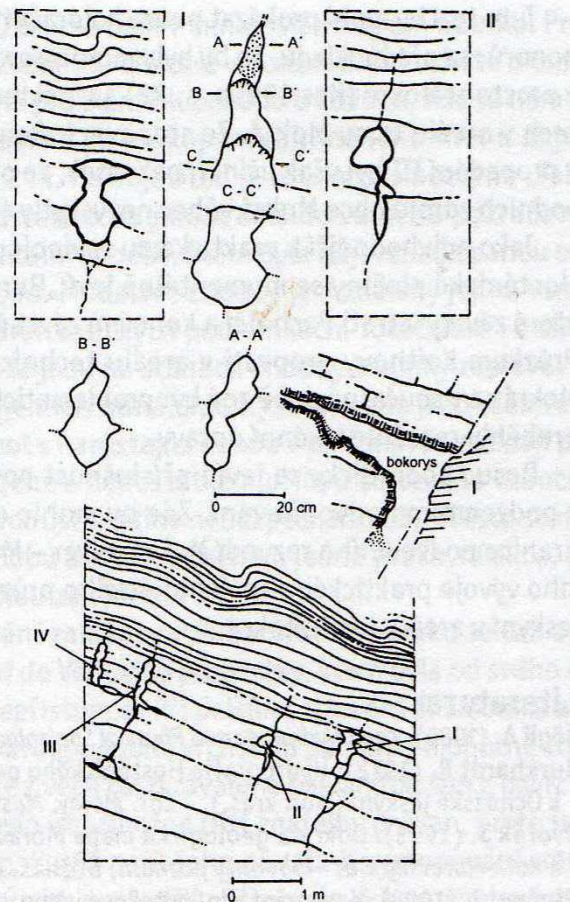
rou oblasti je tzv. „mokerská porucha“, která má přímou vazbu na geologickou stavbu tzv. „horákovské artézské hydrogeologické struktury“. Dále bylo oběma autory prokázáno, že hlavní struktura v prostoru lokality je odvodňována dvěma směry, přičemž bylo možné definovat průběh podzemního rozvodí. To dělí prostor ložiska Mokrá na sz. a jv. část (Mokrá-sever a Mokrá-jih). Mokerská porucha je jinak definována také jako pravostraný horizontální posun menšího rozsahu, který probíhá obcemi Horákov, Mokrá a Hostěnice. Tyto dislokace zůstaly hlavně v s. části Moravského krasu dlouho otevřené (srovnej Musil a kol. 1993, 52), takže zde byla umožněna rychlá tvorba jeskyní.

Výskyt krasových kanálů v infiltrační neaktivní zóně (1) (Bögli 1980) naznačuje příslušnost nejvyšší části Hostěnické plošiny do oblasti odvodňování Mokrá-jih. Zajímavé je však zjištění, že na s. okraji Hostěnické plošiny existuje několik občasně aktivních ponorů. Z dřívějších dob je odtud nejlépe znám ponor Hostěnického potoka III (Himmel 1998), jehož hydrografická funkce je dosud nevyřešená a momentálně zde probíhají hydrologické výzkumy ZO ČSS 6-11 Královopolská (Himmel 1999).

Obr. 2

Střední lom mokrské cementárny. Drobné jeskynní kanály I–IV zaregistrované v úrovni etáže č. 420 v blízkosti kóty Číhalky

Fig. 2
Middle Quarry of the cement plant in Mokrá. Small cave channels

Hlavní problém území lze spatřovat v existenci dalších tří ponorů, položených výše od Hostěnického propadání III. Jedná se o tzv. „Burkhardtův“ ponor IV (Burkhardt 1972; Himmel 1998) a málo známý relikv pravděpodobného ponoru V, který se již nachází poblíž ústí žlíbku v Pacholčích, kde jsou náznaky několika menších aktivních závrtů s občasnou hydrologickou funkcí.

Ponory IV a V se nacházejí pod lesní cestou, vedoucí podél levobřežního úpatí Hostěnického údolí, v prostoru mezi Šedým žlábkem a v Pacholčích (Kos 1999b). Náznak ponoru V leží necelých 100 m jv. od ponoru IV. Oba ponory jsou situovány pod nevysokým břehem v rozmezí lesa a zemědělsky obdělávaného pole. K oběma ponorovým depresím vedou velmi mělká přítoková údolíčka, která především za jarních táních oba ponory viditelně zaplavují. Zdroje vod jsou tedy z jarního tání sněhů a také, což se vědělo méně, z občasného povrchového toku, jenž pramení na jv. svahu žlíbku v Pacholčích.

Ze speleologického hlediska je také velkou zajímavostí, že se žlábkem Pacholčích sousedí trať s názvem „Nad propastí“ - dnes tu ale žádná propast není známá. Žlíbek má ve své střední části výrazný terénní předěl, který by mohl představovat relikv hrany poloslepého krasového údolí. V jv. a jv. stráni žlíbku byla zjištěna dvě aktivní prameniště svahových vod. Prameniště se nacházejí v hlubších erozních rýhách, na jejichž úpatích jsou vytvořeny dejekční kužely, které svědčí o pokročilé svahové erozi na kulmských horninách. Západní a jz. svah údolíčka je zastřen pokryvnými sedimenty a hustou lesní vegetací. V j. a jz. části se nachází menší vápencové lomy s relikty polních vápenek z historického období.

Ve střední části žlíbku, na úpatí levé údolní stráně, se nachází malá skupinka 3 výrazně nálevkovitých závrťů (místní registrační č. XXXI/1, XXXI/2, XXXI/3; Kos 1999b). Závrty dosahují průměru okraje 3-5 m a jsou zcela vyplněny hlínou, bez vystupujících podložních skalních hornin. S těmito indiciemi se nedá zatím přesně určit, jakého původu závrty skutečně jsou. Ložisko Mokrý je v této části z geologického hlediska značně komplikované, nelze tedy jednoznačně vytyčit hranici mezi karbonátovými a nekarbonátovými horninami.

V nejnižším dílu žlíbku, pod již zmíněným terénním předělem, se rozprostírá rozsáhlá mokřina. Zde dochází viditelně k přelivu nadržovaných vod z prostoru žlíbku „Pacholč“ do ploché pánevní nivy Hostěnického potoka s náznaky jeho dvou paleoponorů (ponory IV a V).

Jelikož o existenci závrťů není v dosavadní literatuře sebemenší zmínka, pokusili jsme se o získání základních informací od občanů Hostěnic. K našemu údivu se k popisovanému místu vztahují dvě zajímavé pověsti. První popisuje propad vozu hostěnického sedláka, kterému se povoz prořítil do propadliny na lesní cestě v Hostěnickém údolí. V druhém případě se na Hostěnicku traduje existence jeskyní, vy-

tvářejících celý systém průlezných chodeb v několika úrovních – mělo to být právě někde v těchto místech.

Reálná je však skutečnost, že závrtý plní částečnou funkci ponorů okrajových přítokových vod Hostěnického potoka, což by mohlo potvrzovat některé místní legendy o propastovitých jeskyních. Dokonce toponymum „Nad propastí“ by mohlo souviset s existencí propadu nebo přímo s bývalou propastí. K doplnění významu místa lze upozornit i na skutečnost, že o existenci ponoru V snad nevěděl ani R. Burkhardt, který o něm, ani o výše zmíněných jeskyních nic podrobnějšího ve svých pracích neuvádí.

Kam a kterým směrem tekou vody od ponorů IV, V a ze žlíbku Pacholčí, není dosud speleologům jasné. Hydrologické průzkumy zde nebyly, jak je známo, zatím nikdy prováděny a není též zcela jasné, zdali poměrně malá kapacita periodických průtoků stačí na úspěšný barvicí experiment.

V rámci registračních prací krasových jevů v DP ložiska Mokrý byl též proveden povrchový průzkum terénu v prostoru Šedého žlábků. V trati Nad Šedým žlábkem (pravá stráž žlíbku) byl zaznamenán náznak závrtovitě prohlubně, která byla v minulosti výrazně ovlivněna historickou povrchovou těžbou vápence (opodál jsou polní vápenky). Přesto se na dně lůmku dochoval zbytek značně zkrasovělé otevřené pukliny se sedimentární výplní (sprašové hlíny). Struktura dostala označení j. V závrtku č. XL (Kos 1999b). V levé skalnaté stráni nebylo, kupodivu, až na menší náznaky závrtek, nic výraznějšího zjištěno (deprese by bylo nutné ověřit výkopem). Dno celého žlíbku je téměř celé bez krasových útvarů, což by mohlo být důsledkem nekrasového nebo obtížněji krasovějícího geologického podloží. Z hlediska teoretického předpokladu, že se jedná o fosilní ponorové údolí (dle sdělení P. Dostála), lze předpokládat poměrně mocnou sedimentární výplň údolní pánve. Pouze v předělu mezi žlíbkem a vrcholem Hostěnické plošiny jsme zaregistrovali výrazný závrť č. XXXIX, který má průměr cca 8 m a hloubku téměř 2 m. Dno závrtu je hlinité s náznakem hlínou a splavenou vegetací ucpaného trativodu. Zde již nemusí být mocnost nadložních sedimentů nad karbonáty tak veliká.

Výše nad Šedým žlábkem, na temeni plošiny, při hraně středního lomu Mokrá, jsou evidovány stabilizované závrtý č. XVII, XIX/1 a XIX/2 s pestrými jílovitými výplněmi. Tyto závrtý zřejmě představují prastarý krasový povrch, vznikající s největší pravděpodobností již někdy v období druhohor nebo starších třetihor. Závrt č. XXXIX je ale úplně jiný a jak se zdá, je hydrologicky aktivní jako občasný ponor atmosférických vod. Z hlediska malého stupně prozkoumanosti Hostěnické plošiny však nelze tento útvar, ani jeho odtokové cesty, přesněji stratifikovat do příslušné oblasti podzemního odvodňování ložiska (?Mokrá-sever/Mokrá-jih).

Pokud se vydáme ještě více k J, dostaneme se do vlastního těžebního prostoru (dále jen TP) středního lomu Mokrá. Zde jsme si v jednom z předchozích odstavců již přiblížili situaci s krasovými dutinami v rámci etáže č. 420.

Asi o 600 m k J odtud upadala bývalá krasová plošina poměrně příkře do Vlašňovského údolí, které po několika stech metrech navazuje na zástavbu starší části obce Mokrá.

V prostoru Vlašňovského údolí se nachází též dvůr a technický areál lomu Mokrá. Severně od objektů podniku je zbytek nejnižší etáže bývalého Keithova lomu s reliktem staré šachtové vápenky (Vaňáček 1970). Podle sdělení obyvatel místních obcí zde byla kdysi nafárána jeskynní propast. V zimních měsících na konci 60. let byl v místě ústí propasti patrný až několik metrů vysoký sloupec vodních par.

Z vlastního Vlašňovského údolí známe pouze drobný ponor Periodického Mokerského potůčku, který pramení na začátku údolí v trati Sádky. V prostoru mezi vrátnicí lomu a samotnou obcí je potoční koryto po většinu roku suché.

Závěr

Předpokládá se, že většina ponorů na s. okraji Hostěnické plošiny spadá do oblasti odvodňování Mokrá-jih. Tuto domněnku lze vyslovit na základě existence tzv. „mokerské poruchy“, která dělí ložisko na dvě lokálně diferencované části. Hlavní zlomová struktura je prakticky kolmá na průběh Hostěnického údolí, čímž teoreticky umožňuje přirozenou infiltraci povrchových vod do hlavní hydrogeologické struktury (Hypr a Kudělásek 1998). Průběh hlavní preferované struktury lze podle tektonické mapy J. Dvořáka stratifikovat do oblastí s ponory IV a V (Dvořák

1993), přičemž odvodňování ponorů ze žlíbku Pacholčí může teoreticky probíhat krasovo-puklinovými kolektory ve směru k Z nebo V, což může být podmíněno příčnými doprovodnými zlomy, nelze tu však teoreticky vyloučit případnou existenci samostatných krasových systémů.

Vzhledem k přítomnosti plně vyvinutých krasových útvarů – ponory IV, V, aktivní závrt č. XXXIX, snad i Keithova propast č. MP0049 – lze vyslovit domněnku, že v areálu Hostěnické plošiny, v DP a TP ložiska Mokrá může teoreticky existovat dosud neznámý aktivně odvodňovaný krasový systém s lokální polonapjatou až převážně s napjatou hydrogeologickou strukturou plně závislou na mokerské poruše. Na základě teoretické existence některých příčných krasovo-puklinových struktur však nelze vyloučit ani lokální přeliv podzemních vod do oblasti Mokrá-sever. To však zatím nebylo jednoznačně prokázáno.

Tuto tezi by mohl prokázat pouze kolorační průzkum výše uvedených ponorů, za předpokladu, že by byly monitorovány vývěry krasových vod v prostoru Mokré (Kos 1999a, s. 22) a v některých stávajících hydrovrtech v areálu lomu Mokrá. Ze stopovací zkoušky prováděné v r. 1998 v propadání III byl však učiněn poznatek, že obarvené vody se v areálu vodních zdrojů obce Mokrá vůbec nevyskytly (Himmel 1999, s. 15).

Jako nejvhodnější k praktickému speleologickému průzkumu krasu Hostěnické plošiny se momentálně jeví „Burkhardtův“ ponor IV, některé závrtky v trati Pacholčí a konečně závrt č. XXXIX v Šedém žlábků. Průzkum Keithovy propasti v areálu technického zázemí velkolomu Mokrá se v současné době zdá být problematický, neboť zde v minulosti proběhly rozsáhlé terénní úpravy.

Dosud sporadicky se jeví i příslušnost ponoru III (Himmel 1999) k podzemnímu odvodňování. Zde by mohlo dojít přesněji k vytyčení hranice podzemního rozvodí Mokrá-sever – Mokrá-jih a nastínění dalšího vývoje praktického speleologického průzkumu dosud neznámých jeskyní v areálu lomu Mokrá.

Literatura:

- Bögli A.** (1980): *Karst Hydrology and Physical Speleology*. – Springer: 1-248. Berlin.
- Burkhardt R.** (1972): Hydrografie Hostěnického ponorného potoka ve vztahu k Ochozské jeskyni (Mor. kras.). – *Čas. Morav. Mus., vědy přírodní*, (1971), 2.
- Dvořák J.** (1993): Odkrytá geologická mapa Moravského krasu. – In: Musil R. a kol.: *Moravský kras - labyrinty poznání*, Bližnák. Adamov.
- Himmel J.** (1998): K poznání jižní odtokové větve vod Hostěnického potoka od ponorů. – *Speleofórum '98*, XVII: 6-9. Praha.
- Himmel J.** (1999): Nová stopovací zkouška od Hostěnického propadání III. – *Speleofórum '99*, XVIII: 13-15. Praha.
- Hypr D., Kudělásek V.** (1998): Hydrogeologické poměry ložiska Mokrá. – In: Štefka L., Bak K., Tyc A. (Eds.): *Těžba vápenců a chráněné krajinné oblasti, V. ročník mezinárodní školy ochrany přírody krasových oblastí (1997)*, Blansko-Dabrowa Górnicza: 31-38.
- Kos P.** (1993): *Drobné povrchové výzkumy v okolí karbonátového ložiska Mokrá (Moravský kras-jih)*. – MS, Archiv ZO ČSS 6-12 Speleologický klub Brno.
- Kos P.** (1999a): Povrchové struktury Mokrsko-hostěnické plošiny a jejich vztah k předpokládaným podzemním krasovým jevům. – *Estavela*, 1, 1: 21-25. Brno.
- Kos P.** (1999b): Zpráva o registraci krasových útvarů v dobývacím a těžebním prostoru ložiska Mokrá (3). – MS, Archiv ZO ČSS 6-12 Speleologický klub Brno.
- Vaňáček M.** (1970): *Mokrá u Brna*. – Vlastivědná knihovna moravská č. 12. Musejní spolek v Brně.

S u m m a r y

Hostěnice Plateau in the southern part of the Moravian Karst

The registration of karst phenomena in the foreland of the Mokrá Quarry has been carried out on the Mokrá-Hostěnice Plateau since 1997. Several sinkholes and some small caves were found in the central parts of the deposit on the Hostěnice Plateau. Based on previous hydrogeological and geological explorations we can assume, that unknown cave system is situated in the northern part of the Plateau. It can be connected with springs in Mokrá village or with artesian hydrogeological Horákov structure.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 2 :

Nové poznatky z Moravského krasu

Výzkumy ZO 6 – 12

v uplynulém roce 2009.

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák
Spolupráce a redakce : Richard Cendelín
Josef Pokorný
Externí spolupracovník SE – 3 a autor této práce :
Petr Kos

Tento text je součástí výroční zprávy o činnosti ZO 6 – 12, Speleologický klub Brno. Zprávu zpracoval Petr Kos.

5. Zpráva o průzkumné a výzkumné činnosti ZO

Hlavní průzkumná činnost ZO 6-12 probíhala v r. 2009 na čtyřech pracovištích. První tři se nachází v Hostěnickém propadání (j. Řičánkova skála), Kamenném žlábku (j. Hynštova ventarola) a na Mokerské plošině (j. V Mechovém závrtu). Povolení ke speleologickému výzkumu a průzkumu se vztahuje ještě na dvě další lokality, kterými jsou j. Netopýrka v Údolí Říčky a j. Tereza-Na Technice, v Údolí Březinského potoka. Smluvně mezi ZO 6-12 a firmou Českomoravský cement a s. nástupnická společnost, je řešena evidence, výzkum a průzkum krasových jevů v dobývacím a těžebním prostoru lomu Mokrá, která zde trvá již 13 let. Podružnou činností ZO je průzkum, dokumentace a výzkum středověkých a raně novověkých podzemních objektů na Moravě.

5.1 Registrace krasových útvarů v mokerském lomu

V mokerských lomech se členové ZO zaměřili na oblast Západního lomu, kam se v současnosti koncentruje hlavní těžba karbonátů cementárny Mokrá. V r. 2009 dosáhla evidence krasových struktur celého lomu již 78 položek. Nejdůležitější struktury byly lokalizovány v Západním lomu ve všech těžebních etážích (410 – 350 m n. m.), kde se podařilo v minulosti stratifikovat paleosystém Mokrské jeskyně a na ni vázané doprovodné zkrasovění. Novým zjištěním je výskyt volných, převážně vertikálních kaveren, které vytvářejí souvislou linii při v. okraji Západního lomu, při z. hraně Studénčného žlebu. V jv. části lomu byla dokumentována poměrně rozměrná propastovitá kaverna v úrovni etáže 350 m n. m. (j.č. 0072), která by mohla mít teoret. vazbu na j. Glozarovu, která je v současnosti odtěžena.

Souvislá řada uvolněných kaveren (j.č. 0016, 0014, 0015, 0064, 0065, 0066, 0003, 0001, 0072) naznačuje hypotetickou existenci dosud neznámé a geologicky nedávno aktivní jeskynní větve, která prochází pod úrovní lomu a směřuje patrně v souvislém tahu až k dnešní obci Mokrá-Horákov (část Mokrá). Jedná se o značně důležitý poznatek, neboť ve zmíněném směru leží téměř na návsi starší části obce, menší, ale doposud vydatný krasový pramen, který je jímán obecním vodovodem.

5.2 Jeskyně č. 1405 Malý lesík a j. Tereza-Na Technice

V malém jeskynním systému položeném u Březiny v lomu Na Technice, probíhala ražba výzkumné sondy v Červené chodbě. Sonda dosáhla hloubky cca 3 m a je nachystána k dokumentaci. Profil odkryl sedimenty, zaplňující takřka $\frac{3}{4}$ erozní kanálikovité chodby čočkovitého profilu s užším zářezem ve dně. Sedimenty jsou tvořeny prachovými a jílovitými hlínami hnědě, rezavé a žluté barvy, s menšími vložkami šterků tvořených převážně nekarbonátovými oblázky (rohovce, křemeny). Sedimenty byly v jeskyni uloženy patrně až po regresí badenského moře, přičemž mohly být částečně deponovány vodním tokem ze směru od Křtinského

údolí (Babický žlíbek) a z části také vodami z Babické plošiny, které se podílely na rozšiřování vertikálních vodosvodných cest. K odborné geologické a paleontologické analýze byl odebrán vzorek sintru ze svrchní báze těchto sedimentů.

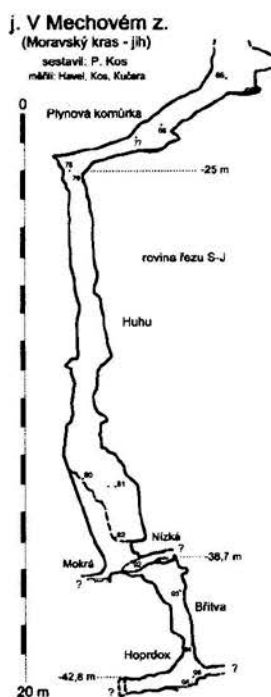
5.3. Mechový závrt. - j.č. 1422/B V Mechovém závrtu

V systému pod Mechovým závrtem byla podezděna spodní část hlavní vstupní šachty a upravena pro snadný průchod těžního okovu. Z obdobných důvodů byla šachta zbavena ve spodní části žebříků a místo vstupu technicky přemístěno z bezpečnostních důvodů do Větrací šachty. Těžba probíhala na dně Půlkruhové propasti (tzv. Centrálu), kde bylo dosaženo zasedimentovaných kaňonovitých chodeb se stropy ležícími v hloubce cca 22,5 m od povrchu. Dna kaňonu nebylo zatím dosaženo, avšak výskyt ojedinělých valounů o průměru takřka 25 - 30 cm naznačuje, že nebude ležet příliš hluboko. Nyní je zvažována možnost těžby sedimentů v horizontálním směru, které zcela vyplňují kaňon, který směřuje pod Mokerskou plošinu k mokerskému lomu.

Další práce razicího charakteru proběhly také v odtokovém trativodu Hoprdoxu na dně propasti Huhu v hloubce 43 m. Pro bezpečný sestup osob na dno propasti byla použita elektrocentrála s PVC rukávem, do kterého byl vhnán čerstvý vzduch za pomoci turbíny umístěné na povrchu.

S pomocí pyropatronek bylo za fyzického přispění členů ZO 6-28 (Šanda) a ZO 6-21 (Havel) rozšířeno asi 1,5 m trativodu ve směru s ozvěnou, což umožnilo nahlédnout za další pravostranný meandr asi 50 cm vysoké, ale jen 25 cm široké pěkně modelované chodbičky. Zjištěním je existence dalších meandrů s ozvěnou o stejném profilu. Nové situace pod propastí Huhu (Břítva – Hoprdox) byly zmapovány a konstatován směr odtoku k S, tedy k j. Labyrint (systém Ochozské j.). Asi po 2 m úžin je za trativodem předpokládána vertikální komunikace s Mokrou trativodnou chodbičkou, která se nachází ve v. části dna propasti Huhu, s možností nárůstu profilu odtokové chodby na mez minimální průleznosti pro člověka.

V letních měsících bylo v Mechovém závrtu aplikováno dvěma studenty doktorského studia Katedry telekomunikační techniky VŠB-TU Ostrava teplotní měření za pomoci optického vlákna. Tento druh výzkumu byl na území Moravského krasu aplikován poprvé a je předmětem specializovaného článku v Elektrevue.

5.4. Hynštova ventarola

Na ventarole proběhlo několik akcí, které byly soustředěny na průzkum Štěrkové ch. s ozvěnou. Po rozšíření několika kritických úžin bylo úspěšně dosaženo první větší prostory v jeskyni, kterou je dóm s krápníkovou výzdobou nazvaný Bobůf. V dómu se nachází podkomínové akumulace sprašových hlín, ale také

dva travivody zakryté sedimenty, které by mohly slibovat nadějný postup do volných chodeb ležících pod Kamenným žlíbkem.

Momentálně je v jeskyni prováděna vynáška materiálu ze zakládek, mapová dokumentace a šetřeno technické zabezpečení vchodové části jeskyně.

5.5 j. Netopýrka

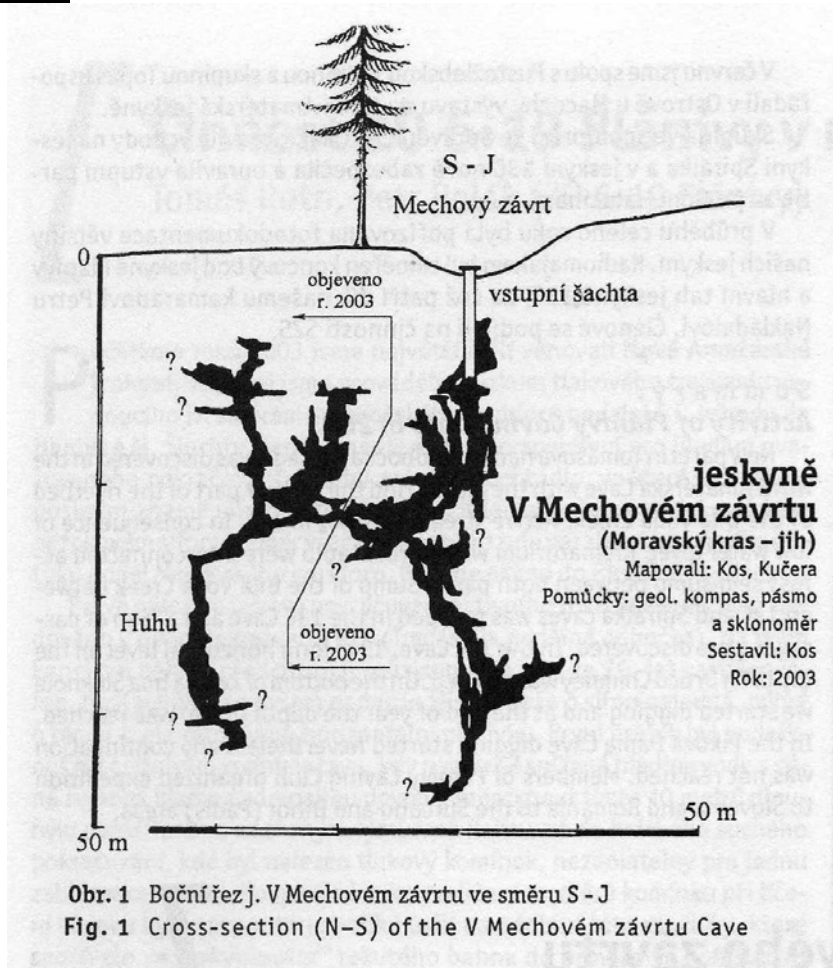
V Netopýrce byly dosavadní práce, spojené se zabezpečením šachtice procházející dnem Horního dómu a Kozlovou síňkou, ukončeny. Sonda vedoucí bez provizorního vypořádání labilním závalem neustála jeho tlaky a v plném profilu opět destrukovala. V současnosti je lokalita ve stavu výzkumu, tj. přemapování a aktualizací dosavadních poznatků průzkumné a výzkumné činnosti členů ČSS. Obnova šachtice, která by měla zpřístupnit tzv. Nový aktiv s podzemním tokem, který se nám podařilo objevit a prozkoumat v celkem nedávné době, se tak opět značně zkomplikovala.

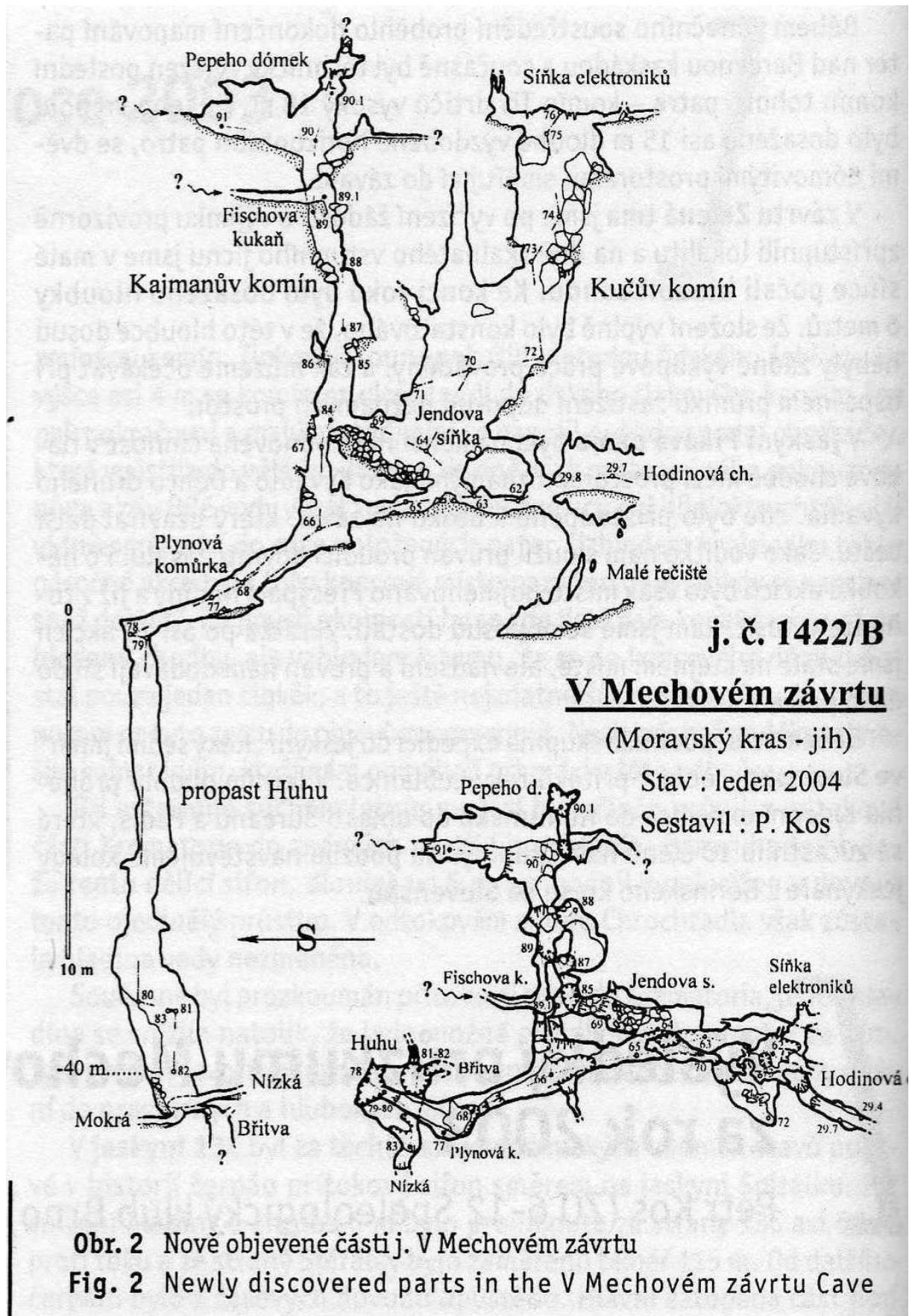
5.6 j. Řičánkova skala

V průzkumné šachtici jsme udrželi dosavadní hloubku 6 m v nestabilních skalních blocích, které se začaly dávat po zimním období do pohybu. Labilní bloky s volnými dutinami vychýlily a zdeformovaly horní část železného pažení, což vedlo k její částečné rekonstrukci. Nyní je řešena instalace dalšího výztužného ocelového rámu na dno šachty. Lokalita je i přes momentální potíže stále speleologicky nadějná, zejména z hlediska intenzivní průvanové činnosti v průběhu celého roku.

Na doplnění přinášíme několik mapek a obrázků z výše uvedených lokalit :

Mechový závrt :

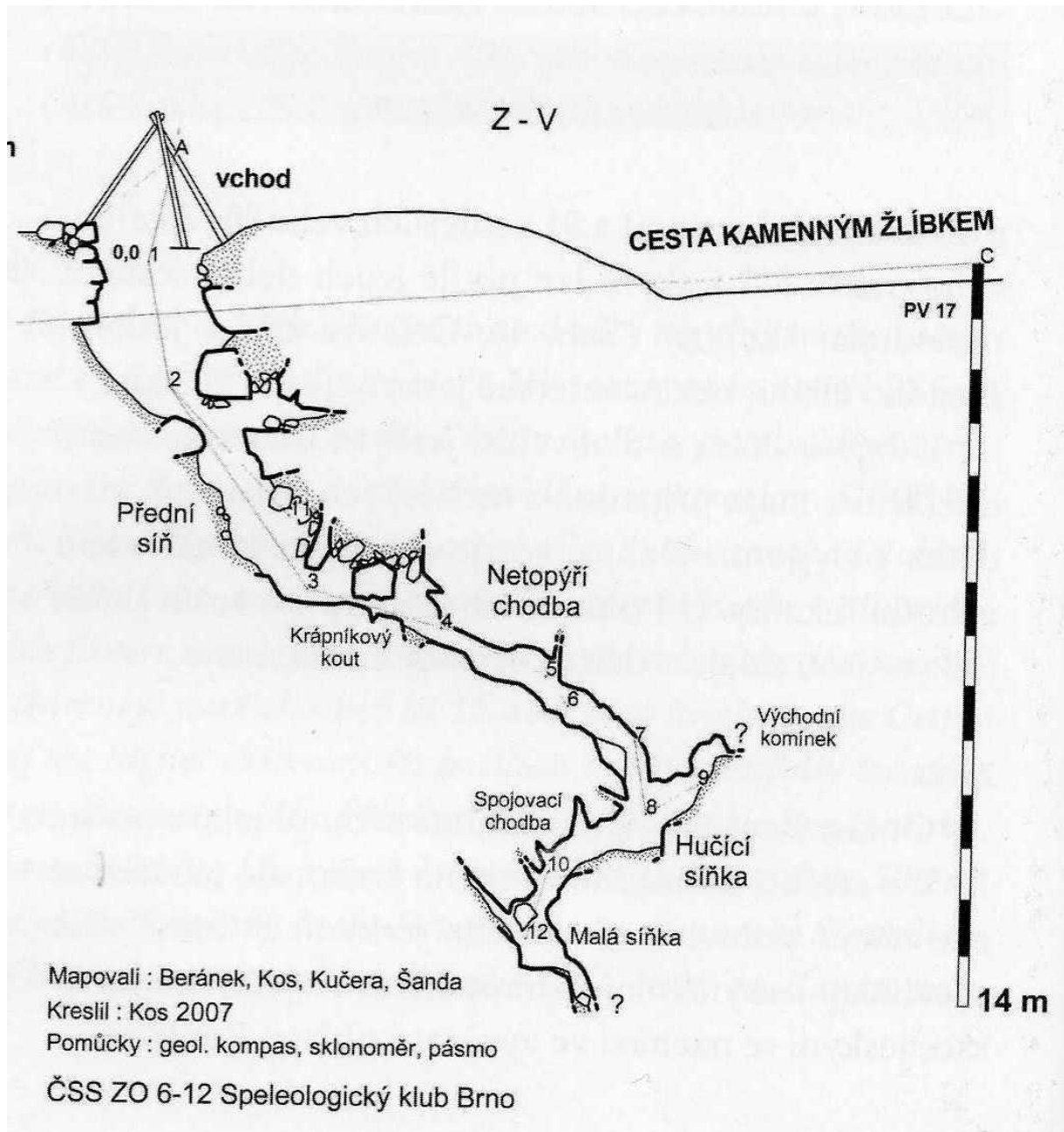

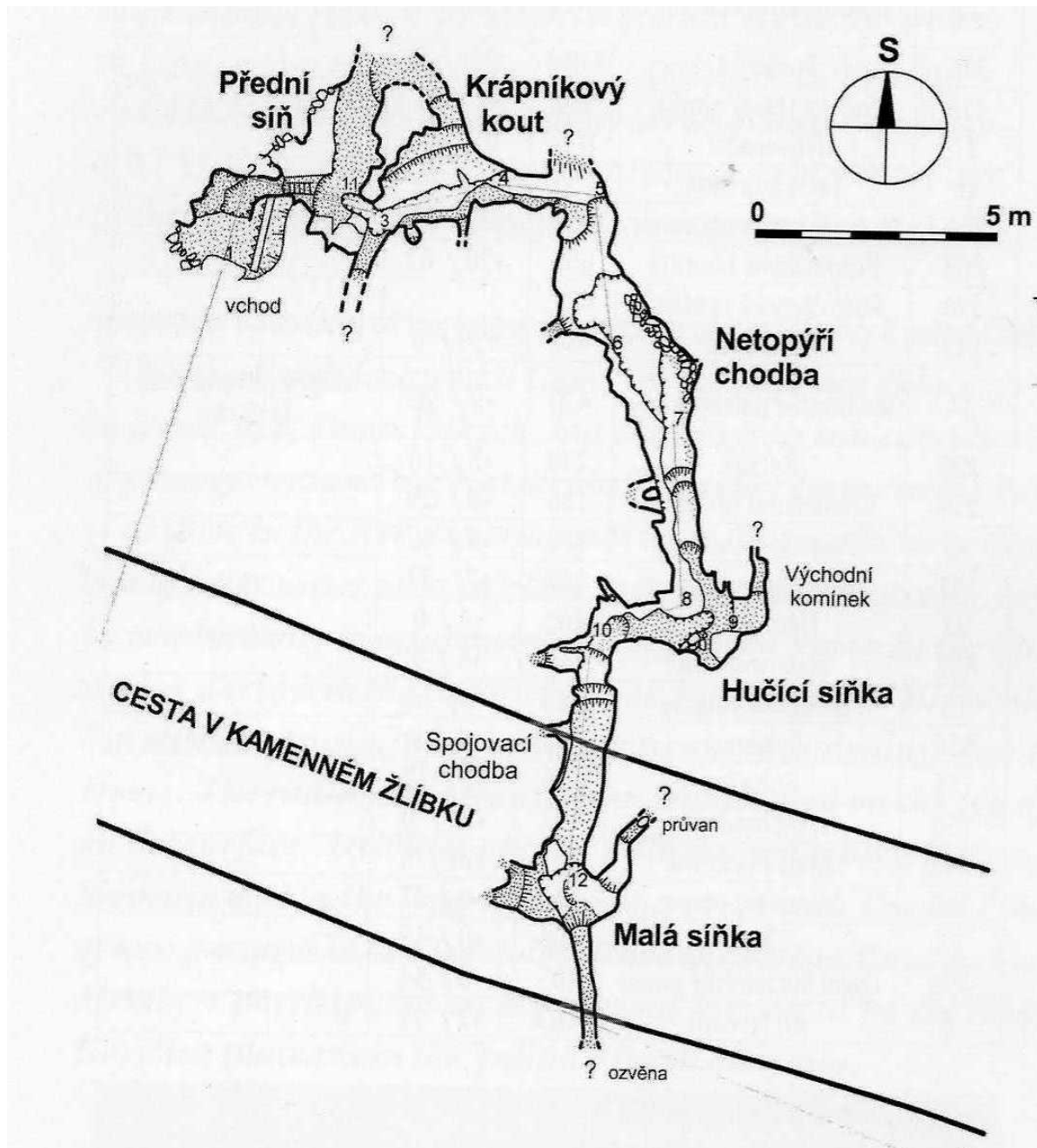

Propast „Huhu“ v Mechovém závrtu

Hynštova ventarola v Kamenném žlábku :

Jesyně Netopýrka :

Obr. 1 Jeskyně Netopýrka – stav v listopadu 2005

Fig. 1 Netopýrka Cave – on November 2005

NETOPÝRKA

(MORAVSKÝ KRAS - JIH)

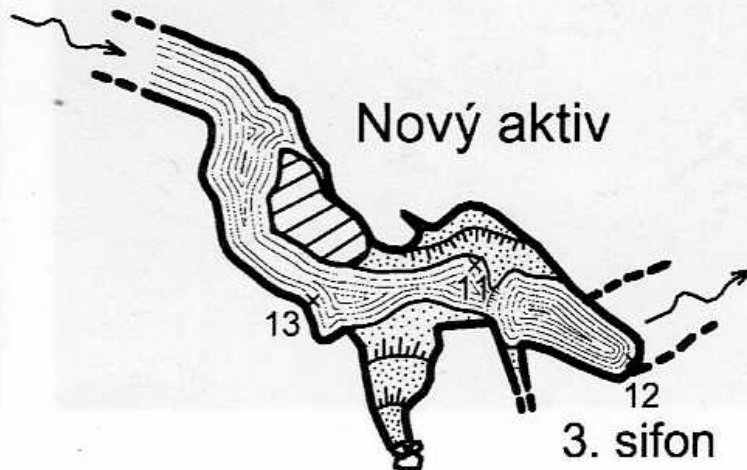
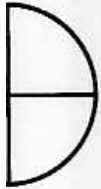
Měřili : Beránek J., Kos P., Tůma A.

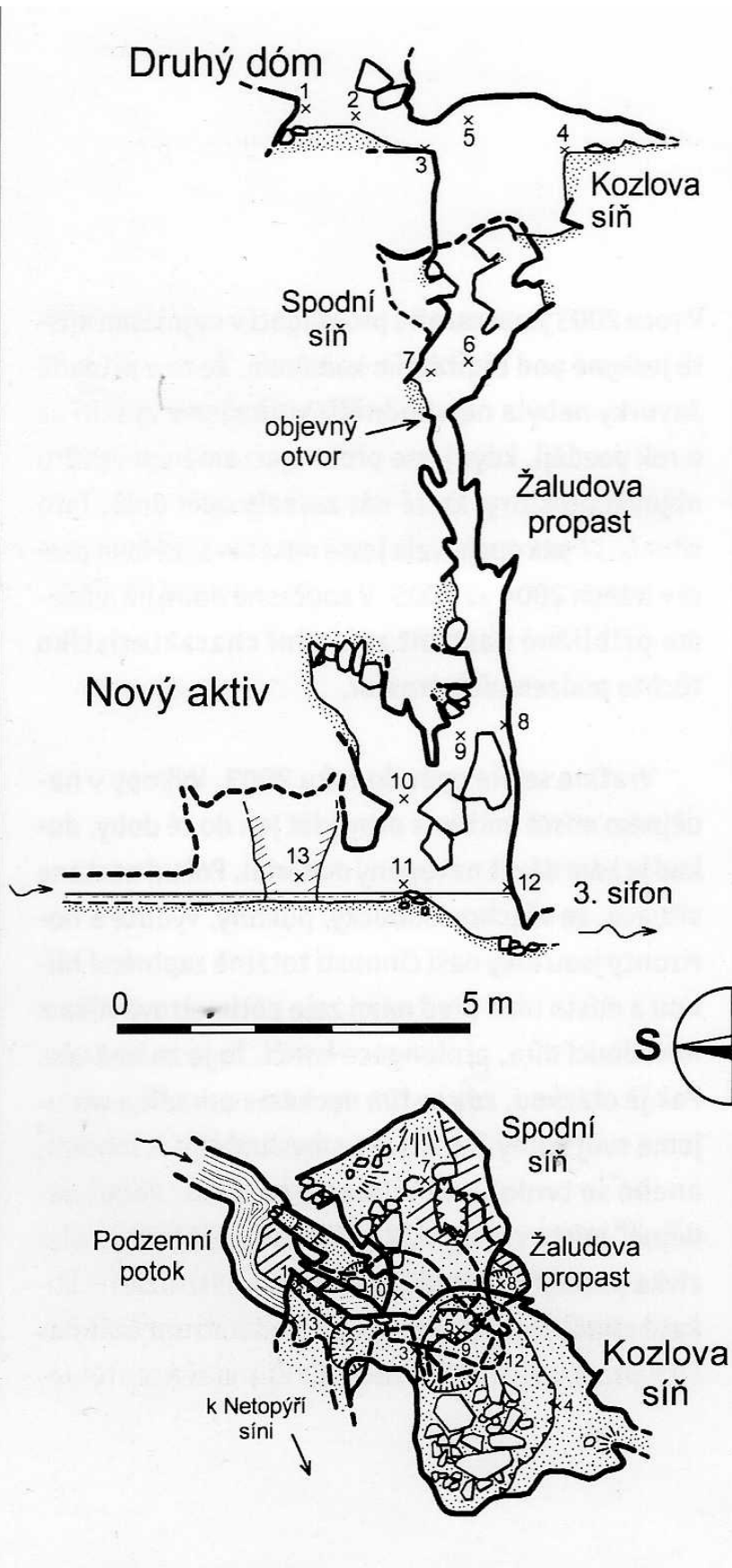
Kreslil : Kos P.

Stav : listopad 2005

ČSS ZO 6-12 Speleologický klub Brno

Pomůcky : geol. kompas, sklonoměr
pásmo

Ryšánkova skála :

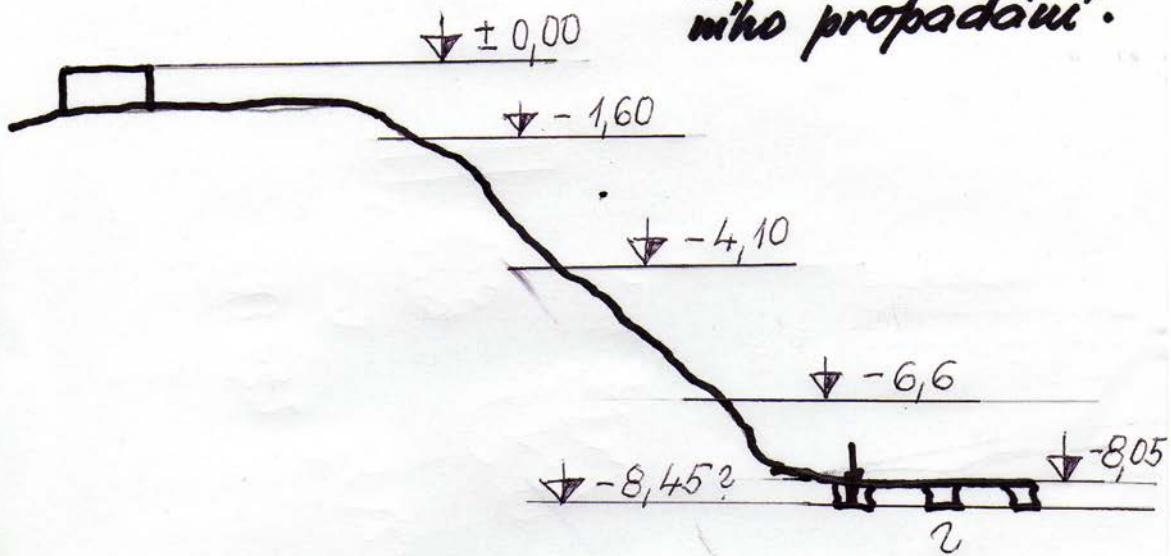

Lom „Gavaňa“, který podle otce a dvou synů Řičánkových z Hostěnic, kteří zde v r. 1862 lámali kámen a vlomili se do jeskyně jeskyňáři ZO 6 – 12 nazvali „Řičánkova skála“. Na spodním snímku je vidět úprava dna lomu po vytěžení odvalu.

20 6 - 12 - Lokalita „Řičánská skála“

Výškový rozdíl
ústi sondy a vlast-
ního propadání.

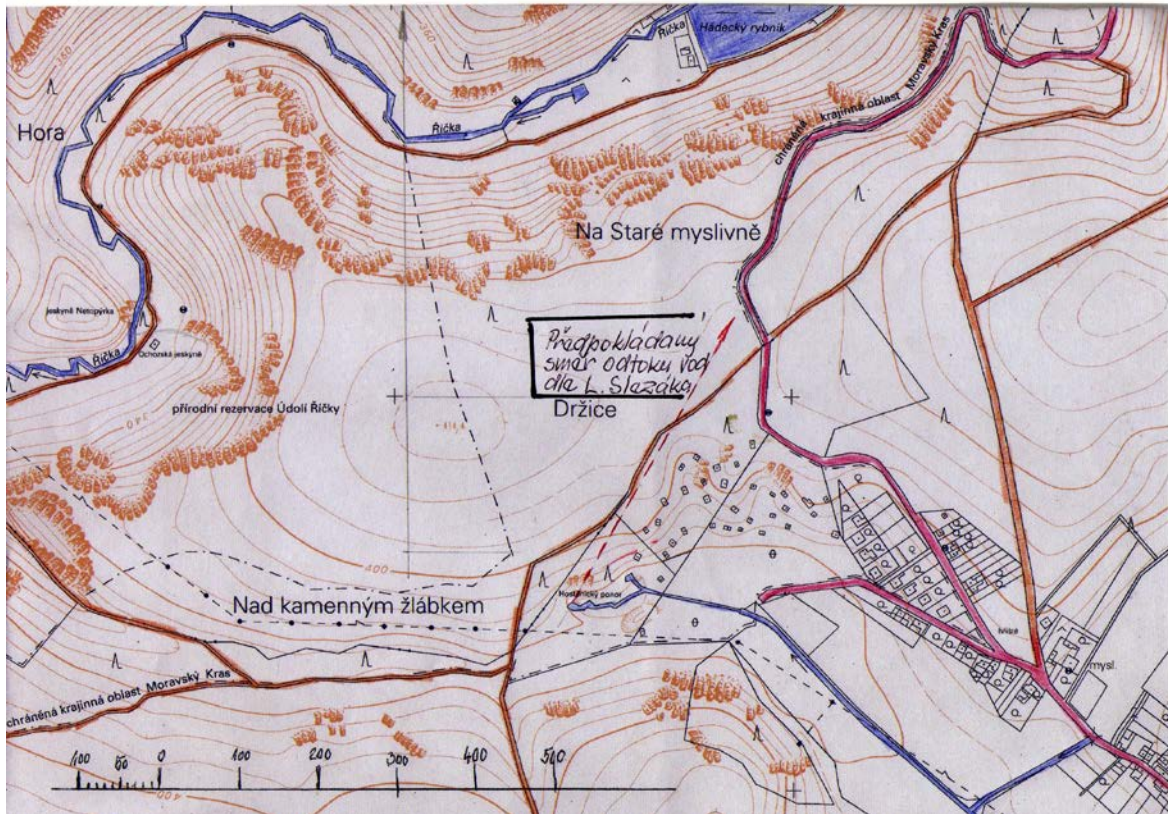

Měření bylo prováděno pomocí hadicové vodováhy a měrné latě.

Zadýchané výškové body leží tam, kde terén měření dovoloval, zakreslená spádová křivka je tedy jen hypotetická.

Měřili: SE 3 10. 6. 2008

↓ Při posledním měření byla měrná lat' postavena do jedné sběrné jámy propadání HP2 na kámen v hloubce cca 0,4m.

Na horním snímku mapy si především všimněte zakreslené červené čáry, která je dle telegnostické detekce, prováděné zde L. Slezákem cestou vod, odtékajících při povodni. Jarní tání a povodňové vody v r. 2009 způsobily uvolnění vrstev, ve kterých se šachta nachází. Proto byly další práce, až do odstranění závad zastaveny. (Snímek dole).

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři seniři“

**Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh č. 2 :

Nové poznatky z Moravského krasu a jeho okolí.

Název práce :

**Nová fakta o historickém
podzemí v útrobách Bílé
hory na severním okraji
Brna**

Koordinátor :

Redakce a spolupráce :

Mgr Ladislav Slezák

Richard Cendelín

**Josef Pokorný, autor níže
uvedené práce.**

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

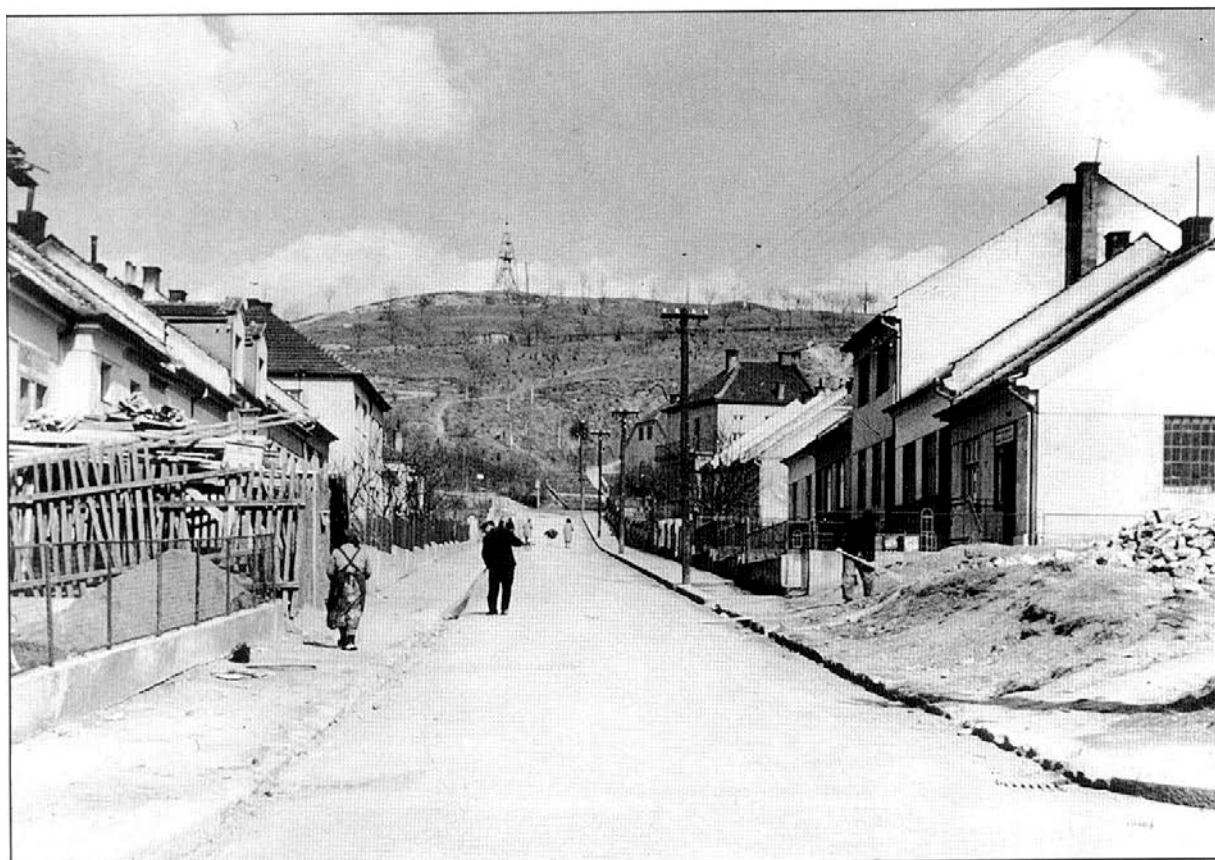
Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Nová fakta o historickém podzemí v útrobách Bílé hory.

Josef Pokorný

Pokud jste si koupili CD nazvané Edice SE – 3 – 2009 s titulkem „Nové poznatky o Moravském krasu“, najdete pod tématickým okruhem TO – 5, v části 2. nazvané „Různé drobné informace, sebrané v Moravském krasu“ práci, která je v této části třetí v pořadí. Je to článek nazvaný „Existují pod Bílou horou skutečně historické objekty?“ Článek je v podstatě odezvou na práci Marka Poustevníka Šenkyříka, která vyšla v periodiku „Speleo“ č. 43 / 2006 na str. 15 pod názvem „Indicie o existenci neznámého historického objektu v Bílé hoře v Brně. V tomto článku vysvětlujeme, co o tomto objektu, dnes zasypaném v podzemí víme.

Bílá hora je kopec, tvořený jurským vápencem. Nachází se na severovýchodním okraji města Brna, v katastru Židenic, v části, nazývané Juliánov, asi kilometr západně od Stránské skály.

Takhle vypadala Bílá hora ve třicátých létech dvacátého století. Na dalším obrázku uvidíte, jak ten kopec vypadá dnes.

První obrázek z 30. tých let je pořízen průhledem ulice Andrýskova. Druhý obrázek byl pořízen na podzim roku 2006 a je to současný průhled ulicí Sejkorovou na Bílou horu. Je zřejmé, že za těch sedmdesát let na něm našly některé rostliny a dřeviny svůj domov. Příroda zde živelně zapůsobila na přeměně holiny s vápencovými skalami, vyčnívajícimi částečně z písků vyplavených druhohorním mořem a částečně z naváté spraše a pokryla ji náletovou vegetací. V dnešní době je Bílá hora ze všech stran obklopena zástavbou.

Ale vraťme se k Poustevníkovu článku o indiciích historického podzemí a našeho vysvětlení, podávaného místním obyvatelem a pamětníkem J. Pokorným.

Je skutečností, že za druhé světové války se válčící nacistické Německo snažilo ukrýt výrobu některých důležitých komponentů válečných strojů v klidném zázemí tak, aby byly tyto výroby co nejméně zranitelné. Tak byla v první fázi válečného konfliktu vybudována v údolní nivě mezi vrchem Vinohrady, Bílou horou, Stránskou skálou a Líšní továrna, která byla tehdy nazvána „Hermann Goering

Werke Ostmark“ a vyráběly se v ní vstříkovací čerpadla do leteckých motorů. Tyto komponenty leteckých motorů byly náročné na přesnost a strojní park, na kterém byly vyráběny tvořily drahé specializované stroje, které nebylo jednoduché nahradit. Bylo jasné, že je jen otázkou času, než se pokusí spojenci továrnu letecky zničit. Proto se Němci snažili přenést výrobu tam, kde by byla co nejméně zranitelná. Tj. do podzemí. Tedy do jeskyní. To ale zřejmě nestačilo, proto byly například ve Stránské skále raženy štoly, které nakonec pronikly do jeskynního systému. Domnívám se, že ze stejného důvodu byly raženy štoly z bývalého Vystavělova písečňáku pod Bílou horou směrem pod Malou Klajdovku. *(Název je odvozen od názvu jedné ze dvou dávných formanských přepřahacích stanic, řízených v době po třicetileté válce mužem, kterému přezdívali „Klajda“ pro jeho klátivou chůzi. Prameny – Premonstrátská kronika a její interpret pan Ponížil, dále pak Martin Kříž, „Jeskyně Moravského krasu“ díl 2. Brno 1902).*

Tyto dvě štoly, jdoucí souběžně vedle sebe byly vyraženy v kompaktní náplavě druhohorních písků a ta, která ležela západněji byla zčásti vybetonována. Protože se ale fronta rychle blížila a bylo evidentní, že se Němcům nepodaří práce na dokončení štol a jejich vybavení stroji již dokončit, staly se štoly na konci války úkrytem, kde přežily frontu stovky lidí. Já sám jsem zde se svými rodiči přežil konec války, ne sice v některé z těchto štol, ale v jednom z lochů, které si lidé ve stěnách písečňáku sami vykopali. Bylo mi tehdy 12 let. To popisují ve svém článku „Jsou pod Bílou horou skutečně historické objekty?“ který vyšel právě v loňské Edici SE – 3 – 2009. (Viz výše).

Když jsme si teď zhruba vysvětlili, o jaké historické objekty v podstatě jde, musíme si také říci, co se s nimi stalo dál. Po válce byl Vystavělov písečňák uzavřen, štoly a lochy zneprístupněny. Postupně, jak se rozvíjela okolní výstavba, musely správní úřady řešit, co s jámou mezi zástavbou. Někdy na začátku šedesátých let dvacátého století byl písečňák zavezen městskými odpadky, jeho hrany byly zkoseny těžkými stavebními stroji a vyvážka odpadků zakryta vrstvou navezené ornice. Tak zmizely popisované štoly pod navázkou. Jak vypadal tento prostor v únoru 2006 najdete na obrázcích v citované Edici SE – 3 – 2009.

A teď bych otevřel tuto problematiku tak říkajíc z jiného soudku. Z oboru telegnostické detekce. Tedy z oboru zkoumání terénu pomocí předmětů, které se nazývají virgule. Tyto předměty mají několik podob a jejich základem jsou různé materiály. Základem telegnostické detekce ale je podle mého názoru olšový proutek, lépe řečeno vidlice tenkých větviček z olše. Dodnes se setkávám v krasu s lidmi, kteří tento způsob detekce (*zjišťování určitých jevů*) terénu považují za jakési hrubé šarlatánství. (*Neodbornost, předstírající podvodně jakési znalosti či schopnosti*).

A tady bych si teď, milý čtenáři, dovolil vyslovit svůj názor na práci s virgulemi. Poprvé jsem se s tímto jevem setkal před léty, když jsem dostal za úkol převést na místo budoucího rekreačního střediska (které budoval podnik, jehož jsem byl zaměstnancem) proutkaře, který zde měl nalézt zdroj vody. Když jsme přijeli na místo, uřízl si proutkař větvičku z olše, upravil ji do jakési podoby, pak ji uchopil jakýmsi zvláštním podhmatem a vydal se do terénu.

Jsem nedůvěřivý člověk. Věci, lépe řečeno jevy, musí mít podle mého vždycky určitou zákonitost a logiku. Pokud si s něčím nejsem jist, tak se snažím přijít věci na kloub. Tomu člověkovu se ten proutek v některých místech jaksi pohyboval. Proč? Vrtalo mi to hlavou, pak jsem se vydal k nejbližší olši, uřízl z ní stejný proutek, upravil do podoby, jak to udělal proutkař, uchopil jej stejným podhmatem a vydal se terénem. Proutek nic. Říkal jsem si: Když mi to má ukázat vodu, tak to musím zkusit tam, kde vím, že voda je. A vydal jsem se na lávku přes potok. A na té lávce nad vodou se náhle můj proutek hnul a klesnul dolů. Překvapilo mne to. Podezřívám jsem sám sebe, že jsem s proutkem nevědomky nějak hnul. Vrátil jsem se tedy zpět na břeh. Tady nedělal proutek nic. Říkal jsem si: „Já ti ukážu, ty potvoro jedna, jestli se budeš hýbat nebo ne!“ Sevřel jsem vší silou, kterou jsem byl schopen vyvinout, křečovitě proutek v rukách a vydal jsem se znovu přes lávku. A zkoprněl jsem. Nad vodou se proutek, doslova proti mé vůli znovu sklonil. Protože jsem jej pevně držel, zíral jsem na to jak kůra proutku v místech, kde se proutek přetáčel, popraskala. „Krucinál“, říkal jsem si, „kdo, nebo co mi s tím proutkem hýbe?“ Zkusil jsem jít do terénu a proutek mi od chvíle, kdy se mi pohnul na

lávce nad vodou v rukou reagoval i přibližně v místech, kde reagoval proutkaři. Byl to jev, který moji skeptickou povahu překvapoval.

Začal jsem hledat vysvětlení v literatuře. Našel jsem tehdy článek v časopisu „Věda a technika mládeži“ kde se stejným problémem zabýval autor článku, elektroinženýr, který podobně jako já narazil na problém reakce proutku a zjistil, že i jemu proutek v rukou reaguje. Protože to byl odborník na elektřinu a pracoval v nějaké elektrotechnické laboratoři, kde měl přístup k přesným měřicím přístrojům, ověřil se po pracovní době, když všichni už z budovy odešli všemi dostupnými měřicími přístroji, vzal proutek a chodil po budově. Na některých místech mu kupodivu proutek reagoval. Co nereagovalo byly měřicí přístroje. Tak došel elektrotechnik k názoru, že tento jev nemá v žádném případě nic společného s elektřinou. Uložil nejprve přístroje zpět do laboratoře, pak si nakreslil plán budovy a vydal se po budově znovu s proutkem. Do svého plánu budovy zakreslil místa, kde mu proutek reagoval, případně celé linie reakce. Když později porovnával svůj nákres se stavebními plány budovy, zjistil, že v podstatě našel v budově všechna potrubí, která byla v podlahách budovy uložena. Tak došel k názoru, že proutek v jeho rukou reagoval na dutiny. Byl však toho názoru, že proutek sám o sobě je víceméně mrtvou hmotou. V rukou člověka, který má vhodné schopnosti – prý – možná – reaguje i na nepatrné změny gravitačního pole. Proutek zde může fungovat jako jakási „anténa“, která tuto schopnost v člověku nabudí či naopak. To byl závěr, ke kterému došel elektrotechnický vědec. To už je podle mého, seriózní poznatek !

Pak jsem se kdysi dočetl v jakémisi časopise, že kdesi se pokusili snímat reakce proutkaře pomocí elektroencefalografu a zjistili, že při práci s virgulí vycházely u dotyčného jakési impulzy z hlubin nejstarších částí mozku. Kdo nevěří, ať tam běží.

Když jsem se díval v televizi na britský seriál o vývoji lidského plodu a lidský zárodek byl stár tři týdny, prohlásil komentátor doslova: „Teď to má mozek ryby !“ Dovolte mi tedy, možná za vlasy přitaženou úvahu : jestliže se v lidském zárodku promítá celá vývojová řada lidstva, pak je možné, že primitivní organismus, žijící v dávné době v moři z nějakého důvodu potřeboval vědět či vnímat, kde je

nahoře a kde je dole, nebo jinou potřebnou informaci. Dokázal tedy svým vnímáním rozeznávat změny gravitačního pole. Později tato potřeba pominula, nebo ji vývoj řešil jinak. Ale vývoj tohoto centra zůstal zakódován v našem mozku. Myslíte si, že je tato úvaha zcestná? Myslet si můžete, co chcete, ale já vím svoje. Věci či jevy musí mít vždycky logiku či zákonitost.

Mimochodem, zajímal jsem se, jak to funguje u dnešních ryb. Ty prý mají na bocích svého těla jakousi linii nervů, které jim signalizují změnu tlaku vody, takže ryba automaticky ví, zda pluje do hlubiny či k hladině! To je fór, co? To si nejspíš matička příroda vymyslela „levou zadní“. Jako týlový pracovník jsem často musel hledat nejspíš neekonomičtější řešení vzniklého problému. Takže předpokládám, že příroda to řešila řadou variant. Ti co nepřežili, měli smůlu, byla to varianta špatná. Ti co přežili, měli štěstí a za odměnu se mohli dále rozvíjet, až do příští změny situace. A mohli vytvářet různé mutace živočichů či rostlin a tak vznikaly celé vývojové řady. Myslet si můžete co chcete. Já jsem přesvědčen, že tahle úvaha má zákonitosti i logiku.

Rekl bych, že u některých lidí se v rámci dědičnosti vyvine nějaká schopnost více než u celé řady jiných. O takových lidech potom říkáme, že mají na to či ono **talent**! Pokud má někdo na něco talent, musí jej rozvíjet. Zúročí tak svůj talent svojí pílí, rozvine svoje schopnosti a stane se v rámci svého talentu špičkovým odborníkem, převyšujícím svými schopnostmi okolí. Na druhou stranu, nepoužitím píle může talent zakrnět.

Vy si můžete myslet, co chcete. Já si myslím, že Lad'a Slezák (po zkušenostech ze spolupráce s ním) je na telegnostickou detekci talent, který svojí odbornou erudicí a praktickým poznáváním krasových jevů zúročil svůj talent, takže dokáže odhadnout, co se ve vrstvách pod námi skrývá.

Nedávno jsem seděl s MUDr Urbanem v útulné ovlažovně a hovořili jsme spolu na toto téma. Dr. Urban se vyslovoval k telegnostické detekci velmi nedůvěřivě a pochybovačně. A já jsem se rozhodl udělat praktický pokus. Přesvědčil jsem (spíš ukecal) Lad'u, aby zkusil najít tyto štoly v terénu. On nevěděl kde, ale já ano. A on je tam našel, až s udivující přesností. A teď se tedy můžeme vrátit k výše načatému problému.

V úterý, 9. března 2010 jsme se sešli my, tři senioři, členové skupiny SE – 3 u mne a vydali jsme se na místo zavezeného písečňáku. Bylo nutno stanovit pevný bod, od kterého provedeme zaměření. Dohodli jsme se, že tímto pevným bodem bude krajní sloupek zábradlí u lavičky nad pěšinou, vedoucí na Bílou horu (viz obrázek).

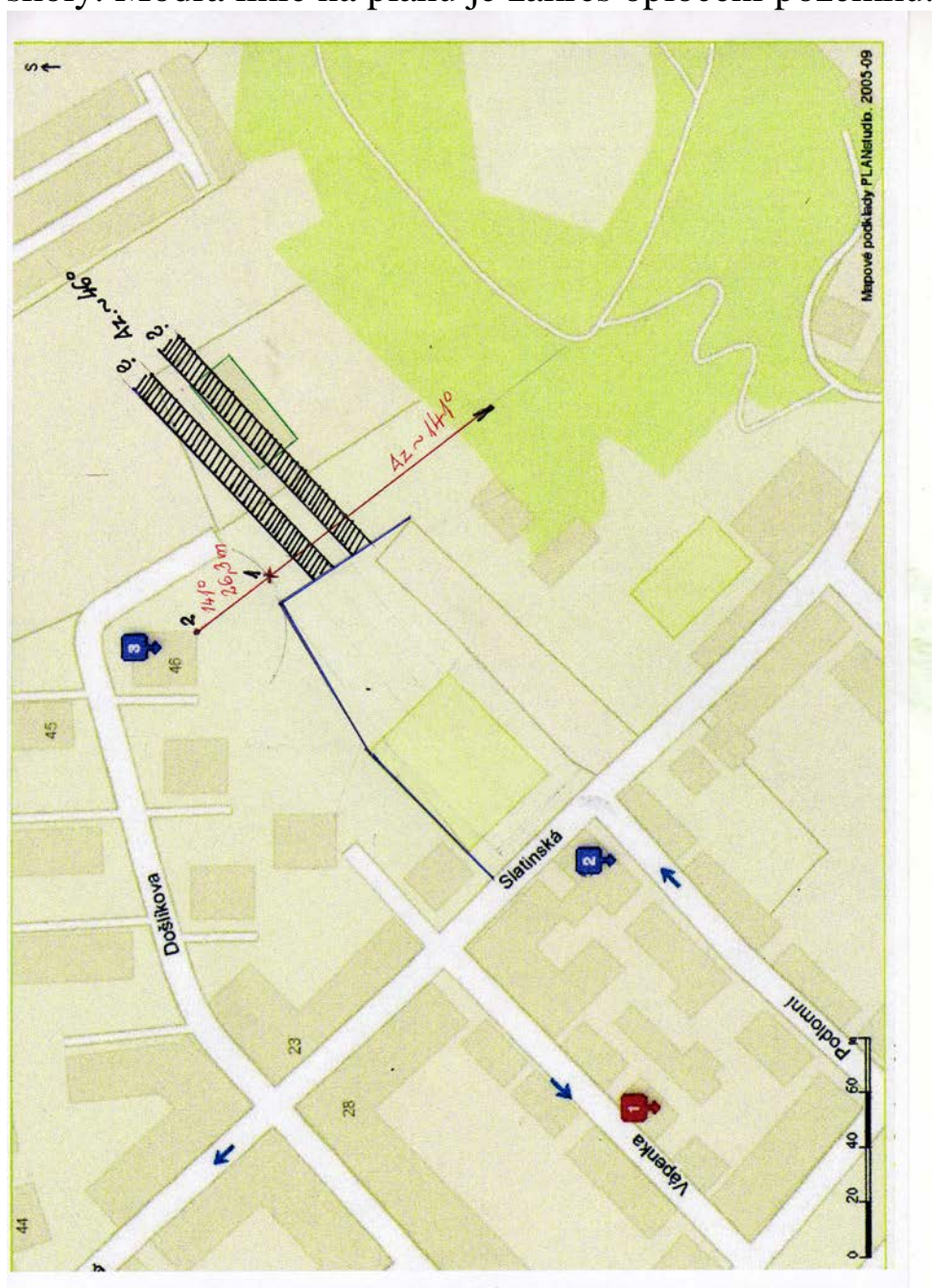

Od tohoto bodu byly odměřovány v terénu všechny vzdálenosti, aby došlo k co nejmenší chybě.

Pěšina vede od Došlíkovy ulice kolem domu, označeném na mapce číslem 46, kolem sloupku zábradlí pokračuje dále v azimutu cca 141° na Bílou horu (viz příložený pláněk).

V tomto azimutu, ve vzdálenosti 12,10 m zachytil L. Slezák svojí virguli dutinu, která je široká 8 m. Pak následovala mezera (pilíř mezi štolami), široká 9,30 m a další dutina, široká 8,90 m. Už dříve jsem se zmínil, že západnější štola byla zčásti vybetonovaná. To by odpovídalo síle vrstvy betonu 45 cm. Ta první je v inkriminovaném úseku vybetonovaná, ta druhá svoji šíří představuje štolu, připravenou k betonáži, která se již neuskutečnila.

Další postup přímo po dutinách nebyl možný pro oplocení pozemku hudební školy a křoviny, nacházející před tímto plotem. Vstoupili jsme tedy na pozemek hudební školy na Došlíkové ulici (viz příložený pláněk) a znovu zachytili průběh štol, takže jsme je mohli zakreslit do plánu. Štoly pokračují v azimutu cca 46° . Na konci pozemku nás zastavil opět plot zahrady. Šíře první štoly byla naměřena stejně, 8 m. Pilíř mezi štolami zde měřil 10,8 m a druhá štola byla široká 10,3 m. Pravá, východní štola prochází pod budovou hudební školy. Modrá linie na plánu je zákres oplocení pozemku.

Protože další postup v ose štoly nebyl možný, zkusili jsme to v řadových garážích, které vidíte v levém horním rohu plánu. Zde již štoly nebyly zachyceny, můžeme tedy říct, že štoly evidentně končí pod některou ze zahrad před garážemi. Nicméně, telegnostická detekce potvrzuje, že tam stále jsou, a potvrzuje to také, že v rukou odborníka je telegnostická detekce přínosem výzkumu.

A ještě jedna informace. L. Slezák se pokusil pomocí pružinové virgule určit hloubku. Tu odhadl v ose pěšiny cca na 20 m. Pokud vím, byly štoly v r. 1945 22 m pod úrovní terénu. Protože došlo k úpravám terénu v okolí stěn a my nevíme, o kolik byl terén v měřeném místě snížen, je přesto tento údaj udivující. Utrvuje mne to v názoru, že telegnostický výzkum v rukách odborníků má v krasu svůj význam !

Na snímku L. Slezák při telegnostické detekci – nález štoly.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři senioři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 3 :
Šli před námi

Název práce :

Bibliografie L. Slezáka.

Koordinátor :

Redakce a spolupráce :

Sestavil a upravil :

Mgr Ladislav Slezák

Josef Pokorný

Richard Cendelín

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Bibliografie Mgr Ladislava Slezáka :

List 1.

Slezák, L., 1954 :

**Ke genezi v literatuře neznámých krasových jevů
na Květnici u Tišnova.**

Československý kras, roč. 7 / 1954, čís. 2 – 4, str. 63 – 64.

Slezák, L., 1954 :

Krasové jevy na Dřínové u Tišnova.

Československý kras, roč. 7 / 1954, čís. 5 – 7, str. 139 – 140.

Slezák, L., 1956 :

**Geologický výzkum devonských vápenců v okolí
Mokré.**

Diplomová práce autora, Masarykova universita Brno

Dvořák, J. – Slezák, L., 1956 :

**Zpráva o výzkumu devonských polymiktních
slepenců na Hádech u Brna.**

Zprávy o geologických výzkumech za rok 1955, str. 27. (ÚÚG Brno).

Slezák, L. – Chromý, K. – Zukalová, V., 1959 :

**Výpočet C zásob vysokoprocentních vápenců
lokalit Skalka a Baba v Moravském krasu.**

Manuskript (rukopis), uložení v archivu ÚÚG Brno. (Ústřední ústav geologický).

Dvořák, J. – Slezák, L., 1959 :

**Zpráva o přehledném mapování Andělsko-
horských vrstev a benešovských drob mezi
Rýmařovem a Bruntálem.**

Zprávy o geologických výzkumech v r. 1958, str. 24 – 25. (ÚÚG Brno).

Slezák, L., 1959 :
Jeskyně „V jedlích“ se opět hlásí.
Rovnost, 17.10.1959, č. 248, str. 3.

Dvořák, J. – Slezák, L. – Zukalová, V., 1959 :
**Zpráva o geologickém mapování devonu a
spodního karbonu v Moravském krasu.** (Na listech
speciální mapy Boskovice 4257 a Brno 4357).
Zprávy o geologických výzkumech v r. 1958, (ÚÚG Brno).

Dvořák, J. – Freyer, G. – Slezák, L., 1959 :
**Další paleontologický důkaz devonského stáří
Andělskohorských vrstev.**
Věstník ÚÚG, roč. XXXIV, str. 45.

Slezák, L., 1960 :
**Dagmar, nová jeskyně v severní části
Moravského krasu.**
Kras v Československu, ročník 2, str. 36 – 38

Slezák, L., 1961 :
Zpráva o geologickém mapování severně Boskovic,
mezi Vratíkovem a Skelnou hutí. (List M-33-94-A,
B.)
Zprávy o geologických výzkumech v r. 1960, Praha 1961, str. 87 – 88.

Slezák, L., 1962 :
**Objev nové jeskyně v severních svazích Skalky
s.v. od Ochoze.**
Kras v Československu“, ročník 1. č. 1 – 2.

Slezák, L., 1962 :
**Objev nových rozsáhlých jeskynních prostor
v šachtě za Evropou a Indií ve Sloupu.**
Kras v Československu, roč. 1. č. 1 – 2. str. 2 – 29.

Slezák, L., 1962 :
**Nové poznatky z výzkumů jeskyně Dagmar
v severní části Moravského krasu.**
Kras v Československu, roč. 1., str. 2

Slezák, L., – Štelcl, O., 1963 :
**Geomorfologické poměry jižní části Moravského
krasu a přilehlého území**
Časopis moravského muzea, část : Vědy přírodní,
ročník XLVIII (48), str. 89 – 104.

Slezák, L., 1964 :
**Nová jeskyně za skalisky Evropa a Indie ve
Sloupu a jejich vztah k ponornému systému
Sloupského potoka**
Časopis Moravského muzea, roč. XLIX, str. 69 – 82.

Slezák, L., 1965 :
**Nové poznatky o geologii a hydrografii severní
části Suchého žlebu v Moravském krasu.**
Kras v Československu“, roč. 1965

Slezák, L., 1965
**Organizace průzkumu a výzkumu krasových
jevů na území Moravského krasu.**
Macoča, Blansko 1965, str. 18 – 22.

Slezák, L., 1966 :

**Jeskyně 13 – C u Holštejna a její vztah
k ponornému systému Punkvy**

Vyšlo v „Časopise Moravského muzea – vědy přírodní“, roč. LI. (51)

Vodička, J., – Slezák, L., 1966

**Zpráva o činnosti ústavů a speleologických
organizací na Moravě za rok 1964.**

Československý kras, roč. 17 / 1966, str. 141 – 142

Slezák, L., 1966 :

**Objev nových jeskyní v severní části Moravského
krasu**

Československý kras, roč. 17 / 1966, str. 138 – 140.

Slezák, L., 1967 :

**Nová, v pořadí již třetí propast v Křížových
jeskyních ve Sloupu**

Československý kras, roč. 18, str. 113 – 114,
vydavatel ČSAV Praha.

Hort, J., – Kocůrová, E., – Kožnárek Z., – Kůra O.,
– Sommer, M., – Slezák, L., 1967 :

**Nové poznatky o hydrografii jižní části
Moravského krasu.**

Časopis moravského muzea, část : Vědy přírodní,
roč. 52.

Slezák, L., 1968 :

Budoucnost Ochozské jeskyně.

Lidé a země, roč. 17., str. 113

Slezák, L., 1968 :

Geologie Moravského krasu.

Vlastivědná ročenka Okr. archivu v Blansku, roč. 3 / 1968., str. 4 – 7

Slezák, L., 1968 :

Moravský kras.

Lidé a země, roč. 17 / 1968, č. 4, str. 180 – 185.

Slezák, L., 1969 :

Moravský kras – chráněná krajinná oblast.

Prospekt – Blansko – Moravský kras,
1969 – 2 strany.

Slezák, L., 1970 :

**Jeskyňě 13 – C u Holštejna, klíč k podzemnímu
problému Punkvy.**

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku,
roč. 2, str. 48 – 52.

Slezák, L., 1971 :

**Dnešní problémy vodní plavby v Punkevních
jeskyních jako výsledek působení technických
zásahů na hydrografii vývěrové části Punkvy.**

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku, roč. 3,
str 11 – 14.

Slezák, L., 1972 :

**Zpráva o činnosti podniku Moravský kras v r.
1971.**

ročenka č. 24 Československý kras str. 146

Slezák, L., 1973 :

Moravský kras, Blansko

Vydáno k příležitosti pořádání VI mezinárodního speleologického
kongresu v Olomouci, ČSSR, 31.8 – 18.9.1973.

Vydal Moravský kras Blansko 1973, 35 stran.

Slezák, L. – Cendelín, R., 1973 :

Nové objevy v propasti „U obrázku“ v severní části Pustého žlebu v Moravském krasu.

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku, roč. 5,
str. 14 – 18.

Slezák, L., 1975 :

Jak dál se záchrannou službou ve speleologii ?

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku, roč.
6/7 (1974 – 1975), str. 135 – 136

Slezák, L., 1975 :

Závrt č. 4 v lesní trati Hedvábná a jeho vztah k podzemní Punkvě.

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku, roč. 6 / 7, 1974 /
1975, str. 157 – 160.

Slezák, L., 1977 :

Kontaktní sklíčka jako jeden ze způsobů pasivní ochrany veřejnosti přístupných jeskyní v Moravském krasu.

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku, roč.
8/9 (1976 – 1977), str. 36 – 40.

Slezák, L., 1980 :

Fosilní estavely v Moravském krasu

Sborník Okresního vlastivědného muzea v Blansku,
roč.12, str. 62 – 65.

Dlask, (Slezák, L.,) 1980 :

Netopýr na Skalním mlýně. (*Činnost ochránců přírody v ChKO*).

Nový život, 27.8.1980, č. 35, str. 4.

Dlask, (Slezák, L.,) 1980 :
Odměna Macošských stránek
Nový život, 1.10. 1980, č. 40., str. 104.

Klíma, B., – Slezák, L., – Štefka, L., 1981 :
Říčky – naučná stezka.
Informační leták – skládanka. Samostatná publikace.
Vydala Správa ChKO Moravský kras.

Dlask (Slezák, L.,) 1981 :
Ono se řekne krápník...
Nový život, 21.1. 1981, č. 3., str. 4.

Slezák, L., 1981 :
Posledním článkem je člověk. (*Zemědělství na statku „Moravský kras“*).
Nový život, 4.3. 1981, č. 9., str. 9

Slezák, L., 1981 :
25 let ChKO Moravský kras.
Nový život, 2. 9. 1981, č. 36., str. 4.

Slezák, L., 1983
Není voda jako voda. (Punkva).
Nový život, 23.11.1983

Štelcl, O., – Slezák, L., – Vlček, V – Quitt, E., –
Štefka, L., – Kovařík, M., – Truhlář, J., 1984 :
Moravský kras – skripta.
Samostatná publikace, vydaná pro potřeby jeskynních průvodců
a speleologů.

L. Slezák v ní zpracoval tyto samostatné stati :

Kapitola III / 1 – Přírodní poměry :

Část b.) **Geologie**

Moravský kras – skripta, str. 53 – 66.

Kapitola III / 2 – Historie speleologických výzkumů v Moravském krasu.

Moravský kras – skripta, str. 125 – 131.

Kapitola III / 3 – Nejvýznačnější jeskyně a propasti.

Moravský kras – skripta, str. 132 – 140.

Kapitola III / 8 – Těžba nerostných surovin.

Moravský kras – skripta, str. 186 – 188.

Vydal Odbor kultury ONV Blansko spolu s podnikem
Moravský kras a správou ChKO Moravský kras

Slezák, L., 1984 :

Býčiskalská tragedie z doby halštatské očima geologa a speleologa.

Nový život, 19.12.1984, čís. 51 – 52, str. 6.

Slezák, L., 1984 :

Ochrana jeskynních výplní proti nežádoucím vlivům návštěvnosti.

Památky a příroda, 1984, str. 443 – 444.

Slezák, L., 1985 :

Problémy ochrany výplní podzemních krasových jevů na území ChKO Moravský kras.

Regionální sborník okresu Blansko, roč. 17/1985,
str. 81 – 86.

Slezák, L., 1985 :

Geologické poměry na chobotu mezi Pustým a Suchým žlebem.

Exkurzní průvodce. Sborník výjezdního zasedání kolegia
geologie a geografie ČSAV v Moravském krasu.

Dlask, (Slezák, L.,) 1985 :
V Moravském krasu jako na Islandu.

Nový život, 13.2.1985, č. 6., str. 4.

Slezák, L., 1985 :
Ochrana podzemních krasových jevů.

Stalagmit, (Zvláštní příloha ze semináře „Ochrana krasových oblastí a životního prostředí“ v Lipovci 1983) Praha, 1985, str. 10 – 19.

Slezák, L., 1985 :
Předsíň jeskyně Býčí skála očima geologa a speleologa.

Wankelův nález v Býčí skále ve světle nejnovějších objevů. Publikaci vydalo Okresní muzeum Blansko. Tato publikace obsahuje práce různých autorů a má 85 stran. Slezákova práce se nachází na str. 37 – 40.

Slezák, L., 1986 :
Jeskynní hyena v Moravském krasu.

Nový život, 12.3.1986, č. 10, str. 3.

Slezák, L., 1986
Speleologové plánují.

Nový život, 19.3. 1986, č. 11, str. ?.

Slezák, L., 1988 :
Příspěvek k paleohydrografii Suchého žlebu v Moravském krasu.

Sborník příspěvků ze semináře „Problematika speleologického výzkumu Ostrovských a Vilémovických vod.“

Slezák, L., 1989
RNDr Otakar Štelcl CSc – (jubileum).
Regionální sborník okresu Blansko, roč. 1989,

Slezák, L., 1989
Za Jaroslavem Fadrnou. (Nekrolog).
Regionální sborník okresu Blansko, roč. 1989, str.
100.

Slezák, L., 1991
**Člověk a problémy ponoru Sloupského
potoka.**
Regionální sborník okresu Blansko, roč. 1991,
str. 51 – 55.

Slezák, L., 1991:
**Nová organizace zpřístupněných jeskyní
v České republice.**
Regionální sborník okresu Blansko, roč. 1991,
str. 74 – 75

Slezák, L., 1992 :
**Příspěvek k ochraně závrtů v Moravském
krasu.**
Sborník muzea Blansko, ročenka 1992, str.39 – 41.

Havel, H. – Příbyl, J. – Slezák, L. –
Balák I. – Vodička J. : 1993 :
**Speleologické průzkumy a objevy
v Moravském krasu v letech 1945 až 1993.**
„Moravský kras – labyrinty poznání“ (str. 103 – 181)

Slezák, L., 1999 :

**Vzpomínka na Jardu Dvořáka –
jeskyňáře.**

Speleo č. 28 / 1999, strana 3 – 5.

(Časopis vydává Česká speleologická společnost jen pro své členy. Mimo členskou základnu je neprodejný).

Slezák, L., 1999 :

**Příspěvek k dalšímu možnému pokračování
jeskyně Pekárny v jižní části
Moravského krasu.**

Speleo č. 28 /1999, strana 23 –26. Vydává ČSS.

Slezák, L., 1999 :

**Příspěvek k hydrogeologii rokle
„Zrcadla“ u Lažánek.**

Sborník muzea Blansko ročenka 1999, str. 37 - 38

Slezák, L., 2000 :

**Nové perspektivy speleologického
průzkumu v jižní části Moravského
krasu.**

Estavela, roč. 1. čís. 5, str.27 – 28.

Časopis vydávalo „Sdružení Estavela.“ (Po vydání 5. čísla z ekonomických důvodů časopis zanikl).

Slezák, L., 2000 :

**Průvodce střední částí Moravského krasu a
Rudicí.**

Vyšlo jako samostatná publikace – brožura o rozsahu 54 stran.
Vydal obecní úřad Rudice

Slezák, L., 2000 :

Geopark Rudice.

Vyšlo jako samostatná publikace – brožura o rozsahu 8 stran.
Vydal Obecní úřad Rudice.

Slezák, L., 2000 :

Zaniklá středověká osada Polom, velká neznámá.

Sborník přednášek „Archeologia technica“, č. 12, 19. seminář, 11.4. 2000, str. 11 - 12 .

Slezák, L., 2001 :

Příspěvek k hydrogeologii okolí Nového hradu u Adamova.

Vyšlo ve Sborníku muzea Blansko 2001, str. 82 – 86.

Slezák, L., 2002 :

Němý svědek železnorudného dolování v Moravském krasu

Sborník muzea Blansko 2002, str. 76 – 79.

Slezák, L., 2002 :

Záhada studny na Novém hradě u Adamova

Sborník přednášek „Archeologia technica“ č. 14, 21. seminář 9.4.2002

Slezák, L., 2003 :

V boji s vodou a skalami.

Sborník muzea Blansko 2003, str. 103 – 106.

Slezák, L., 2004 :

Sloupské údolí – dosud nepublikované výsledky průzkumů ze šedesátých let 20. století.

Vyšlo ve Sborníku 3. národního speleologického kongresu ve Sloupu 8 – 10 října r. 2004. Rozšířená abstrakta – str. 59 – 62.

Slezák, L., 2004 :
**Vzpomínky blednou, historie upadá v
zapomnění.**

Sborník muzea Blansko 2004, str. 139 – 141.

Slezák, L., 2004 :
První velká expedice do Jugoslávie.

Speleo č. 39 / 2004, str. 21. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2004 :
Restituce díky Evropské unii.

Speleo č. 39 / 2004, str. 22. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2005 :
**Příspěvek k úvahám o vzniku a vývoji
stropních marmitů v jeskyních Moravského
krasu.**

Speleo č. 42 / 2005, str. 38. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2005 :
**O tom, jak „krasu král“ ochránil své
území.**

Sborník muzea Blansko 2005, str. 86 – 88.

Slezák, L., 2005 :
**Jura, Fetan a Marko, aneb jak kdysi
Plániváci málem k úhoně přišli.**

Speleo č. 42 / 2005, str 43 – 44. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2006 :
Vzdorující jeskyně.

Speleo č. 45 / 2006, str. 15 – 17. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2006 :
**Několik nových poznatků z jižní části
Moravského krasu.**
Speleo č. 46 / 2006, str. 15 – 17. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2006 :
**Profesionální výzkumná skupina
Moravského krasu a její historie.**
Vyšlo ve Sborníku muzea Blansko 2006, str. 96 – 101.

Slezák, L., 2007 :
**Jak to bylo se „Stálou krasovou výstavou“
na zámku v Rájci.**
Speleo č. 47 / 2007, str. 51 – 52.

Slezák, L., 2007 :
Byli jsme na Rachavách.
Speleo č. 49 / 2007, str. 39 – 40.

Slezák, L., 2007 :
**Malý pohled do historie zaniklých
jeskyňářských stanic v Moravském krasu.**
Sborník muzea Blansko 2007, str. 59 – 67.

Slezák, L., 2008 :
**Příspěvek k hydrologii jižní části
Moravského krasu.**
Speleo č. 52 / 2008, str. 8 – 16. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2008 :
**Nové poznatky z jižní části Moravského
krasu.**
Speleo č. 52 / 2008, str. 17 – 21. Vydává ČSS

Slezák, L., 2008 :
**Záhadná Šobova jeskyně nedaleko
Výpustku.**
Speleo č. 52 / 2008, str. 21 – 23. Vydává ČSS

Slezák, L., 2008 :
**Paleogenetická pozice jeskyně Výpustek
v povodí Křtinského potoka.**
Sborník muzea Blansko 2008, str. 77 – 81.

Slezák, L., 2009 :
Co asi na internetu nenajdete.
Speleo č. 53 /2009, str. 53 – 55. Vydává ČSS.

Slezák, L., 2009 :
**Pleistocénní modelace jeskynních vchodů
v Suchém žlebu jako vodítka k paleohydro-
grafii střední části Moravského krasu.**
Odesláno redakci časopisu Speleo dne 14.10. 2009. Příjem byl
potvrzen 18.10. 2009

Edice SE – 3 – 2009.

Skupina SE – 3 vznikla v průběhu času ze tří přátel – speleologů – seniorů s různým tématickým zaměřením. Smyslem a náplní tohoto uskupení je snaha předat svoje poznatky dalším zájemcům z oboru speleologie.

Členové : **Mgr Ladislav Slezák, geolog a odborník na karsologii a speleologii, koordinátor skupiny SE – 3.**

Richard Cendelín, praktický speleolog.

Josef Pokorný

krasový nýmand a pisálek,
rádoby sběratel historických
událostí v krasu,
týlový pracovník skupiny *)
dědek praštěný jeskyněmi, dle
jiných – poděs. Po stránce
psychologické závislý na droze
„kras“.
(Objektivní zhodnocení vlastní
činnosti).

**) týlový pracovník skupiny = v daném případě něco jako „Ferda Mravenec, práce všeho druhu“.*

Sbírka prací těchto autorů, která byla nazvána Edice SE – 3 – 2009 byla vydána u příležitosti akce „Speleoforum 2009“ v elektronické podobě na CD jako dokument ve wordu. Rozsah dokumentace na CD = 355 MB včetně mapových a obrazových příloh.

Obsah Edice SE – 3 byl rozdělen do pěti tématických okruhů. Jsou to tato níže uvedená témata a v nich uvedené práce jednotlivých autorů :

Tématický okruh 1 : Povídání o tom, co je to kras a jak vůbec vznikl dnešní Moravský kras.

Ladislav Slezák :

Otázky geologie, hydrologie a morfologie Moravského krasu

Tématický okruh 2 : Povídání o některých nových poznatcích v Moravském krasu.

Ladislav Slezák : **Příspěvek k hydrografii jižní části Moravského krasu a nabídka speleologicky nadějných lokalit v jižní části Moravského krasu.**

Ladislav Slezák : **Jak se kdysi vytvořila v jižní části Moravského krasu kvarterní přehrada a co to dále způsobilo.**

Tématický okruh 3 : Šli před námi – aneb vzpomínání na jeskyňáře, kteří zkoumali Moravský kras v 19. a ve 20. století.

Do tohoto tématického okruhu byla zařazena práce L. Slezáka : **RNDr Jaroslav Dvořák** a spolu s. J. Pokorným zde také L. Slezák zpracoval svoji autobiografii, nazvanou **Mgr Ladislav Slezák**.

Dále byly do tohoto tématického okruhu zařazeny některé jeho práce, týkající se historických událostí v krasu a mezi speleology. Tyto práce byly již výše uvedeny v jeho bibliografii, jen pro upřesnění uvádíme jejich názvy :

V boji s vodou a skalami.

Vzpomínky blednou, historie upadá v zapomnění.

O tom, jak „krasu král“ ochránil své území.

Profesionální výzkumná skupina Moravského krasu a její historie.

Malý pohled do historie zaniklých jeskyňářských stanic v Moravském krasu.

Kromě toho zde byla publikována jedna z úvodních kapitol z jeho připravované knihy „Jeskynní perly Cháronovy“, nazvaná „**Kampak chlupci, kam jdete ?**“

Tématické okruhy 4. a 5. zpracovávali jiní členové SE – 3. L. Slezák v těchto případech prováděl jen korekce a úpravy textu.

V současnosti je pod vedením L. Slezáka připravováno a zpracováváno nové CD s názvem Edice SE – 3 – 2010. Bude zveřejněno na Speleoforu 2010.

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři seniři“

**Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh č. 3 :

ŠLI PŘED NÁMI

**Aneb vzpomínání jeskyňáře, který ve 20. století budoval v krasu
výzkumná pracoviště.**

Název práce :

Zevrubné dějiny

samostatného Oddělení

pro výzkum krasu

Moravského muzea v Brně.

Koordinátor tematických okruhů a autor této práce :

Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Zevrubné dějiny samostatného Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea v Brně.

Ladislav Slezák

Úvod :

Moravský kras, jakožto území, které zasahuje až k samotným branám města Brna, byl z pochopitelných důvodů předmětem zájmu takové instituce, jako je Moravské muzeum a jeho příslušných oborových oddělení.

Archeologické nálezy z jeskyní v podobě jednotlivostí či celých sběratelských kolekcí zcela pochopitelně směřovaly do depozitářů muzea, kde byla záruka jejich konzervace, uchování, odborného zpracování a konečně prezentace publikační nebo výstavnické.

Pokud jde o postupně se rozvíjející obor výzkumu jeskyní, jehož nositelem byl především Dr. Karel Absolon a následná plejáda amatérských i profesionálních speleologů, bylo nasnadě, že bude časem potřeba zcela samostatné oddělení, které se bude plně věnovat otázkám speleologickým, které doposud jen částečně suplovalo oddělení Geologicko – paleontologické a krasové.

Přesto díky Dr. M. Pokornému, který v poválečném období toto oddělení vedl, bylo na poli výzkumu jeskyní vykonáno mnoho práce. Oddělení fungovalo jako odborný poradce na řadě profesionálních i amatérských pracovišť. Po odchodu Dr. M. Pokorného rozhodlo tehdejší ředitelství o osamostatnění Oddělení pro výzkum krasu. Bylo vypsáno výběrové řízení na vedoucího rodícího se oddělení, jehož počátek činnosti byl stanoven na rok 1960.

Do vypsání řízení jsem se přihlásil a obstál v konkurenci šesti uchazečů. K nelibosti svého dlouholetého kamaráda a kolegy jsem opustil brněnskou pobočku Ústředního ústavu geologického, kde jsem zpracovával základní mapu paleozoika Moravského krasu a Nížkého Jeseníku.

Nově zřízené Oddělení pro výzkum krasu (dále jen Krasové oddělení) zahájilo svoji samostatnou činnost v jediné místnosti s vypůjčeným nábytkem a osobou vedoucího. Sbírkový základ sestával z několika map a souboru kolorovaných historických fotografií a diapozitivů, jako pozůstalosti po Dr. Absolonovi, který shodou okolností v době instalace oddělení opustil tento svět.

Tehdejší ředitel muzea, Dr. Jan Jelínek se naivně domníval, že Absolonova pozůstalost bude základem krasového oddělení. Jak ale historie ukázala, byly postupně materiály rozebírány, (různé soukromé osoby a akademické veličiny) pod pláštěm přípravy Absolonovy posmrtné publikace Moravský kras. (Konečná verze vyšla jako Moravský kras I a II v roce 1970, Čs. Akademie věd Praha).

Do krasového oddělení se tak nedostalo zhola nic. Krasové oddělení tak bylo postaveno do situace vybudovat si základnu spolupracovníků a postupně shromažďovat vlastní materiální základnu a sbírkový fond, tzv. „na zelené louce“.

Pozor, právě začínáme.

Budoucnost Krasového oddělení vycházela z představ, že oddělení bude plnit celou řadu funkcí. V první řadě bylo nutno zasadit oddělení mezi ostatní, již dlouhodobě budovaná oddělení muzea jako pracoviště s odborným muzeologickým zaměřením na dané téma, tj. kras.

Pro realizaci výzkumné činnosti bylo třeba soustředit ochotné spolupracovníky z řad amatérských jeskyňářů, vytvořit pro ně vhodné podmínky materiální, legislativní a publikační. Vyhlásit vlastní koncepci základního výzkumu a průzkumu na vybraných lokalitách v Moravském krasu.

Pro spolupráci získat organizaci Moravský kras v Blansku a speleologické kroužky při ZO ROH různých podniků, které se taktéž angažovaly na území Moravského krasu. (Královopolská strojírna, Adast, První Brněnská strojírna, ČKD Blansko, Metra Blansko, Minerva Boskovice a další.

Postavení Krasového oddělení bylo třeba posílit i v orgánech odborně rozhodovacích a poradenských. (Krasová komise, Poradný sbor pre jaskyně SR a jiné).

Prezentační činnost oddělení byla opřena o výstavu Moravský kras, instalovanou v prostorách zámku v Rájci. Tato výstava byla bohužel v rámci mimořádných událostí (Karibská krize) v roce 1961 ukončena. Několik významných exponátů se tak vrátilo do Brna a stalo se tak základem sbírkového fundusu krasového oddělení. (Potápěčský skafandr, starý kompresor, model stalagmitu apod.).

Rok 1961 pro mne představoval velice hektické období. Na oddělení jsem byl sám. Absolvoval jsem střelmistrovský kurs pro trhací práce malého rozsahu a destrukce, potřebný pro výkon přímé terénní spolupráce v jeskyních. V prostorách tzv. Rybárny (pod Petrovem) byl vybudován sklad a dílna pro uložení a manipulaci s technikou.

Podle mého návrhu byly vyrobeny a zakoupeny dílcové železné žebře, postupně byla zakoupena vrtací technika a v r. 1965 pojízdný kompresor DK 180. DO Rybárny se nastěhovali potápěči pod vedením Jaroslava Fadrný.

V padesátých letech vešel v platnost velmi důležitý dokument, tzv. Spolkový a shromažďovací zákon, který učinil přítrž různým, doposud existujícím klubům a spolkům v oblasti zájmové činnosti.

Jak již bylo řečeno, zasáhl tak i speleology a jejich rozsáhlou organizaci, založenou v roce 1945 (ředitelský rada Antonín Boček), Českým Speleologickým klubem pro zemi Moravsko-Slezskou v Brně.

Skupiny, které nevstoupily do zájmových kroužků ROH různých podniků se tak ocitly de jure mimo zákon. Krasová komise při GÚ ČSAV, která měla ze zákona povinnost plánovat, řídit a koordinovat m.j. i speleologickou činnost na území Moravského krasu, považovala tyto „nezařazené“ skupinky badatelů za nelegální a trvala na ukončení jejich činnosti.

Nový kompresor DK 180 pro Krasové oddělení Moravského muzea. R. 1966. Postavy zleva : J. Nezval , L. Slezák.

Foto : M. Hoffer, archiv : L. Slezák.

Se souhlasem ředitele Moravského muzea jsem postupně oslovil celou řadu členů zrušeného Speleologického klubu a nabídl jim azyl pod hlavičkou Krasového oddělení. Tak se kolem oddělení soustředilo několik skupin jeskyňářů jejichž činnost byla takto legalizována a jejich pracoviště byla registrována Krasovou komisí.

První skupinou, která se přihlásila ke Krasovému oddělení byla Sloupská skupina Speleologického klubu, vedená O. Ondrouškem na pracovišti za Evropou a Indií. Následovaly pak další, menší skupinky a hlavně celá řada jednotlivců.

Do prostor oddělení se nastěhovala i část archivu Speleologického klubu, (hlavně mapový materiál), a byly zahájeny práce na vydávání (nepravidelně) zaniklého časopisu Československý kras. (Postupem

doby vyšlo cca 5 čísel). Na základě nabídky J. Bubly byla zakoupena malá, dřevěná chatka u jeho zaniklého pracoviště ve stráni Suchého žlebu. (Bublovka). Z dalších skupin členů Speleologického klubu, které figurovaly pod hlavičkou Moravského muzea byla Speleologická skupina pro výzkum Plániv (Plániváci), Speleologická skupina pro výzkum Jedlí (Jedláci), dále skupina Cerberus a skupina Macocha NR. Potápěči pod vedením J. Fadrny a kol. (Neptun) byli taktéž pod ochrannými křídly Moravského muzea.

Prostorové nároky oddělení a agenda již přesáhla možnosti jedné místnosti a jedné osoby. Oddělení byla přidělena na poloviční úvazek jako asistentka paní M. Kratinová a oddělení získalo odpovídající prostory v objektu na Kapucínském náměstí.

Chata, která byla vybudována u Ochozské jeskyně. Foto a archiv : L.Slezák.

Také pro jednotlivé spolupracující skupiny byly ve spolupráci vybudovány základny. (Kennedyho srub, Jedelská bouda, objekt statku ve Vavřinci a domek ve Veselici).

V té době byla schválena myšlenka vybudovat krasovou expozici v přírodě s možností přímé výuky hlavně školní mládeže. Pro tuto akci byla jako nejvhodnější vybrána Ochozská jeskyně v jižní části Moravského krasu.

Zaměstnanci podniku Moravský kras Blansko na exkurzi do Ochozské jeskyně dne 13.10.1975. Zleva : L. Slezák, M. Kalová, P. Glozar, M. Čermáková, Z. Šereblová. Foto Petrželka, archiv L. Slezák.

V roce 1965 byla u jeskyně zbudována pracovní bouda, zahájeny práce na vyčištění jeskyně a úpravy pochůzkové trasy. V témže roce již do jeskyně proudily skupiny školní mládeže při osvětlení karbidovými lampami. Prvotní zájem neutichal a bylo jasné, že si provoz jeskyně vyžádá postupně další vybavení. (Odpovídající objekt, komunikace, osvětlení a další).

V roce 1964 byla uzavřena dohoda o přímé spolupráci mezi Moravským muzeem a Moravským krasem Blansko. Moravský kras poskytne svoji skupinu (4 osoby + vybavení), odborné vedení bude zajišťovat vedoucí Krasového oddělení Moravského muzea. Tato spolupráce vstoupila do praxe v r. 1965 na pracovišti v jeskyni 13-C u Holštejna.

Rozsáhlá spolupráce, agenda a kontrolní i poradenská činnost si vyžádaly potřebu nárůstu pracovníků na oddělení. Ředitelství Moravského muzea vyhlásilo výběrové řízení na dvě místa kolektorů. Jedno pro mineralogické oddělení (J. Šiler odešel jako preparátor do dílen Antroposu), druhé pro krasové oddělení. J. Rybák, původně přidělen na mineralogii a následně převeden na Krasové, ustoupil požadavku J. Příbyla a vrátil se na Mineralogické oddělení, zatím co na Krasové nastoupil Jan Příbyl (s ohledem na bohatou speleologickou amatérskou činnost). Místo asistentky bylo rozšířeno na plný úvazek.

V roce 1964 v rámci navázané spolupráce se slovinskými speleology (Družstvo za raziskovanje jam Slovenie v Postojné), které reprezentoval prof. France Habe, zorganizovalo Krasové oddělení expedici do Slovinského krasu. (Postojna, Predjama, Mali grad, Cerknisko polje). Celkem se expedice zúčastnilo 10 pracovníků. (Úspěšná expedice se opakovala v r. 1966 s menším počtem pracovníků. Hostem oddělení byla také expedice francouzských speleologů a následně i expedice z Anglie.

Společně s J. Příbylem jsme se angažovali na celé řadě pracovišť amatérských speleologů jako poradci i pracovníci speciálních prací (střelmistrovské, dokumentační apod.). Přes problémy s Plánivskou skupinou (zbytečná smrt Jiřího Šlechty) i technickými komplikacemi po zavalení hlavního pracoviště (šachta za Evropou a Indií v r. 1965) ve Sloupě, pokračovala velmi úspěšně spolupráce na náhradních lokalitách (propáستka u III. Vchodu, Křížovy jeskyně, propast „U obrázku“)

V Ochozské jeskyni byla provedena elektroinstalace a umístěn agregát. V průběhu roku započala stavba velké dřevěné provozní budovy, která měla sloužit pro průvodce i jako místo pro občerstvení. Současně ve spolupráci se speleologickou skupinou ZK Královopolské strojírny byla pod mým vedením ražena štola ve vývěru Říčky č. 1 a objevena vodní propast o hloubce více jak 25 m.

J. Příbyl se přihlásil k dálkovému studiu geologie na Přírodovědecké fakultě UJEP v Brně. Rok 1967 poskytoval naději na budoucí možnou fúzi Krasového oddělení a podniku Moravský kras v Blansku a tím i vytvoření opravdu reprezentativní specializované instituce pro obor krasu. Když v roce 1968 odešel do důchodu ředitel B. Dokoupil, vypsal ONV V Blansku nové výběrové řízení, do kterého jsem vstoupil, a opět v konkurenci 4 zájemců vyhrál.

Politické události však nabraly zcela nečekaný zvrát k opětovné normalizaci, a tak vize spojení zmizela v nenávratnu. Místo vedoucího Krasového oddělení obsadil Dr. R. Burkhardt a jeho kolektor R. Nesrsta. J. Příbyl dokončil úspěšně studium Vysoké školy a nastoupil do GÚ ČSAV v Brně, kde díky politické angažovanosti dosáhl významného postavení. Krasové oddělení se angažuje převážně v Ochozské jeskyni, podílí se na některých důležitých pracích a zahajuje přípravu na překonání přítokového sifonu v jeskyni Býčí skále.

V tom čase emigroval R. Nesrsta a místo něho do oddělení nastoupil V. Gregor. Oddělení navázalo taktéž přímou spolupráci s ČSLA na lokalitě Výpustek u Křtin (tajný objekt, záložní velitelské stanoviště).

V r. 1970 se oddělení významně angažuje při záchranné akci v Amatérské jeskyni. Zdravotní problémy Dr. R. Burkhardta vyvrcholily jeho náhlou smrtí v r. 1975. V. Gregor pokračuje na oddělení do r. 1977, kdy emigruje do Kanady. Zcela opuštěné oddělení je vystaveno nekontrolovanému rozebírání jeho fondů, až nakonec pouhý fragment přebírá Geologicko-paleontologické oddělení Moravského muzea.

V oblasti amatérské speleologie dochází k výraznému posunu. Byla založena Česká speleologická společnost, která umožnila zakládání základních organizací a tím i návrat jeskyňářů z náruče ZV ROH či Moravského muzea do celostátně působícího společenství.

Po r. 1989 došlo (kromě již zaniklého Krasového oddělení v r. 1977) k likvidaci i krasového pracoviště v ČSAV a v r. 1985 k likvidaci profesionální výzkumné skupiny v Moravském krasu, která již v té době byla organickou součástí v r. 1977 vzniklé Správy ChKO Moravský kras. Osudový kruh se tak uzavřel prakticky na úrovni roku 1960 po celých 25ti letech !

A perlička nakonec : Bublovka byla stržena na příkaz Správy ChKO v r. 1983, základna u Ochozské jeskyně vyhořela do základů v r. 1979 a v devadesátých letech lehl popelem i srub Plániváků.

Poděkování :

S láskou a vděčností vzpomínám na přátele, kteří mně při budování Krasového oddělení nezištně a ochotně pomáhali a radili. Byli to : pan Eman Dania, Vilda Gebauer a Josef Nezval. Vřelý dík !

Edice SE – 3 – 2010
Česká speleologická společnost
Základní organizace 6 – 12, „Speleologický klub Brno“

Tématický okruh č. 3 :

Šli před námi

aneb vzpomínka na staré jeskyňáře, kteří v 19. a 20. století zkoumali Moravský kras.

Název práce :

Jiří Čubuk,
Životopis amatérského archeologa a speleologa.

Koordinátor :

Redakce a spolupráce

Mgr Ladislav Slezák

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Externí spolupracovník

a autor následujícího textu :

Ing Miroslav Kala

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2010

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Miroslav Kala :

Jiří Čubuk

životopis amatérského archeologa a speleologa

Jiří Čubuk se narodil 1.9.1928 v Brně. Již jako třináctiletý školák projevoval vyhraněný zájem o archeologii. Z povrchových nálezů na různých prehistorických lokalitách v Brně a okolí získal roku 1941 svou první kolekci kamenných a keramických pravěkých artefaktů. Roku 1942 našel mladopaleolitickou stanicí v Komíně. Svoje nálezy přicházel konzultovat za profesorem Absolonom s jehož pomocí byly komínské artefakty odborně popsány, nakresleny a publikovány v časopisu Příroda roku 1944. Při návštěvách u profesora Absolona se také seznámil se členy speleologické výzkumné skupiny, jejichž činnost jej okamžitě zaujala a brzy se stal jejím členem. Později skupinu sám vedl při výzkumu Ledové jeskyně a při zahájení objevných prací jeskyně Spirálka na Holštejnsku.

Po maturitě na gymnaziu začal studovat na lékařské fakultě v Brně, odkud byl po únoru 1948 vyloučen. Vojenskou službu konal v Trebišově, v jehož okolí nasbíral bohatou kolekci pravěkých obsidiánových artefaktů. Po návratu do civilu pracoval jako řidič nákladního vozu ČSAD, kde v téže funkci pracovala i jeho budoucí manželka Marielise, Altgräfin zu Salm-Reifferscheidt-Raitz. V letech 1956 - 1957 zastával funkci geologa v Nerudném průzkumu v Brně. Do Rakouska emigrovali s manželkou 20.10.1957. Cestou na rekreaci do Bulharska vystoupili v Bělehradě z vlaku a po dramatických událostech a zážitcích v záchranném táboře v Jugoslávii byli eskortováni do Rakouska až po Novém roce 1958. Usadili se ve Vídni, kde se jim v březnu 1958 narodil syn Georg a v roce 1961 druhý syn Leopold. První dva roky emigrace pracoval Jiří Čubuk u americké firmy při průzkumném vrtání na naftu v Libyi, odkud přiváží kolekci artefaktů středního paleolitu. Po návratu do Rakouska byl zaměstnán u průzkumné organizace, kde se vypracoval na vedoucího oddělení pro hlubinné vrtání, šachty a studny v Rakousku a na Středním Východě. V tom čase se také věnuje poznávání krasových oblastí v Jugoslávii. V první polovině 60. let se stává nájemcem průzkumné firmy. Po jedné nevydařené zakázce tuto činnost ukončil a našel si zaměstnání v západním Německu v hygienickém institutu University Düsseldorf na oddělení voda a odpadní voda, kde působil v letech 1966 – 1978. Často sloužil noční směny v místní nemocnici jako zdravotník, aby získal další peníze pro svoje náročné cestování.

Stále se zajímal o krasovou problematiku. Rok 1967 věnoval studiu belgických krasů. Systematické studijní cesty podniká od roku 1970, když si pořídil velký automobil NSU RO80 a nejmodernější fotoaparát Nikon. Ten rok studoval krasové oblasti ve Švýcarsku, Francii, Španělsku, Jugoslávii a vysokohorský kras jihovýchodního Německa. Podle jeho vyjádření získal úplný přehled o evropských krasech.

V létě 1971 jsme se společně účastnili speleologického kongresu v Athénách s exkurzemi na ostrovy Naxos a Krétu. Týden před zahájením kongresu jsme soukromě navštívili ostrov Kefalonia, kde jsme provedli průzkumný výkop u jeskyně Fitidi a získané kamenné artefakty předali do muzea v Argostoli. Jiří Čubuk podnikl do Řecka 5 výzkumných cest, některé společně s ředitelem muzea v Duisburgu Dr.Corneliem Ankelem. Při těchto cestách zkoumali lokality vnitrozemské, pobřežní a na Jónských ostrovech, převážně na Kefaloni, kde objevil stanici starého paleolitu, o níž publikoval zprávu r.1976.

Roku 1971 absolvoval ještě speleologickou exkurzi do Sýrie a Libanonu a do severní Francie na megalitické památky.

V roce 1972 vede výzkumný výkop paleolitické lokality Rörshain a v letech 1972 - 1974 provádí výkopy na belgickém nalezišti Hélin u St.Symphorien nedaleko města Mons. Z těchto výkopů získal kolem 4000 kg artefaktů převážně starého paleolitu. Komplexní zpracování již nedokončil. Vydal pouze 2 zprávy pro konference 1974 a 1975.

Při tom nezapomíná na studijní cesty, do roku 1982 ještě pětkrát navštíví Francii, Španělsko a Portugalsko a také Maroko, kde zjišťuje výskyt paleolitu a odkud přiváží bohaté nálezy artefaktů.

V létě r.1977 navštívil v Africe staropaleolitické lokality Olduvai a Laetoli, odkud také přivezl sbírku paleolitického materiálu. Navštěvuje také proslulou lokalitu Bilzingsleben v bývalé NDR.

Po nařčení ze špionážní činnosti musel univerzitu opustit. Zaměstnání získal v úřadu pro stavby tunelů a mostů v Düsseldorfu ve funkci stavebního dozoru na stavbě tunelu pro přeložku železniční trati. Ve výkopu na této stavbě našel mamutí kel 2,15 m dlouhý, který restauroval a věnoval řediteli úřadu. Soukromě stále zpracovává svoje paleolitické sbírky, pořádá rozsáhlou odbornou knihovnu a připravuje přednášky. Také dokončil práci o výzkumu sprašové lokality u Frankfurtu.

V roce 1981 těžce onemocněl, přežil klinickou smrt, podrobil se operaci slinivky břišní a byl mu voperován kardiostimulátor. Jako invalidní důchodce cestuje v létě 1982 do Francie na exkurzi do St.Acheul a na terasy řeky Sommy. V dubnu 1983 je na ozdravné archeologické cestě v Tunisu, odkud si přiváží poslední kolekci pěstních klínů. Následovalo prudké zhoršení zdravotního stavu, ochrnutí pravé strany těla a dlouhá hospitalizace. Na jaře 1984 je na rekreačním pobytu na Maltě, odkud je od něj poslední zpráva.

Jiří Čubuk zemřel v Düsseldorfu dne 9.12.1984 ve věku 56 roků.

Edice SE – 3 – 2010
Česká speleologická společnost
Základní organizace 6 – 12, Speleologický klub Brno

Tématický okruh 3 :

Šli před námi

aneb vzpomínka na staré jeskyňáře, kteří v 19. a ve 20. století zkoumali Moravský kras.

Název práce :

**Činnost výzkumné skupiny
prof. Absolona od r. 1954.**

Koordinátor skupiny SE – 3 :

Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :

Richard Cendelín

Josef Pokorný

Externí spolupracovník a autor následujícího textu :

Ing Miroslav Kala

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2010

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Miroslav Kala :

Činnost Výzkumné skupiny prof. Absolona od roku 1954

V tomto příspěvku bych rád uvedl, jak jsme se my, mladí zájemci o speleologii seznámili se známým speleologem Ottou Ondrouškem a s jeho kolegy a kamarády, kteří ještě tvořili aktivní jádro výzkumné skupiny a kteří nás přijali mezi sebe a my se stali novými členy této skupiny.

Na této historické fotografii z r. 1947 (možná z r.1946) jsou členové skupiny profesora Absolona (zleva): Jan Balák, Otto Ondroušek a Jiří Čubuk v úplné jeskyňářské výstroji a výzbroji. Foto pořízeno na Holštýně, pravděpodobně u Vaňousova mlýna, kde mívali svoji základnu.

Jan Balák později založil vlastní výzkumnou skupinu při n.p. Metra Blansko s níž jsme byli v přátelském styku. Naše skupina získala základnu na vápence Hlubna – Velká Dohoda, díky dobrým stykům O.Ondrouška s vedením vápenky.

Jako nováčci jsme se postupně seznamovali s jednotlivými jeskyněmi, s historií objevů a také jsme se zapojili do výzkumné činnosti a objevitelské práce. Zájmovou oblast tvořila v té době severní část Moravského krasu, především Holštejnsko. Postupně jsme se také seznamovali i s bývalými členy výzkumné skupiny, kteří dříve měli podstatné zásluhy na činnosti této skupiny.

Naše jeskyňářské začátky v roce 1954.

Byli jsme čtyři, Milan Bainer, Stanislav Čížinský, Radomír Ježíšek a Miroslav Kala. Bylo nám 18 roků, jezdili jsme do krasu na výlety a též jsme prolézali různé jeskyně. Ve svahu nad loukou pod Skalním mlýnem jsme náhodou našli dne 25.5.1954 malou jeskyňku, později nazvanou Medvědí. Milan o tom vyprávěl doma a jeho otec mu nabídl, že by nás mohl seznámit se známým speleologem panem Ondrouškem, který by nás mohl vzít do učení. Pan Ondroušek, sloužil u ČSD v Židenicích jako traťmistr, kde také pracoval Milanův otec jako skladník, když dříve býval soudce - předseda senátu a podle rozhodnutí strany a vlády musel odejít do výroby jako mnoho jiných úředníků. Nadšeně jsme nabídku přijali.

První výprava s panem Ondrouškem a jeho přítelem Janem Balákem z Blanska směřovala na vápenku Velká Dohoda, kde v lomu byla po odstřelu objevena propast, v níž prováděl výzkum J. Balák se svými spolupracovníky. Tady jsme poprvé spatřili jak se dělá výzkum jeskyní. Byla to namáhavá práce při vykopávání hlinitých sedimentů a jejich transport nahoru, za sníženého obsahu kyslíku. Přesto nás toto zjištění neodradilo a nadále jsme byli rozhodnutí u speleologie vytrvat.

Přes léto 1954 jsme se věnovali jeskyni Medvědí, prokopali jsme zásyp suťového kužele na průchodnou výšku, provedli podrobný průzkum a zaměření. Při průzkumu jsme našli větší množství fosilních kosterních pozůstatků různých zvířat, mimo jiné i špičák a část lebky medvěda hnědého a proto jsme jeskyni nazvali Medvědí. Kostí jsme předávali na osteologické oddělení MZM, jak bylo domluveno při návštěvě Dr.Jana Jelínka a Dr.Rudolfa Musila přímo u jeskyně. Vzácnou návštěvu přivedl O.Ondroušek dne 18.9.1954.

V té době jsme se také prakticky seznamovali s některými jeskyněmi na Holštejnsku, za účasti O.Ondrouška a dalších starších členů skupiny Jiřího Čubuka, MUDr.Emila Coufalíka a Jana Kachlíře. Byla to Nová Rasovna, Trativodná ve Staré Rasovně, Ledová, kterou pronikal za dramatických okolností Čubuk s Balákem, dále Podhradní ponor a propadání Jedle. Pouze do Plániv nás zatím Ondroušek nechtěl pustit, poněvadž jsme neměli ještě dost zkušeností. Podle něj to byla nejnáročnější jeskyně z hlediska průlezu úzkou puklinou, kterou se dostal on jako první do nitra v roce 1942. Později jsme mu dali za pravdu.

V srpnu 1954 došlo ke zřícení horní partie skály Staré Rasovny. Začátkem listopadu jsme s Ondrouškem a Čbukem zkontrolovali stav závalu a podařilo se nám dostat do Trativodné chodby, kde dříve Ondroušek se svými přáteli konali výzkumné práce a čerpali sifony. Ten den nás Čbuk zavedl k jednomu průvanovému místu nedaleko Wankelova závrtu a tady jsme rozhodli, že začneme s otvírkou. Ondroušek prohlásil, že odvalíme pár kamenů a dostaneme se do velikých prostor. Pozdější realita však byla mnohem těžší a složitější. Následující výprava 27.11.1954 již byla zaměřena na odstraňování kamenů a balvanů průvanového místa. Otevřela se nám kratší chodbička, kterou jsme se dostali k ústí menší propasti na jejíž stěně byla patrná erozní činnost spirálovitého charakteru. Proto jsme nazvali propast Spirálovou. Do konce roku se ve Spirálce podařil ještě asi 4 metrový vertikální průnik v kamenitém zboru, který však hrozil sesutím.

Na podzim v tomto roce představil Ondroušek Milana a mne profesoru Absolonovi, který Ondrouškovi vyjádřil uspokojení, že zapojuje mladé lidi do výzkumu Moravského krasu a nám popřál úspěchy v bádání. Představení se konalo v restauraci U Polenků na České ulici.

Rozmanité jeskyňářství v roce 1955.

Na žádost profesora Absolona jsme v lednu s Ondrouškem zjišťovali průvany na různých místech v Koňské jámě. Zprávu vypracoval a předal Ondroušek.

Podle dalšího požadavku jsme samostatně v období od května do srpna provedli mapování Podhradního ponoru a polohopisné zaměření tohoto ponoru vůči Hladomorně. Vykreslili jsme mapy, sepsali průvodní zprávu a sami odevzdali dokumentaci profesorovi Absolonovi, který nám pro měření zapůjčil hornický kompas a sklonoměr.

Počátkem roku jsme vykonali několik výprav do Spirálky, kde jsme se snažili o další postup pomocí výbušnin a o zabezpečení jednoduchou výdřevou. Znovu jsme se ke Spirálce vrátili až v listopadu, kdy jsme zjistili zřícení balvanu ze stropu, který se zachytil za výdřevu. Tím tento primitivní a nebezpečný výzkumný postup zatím skončil.

V červnu objevil Václav Varvažovský asi 60 m od Nové Rasovny směrem k Holštejnu novou jeskyni, která začínala sestupem po suťovém kuželi, končícím pod skalní stěnou, za níž bylo krátké vertikální a potom horizontální pokračování v úzkém průlezném kanále. Nástup do kanálu byl vlastně suchý sifon, jehož překonání ponechal Varvažovský na nás. První ho překonal Milan a za ním my ostatní. Nejisté bylo, jestli se budeme moci někde otočit na zpáteční cestu. Naštěstí kanál ústil do širší chodby, kde byl pohyb volnější, ne však ve stoje. Celková délka byla asi 90 m směrem k severu podcházela údolí Bílé vody. Zpáteční cesta si vyžádala trik na překonání suchého sifonu. Nejprve se spustit hlavou dolů, otočit se o 180° a protáhnout se pod stěnou na úpatí vstupního kužele. Jeskyni jsme nazvali Příční. Několikrát jsme se pokoušeli vykopávat sediment na konci chodby, práce však vždy skončila neúspěšně zaplavením vodou při zvýšeném průtoku v údolí. Pak byla Příční ponechána svému osudu.

V srpnu nás vyhledal jeskyňář Oldřich Keprt z Holštejna s tím, že má nový objev, ale na další objevné práce sám nestačí a pokud máme zájem, můžeme v tom pokračovat. Jednalo se o průnik ze dna pukliny otevřené z povrchu terénu, která je situovaná naproti Michalky přes silnici, nedaleko hájenky pana Miroslava Ditricha. Oldřich Keprt na dně této pukliny odstranil část kamenného závalu a dírou pod skalní stěnou se dostal do druhé paralelní pukliny. Jeho činnost zde skončila. Tuto jeskyni jsme nazvali Keprtova puklina a podnikli jsme do ní až do listopadu 5 pracovních výprav, při nichž jsme měli snahu otevřít cestu pod druhou stěnou v suti, kterou proudil silný průvan. Suť zapadávala pod stěnu směrem do masivu, propadající kameny naznačovaly volnou prostorou v nižší úrovni pod námi. Další postup vyžadoval otevřít novou přístupovou šachtu z povrchu terénu a materiál těženy při hloubení dna vytahovat až na terén. Tuto práci jsme nechali na pozdější dobu, přednost dostaly Plánivy, Jedle a Spirálka. Na Keprtovu puklinu jsme se již nedostali, stala se předmětem zájmu jiné skupiny a dostala označení 13C.

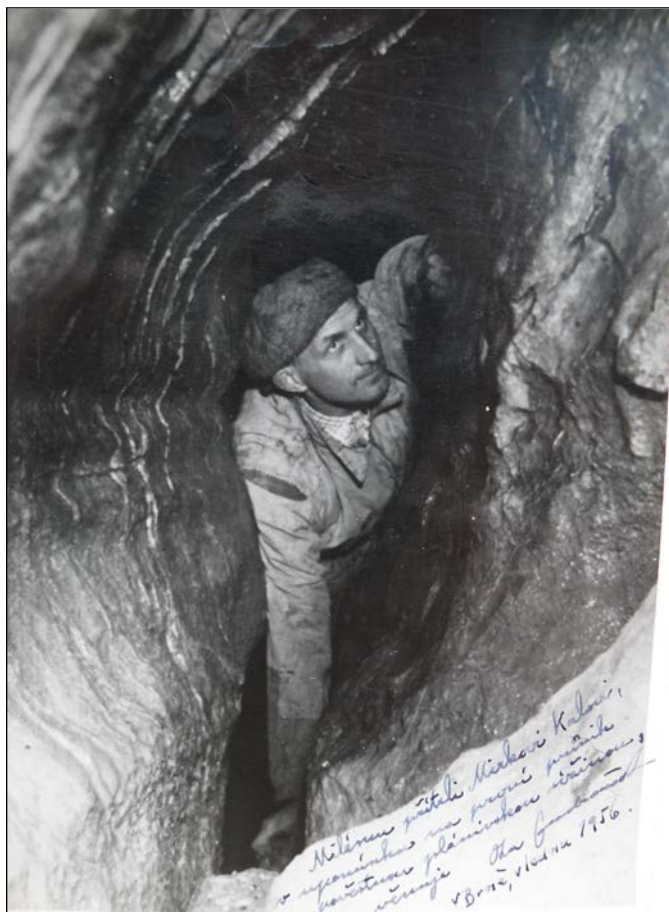
V září 1955 zahájil prof. Absolon cyklus přednášek z krasové nauky, které se konaly v Umělecko-průmyslovém muzeu. Pan profesor úžasně a zajímavě přednášel a svoje výklady vždy provázel promítáním barevných (kolorovaných) diapozitivů. Tyto přednášky jsme pilně navštěvovali, byly pro nás ohromným poučením a také jsme měli při následných posezeních možnost poznat zajímavé osobnosti, které přicházely na přátelské i odborné pohovory s prof. Absolonom. Poznali jsme akademika Kettnera, prof. Kunského i znojemského děkana Rudoleckého a mnoho jiných přátel prof. Absolona.

16. října 1955 se konal sedmý ročník otužileckého plavání v Punkevních jeskyních, který organizoval plavecký oddíl z Prahy pod vedením Oldřicha Lišky. Za Moravský kras plavali T.K.Divíšek, J.Čubuk a poprvé Milan a já. Divíšek plaval bohužel naposledy, neboť dalšího plavání se již nedožil.

V průběhu podzimu se do naší skupiny připojili kamarádi horolezci Josef Doubrava a Jaromír Homola, další přátelé Jan Chaloupka, František Metzner, můj bratr Jaroslav, a Hugo Salm-Reifferscheidt, který se právě vrátil z vojenské základní služby, kterou si užil u PTP v kladenských dolech.

Konečně jsme se taky dočkali naší 1. expedice do Plániv, kterou Ondroušek vyhlásil na 19.11.1955. Ondroušek cestou vyprávěl svůj příběh o objevném průniku plánivskou úžinou, kterého se zúčastnili Karel Absolon jun., horolezci Boris Kyněra a JUDr.Zdeněk Sušil a možná i někdo další, ale kdo už nevím. Venku mrzlo a sníh vrzal pod botami. Cesta tam i sestup propastí proběhla bez potíží. Před puklinou jsme se zastavili a uvažovali kdo kterou úžinu bude prolézat. Ta puklina má totiž dvě horizontální rozšířeniny a to jsou ty pověstné úžiny. Průlez dovnitř je asi 5 m dlouhý a podařil se nám oběmi úžinami celkem dobře. Postupovali jsme až k tzv. Borisově propástece a odtud zpět. Na meandrovité pukliny jsme ještě neměli dostatečné technické vybavení (žebře, lana). Zpáteční cesta úžinami byla již dramatická a velmi namáhavá. Vylezl jsem z horní úžiny bez bot a kalhot, Milan ze spodní taky bez kalhot. Průlez nám dohromady trval asi 4 hodiny. Když jsme se konečně všichni sešli opět před puklinou dohodli jsme se, že spodní úžinu mechanicky a pomocí výbušnin rozšíříme a horní ponecháme v původním stavu.

Od prosince 1955 do února 1956 jsme při 4 pracovních výpravách skutečně spodní úžinu rozšířili tak, že je slušně průlezná pro každého jeskyňáře. Při poslední výpravě se Milanovi a Čárovi Homolovi podařilo proniknout až za druhé meandry a naši práci na rozšíření úžiny si také prohlédl Dr.Jan Jelínek, jako zástupce MZM v Brně.

Na této historické fotografii vidíme Otu Ondrouška jak vylézá z plánivské úžiny. Věnování napsal Ota v lednu 1956.

PS: Objevnou expedici v roce 1942 s prvním průnikem plánivskou úžinou popsal účastník JUDr.Zdeněk Sušil ve strojopisné brožurce. Jeden výtisk zůstal po J.Čubukovi, který jsem později dal do archivu Plánivské skupiny (Dr. Vít).

V létě 1956 jsme osadili na vstup do Plániv ocelovou mříž se dvěma visacími zámky. Plány na další výzkumy jsme odložili pro nedostatek technického vybavení. Později, v únoru 1959, když bylo jasné, že již v Plánivách pracovat nebudeme, jsme zámky odebrali a mříž otevřeli a Plánivy se staly předmětem zájmu nové jeskyňářské skupiny.

Plánivských expedic se již nezúčastnil kamarád Ježíšek, který na podzim, těsně před odvodem emigroval do USA.

Objevitelské práce 1956 až 1959.

V březnu 1956 jsme se radili a rozhodovali kam zaměříme naši činnost. Měli jsme na rozhodnutí buď Jedle a nebo Spirálku a rozhodli jsme se pro obě lokality. Začali jsme na Jedlích odstraněním kamenné překážky na konci trativodního kanálu, postupovali prokopáním pokračujícího kanálu, kterým jsme se dostali 19.8.1956 do vysoké pukliny meandrovitého charakteru, jejíž úzký rozdvojený konec již nebylo možno prolézt. Práce v Jedlích byly několikrát přerušeny zvýšeným přítokem vody a průkopy musely být opakovány. Další postup by vyžadoval vyrazit krátkou štolu přímo do pukliny a v ní se pokusit o další objevy. Tím byly naše aktivity na ponoru Jedle ukončeny.

Současně na střídačku jsme pracovali na Spirálce, tentokrát jsme vyhloubily přístupovou rýhu a založili štolu, zajištěnou dřevěnou výztuhou. V březnu 1957 štola dokončena, osazena ocelovým rumpálem a zahájeno hloubení šachty. Hloubení šachty pokračovalo přes celý rok 1957 do následujícího roku 1958.

V říjnu 1957 emigroval do Rakouska i s manželkou Jiří Čubuk, neformální vedoucí naší skupiny. Naše práce na Spirálce to však nezpomalilo. Postupovali jsme dál v hloubení šachty až k úspěšnému objevu propasti.

Dne 21.dubna 1958 byl na dně šachty založen poslední vyztužovací rám. Ze dna šachty jsme se propracovali 9. května k jícnu skutečné propasti. Následovaly přípravy k sestupu zahrnující zlepšený přístup k jícnu propasti a osazení nosných trámů pro žebřík. První sestup se uskutečnil 23. května 1958 na úzkou plošinu na vrchu hlinitosuťového svahu zhruba v polovině hloubky propasti. Nepodařilo se však dosáhnout samotného dna, neboť sestup po tomto svahu byl nebezpečný kvůli uvolněným kamenům. Pro zajištění bezpečného sestupu jsme na okraji plošiny instalovali nosnou ocelovou trubku a na ni zavěsili drátěné pletivo, kterým byl suťový svah stabilizován. Teprve potom byl možný sestup po lanovém žebříku až na dno propasti a započato první zkoumání objeveného podzemí na Bílé vodě za Macošským sifonem. Naše objevitelské úsilí bylo takto završeno o Bartolomějské noci 24.srpna 1958. Následovalo postupné vybavení propasti pevnými ocelovými žabříky, potom zkoumání, měření, mapování a zpracování plánu. Pro měření jsme používali buzolní teodolit vypůjčený z Ústavu geodzie VUT Brno. Měřičská činnost probíhala hlavně v roce 1959 při mnoha výpravách. Kontrolní návštěvu Spirálky dvakrát uskutečnil Dr.Jan Jelínek, jednou s báňským bezpečnostním odborníkem z Ostravy Ing.Cigánkem.

Plán jeskyně byl dokončen na počátku roku 1960 a ještě v březnu předložen prof.Absolonovi k posouzení. Jeho vyjádření bylo pochvalné.

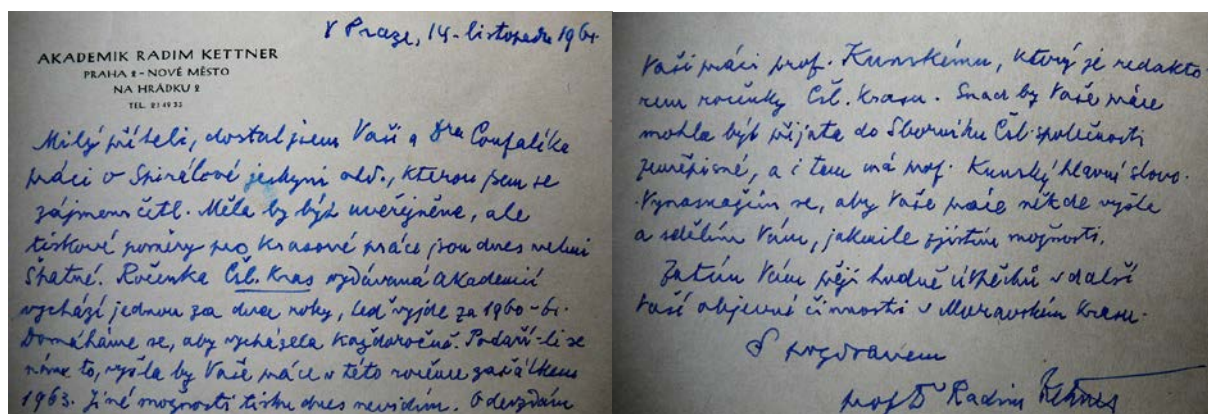
Tím byla fakticky ukončena činnost Výzkumné skupiny prof.Absolona.

Počátkem roku 1959 neznámí pachatelé dvakrát vnikli do Spirálky, poškodily vstupní mříž, přeřezali řetězy zámků apod. Později došlo i k destrukci části štoly a také na nutné opravy výdřevy. V roce 1963 mne navštívil mladý hoch František Kala, který také vnikl do Spirálky, a potom tam se mnou absolvoval několik výprav, kterých se zúčastňoval ještě Emil Coufalík a Hugo Salm, který se však v létě 1964 odstěhoval s povolením úřadů do Vídně, kde o 10 roků později zemřel.

V únoru 1964 byla již štolá z úvodní části zařícená, přesto se nám ještě podařila nutná úprava a do podzemí se dostat. Zjistili jsme, že Spirálku navštěvuje jiná speleologická skupina. Ukázalo se, že je to skupina Plánivská.

Poslední naše informativní expedice do Spirálky s Emilem Coufalíkem byla dne 9.5.1965.

Článek o Spirálce se posarilo uplatnit v časopise Československý kras až v ročníku 16/1964, který vyšel až v roce následujícím. Pro představu, jak bylo obtížné takový příspěvek o objevu jeskyně uplatnit v oficiálním časopise, přikládám dopis akademika Kettnera z listopadu 1961.

Kromě Spirálky jsem s Františkem Kalou podnikl několik výprav na Dolinu překvapení, kde se nám podařilo proniknout cca 3 až 4 m pod povrch terénu. Po krátké době naše spolupráce utichla, protože František měl před maturitou a musel studovat.

Speleoexpedice do Řecká 1966.

V červnu 1964 se v Brně konala mezinárodní speleologická konference na níž přednesl Emil náš společný příspěvek o báňských metodách při výzkumu v Moravském krasu, který je uveřejněn ve sborníku Geografického ústavu ČSAV v Brně z roku 1966. Na konferenci byla také přítomna předsedkyně Řecké speleologické společnosti paní Anna Petrochilos, kterou náš příspěvek zaujal a s níž Emil navázal přátelské styky, které přinesly pozvání na expedici do Řecká v roce 1965. Tento termín nebylo možno splnit pro mnoho formálních překážek, jež se dařilo postupně odstraňovat zejména s podporou ředitele MZM Dr. Jana Jelínka a zástupce ministerstva školství Stanislava Vodinského. Expedice se uskutečnila až v červnu 1966.

Výprava s podporou MZM a MŠ cestovala do Athén ve složení: Emil Coufalík, vedoucí, Otto Ondroušek a Miroslav Kala, členové a Stanislav Vodický jako reportér, který uveřejnil řadu článků z Řecká v různých časopisech. V Athénách nás přivítala Anna Petrochilos, její zástupce Georges Barnias a redaktor Andreas Pangalos. Na Ostrově Kefalonia pak předseda turistického ruchu Marino Cosmetatos.

S řeckými přáteli jsme se účastnili následujících výprav:

1. V zátocě DYROS na jihozápadním pobřeží Peloponésu jsme prohlédli a pomohli doměřit jeskyni ALEPOTRYPA, která byla osídlena v neolitu. Nalezli jsme mnoho keramických střepů a kamenných nástrojů. S neutuchajícím zájmem jsme prohlíželi přímořskou jeskyni

GLYPHADA. Plavbou na člunech jsme se dostali ke konci zatím známého podzemí, které bylo uzavřeno vysokou stalaktitovou stěnou. Do krápníkové stěny jsme prosekali otvor na projetí člunu a tak objevili nový dóm v rozměrech na hladině asi 20 x 25 m a výšce stropu do 5 m.

2. Na ostrově KEFALONIA jsme se seznámili s unikátním hydrogeologickým fenoménem, kdy se nedaleko města Argostolion propadá do podzemí mořská voda a na druhé straně u Sami vyvěrá v pobřeží jako brakická. Další pozoruhodností je linie propastí a jeskyně. Na žádost pana Cosmetata jsme provedli odbornou prohlídku jeskyně DROGARATI, která byla poškozena dílem neznámými pachateli a dílem zemětřesením. Druhou akcí byl průzkum a zmapování menší jeskyně FITIDY o níž se Cosmetatos dověděl od pasáčka ovcí. Při průzkumu jsme našli vrstvu paleolitických artefaktů, které byly předány do muzea v Argostoli.

Závěrečnou akcí byl průzkum 75 m hluboké propasti AGIA ELEOUSA a prohlídka vodní jeskyně MELISSANI.

Poté jsme ostrov opustili a zaměřili na sever Peloponésu do horského krasu.

3. V krasovém území obce CASTRIA nedaleko městečka CALAVRITA byla dlouho známá jeskyně, v úvodní části volně přístupná. První explorační podnikli alpinisté z Athén v lednu 1965. Podle kaskády jezírek dostala jeskyně jméno TON LIMNON. Tuto jeskyni jsme celou zaměřili. Je dlouhá asi 2 km s výškovým rozdílem 100 m. První polovina jeskyně má nádhernou výzdobu podtrženou soustavou jezírek. Zato druhá část je značně porušená, vyplněná suťovými kužely, balvanitými zbory a kamenitými závaly. Předpokládáme, že se jedná o následky zemětřesení.

V téže oblasti jsme ještě studovali vydatný krasový pramen řeky AROANIOS.

Naše zprávy, plány jeskyní a průběh celé řecko-československé expedice sepsané paní Petrochilos a jejími přáteli byly uveřejněny v řeckém speleočasopise DELTION v ročníku 1968, který byl celé expedici věnován.

Na další straně prezentuji 4 vzácné fotografie z našeho zájezdu do Řecka.

O. Ondroušek a A. Petrochilos na zahradě v Athénách

E. Coufalík, A. Petrochilos a M. Cosmetatos na ostrově Kefalonia

Ondroušek a Petrochilos při ústí propasti Agia Eleousa na Kefalonii

Výzkumná skupina před jeskyní Ton Limnon, Ondroušek, Coufalík, Petrochilos, Joanou, Kala

Závěrečné vzpomínání.

Za dva roky po návratu z Řecka nás opustil Emil Coufalík, který byl oficiálně pozván do Francie na odbornou práci na klinice vojenského námořnictva. Po skončení této práce odjel do Londýna, kde působil nejprve ve francouzské nemocnici a později si otevřel vlastní ordinaci.

Koncem roku 2000 přijel do Brna, aby si zlepšil vlastní zdravotní stav. Bohužel však došlo ke zhoršení a dne 18.4.2001 k úmrtí.

S Ottou Ondrouškem jsem nadále udržoval přátelské styky téměř až do jeho smrti, která přišla na Bartolomějskou noc 24.8.1993, jako první zdolání Spirálky před 35 lety. Ota velmi často vzpomínal na svoje dřívější kamarády s nimiž zkoumali jeskyně Moravského krasu. K jeho přátelům patřili Karlík Absolon, Boris Kyněra, Dr.Miloslav Pokorný, Ing.Polenka aj. Dosti často zmiňoval aféru ztraceného Svicnu, kdy skupina jeskyňářů na udání byla zatčena a 3 dny zavřena na policejním ředitelství v Brně. Mezi nimi byl i Boris Kyněra o čemž svědčí následující doklad, který zůstal z Čubukova archivu.

PROTEKTORATSKRIMINALPOLIZEI
KRIMINALDIREKTION BRÜNN

BRÜNN, den 29.9. 1944.
Adlergasse 30, Fernruf 10 830, 10 832, 10 840, 12 996-9

Tgb. - Nr. K II/3- 3602/1944.
Bitte in der Antwort vorstehendes
Geschäftszeichen und Datum anzugeben

Svicnu

Bestätigung.

Der Technische Beamte, Boris K y n ě r a, am 1.10.1921 in Göding
geboren, wohnhaft in Brünn, Laudongasse Nr.9, wurde am 26.IX.1944 um
18 Uhr verhaftet und in die hiesige Polizeihaft in einer Strafsache
eingeliefert. Er wurde am 29.9.1944 um 10 Uhr freigelassen.

Im auftrage:
Kyněra, K. Abs.

Také jsme měli potěšení tyto slavné speleology poznat. S Borisem Kyněrou nás seznámil Ondroušek. Prof. Pokorného jsem poznal jako student VUT, při jeho přednáškách geologie a Ing.Polenku na vodohospodářské katedře, kam docházel jako externista.

MUDr. Karla B.Absolona jsem poznal až v roce 1997 při jeho přednášce v Blansku a potom roku 2001 když se svou sestrou Alinkou navštívil MZM v Brně u příležitosti otevření nové expozice prof. Absolona.

Od roku 1970 jsme byli opět ve styku s Jiřím Čbukem. On byl výraznou postavou v počáteční fázi výzkumných prací až do října 1957, kdy emigroval do Rakouska. Pro seznámení s touto zajímavou osobností přikládám pro zájemce jeho životopis, který byl publikován v *Acta Mus.Moraviae, LXXXIX/2004/297.*

Brno, 20. listopadu 2009

Miroslav Kala

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 4 :
Nové poznatky o VDT – GfH a o německých
jeskyňářích v Moravském krasu.

Autor práce : Richard Trampler

Ochozská jeskyně, její objevení a vznik.

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák

Členové : Richard Cendelín
Josef Pokorný

Externí pracovník SE – 3 a překladatel této práce :
MUDr Jiří Urban.

Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 2 - 10.293]

Österreichisch-Ungarische Revue
Dvacátý svazek, 1896-97 ; strana 183-202

Název originálu : Die Ochozer Höhle, ihre Entdeckung und Entstehung.

Richard Trampler
Vídeň

Ochozská jeskyně, její objevení a vznik. S plánem jeskyně.

Brněnský devonský vápenec, který začíná 5,5 km severovýchodně od hlavního města Moravy kopcem Hády ¹⁾ (423 m) se táhne asi 25 km daleko severním směrem až k vesnici Němčice, odkud je překryt drobou. Vytváří pokračování tahu devonu, který, jak již zřetelně dokázal R o e m e r ²⁾, se táhne z Horního Slezska na jih a o jehož výskytu v části Moravy ležící severně od Brna od Jesence (u Konice) až po Mladeč na Moravě (u Litovle) pojednal právě tak zevrubným jako znaleckým způsobem teprve před krátkou dobou vrchní báňský rada E. T i e t z e . ³⁾ Na západě je devonský vápenec, jehož tři stupně stáří se v současné době jeví tak dosti ostře odděleny, ohraničen syenitovým tahem již dlouho známým geologům a na východě drobou, která se vyskytuje jednou břidličnatá, jednou písčinatá. Největší geologický zájem vyžaduje brněnský devonský vápenec kvůli existenci všech charakteristických zvláštností, přínáležejících křídovému vápenci krasu, které se ve vědě shrnují jako krasový fenomén, přičemž lze právem označit brněnskou devonskou oblast jako „Moravský kras“, jak to nedávno příkladně skutečně učinil Jovan C v i j i ć . ⁴⁾ Ovšem všechny krasové jevy se vyskytují v rozměrech o mnoho menších, takřka odpovídajících menšímu prostorovému rozsahu oblasti, která zaujímá jenom asi 100 km² plochy. Nicméně jsou zde přítomny všechny ony jevy : krasové potoky, rozlehlé jeskynní prostory, závrtky, které jsou vesměs ve spojení s komíny ; dokonce i charakteristická krasová krajina je zastoupena.

V učených kruzích je „Moravský kras“ málo nebo vůbec neznám, což lze vysvětlit zčásti jeho izolovaností, zčásti odlehlostí oblasti od obvyklých směrů cest. ⁵⁾ Jenom jedinečná krajinná scenerie průměrně 450 m vysoké, většinou hustě zalesněné vrchoviny a krásná údolí s vesměs příkrými svahy, které často přecházejí ve strmé údolní stěny, přivádějí v létě mnohé pocestné zejména z Brna do této jinak liduprázdné oblasti. Ale největší přitažlivou silou na návštěvníky působí četné jeskyně, zejména ty tři krápníkové jeskyně, které, poněvadž byly objeveny teprve v nejnovější době, zůstaly ušetřeny vandalismu a touhy po drancování nejen cizinců, ale také od domácích, kteří přes přísné zákazy až dodnes provozují čilý obchod s krásnými sintrovými útvary, a unikly smutnému osudu, který bohužel připadl již odedávna přístupným jeskyním moravského devonského vápence zčásti krádeží krápníků, zčásti nerozumným osvětlováním materiálem, vytvářejícím mnoho sazí a kouře (chrastí, sláma, dřevěné louče) již po jedno století.

Z těch tří krápníkových jeskyní je nejdéle známá Ochozská jeskyně ; byla tudíž po svém objevení oproti dosud přístupným, sazemi začerněným a vydrancovaným jeskyním

„Moravského Švýcarska“, jak je ta oblast po jedno století nazývána, dr. Adolfem Schmidlem, známým jeskynním badatelem krasu, který ji v roce 1857 navštívil,⁶⁾ označena za nejzajímavější a nejkrásnější ze všech moravských jeskyní. Druhá nejnovější pokud se týče objevení, je Sloupská krápníková jeskyně, kterou objevil teprve v roce 1880 jeskynní průvodce a kopáč kostí ve Sloupě, Vala Sedláček. Při svém slavnostním otevření obdržela ke cti naší císařovny jméno „Eliščina jeskyně“, kteréžto jméno se ale bohužel neudrželo a obyvatelům vsi zůstalo zcela neznámo.⁷⁾ Z těch tří krápníkových jeskyní naposledy objevená je Šošůvecká jeskyně, kterou rovněž objevil jmenovaný Sedláček v roce 1889 a 1. dubna 1890 byla zpřístupněna veřejnosti.⁸⁾

Tato a Sloupské jeskyně se těší největší oblibě. Ta prvnější se vyznačuje jemností a panenskostí sintrových útvarů, ta poslednější velkolepostí krápníkové tvorby. Tuto je tedy možno, nepřihlížíme-li k prostorové rozloze, srovnávat s Postojenskou jeskyní. Naproti tomu je Ochozská jeskyně málo navštěvována, přestože co do hojnosti a rozmanitosti groteskních útvarů krápníkového sintru ty obě prvně jmenované převyšuje a v geologickém ohledu vyžaduje ze všech jeskyní brněnského devonského vápence veškerý vědecký zájem. Důvod tohoto nápadného zanedbávání je dvojí; na jedné straně není jeskyně velice často přístupná, na druhé straně leží stranou hlavního směru cesty „Moravského Švýcarska“.

Ochozská jeskyně má jméno po asi 2,5 km vzdálené farní vsi Ochoz, která souvisí s daleko větší vesnicí Ubec. Slovansky mluvícím obyvatelům tamní oblasti ale není toto jméno jeskyně obvyklé; nazývají ji „Bílá jeskyně“ (německy: „Weisse Höhle“), vlastně „Bílá skála“; neboť nápadným způsobem není v celém „Moravském Švýcarsku“ slovanský výraz pro die Höhle, „jeskyně“, užívaný. Velkou jeskyni označují tamní obyvatelé jako „skála“ (německy Felsen), např. Býčí jeskyni v Josefovském údolí u Adamova jako „Býčí skála“, menší jako „díra“, tj. německy Loch. Je-li tudíž Ochozská jeskyně označována ve slovanské literatuře jako „Ochozská jeskyně“, musí se to považovat za překlad německého pojmenování.

Jeskyně leží v Hádeckém údolí, které, ačkoliv patří mezi nejpůsobivější údolí „Moravského Švýcarska“, je málo známé a také málo navštěvované. Své jméno má od Hádeckého potoka⁹⁾, který údolím protéká. Slovanským obyvatelům Ochoze je ale výraz „Hadeker Tal“ (Hádecký žleb) neznámý; nazývají to údolí jednoduše „hloh“, tj. německy „Weissdorn“ (*Crataegus*), pravděpodobně proto, že tento keř lze v údolí velice často nalézt. „V hlohu“ znamená tudíž v Ochozi totéž co „v údolí“.

Hádecký potok vzniká z několika pramenných potůčků, z nichž hlavní pramení pod myslivnou – téměř uprostřed mezi vesnicemi Bukovinka a tržištěm Račice. Druhý nejdůležitější pramenný potůček přitéká přímo od severu, od poplužního dvora Nové Dvory, a pod hádeckou myslivnou se spojuje s tím prvním v Hádecký potok, který několik stovek kroků pod svým spojením pohání malebně krásně položený hádecký mlýn a pilu.¹⁰⁾ Jmenovaný potok je jako všechny potoky brněnského devonského vápence krasovým potokem, jehož voda se kousek pod mlýnem na vícero místech jak na pravém tak i na levém břehu „ztrácí“ do tmavého klína země. Slovan Moravského krasu nazývá tudíž takové místo „propadání“¹¹⁾ (německy das „Verlorengehen“ des Wassers), kteréžto slovo je snad identické s francouzským označením „la perte (např. du Rhone)“. Podél řečiště potoka v létě většinou suchého vede cesta dolů (asi čtvrt hodiny), dokud tuto nepřekříží říční štěrk rovněž

suchého koryta potoka. Jdeme podél něj dále a po několika krocích stojíme před Ochozskou jeskyní.¹²⁾

Ačkoliv její objevení spadá teprve do doby přibližně 65 let [tj. přibližně roku 1831 – pozn.překl.] před současností, je již obdařeno tolika bájemi, že připadá obtížným zjistit rok, jméno objevitele a jeho osobní poměry tak, aby to zcela odpovídalo pravdě. Na základě vlastních dalších výzkumů v Ubcí-Ochozi a vyhledáním všech literárních zpráv týkajících se objevení se autorovi podařilo oddělit pravdu od prostonárodního básnictví a je v stavu podat na skutečnostech se zakládající, ovšem málo obsáhlou historii Ochozské jeskyně.

Jako objevitel jeskyně byl dosud uznáván J a n M a t a š e k (slovansky M a t á š e k nebo M a t á č e k¹³⁾ nebo M a t o u š e k¹⁴⁾). Všechna tři jména jsou nesprávná; neboť se jmenoval F r a n t i š e k V a š í č e k a měl přezdívku „Caprament“, tj. čertovský chlapík, pod kterou je znám ještě nyní nejstarším obyvatelům v Ochozi, takže pouze jeden jediný si dokázal vzpomenout na jeho příjmení a křestní jméno. Jak přezdívka naznačuje, byl objevitel podnikavý a přítel dobrodružství a těmto jeho vlastnostem vděčí jeskyně za své objevení.

První zprávu o objevu přinesl J u r e n d ů v „Mährischer Wanderer“ [Moravský pocestný] v roce 1835 (Brno, 24.ročník, str. 67) a první popis J o h a n n H o r n i s c h¹⁵⁾, který v jedné poznámce výslovně zdůrazňuje, že on jeskyni navštívil v létě roku 1830. V tomto roce nebo krátce před ním musela tedy být jeskyně objevena.¹⁶⁾ Konec ještě dnes úzké chodby na začátku jeskyně byl tehdy tak zanesen říčním štěrkem a bahnem, že návštěvník musel klouzat dolů několik sáhů daleko „leže na břiše“ pod úhlem svahu asi 30°. Teprve o deset let později, tedy v roce 1840 (20.srpna) došlo ke slavnostnímu otevření jeskyně, které zevrubně popisuje anonym v časopise „Moravia“. ¹⁷⁾ Tento nazývá objevitele J a n M a t á š e k a označuje jej jako ubohého ševce často bez přístřeší, který využíval skalní puklinu v levém svahu Hádeckého údolí jako místa pro přebývání. Hnán zvědavostí blíže si prohlédnout svůj útulek, plazil se M a t á š e k nebo spíše V a š í č e k , opatřen světlem dále a po namáhavém plazení objevil první a druhou síň jeskyně s jejich přímo čarokrásnými krápníkovými výtvoři. Vyprávěl o svém objevu ve vesnici, což mělo za následek, že většina obyvatel vesnice si dodala odvahy blíže prozkoumat „podzemní čarovný palác“. Je samozřejmé, že od té doby velmi mnoho krásných sintrových útvarů, zejména těch, které byly snadno dosažitelné a transportovatelné, z jeskyně zmizelo, a že obyvatelé okolí – jak bude patrné z následujícího – jakmile udělali zkušenost, jaké krásné peníze za to zaplatí milovníci těchto bizarních přírodních útvarů, se doslova vydali na lup a jeskyni rabovali.

Konečně se dozvěděl o objevení jeskyně tehdejší majitel panství Křtiny, na jehož území Ochozská jeskyně leží, hrabě F r a n t i š e k X a v e r z D i t r i c h š t e j n a - P r o s k a u . Nechal v roce 1839, asi 10 kroků napravo od skalní pukliny, v níž nalezl V a š í č e k lacíné bydlení, horníky vystřílet ze skály prostorný vchod, úzké chodby poněkud rozšířit, potoční oblázky odstranit, zkrátka učinit přípravy k tomu, aby si návštěvníci jeskyně mohli prohlédnout ty vskutku jedinečné tamní sintrové útvary pohodlným způsobem a aby se jim mohli beze všech trampot podívat a obdivovat jejich velkolepost a nádheru. Konečně aby tento skvost ochránil před vandalismem okolních obyvatel, byl nově zřízený vchod do jeskyně uzavřen dveřmi.¹⁸⁾

Dne 20.srpna 1840 v 11 hodin dopoledne se konalo slavnostní otevření jeskyně, která byla k tomuto účelu osvětlena 400 lampičkami. Hrabě D i t r i c h š t e j n se svou rodinou,

svými úředníky a s množstvím ostatních osob tomu byli přítomni. Přímou čarokrásný dojem na návštěvníky udělaly velké síně, které byly osvětleny bengálským světlem, takže obrysy jednotlivých krápníkových útvarů vynikaly ostře a v nedotčené kráse a plného uplatnění došla perspektiva síní stejně jako jejich impozantní výška, upomínající na mohutné kopule nějakého dómu.

Zatím pronikla zvěst o nově objevené nádherné krápníkové jeskyni v blízkosti Brna také do Vídně, a tehdejší ředitel severní dráhy císaře Ferdinanda, jejíž trať Vídeň-Brno byla rok předtím (7.července 1839) otevřena¹⁹⁾, R a p h a e l F o g e s , viděl znaleckým pohledem, že Ochozská jeskyně by mohla napomáhat osobní dopravě nové železniční tratě. Dal proto příkaz inženýru M a y e r o v i , aby jeskyni prozkoumal a o výsledku svého průzkumu podal ředitelství zprávu. Dne 21.srpna 1843 se konala prohlídka.

Z M a y e r o v y zprávy lze vyrozumět, že mnohonásobně točitá, asi 150° [sáhů] dlouhá, 3 až 4' [stopy] široká a 5 až 6' [stop] vysoká chodba vede do velké síně krápníkové jeskyně, jejíž celkovou délku M a y e r odhaduje na 1.000° [sáhů]. Mimo této síně jmenuje ještě tři jiné, které jsou spolu ve vzájemném spojení, jejichž výšku udává na 10° [sáhů] a které líčí jako nejbohatěji vyzdobené krápníky a tudíž jako nejkrásnější.

Jak rychle se lidová pověst zmocní nějaké osoby, je patrné ze sdělení F.C. W e i d m a n n a²⁰⁾ z nichž je převzato shora uvedené líčení. Označuje již objevitele za individuum požívající špatné pověsti, které, aby uniklo oku zákona, hledalo bezpečný úkryt ve svrchu zmíněné skalní puklině Hádeckého údolí. Když později přece jen padl do rukou bezpečnostní jízdní stráže, upozornil na svůj objev, který se tím stal všeobecně známý.

Dr. Adolf S c h m i d l , již zmiňovaný jeskynní badatel rakouského krasu, který navštívil Ochozskou jeskyni na popud známého moravského přírodovědce dr. Friedricha A. K o l e n a t i h o v létě roku 1857, ji označuje za nejzajímavější a nejkrásnější ze všech moravských jeskyní a hluboce želí toho, že krápníkové útvary, které on počítá mezi nejkrásnější, které kdy předtím viděl, nejsou lépe chráněny a že uzávěr dveří, který kdysi zabraňoval v přístupu nepovolaným vetřelcům, zmizel.²¹⁾ Brána, která byla umístěna ve vchodu do jeskyně, musela být tedy zatím stržena.²²⁾

Nejméně jedno celé desetiletí se podle zpráv, které máme k dispozici, zdá, že jeskyně nebyla pod bezpečným uzávěrem, takže můžeme získat přibližnou představu, kolik sintrových útvarů dosažitelných lidskou rukou bylo uloupeno a putovalo do rukou milovníků.

Jeskyně byla bohužel až do sedmdesátých let [devatenáctého století] nehospodárně osvětlována, zpravidla hořlavým materiálem, který produkuje mnoho kouře a sazí , takže krápníky zářící v panenské bělosti při osvětlování musely utrpět velikou újmu na své křišťálové čistotě. Již při slavnostním otevření jeskyně (1840) byl použit bengálský („řecký“) oheň ;²³⁾ osvětlení tohoto druhu zmiňuje také W e i d m a n n (1843).²⁴⁾ Ale S c h m i d l horlí (1857) plným právem proti osvětlování dřevěnými a smolnými pochodněmi, které krápníky začerňují až k nepoznatelnosti a ani jednou nesplňují účel osvětlení, neboť hustý kouř naplňuje prostory jeskyně dýmem natolik, že půvabné útvary nejsou pro oko návštěvníka viditelné.²⁵⁾ Bengálské světlo a smolné pochodně se jeví, že by měly být používány jenom při zvláštních příležitostech ; obyčejně jsou velké síně osvětlovány svazky slámy, při nejmenším se o tom zmiňuje dr. Martin K ř í ž (1867), známý speleolog, jehož zprávám je možno stále bezpodmínečně věřit, že při jedné jeho návštěvě byly jeskynní prostory osvětlovány tímto primitivním způsobem.²⁶⁾ Jestliže přesto ještě dnes dělá velkolepost a nádhera krápníkových

útvary na každého návštěvníka takřka uchvacující dojem, tak je možno posoudit, jak bohatě a zářivě musel být tento skvost moravských krápníkových jeskyní vybaven, dříve než mu zjednala bezuzdá touha po zisku okolních obyvatel a nerozumný způsob jejího osvětlování dnešní vzezření.

Ze zpráv o Ochozské jeskyni z padesátých let [devatenáctého století] zaslouží zpráva dr. Jindřicha W a n k l a, jehož horlivým úsilím byla moravská jeskynní oblast známa také ve vzdálenějších kruzích, zvláštní povšimnutí ve dvou směrech. Přinesl v roce 1858 v (lipských) „Ilustrovaných novinách“²⁷⁾ první zevrubný popis jeskyně a vylíčil také její objevení. Podnikavého ševce V a š í č k a, který poklesl na individuum požívající špatné pověsti, označila zatím lidová pověst podle W a n k l o v a vypoodobnění za pomateného, který doufal, že se skalní puklinou, která mu sloužila za místo přístřeší, dostane do pekla. W a n k e l byl také první, který podal přesnější informace o rozměrech jednotlivých prostor jeskyně.

Mezitím změnilo panství Křtiny svého majitele a stalo se majetkem hraběcí rodiny B u b n a, která, aby zabránila vandalskému drancování, nechala opatřit vchod do jeskyně železnými mřížovými dveřmi, které jsou tam dodnes. Bohužel byl sklon k loupeži a k pustošení u okolního lidu již tak vyvinut, že dokonce ani tato opatření nestačila. Po krátké době byl zámek odstřelen a jeskyně byla opětovně vydána na pospas vandalismu, až konečně byl zámek přidělán na vnitřní stranu kamenné obruby dveří.

O rozměrech jeskyně a jejích jednotlivých prostor jsme doposud neměli jasnou představu, neboť ty oba první údaje o její délkové rozloze se velice rozcházejí. Johann H o r n i s c h²⁸⁾ ji odhaduje na 570 m (300° sáhů), zatímco svrchu zmíněný inženýr M a y e r²⁹⁾ udává její délku třikrát tak velkou (1.900 m = 1.000° sáhů). Poněvadž se ten první z obou údajů od délkových rozměrů nalezených později přesným měřením liší jen málo, jsme oprávněni učinit závěr, že Johann H o r n i s c h měřil přesněji než M a y e r. W a n k e l³⁰⁾ potom přináší ještě přesnější údaje, takže lze tyto přijímat jako zakládající se na přesných měřeních. Podle W a n k l a obnáší délka 512 m (270° sáhů). Ale teprve dr. Martin K ř í ž³¹⁾ přinesl přelomový plán jeskyně odpovídající všem požadavkům a postupoval přitom jako ve všech svých pracích s takovou přesností a svědomitostí, že námi prováděná zkušební měření se od jeho záznamů odchylují jen zcela nepodstatně. Na základě těchto obou přelomových plánů byl námi navržen a nakreslen vedle stojící plán Ochozské jeskyně; je to, mimochodem poznamenáno, první plán jeskyně, který se dostává na veřejnost.

Jeskyně leží, jak již známo, v jižním svahu Hádeckého údolí, které je pokryto lesem takovým způsobem, že se jeho skalnatý charakter úplně ztrácí. Jenom v zimě, kdy stromy a keře natahují proti šedému nebi své větve a větvičky bez listů, získáme správnou představu o vlastní povaze údolních svahů. Skalní pukliny, skalní rokle a skalní díry ve všech rozměrech a tvarech prostupují většinou příkré stráně, jen zřídka přecházející ve skalní stěny, které jsou často pokryty většími a menšími skalními balvany.³²⁾ Kvůli tomuto charakteru nese jedna část pravého svahu, od hádeckého mlýna až po malé Ochozské údolí, v lidové mluvě název „Svaté schody“ (německy „Heilige Stiege“). Ale také ostatní prstonárodní označení charakterizují zřetelně pravou přirozenost skalnatých svahů. „Lysá hora“ (v tamním slovanském dialektu „Lejsá hora“ = německy kahler Berg) nazývá lidová mluva část severního (pravého) svahu, který zahrnuje Hádecké údolí od Ochozského údolí až k Bělskému mlýnu, a „Diravica“ (opatřená malými děrami) je obecné označení pro svah údolí prostoupený četnými většími i menšími děrami na levém břehu Hádeckého potoka. K tomu se ještě přidružuje lidový výraz „Kamenný žlíbek“ (německy „Steinschlucht“) pro onu část, kterou

vede pěšina pokrytá nesčíslnými většími i menšími skalními troskami do vesnice Hostějnice, ležící již na náhorní rovině.

Vchod do jeskyně leží na východním konci velice silně zarostlého údolního výběžku, asi 30 m dlouhého a 10 m širokého, v němž dokonce i za jasných slunečních dní panuje tajuplné pološero a také v létě osvěžující chládek. Návštěvníkům jeskyně se doporučuje, aby se zde slabou čtvrt hodinku ochladili, neboť jeskyně je velice vlhká a citelně studená ($7^{\circ} R = 8,75^{\circ} C$), takže za velice horkých letních dnů je rozdíl mezi vnitřní a venkovní teplotou od 15° až do 20° [Réaumur, tj. od $18,75^{\circ}$ až do $25^{\circ}C$]. Současný příchod k jeskyni je, jak již známo, vzdálen několik kroků napravo od skalní pukliny, kterou se do ní dostal objevitel a vytvořený prostřílením.

Ochozská jeskyně má jako všechny jeskyně Moravského krasu téměř severojižní směr, ve kterém se táhne brněnský devonský vápenec, takže ji musíme považovat za vymytou podélnou puklinu této horniny pohoří. Z tohoto důvodu se jeví všechny prostory jeskyně, které si udržují hlavní směr devonského vápence, nejvíce vytříbené a prezentují se jako velké síně, zatímco ty prostory, ³³⁾ které mají protichůdný směr, tvoří velice úzké a velmi nízké chodby a nacházejí se – nehledě na boční chodby – pouze na začátku jeskyně. Hlavní chodba je 498 m dlouhá, z čehož právě jedna třetina (166 m) připadá na úzké chodby. Z těchto jsou 2., 11., a 13. chodba, které mají téměř východo-západní směr, nejužší a nejnižší (1 až 1,5 m).

Takřka impozantní dojem dělají ty tři síně jeskyně. Předsíň je 56 m dlouhá a 10 až 11 m vysoká, zatímco první hlavní síň má délku 73 m, šířku 19 m a výšku 12 m. Druhá hlavní síň se podobá hlavní lodi nějakého gotického dómu s obrovským délkovým rozměrem (120 m) a mohutnou šířkou (16 až 20 m). Směrem dozadu se jeskynní prostora zužuje a končí v 17 m dlouhé, 1,5 m široké a právě tak nízké chodbě. Uzávěr jeskyně tvoří malý kulatý skalní výklenek. Otvor velikosti hlavy dovoluje rozeznat, že zde jeskyně pokračuje v komíně nahoru, a že tímto se dostává do jeskyně voda. Důkazem pro to je malá, asi 25 cm hluboká vodní nádržka ve skalnaté půdě výklenku ve tvaru prohlubně.

Zabloudění je v jeskyni vyloučeno, poněvadž má jenom tři boční chodby, které nadto končí „slepě“. Z nich si zaslouží zvláštního povšimnutí jenom boční chodba CD a GH. Ta prvnější, hned u vchodu, vyústí do propasti hluboké asi 5 m, většinou zanesené říčním šterkem, pískem a hlínou a vyžaduje zájem proto, poněvadž se zde za normálního stavu vody ztrácí voda potůčku, který, jak bude později ukázáno, občas jeskyní protéká a tudíž návštěvu jeskyně znemožňuje. Konec boční chodby GH je rovněž zanesen bahnem a tvoří ji koryto jedné větve jmenovaného potůčku. To lze seznat z toho, že zde lze dokonce v suchých létech, kdy je jeskyně po několik týdnů bez vody, nalézt 1,5 m hlubokou vodní tůň.

Ochozská jeskyně je mimořádně bohatá na krápníkové útvary všeho druhu a takové krásy, že každý návštěvník ji opouští nanejvýš uspokojen. Není zde místo, abych přistoupil na popis těchto útvarů, budiž jenom zmíněno, že jednotlivé mají tak bizarní tvar, že by se podobné sotva mohly najít v nějaké jiné krápníkové jeskyni. Nehledě na sintrové útvary, které lze označovat jako „kaskády“ nebo „vodopády“, a které se opakují v téměř každé krápníkové jeskyni, zaujímají nejznamenitější místo „velká záclona“, „úl“, „kazatelna“ a „křtitelnice“ nejen kvůli svému krásnému půvabnému tvaru, ale také kvůli jemnosti a půvabnosti své kresby, kterou by nemohlo nádherněji vytvořit dláto Bohem obdařeného sochaře. Jsou to skutečné skvělé kusy sintrové tvorby. Nápadné je, že velká (druhá) hlavní síň je poměrně

chudá na větší krápníky, a že se ty nejpočetnější a současně nejkrásnější nacházejí v posledních chodbách.

Proces tvorby sintru v Ochozské jeskyni postupuje poměrně rychle kupředu, rychleji, než se všeobecně věří. Velice zajímavý důkaz uvádí dr. Martin K ř í ž. Spodní část kůlu dřevěného zábradlí, které bylo zřízeno v roce 1864 na vysoké cestě, kde lze vidět „velkou záclonu“, byla v červenci 1882, tedy po 18 letech, již potažena 3 mm silnou sintrovou krustou.³⁴⁾ Ještě zajímavější doklad pro rychlost tvorby sintru přináší F. B a u e r, který podal krásně napsané vyličení jeskyně.³⁵⁾ Jeden brněnský návštěvník položil na krápníkový útvar „úl“ v roce 1880 svou navštívenku. O jeden rok později se navštívenka nacházela ještě na téže místě, avšak byla již potažena tenkou vrstvou sintru, takže jenom rohy navštívenky ještě vyčnívaly volně z vápnitého povlaku.

Ochozská jeskyně je jedna z mnoha jeskyní, která je občas zaplavována vodou a proto vyžaduje zvláštní zájem speleologů; neboť takové jeskyně se nejlépe hodí ke studiím o vzniku a o pozvolném vytváření jeskynních prostor.

Jmenovaná jeskyně tvoří část koryta Hostěnického potoka, který má své jméno podle vesnice Hostěnice, kterou protéká. Pro toho, kdo navštíví jeskyni, má jistý význam poznat potůček, kterým teče voda jenom po tání sněhu, po průtržích mračen a po velmi dlouho trvajících lijácích. Putujeme od jeskyně hádeckým údolím dolů až k místu, kde je křížuje pěšina, která vede od Ochoze malým stejnojmenným údolím a „Kamenným žlíbkem“ (německy : Steinschlucht) do Hostěnic.³⁶⁾ Když jsme se vyšplhali tímto žlíbkem a dostaneme se nahoru, vystoupíme z tmavého stínu lesa, vidíme ze jmenované vesnice jenom nejspodnější dům, myslivnu, ale vlevo spatřujeme přes zelenou lučinu malý údolní výklenek, ke kterému Hostěnický potůček rychle bublavě pospíchá, kde před našima očima mizí na úpatí odkryté, ve výšce nezalesněné sprašové stěny. Stojíme tedy před propadáním neboli Wasserschlund. Poněvadž je hltač většinou zanesen bahnem, nevidíme vodu padat dolů, nýbrž klouzat do hlubiny ve vířivém pohybu. Propadání má nadmořskou výšku 371 m a je od vchodu do Ochozské jeskyně vzdáleno vzdušnou čarou asi 850 m, a poněvadž toto leží 322 m vysoko, obnáší spád na celém úseku 49 m. Poněvadž nyní konec jeskyně, počítáno podle spádu, má nadmořskou výšku 330 m, tak musí voda Hostěnického potoka padat dolů 41 m, - na vzdálenosti asi 350 m - aby se dostala do přístupné části jeskyně. To se děje, jak vyplývá z popisu jeskyně, na dvou místech : v boční chodbě GH a na konci hlavní chodby. Na obou stojí dokonce i v suchých létech na každém z nich vodní plocha, která prozrazuje zde protékající Hostěnický potok.

Teče-li potok přes jeskyni, je jeskyně nepřístupná, a průvodce by také neotevřel mřížové dveře, které uzavírají vchod do jeskyně.³⁷⁾ Proto není vodní katastrofa, která se přihodila na jaře 1894 v jeskyni Lurlochu u Semriachu ve středním Štýrsku a při které bylo sedm návštěvníků jeskyně po devět dní (28.dubna až 7.května) vystaveno nebezpečí strastiplné smrti hladem, snadno možná. Přece však mohou nastat přirozeně nepředvídané živelné příhody, které by musely přivodit strašné neštěstí, jistou smrt pro všechny případné návštěvníky kdyby byla zanedbávána stále příkazovaná opatrnost. Náhle se spustivší bouřka s průtrží mračen může být např. osudná. Je proto nutné v letní dny, kdy je možno se obávat bouřky, zanechat před jeskyní ohlašovací hlídku, která v případě nebezpečí upozorní na ně ty, kteří se nacházejí v jeskyni.

Naštěstí je hltač ponoru stále zanesen jílem, kořeny a větvemi takovým způsobem, že je v stavu pojmout jenom velmi malé množství vody. V důsledku toho se údolní výklenek naplní rychle vodou. Jestliže by voda vystoupila 5 m vysoko a tím by dosáhla nadmořské výšky 376 m, potom by tekla „Kamenným žlíbkem“, kterým, než se vytvořilo Hostěnické propadání, potok každopádně tekla do Hádeckého údolí. Tento případ, jak se zdá podle výzkumů, které konal autor v Kamenném žlíbku, již po dlouhou dobu nenastal. To ale opravňuje k závěru, že voda zadržovaná v malém kotlinovém údolí v důsledku tlaku hltač, nebo abychom si posloužili krasovým výrazem, ponor, násilně otevře a vřítí se do jeskyně. Při takové příležitosti jak se zdá vstoupí v činnost ještě druhý ponor, který prozkoumal mnohokrát jmenovaný dr. Martin Kříž v roce 1864 s velkým nebezpečenstvím života, který je vzdálen vpravo od současně fungujícího ponoru a od hostěnických sedláků je zaházen vápencovými balvany. Že oba hltače dobře fungují dokonce při velkém návalu vody, vidíme z toho, že při dvou velkých vodních katastrofách v červnu 1879 a v červnu 1883, jediných od nepaměti, které postihly hostěnickou náhorní rovinu, a které nadělaly strašně velké škody, netekla voda „Kamenným žlíbkem“, nýbrž těmi ponory.

Jak se musí utvářet vodní poměry při nějaké záplavě uvnitř, lze si lehce představit podle popisu jeskyních chodeb. V těch třech širokých a vysokých síních nestojí v cestě bouřlivým spoustám vod žádná překážka, ale úzkými, nízkými a meandrovitě se vinoucími chodbami, ne méně než 164 m dlouhými, není vodní masa v stavu právě tak rychle odtékat, zanáší je, zejména tu 5,5 m dlouhou, 1,5 m širokou a jenom 1 m vysokou (13). chodbu zčásti říčním štěrkem s oblázky a sutí, takže se voda v těchto třech síních rapidně vzdouvá a konečně je zaplňuje až po strop. Že je to tento případ, dokazují nezvratně rozsáhlé hromady suti a jílu, které se od půdy zvedají vzhůru až ke stropu jeskyně. Potom běda neopatrným návštěvníkům kteří by v takové době pobývali v jeskyni ! Jsou vzdáleni od vchodu 164 m ; nelze jim přijít na pomoc ani od vchodu, ani od propadání ; jsou vydáni na pospas téměř bez záchrany nikoliv smrti vyhladověním, ale smrti utonutím. Jenom jediná záchrana by byla možná, tato by ale musela být provedena právě tak rychle jako energicky. Musela by se okamžitě postavit nad Hostěnickým propadáním nejméně 5 m vysoká hráz, která by přinutila vodu téci původní cestou přes „Kamenný žlíbek“. Tato práce by ale nesměla, měla-li by být úspěšná, zabírat dny, ale dobu jenom několika málo hodin, neboť jako je odtok od hodiny k hodině menší, je nebezpečí pro ty snad pobývajících v jeskyni právě tak rychle větší.

Že v takových, chvála Bohu ! nanejvýš vzácných případech, které od nepaměti nastaly jenom dvakrát, jsou síně jeskyně skutečně naplněny vodou, dokazují také pozorování, která prováděli důvěryhodní očití svědkové jak v roce 1879 tak také v roce 1883 před vchodem do jeskyně. ³⁸⁾ Silná železná mřížová vrata byla vylomena a uprostřed prohnuta, obrubeň dveří zhotovená ze silných kamenných kvádrů byla vylomena. Z jeskyně se řítila voda s takovou silou, že bylo nemožné se přiblížit ke vchodu ; celek dělal dojem jako kdybychom u nějakého obrovského velikého dobře naplněného sudu náhle otevřeli otvor pro zátku, z něhož by voda tryskala ven s vehementní silou. Že očití svědkové podávali jen pravdivé zprávy, sezná znalec nadto ještě z mohutného říčního štěrku, který pokrývá dno jinak suchého řečiště potoka. Čím větší je prudkost vody, tím větší je jak známo její transportní síla, tím větší kamenné trosky může nést dále. Při vodní katastrofě v roce 1879, jak podává zprávu dr. Martin Kříž, ³⁹⁾ který si prohlédl Hádecké údolí několik dní po ní, že voda řítící se z jeskyně vymílala koryto až na vápencové balvany a za strašného burácení a hučení mizela v asi 1/2 m velkém otvoru ve vzdálenosti 8 m od vchodu do jeskyně.

Dokonce ani kdyby nebyly předloženy tyto pravdivé zprávy, lze si vyvodit jednoduchým výpočtem jistý závěr o příšerné rozpínavosti vod, které jsou nahromaděny v těch třech síních. Tyto mají délku 248 m, průměrnou šířku 17 m a průměrnou výšku 10 m ; ale těmto číslům odpovídá prostorový objem asi 42.000 m³. Připočítáme-li k tomu konstantní tlak dvou 40 m vysokých vodních sloupů, dostaneme přibližnou představu o vodní síle vystupňované do příšernosti a bude pochopitelné, že voda z Ochozské jeskyně je doslova vytlačována ven. Panuje-li v Ochozské jeskyni dokonce za normálního stavu vody Hostěnického potoka, jak autor měl již čtyřikrát příležitost pozorovat, v prostorách jeskyně hrozivé burácení a hučení, stojíme-li u železných mřížových vrat, jak příšerně musí voda teprve buráct a hučet, když z jeskyně silou tryská ven !

Za normálního stavu se voda z jeskyně nedostává ven, nýbrž se ztrácí na konci první boční chodby (CD). Mimo to musí být také v dalším průběhu Ochozské jeskyně, jak dokazují neklamné známky, k dispozici nějaké hltáče, kterými se voda dostává do hlubiny. Podzemní řečiště Hostěnického potoka nemůže ležet příliš hluboko, neboť zběžný výpočet nás poučí, že rozdíl obnáší jenom asi 7 m. Budou-li tedy podzemní vodní nádrže Hádeckého potoka, který se od výtoku (Ausfluss) nazývá „Říčka“ (německy kleiner Bach) zcela naplněny, zůstane voda Hostěnického potoka buď stát v ponorech, nebo vytéká při větším přívalu vod z jeskyně ven. Hostěnický potok je podle toho za všech okolností velice důležitým pramenem pro vodní komory Říčky ; je to on, který ji napájí, a on způsobuje, že dokonce i ve velice suchých létech je Říčka v stavu pohánět několik stovek kroků pod jmenovaným výtokem stojící tři mlýny, Horní, Dolní a Bělský. ⁴⁰⁾

Vznik Ochozské jeskyně se dá snadno vysvětlit, daleko snadněji než vznik jiných jeskyní, neboť proces vývoje, i když menší měrou než kdysi, stále ještě pokračuje. Jak již vyplynulo z popisu jeskyně, představuje tato v daleko největší části své rozsáhlosti chodeb hlavní puklinu v devonském vápenci, která se táhne jako tento v hlavním směru od severu k jihu. Nejenom u Ochozské jeskyně, nýbrž také u ostatních větších jeskyní brněnského devonského vápence lze konstatovat tento nápadný paralelismus. Štěpnosti tohoto druhu vděčí daleko největší počet moravských jeskyní u Brna za svůj vznik. Puklina je současně embryo [zárodek] jeskyně a nabízí atmosférickým srážkám , zejména meteorickým vodám velice důležitý objekt k napadení. Nejdříve se vytvořily, sledující průběh puklin, shora dolů rourovité otvory, tak zvané „komíny“, a těmto vděčí síňovitě rozšířené prostory jeskyně většinou za svůj vývoj, nejenom za své rozšíření, nýbrž také za své zvýšení.

Významu komínů pro tvorbu jeskyní se doposud věnovala malá nebo vůbec žádná pozornost ; kdo ale jako autor sedm let zkoumal jeskynní prostory nejrůznějšího druhu, obrátí jakmile vstoupí do nějaké síně, své oči především ke stropu jeskyně a přitom postřehne, že se v něm nachází nějaký otvor zanesený vápencovými balvany a jílem nebo zasintrovaný. Často dospěl proces zasintrování již tak daleko, že otvor se zdá úplně uzavřený. Tu a tam naznačuje vlhkost nacházející se podél sintrového příkrovu, že průsaková voda si ještě najde přes zasintrování cestu komínem. Koroze [nahlodávání] nebo chemické působení vody je proto druhým faktorem při tvorbě jeskyní.

Síňovité prostory Ochozské jeskyně již existovaly dříve, než měly vchod nebo východ. V oné době tekla voda Hostěnického potoka do Hádeckého údolí Kamenným žlíbkem, avšak tento rozvíjel svou rozrušující, vyluhovací činnost na skalní partii, na jejímž úpatí se dnes nachází propadání s aktivním ponorem, než se mu následně podařilo nalézt si puklinu, která nekladla houževnatý odpor jeho opakovaným energickým náporům. Velice úzká puklina se

pozvolna rozšiřovala, neboť koroze a eroze (mechanické působení vody) se vzájemně podporovaly a pracovaly ruku v ruce. Jakmile však jedenkrát našla tekoucí voda svou cestu do jeskyně, přidružila se k oběma rozrušujícím silám ještě jedna třetí, dynamické působení, které způsobuje zejména valící se voda. Tomuto faktoru se při tvorbě jeskyní nemusí přičítat malá důležitost. Které z těchto tří sil připadá lví podíl na práci, nelze samozřejmě snadno zjistit.

Jeskyně měla nyní přítok, ale žádný odtok. Hlavní puklina však sahala v každém případě jenom na začátek předsíně ; zřetelným důkazem pro to je klikatě probíhající, úzká a nízká chodba jeskyně od vchodu až k předsíni. Bylo zapotřebí právě tak dlouho trvající jako nepřetržité práce vody, než se vytvořila 164 m dlouhá chodba, přičemž všechny jevy hydrodynamiky a hydrostatiky, vzájemně si pomáhající a přispívající, vstoupily do společné činnosti a podkopná práce pomalu, velice pomalu pokračovala, dokud nebyla tato část Ochozské jeskyně tak dalece přístupná, že V a š í č e k , její objevitel, ji mohl projít plazíc se po všech čtyřech. Co nemohly ještě dohotovit síly přírody, dokončily síly lidské : chodby byly prostřelením části rozšířeny, zčásti zvýšeny, takže návštěvníci jeskyně mohou do mistrovského kusu tvořící přírody vstoupit bez zvláštních překážek a svízelí a obdivovat tajuplný chrám v tmavém klíně země.

Že příroda sama své umělecké dílo nedokončila, nýbrž jaksí zanechala jako torso, lze dost dobře vysvětlit tím, že voda rozvíjela svou všestrannou činnost nejenom směrem dopředu a vzhůru, nýbrž také směrem dolů, a vymyla si puklinami koryto asi o 5 až 7 m hlubší, které bylo velice malými komíny ve spojení s tím výše ležícím. Vznikly ony malé hлтаče, jimiž voda Hostěnického potoka za normálního stavu odtéká, takže jenom za vysokého vodního stavu, zejména však při vodních katastrofách se zdá, že jsou ty úzké a nízké chodby zcela vyplněny vodou. Na rozšíření a zvýšení těchto chodeb pracují síly přírody tudíž jenom občas a ne s plnou energií jako tenkrát, když ještě hлтаče neexistovaly, a této okolnosti je nutno ovšem připsat to, že příchod k síním zůstal ve svých rozměrech tak omezený.

Po tom, co bylo řečeno, nabízí jeskyně každému, kdo ji navštíví, nějaký půvab. Laik obdivuje vzácnou nádheru a rozmanitost krápníků, ale speleolog zajímavý vznik jeskynních prostor ; všichni opouštějí pohádkový podzemní palác s pocitem plného požitku a připomínají si latinské přísloví :

„Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.“

[„Kapka hloubí kámen nikoliv silou, ale častým padáním.“
Citát z : Ovidius, Listy z Pontu, IV, list 10 Albinovanovi, verš 5]

A u t o r o v y p o z n á m k y

¹⁾ Vlastně „Na hádech“, tudíž „Hadí kopec“.

²⁾ Dr. Ferdinand R o e m e r , Geologie von Oberschlesien (Vratislav 1870)
str. 32 a následující a str. 51 a následující.

[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně :

- signatura : 3 – 61.889 dílo má 3 svazky]
- 3) Dr. E. T i e t z e , Die geognostischen Verhältnisse der Gegend von Olmütz. Jahrbuch der k.k. geologischen Reichsanstalt, svazek 43 (Vídeň 1893) Strana 101 a následující a str. 121 a následující.
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně : signatura : 3 - 13.227]
 - 4) Dr. Jovan C v i j i ć , Das Karstphänomen. (Geographische Abhandlungen von dr.A.Penck, svazek 5, sešit 3, Vídeň 1893), strana 230.
 - 5) Poněvadž bylo vyučovací správou šlechtným způsobem od roku 1896 odborným učitelům přírodopisu a zeměpisu na středních školách propůjčeno 20 stipendií v částce 300 zlatých každé, tak lze očekávat, že tato oblast zajímavá v mineralogickém i v geologickém ohledu bude od nynějška častěji než dosud navštěvována také zástupci středních škol.
 - 6) Dr. Adolf S c h m i d l , Aus den mährischen Höhlen. [Z moravských jeskyní] (Abendblatt der „Wiener Zeitung“, 1857), str. 901 a následující.
[citované noviny jsou dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ; signatura : DEP Nov. – 9.056]
 - 7) Dr. Heinrich W a n k e l , Bilder aus der Mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit. (Vídeň 1882, str. 216)
[Viz též český překlad : Jindřich Wankel : Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti ; Brno-Blansko 1984 a 1988 ; str. 143]
 - 8) Richard T r a m p l e r , Die Tropfsteingrotte von Schoschuwka (Brno 1890), strana 6
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ; signatura : 1 – 13.600]
 - 9) Na nové speciální mapě c.k. vojenského zeměpisného ústavu je ten potok mylně nazýván „potok Říčka“ ; „Říčka“ (německy kleiner Fluss nebo Bach) se ten potok nazývá teprve od svého opětovného výtoku ze země. Srovnej pozdější.
 - 10) Od roku 1895 je ten mlýn zrušen a je používán jako myslivna.
 - 11) Od slovesa „propadati“ nebo „propadnouti“ = německy versinken, verloren gehen.
 - 12) Zevrubný popis Hádeckého údolí a cest, které do něj a k Ochozské jeskyni vedou přinesl autor ve svém článku „Hádecké údolí v Moravském Švýcarsku“ [„Das Hadeker Thal in der Mährischen Schweiz“] v novinách „Oesterreichische Touristen-Zeitung, 1894, čísla 10-14.
[citované noviny jsou dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ; signatura : DEP Nov. - 226.502]
 - 13) Tak jej nazývá dr. Martin K ř í ž ve své knížce „Der verlässliche Führer in die romantischen Gegenden der devonischen Kalkformation“ [„Spolehlivý průvodce do romantických oblastí devonského vápencového útvaru“] (Brno, 1867), str. 68
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ; signatura : 1 – 21.584 nebo DEP 2 – 14.868]
 - 14) Srovnej Florián K o u d e l k a , Ze zapomenutého kraje Moravy (Brno 1889) strana 18.
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ; signatura : 1 – 25.520]
 - 15) „Moravia“ (Brno 1838), 1.svazek, strana 348
[citovaný časopis je dostupný ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ; signatura : 3 – 35.146]
 - 16) Když tedy udává F.C. W e i d m a n n jako rok objevu rok 1838, tak je to mylné.

- Srovnej jeho článek „Die neuentdeckte Ochoz-Höhle in Mähren“ [„Nově objevená Ochozská jeskyně na Moravě“] v novinách „Wiener allgemeine Theaterzeitung“ (Vídeň 1843), 26. ročník, strana 551.
- 17) „Moravia“ (Brno 1840), strana 276.
- 18) Údajně se vyčísly veškeré náklady, které hrabě **D i t r i c h š t e j n** vynaložil na to, aby Ochozskou jeskyni zpřístupnil, na 5.000 zlatých.
- 19) Srovnej **C h r i s t i a n d' E l v e r t**, Geschichte der Verkehrsanstalten in Mähren und österreichisch-Schlesien [Dějiny dopravních příprav na Moravě a v rakouském Slezsku] (Brno 1855), strana 145.
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;
signatura : DEP 2 – 35-147]
- 20) Srovnej poznámku čís. 16).
- 21) **Dr. Adolf S c h m i d l**, Aus den mährischen Höhlen. Abendblatt der „Wiener Zeitung“ 1857, (3.října), str. 901 a následující
[citované noviny jsou dostupné ve fondu Moravské zemské knihovny v Brně ;
signatura : DEP Nov. – 9.056]
Viz též poznámku 6.
- 22) Jestli tato padla za oběť rabovací zběsilosti a dychtivosti po zisku tamních obyvatel nebo síle živlů, asi pustošící moci vody, která – jak o tom bude později zmínka - zkázu tohoto druhu může lehce přivodit, nelze rozhodnout proto, poněvadž není známo, jestli byla brána uspořádána z prken, nebo, jak je tomu dnes, to byla železná mřížová vrata. V prvním případě by bylo její zničení přívalem vody jistě předvídatelné.
- 23) Srovnej „Moravia“ , na uvedeném místě, str. 276
- 24) Srovnej „Moravia“ , na uvedeném místě, str. 551
- 25) Srovnej „Moravia“ , na uvedeném místě, str. 905
- 26) Srovnej „Moravia“ , na uvedeném místě, str. 68
- 27) **Dr. Heinrich W a n k e l**, Die Höhle von Ochoz (Lipsko 1858), svazek 33, str. 162
[Viz též český překlad : **Dr. Jindřich Wankel** : Ochozská jeskyně, Sborník Okresního muzea v Blansku, XIII-XIV/1981-1982, str. 123-127]
- 28) Na uvedeném místě ; viz poznámku čís. 15).
- 29) Srovnej **W e i d m a n n** na uvedeném místě ; tzn. viz poznámku 16)
- 30) Na uvedeném místě ; tzn. viz poznámku 27).
- 31) **Dr. Martin K ř í ž** , O některých jeskyních na Moravě (Brno 1878), str. 101 a následující
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;
signatura 1 – 14.869 nebo 1 – 11.215 nebo 1 – 17.474]
- 32) V témže údolním svahu, v němž leží Ochozská jeskyně, objevil autor tři nové menší jeskyně, z nichž tu největší pojmenoval k počtě svého přítele zde mnohonásobně jmenovaného speleologa **dr. Martina K ř í ž e** „Křížova jeskyně“.
- 33) Slovan Moravského krasu nazývá trať nebo chodbu v nějaké jeskyni „ulice“ (německy „Gasse“).
- 34) **Dr. Martin K ř í ž** , Die Höhlen in den mährischen Devonkalken und ihre Vorzeit. [Jeskyně v moravském devonském vápenci a jejich doba pravěká] , Jahrbuch der k.k. geologischen Reichsanstalt, 41.svazek (1891), strana 512
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;
signatura : 3 – 13.227]
- 35) **F. B a u e r** , Die Tropfsteinhöhle bei Ochos in Mähren. [Krápníková jeskyně u Ochoze

na Moravě] Brněnská „Morgenpost“, 1881, čís. 162 a následující
[citované noviny jsou dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;
signatura : DEP Nov. – 9.058]

- ³⁶⁾ Srovnej autorův článek „Das Hadeker Thal in der Mährischen Schweiz“ [„Hádecké údolí v Moravském Švýcarsku“] na uvedeném místě, kde je tato partie zevrubně vylíčena. Viz též poznámku 12).
- ³⁷⁾ Z tohoto důvodu se snaží obecní hostinský z Ochoze, J o s e f V o t r u b a , zveřejňovat v brněnských novinách, kdy je jeskyně přístupná, aby případným návštěvníkům ušetřil 2 ½ hodinovou – zcela zbytečnou – cestu. Vůbec se doporučuje, dříve než podnikneme výlet k návštěvě jeskyně, se zeptat u jmenovaného hostinského, je-li možno do jeskyně vstoupit.
- ³⁸⁾ Dr. Martin K ř í ž , Der Lauf der unterirdischen Gewässer in den devonischen Kalken Mährens. [Tok podzemních vod v devonských vápencích Moravy] Jahrbuch der k.k. Geologischen Reichsanstalt, 33.svazek (1883), str. 700 a následující
[citované dílo je dostupné ve fondech Moravské zemské knihovny v Brně ;
signatura separátku : DEP 2 – 34.628]
- ³⁹⁾ Na uvedeném místě
- ⁴⁰⁾ Srovnej autorův článek „Das Hadeker Thal in der Mährischen Schweiz“ na uvedeném místě ; viz poznámku 12) a 36).

Životopisné údaje o autorovi :

Richard TRAMPLER

Narozen 13.11.1845 v Bílovci, okr. Nový Jičín ; kraj Moravskoslezský

Zemřel 16.8. 1907 v Esternbergu (Horní Rakousy)

Poznámka o autorovi textu :

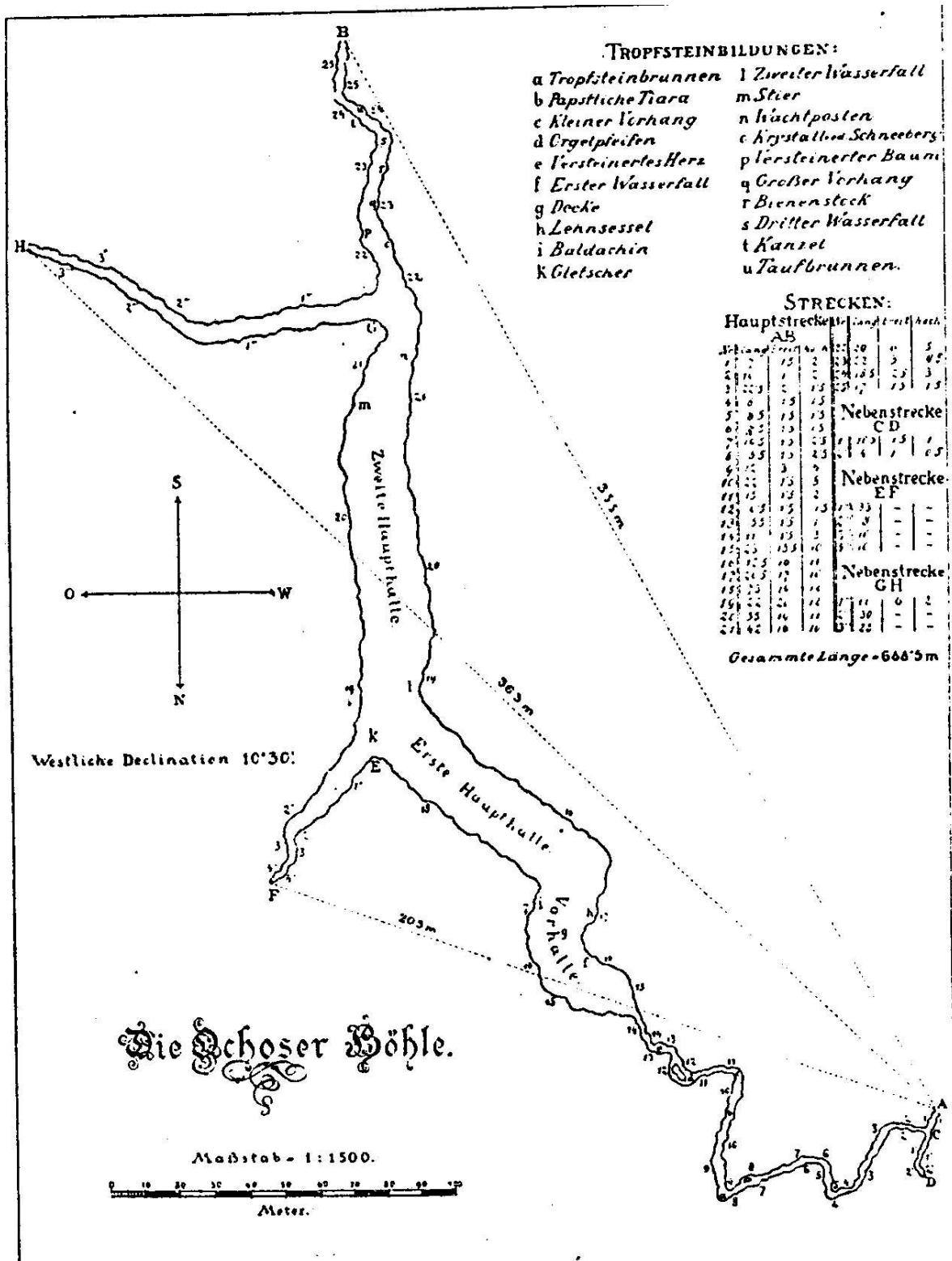
Podobizna Richarda Tramplerera byla uveřejněna v :

Karel Absolon : Moravský kras, 1.díl

Praha, Academia 1970

Strana 335.

Plán Ochozské jeskyně (publikovaný na str. 192 originálu).

Pozn.. redakce Edice SE – 3 – Tento plán zobrazuje jeskyni tak, jak byla známa v r. 1895, kdy Tramplerův článek vyšel. Nová Ochozská chodba, Labyrinth a další prostory teprve čekají na své objevení. Mezi bodem 6 a 10 není zakreslena „Povodňová chodba“ která byla v té době ucpaná, což znemožňovalo za vyšších vodních stavů prostup „Okružní chodbou“ Tu chodbu objevili a následně vyčistili teprve němečtí jeskyňáři někdy v r. 1911.

Edice SE 3

Speleologická skupina „Tři seniři“

**Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.**

Tématický okruh č. 4 :

Nové poznatky o „Verrein Deutschen Touristen – Gruppe für Höhlenforschung“. (Spolek německých turistů – skupina pro jeskynní výzkum). Poznatky o německých jeskyňářích.

Autor práce : Richard Trampler

Hádecké údolí v Moravském Švýcarsku.

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák

**Členové : Richard Cendelín
Josef Pokorný**

**Externí pracovník SE-3 a překladatel této práce :
MUDr Jiří Urban**

Copyright : Pavel Pokorný, Brno 2009

Možný kontakt : jos.pokorny@seznam.cz

Poznámka redakce :

Prof. Richard Trampler.

Narozen ve slezském Bílovcí, 13. (jindy udáváno 23.) listopadu 1845, zemřel 16. srpna 1907 v Esternbergu (Horní Rakousy). Byl žákem vídeňských historiků O. Lorenze a Th. Sickela a geografa – alpinisty Simonyho (* 1813, + 1896), biografa Dachsteinu a glacialisty.

V r. 1870 se stal suplentem vyšší dívčí školy v Brně, kde potom na Kommunal – Oberrealschule sice pobyl jen do roku 1873, ale pak odešel do Vídně – IV., kde učil na reálce do r. 1894 a od tohoto roku pracoval jako vzorný ředitel reálky ve II. vídeňském okrese až do r. 1907. Krátce na to umírá.

Při svém pobytu v Brně a zde si oblíbil jeho okolí, především Moravský kras. Aby ho poznal ještě lépe, tak se do něj ve svých volných chvílích z Vídně neustále vracel a tak si jej oblíbil, že mu věnoval celou řadu svých literárních prací.

Není bez zajímavosti, že jej neupoutaly hory a jeskyně alpské, ale právě Moravský kras, ve kterém prožíval vždycky prázdniny. Ač byl vzděláním historik, přešel záhy ke geografii. Jeho pedagogicko – didaktická činnost na tomto poli je neobyčejně rozsáhlá, o čemž svědčí

zejména jeho četné atlasy map, které ze škol úplně vytlačily před tím užívané cizí atlasy v celé monarchii Rakousko – Uherské.

Jeho geomorfologicko – speleologické, dnes většinou zapomenuté práce, věnované Moravskému krasu jsou dost hojné. Byly publikovány v dnes již dosti těžce přístupných časopisech, (některé unikly i prof. Absolonovi, který v r. 1909 zpracovával jeho bibliografii) uvádíme některé z nich :

Eine neue Höhle bei Sloup in Mähren

Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, 1890.

Das Höhlengebiet bei Brünn.

Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik, 13. Jahrgang, Wien 1891.

Die Tropfsteingrotte von Schoschuvka

Brünn, 1890.

Eine Fahrt in die Unterwelt.

Oesterreichische Touristenzeitung XI. B. Wien, 1891.

Die Mährische Schweiz. Ein Vortag.

Wien., 1892.

Die Macocha.

Wien, 1892

(Toto stručné zhodnocení osobnosti R. Tramplera jsme převzali z časopisu „Československý kras“. Jde o neúplný výstřížek, nacházející se v archivu J. Pokorného. Nevíme z kterého ročníku. Fotografie R. Tramplera je převzata z knihy K. Absolona – Moravský kras).

Překlad Dr. Urbana :

[Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP Nov. - 226.502]

Oesterreichische Touristen-Zeitung

Ročník XIV., 1894, číslo 10, strana 111-113

Ročník XIV., 1894, číslo 12, strana 129-132

Ročník XIV., 1894, číslo 13, strana 141-143

Ročník XIV., 1894, číslo 14, strana 156-157.

Název originálu : Das Hadeker Thal in der „Mährischen Schweiz“

Prof. Richard Trampler

Vídeň

Hádecké údolí v „Moravském Švýcarsku“.

Hlavní město Moravy se může právem honosit nádherným okolím. Stále zelený věnec výšin bohatých na lesy v lidové mluvě nazývaný „Moravské Švýcarsko“, vroubí na severu „rakouský Manchester“ strmících továrních komínů.

Z kopců není sice Babí lom, vystupující ke 563 m nejvyšší, ale pro svou exponovanou polohu nejrozsáhleji viditelný kulminační bod, který ovládá daleko se táhnoucí rovinu jižně od soutoku Svratky a Svitavy, v níž je vsazeno Brno. Viděno odtud, jeví se Babí lom jako impozantní kulatý vrchol hory, zatímco ve skutečnosti tvoří 2 km dlouhý zcela jiho-severně se táhnoucí hřeben, jehož jižnější část obrácená k moravskému hlavnímu městu vlastním Babím lomem je pouze 528 m vysoká. Daleko vyšší je triangulační bod Mucky (zkomoleno ze slovanského „*u boží muky*“ = zur Martersäule), severovýchodně od vesnice Šošůvka nad Sloupem, který musí být označen jako kulminační bod Moravského Švýcarska, neboť vystupuje až do 613,1 m.*) O něco nižší, ale pořád ještě vyšší než Babí lom je Podvrší, nazývaný snad také „malý Babí lom“, který se zvedá napravo od vozové cesty z Obůrky (Těchov) do Veselice, do 588,9 m. Z tohoto vrcholku se potěšíme přímo velkolepým, pouze málo lidem známým rozhledem od Pálavských vrchů až k výšinám česko-moravské hranice u Moravské Třebové (téměř 100 km).

Avšak nejenom zalesněné kopce vábí pocestného ze shonu a ruchu továrního města do přírody, také nádherná údolí působí na nadšeného přítele přírody obzvláštní přitažlivou silou, tím více, že jsou lehce dosažitelná a bez námahy schůdná. Mezi údolními ležícími západně od Svitavy, která dělí Moravské Švýcarsko na dvě nestejně velké části, a těmi ležícími východně, se uplatňuje znatelný rozdíl. Ta prvnější, patřící syenitové oblasti, mají líbezný, půvabný charakter, jsou pravou venkovskou idylou, jako Kateřinské údolí, které ústí na úpatí Nového hradu; ta

východní přínáležejí z největší části oblasti devonského vápence, a upomínají svými příkrými, zčásti holými údolními stěnami poněkud na údolí našich vápencových Alp, tak jako Křtínsko-Josefovské údolí, údolí Punkvy a „Suchý“ žleb.

*) Podle laskavého sdělení pana kapitána lodních linek a triangulačního ředitele Alexandra rytíře von Kalmára, přednosta astronomicko-geodetické skupiny c.k. vojenského zeměpisného ústavu, byla zjištěna výška kopce Mucky-Berg v roce 1892 jako 613,8 m, takže se tento jeví o 0,7 m vyšší než dříve. V okolí je ale pojmenování Mucky-Berg neznámé, lidová mluva nazývá tento drobě přínáležející kulminační bod Helišova skála a tato měla na staré speciální mapě výšku 608,73 m (321°).

Je to velká a zajisté z žádné strany nepopíraná zásluha sekce „Brno“ rakouského Klubu turistů, že zpřístupnila tyto nádherné kraje značkováním a udržováním cest a zřizováním vyhlídkových rozhleden, obou gloriétů na Babím lomu, Alexandrovky na Chochole u Adamova a Ripkovy rozhledny na výšině Macochy návštěvě cizinců, a bylo by si jen přát, aby obyvatelstvo Moravského Švýcarska rozeznalo a hodnotilo tyto chvályhodné úmysly, a nechtělo se jim stavět na odpor zamazáváním značení cest právě na orientačních místech důležitých pro pocestného a vandalským ničením půvabných rozhleden.

Při vřelé péči jmenované sekce o zpřístupnění krás přírody v okolí Brna se jeví takřka nápadné, že jedno z nejnádhernějších údolí v největší blízkosti hlavního města je opomíjeno. Toto macešské jednání je o to nepochopitelnější, že toto údolí, Hádecké, skrývá jeden z nejkrásnějších klenotů Moravského Švýcarska, Ochozskou jeskyni, kterou proslulý jeskynní badatel krasu, dr. Adolf Schmidl, označil za nejkrásnější Moravy. Pro pocestné, pro něž je horolezectví nepohodlné, a kteří chtějí strávit jeden den daleko od lidského hemžení města ve volné Boží přírodě, je Hádecké údolí vítaným místem pobytu. Nevede jím žádná vozová silnice, jenom ubohá škrapová cesta, která je lépe schůdná než sjízdná ; nic neruší svatý klid přírody, ani milé bublání potůčku, neboť tento si v létě vymyl koryto většinou v podzemních, dosud žádnému lidskému oku nezpřístupněných prostorách. Žádný lidský hlas nepřerušuje pokojné ticho, které pocestného obklopuje ; neboť nikoho nepotká, a stojí zde bezradně, když jde o to, aby se orientoval – Bohem zapomenutá krajina toto nádherné, tak málo oceňované údolí ! Je proto téměř příkazem povinnosti obrátit pozornost k této terra incognita [latinsky : nepoznaná země – pozn.překl.]. Snad se podaří těmto řádkům zpřístupnit také tuto část Moravského Švýcarska turistickému ruchu.

Výchozím místem nebo lépe řečeno „stanicí“ pro návštěvu Hádeckého údolí je farní ves Ochoz, bezvýznamné místo, jehož západní řada domů souvisí s výše položenou Ubcí, přes kterou vede silnice z Brna do Křtin. U obecního hostinského Josefa Votruby najdou dvě osoby nocleh, a také stravování je – jinak v Moravském Švýcarsku velice bolavý bod – dobré. Zamýšlí-li výlet do Hádeckého údolí větší společnost, doporučuje se oznámit návštěvu hostinskému dopředu, jako se vůbec, zejména v pracovní dny, jeví vhodné dokonce i pro jednotlivé osoby hostinské např. ve Skalním mlýně, ve Sloupě a především v Jedovnicích, vyrozumět o své návštěvě, abychom se nedostali do nebezpečí, že budeme nakrmeni něčím nepoživatelným, nebo, což se také stává – ničím.

Z cest, jimiž se dostaneme do Ochoze, budiž pohovořeno o třech, které vedou z Brna, Bílovic a Adamova ke „stanici“ Hádeckého údolí. Bohužel jsou všechny tři pro turisty, kteří si nechtějí posloužit vozem, ne právě lákavé. Snad se podaří jinak tak čilé sekci „Brno“ najít pro pocestné a vyznačit krásné lesní cesty ; získala by si tím o Moravské Švýcarsko ještě větší zásluhy, než si doposud získala.

Cizinec, který se chce pustit cestou z Brna do Ochoze, udělá dobře, když si hned u nádraží v Brně nechá ukázat Křenovou, ulici, která vede do Juliánova, malé, východně od Brna položené vesnice, kterou lze nazvat předměstím Brna. Křenová začíná za prvním drážním viaduktem státní dráhy a vede 1 hodinu v přímém východním směru až k mostu, který vede přes zde regulovanou Svitavu. Před mostem stojí „Traťový úřad“ a před ním se v malé zahradě zvedá jedna z pamětihodností Brna, v gotickém slohu ve XIV. století zbudovaný Zderadův sloup, který podle pověsti nechal zřídit král Vratislav v roce 1090 svému zavražděnému vojevůdci Zderadovi ze Švábenice. Svitava zde tvoří jazykovou hranici; neboť na druhé straně řeky jsou pouliční tabule, štíty a hovorový jazyk již české. Za mostem se ulice dělí : pocestný si vybere doleva odbočující vozovou cestu, zatímco krásná ulice napravo vede přes Bedřichovice [německy : Bellowitz] do Slavkova, známého místa bitvy tří císařů. Dlouhá řada domů, do které vstupujeme, je „Táborská třída“, vytváří část (Na Táborské) severně od ní ležící velké vesnice Židenice [německy : Schimitz] a končí novou krásnou kaplí a křížem. Na její druhé straně (vlevo) začíná Juliánov [německy : Julienfeld] , který se sestává z téměř 1 hodiny dlouhé ulice. Na její druhé straně se jde mezi Židenickou horou a Černovickým kopcem (na mapě Nová hora) mírně vzhůru k hostinci, nazývanému „Malá Klajdovka“. Zde se ulice opět rozvětjuje ; v přímém směru vede do každému Brňanovi známého tržiště Líšně, jehož obyvatelky, „Líšňačky“ jako trhovkyně a podomní prodavačky zásobují obrovské břicho hlavního města drůbeží, vejci, ovocem atd. Pocestný si vybere ulici, která odbočuje doleva, a nyní dále stoupá vzhůru, kolem „Růženina dvora“ (na mapě poplužní dvůr Mordovna) - v létě kolem poledne žádná příjemná procházková cesta. Odpočinek poskytne hostinec Klajdovka, ležící na stráni z Brna odevšad viditelného kopce Hády (vlastně „na hadech“ = kopec hadů), který již dosahuje střední výšky brněnské jeskynní náhorní roviny (422,7 m). Samotná Klajdovka (vzdálená 5,4 km nebo 1 ~ hodiny od Brna) leží 377,8 m vysoko a poskytuje kvůli své exponované poloze nádherný rozhled, který nás bohatě odškodní za výstup v žáru denní hvězdy. Před našima očima se odvíjí nádherné panorama : od Obřan, kde Svitava vystupuje z divoké romantické údolní rokle, až k dolnorakouské hranici k vápencové skále Pálavských kopců s pověstmi proslulým Dívčím hrádkem. Pod námi se rozprostírá moře domů moravského hlavního města, a dostáváme představu, že zde bydlí pohromadě téměř 100.000 lidí. Zřetelně vystupují kostely se svými věžemi, tak do jehlové špičky vybíhající věž kostela sv. Jakuba a katedrála na Petrově bez věží, kterou ještě převyšuje Špilberk se svými kdysi obávanými kasematami.

Z Klajdovky se dostaneme za 1 hodinu k mírně vysoké a 490 m dlouhé, malebně krásné skalní partii, která se již sestává z vápence, která krajinně propůjčuje zvláštní krajinný půvab. Zde lze studovat v malém zvláštnosti devonského útvaru,

který bude později vyžadovat ve velkém náš celý zájem. Skálou prostupují četné trhliny, z nichž jedna se rozšiřuje v malou jeskyni, kterou lidová mluva nazývá Šumberova díra. *) Poněvadž její návštěva oproti nádherným jeskyním neskýtá žádný zvláštní půvab, lze její návštěvu doporučit jenom těm turistům, kteří nemusí skrblit časem.

Za Klajdovkou vstupujeme bezprostředně za myslivnou po pěšině do vroucně vytouženého lesa, jehož příjemný chládek a aromatický vzduch nám udělá dvojnásobně dobře po předcházejícím pochodu po prašné stále vzhůru vedoucí silnici. Po asi půl hodině vyjdeme opět na silnici a zpozorujeme (napravo od ní) na divoce rozeklané, modrošedé skále, že se již nacházíme v brněnském jeskynním území, uprostřed devonského vápence. Tuto oblast nazývá lid „Kopaniny“, asi proto, že se zde odedávna dobývá dobrý silniční štěrk. Také odtud je nádherný rozhled, zejména na jih přes Líšeň ke Slatinským kopcům, z nichž vystupují v geologickém ohledu zajímavé jurské ostrovy Nová hora, Stránská skála a zejména Švédské šance, které se viděny odtud velice málo vyjmají. Stojíme na místě, kam sem od Líšně vede vzhůru (418 m) dobrá vozová cesta. Nyní jdeme neustále v lese ještě vzhůru, dokud se uprostřed lesa nedostaneme do výšky 447 m. O několik kroků dále zpozorujeme, že půda dostává červenou barvu, která nás živě upomíná na tak zvaný Červený kopec u Brna, který na cestě do „Pisárek“ dokonce i laikovi padne do očí pro svou intenzivně červenou barvu. Po několika minutách stojíme před Boží mukou a kilometrovník nám říká, že jsme se vzdálili od hlavního města 11 km. Brzy upoutá naši pozornost kuželovitý kopec, Chochola, který vyčnívá

*) Kdo chce jít na Klajdovku z Obřan, první zastávky státní dráhy (od Brna), pustí se od stanice pěší lávkou, která jej kolem maloměřické vápenky dovede příkře nahoru přímo k Šumberově díře, ke které se dostane na pravé straně.

jako vápencová skála z červeného pískovce svým kuželovitě tvarovaným tělesem až do

422 m. Ve vzdálenosti 40 m odbočuje doprava polní cesta k Bělskému mlýnu, ležícímu v zelené lučině v údolní kotlině, avšak my kráčíme v temném stínu lesa dále a jsme rádi, že cesta vede dolů. Les prořídne a před námi leží na severu a východě zalesněnými výšinami ověňčený cíl naší pěší chůze, dvojvesnice Ubce-Ochoz. *)

Při opuštění lesa přijdeme opět na silnici, po které jdeme ale jenom krátký úsek, neboť doleva odbočuje pěšina, která vede opět na silnici kolem vyhořelého větrného mlýna směrem dolů. Od železného kříže (chybí na mapě !) vede vozová cesta (napravo) přímo do vesnice Ochoz, zatímco silnice přes Ubce jde do Křtin. Za 3 hodiny lze po této cestě, polovinu z toho v krásném lese, pohodlně dojít z Brna do Ochoze.

O mnoho kratší, ale o něco nepříjemnější, je cesta z Bílovic do Ochoze, a právě tato by mohla být pro výlet do Hádeckého údolí tou nejpohodlnější, kdyby byla bývala zbudována na levé straně Řícmanického údolí středem lesa. Na „zastávku“ Bílovice se dostaneme z Brna za asi 1 hodinu státní drahou. Místo, ačkoliv

nedaleko města, leží již uprostřed Moravského Švýcarska, nabízí tím veškeré pohodlí pěkného letního pobytu ; proto se stalo v novější době velmi oblíbeným letoviskem Brňanů, jak dosvědčují rok od roku nově vznikající malé, venkovské domky, uvažované pouze pro jednu rodinu na letní pobyt. Poté, co jsme od „zastávky“ sešli na pravý břeh Svitavy, překročíme řeku a putujeme po dobře udržované silnici, táhnoucí se souběžně s řekou, až ke komplexu domů, který patří k Bílovicím. Samotná obec leží na druhé straně Svitavy na pravém břehu. Od velkého mlýna jdeme podle turistického značení cest (červená) zhotoveného Klubem turistů, jdeme po té, která by nás po dvou hodinách dovedla přes kopec zvaný Baba [německy : „Grossmutter“] do Křtin ; naše cesta ale odbočuje, poté, co vystoupíme na návrší, u kříže do prava a vede zase do údolí, takže se udiveně ptáme, proč jsme se nepustili hned údolní cestou. Putujeme nyní kupředu na dně údolí, napravo doprovázeni bublajícím potůčkem, který si razí cestu mezi bujnými poli a nádhernými lučinami až k vesnici Řícmanice. Zde začíná již dva roky dohotovená silnice do Kanic, po níž čile kráčíme dále, těsně vedle voňavých lučin. Roztomilá denní hvězda to myslí předobře s pocestným, jemuž se řine pot z čela. Toužebně se dívá na protilehlý údolní svah, který je až k úpatí porostlý krásným hustým jehličnatým lesem.

Mimoděk doléhá na rty otázka : „Proč nevede cesta po druhé straně údolí ?“ A vykoupáný v potu nechá pocestný vyjít najevo přání, aby jinak tak obětavá sekce „Brno“ rakouského Klubu turistů nebo Okrášlovací spolek v Bílovicích měly slitování s poutníkem vyčerpaným paprsky horkého dolů na zem svítícího slunce a upravily pěší cestu na levé straně krásného údolí. Nová silnice brzy zahýbá doleva a vede vzhůru do Kanic ; my ale jdeme po úzké stezce v údolní dolině a nad téměř holým návrším, jehož písčité břidličnatá hornina dává tušit spodní vrstvu devonského útvaru, spatříme domy Ochoze-Ubce, konečného bodu našeho téměř dvouhodinového pochodu.

Turisté, kteří jsou ve šťastné situaci, že mohou pro výlet využít dvou dní, mohou s návštěvou Hádeckého údolí spojit návštěvu Křtinsko-Josefovského údolí. Toto poslednější je jedním z nejkrásnějších v brněnské jeskynní oblasti, jeho výchozím bodem je

*) Pěšinu přes les, porostlý zpočátku buky, později jehličnany, nelze minout. Rozvětňuje se několikrát, což ale nemusí mást ; jenom jednou odbočuje ostře doleva škrapová cesta, která je ale, když udržujeme severovýchodní směr, nesnadno schůdná. Značkování této krásné, stinné pěšiny by bylo velice na místě ! železniční stanice Adamov, perla Moravského Švýcarska. Krásné, většinou slohově správně postavené vily dávají vesnici, položené v idylicky krásné údolní kotlině, jejíž malý, gotický kostel všude vystupuje, vzezření vilového městečka. Překračovalo by rámeček tohoto pojednání, věnovaného Hádeckému údolí, zdůrazňovat krásy a pozoruhodnosti výše jmenovaného údolí ; později by se také pro to mohla najít vhodná příležitost. Ale již

nyní budiž přiznáno, že velké množství přírodních krás je na veřejnosti méně známo a ještě méně ceněno, a že je takřka povinností, zameškané nahradit a údolí zpřístupnit také vzdáleným. Putování Křtinsko-Josefovským údolím se vyrovná procházce v nějakém divokém parku. Při ní je možno navštívit Evinu jeskyni (Jáchymku), jeskyni Býčí skálu, Kostelík a Křtinskou jeskyni (Výпустek). Konečným bodem údolí je malebně krásně položený městys a poutní místo Křtiny s impozantním kupolovým chrámem a rozlehlým zámekem. U S.G. Uhra nalezneme výtečnou kuchyni a ubytování v nově zbudovaném, se všim komfortem vybaveném hotelu, který postačí i dalekosáhlým nárokům. *)

Ze Křtin vede silnice do Ochoze, ovšem většinou krásným lesem, takže také pěší cesta není nepříjemná, zvláště když tuto je možno konat většinou po dobrých pěšinách. Těm, kteří po silnici raději jedou než jdou, dá jmenovaný hostinský k dispozici povoz. Silnice vede přes malý Křtinský potok vzhůru, kolem malých domů zařízených pro letní pobyt, a brzy je pocestný v chladném lese, jímž vede silnice stále vzhůru. Za kilometrovníkem 182 končí les na levé straně, a zde odbočuje pěšina, která vede rovně (vůbec ne nalevo) na návrší a bezprostředně u mariánského sloupu opět ústí na silnici. Tato vede odtud dolů, okolo spolu souvisejících vesnic Březina a Proseč, jejichž domy zůstávají ležet vlevo. Pod oběma místy (za kilometrovníkem 168) odbočuje u malé vápenky (vpravo) opět pěšina, která vede zpočátku po okraji lesa kolem bujných luk a kolem „panské“ vápenky, později středem lesa a opět se spojuje se silnicí. Půjdeme po ní ale jenom krátký úsek ; neboť po několika krocích odbočuje bezprostředně před mostem přes Ochozský potok, v létě většinou suchý (za kilometrovníkem 156) opět pěšina, která nás kolem dvou „panských“ vápenek zpočátku po okraji lesa, potom mezi poli a šťavnatými lučinami za 1 l' až 1 " hodiny zavede do Ochoze.

Zde si musíme dopřát pro více jak 4 hodiny trvající pěší cestu nádherným Hádeckým údolím trochu klidu a současně tělesného odpočinku, neboť v něm nelze najít žádný hostinec.

Při opuštění obecního hostince se obrátíme napravo (rovně vede ulice do výše položené Ubce) a procházíme vesnickou ulicí, jejíž domy s pestře pomalovanými plochami zdí, zejména okolo oken a v nich, nám téměř vtíravě poukazují na typ vesnických selských dvorů kolem hlavního města Moravy. Sbor usilovně kejhajících hus a hejno obtloustlých, kolébajících se kachen nás doprovází ostatně opuštěnou řadou domů, a pohledy červenolících dětí, které stojí pod domovními dveřmi a překvapeně se dívají na v Ochozi tak řídkou návštěvu cizinců, provázejí naše kroky. Avšak brzy unikneme venkovské scenerii a ocitneme se na kamenné vozové cestě, která vede vzhůru kolem malé kaple, před níž stará matička vykonává ve stínu dvou mohutných lip tichou modlitbu. U kamenného kříže jsme se dostali do výšky (393 m) a nabízí se nám půvabný pohled. Před námi leží jedna z líbezných údolních kotlin, s jakými se pravidelně setkáváme před vchodem do údolí bohatých na jeskyně v devonském vápenci. Vlevo, podél ubohé vozové cesty, zpozorujeme několik

*) Hotel má 10 hostinských pokojů, avšak sám jeho majitel může ubytovat větší počet hostů v soukromých domech. primitivně zařízených vápenek, jejichž čadící kouř není s to zakalit čistou atmosféru ; nad nimi leží chaotická spleť větších a menších vápencových balvanů, které pecím dodávají materiál k pálení, před nimi hranice dříví, nutného topiva. Odkryté stěny pod lesem jsou výsledkem lomů na vápenec. Hluboká černá modř devonského vápence, protkaná bílými žlutými nebo červenými žilami křemene, zaplavená tmavou zelení jehličnatých stromů na výšině podává zcela zvláštní barevný obraz. Napravo od vozové cesty se táhne podél okraje lesa úzký pruh polí, z nichž téměř každé vykazuje kulatou, trávou a nízkým houštím porostlou prohlubeň. Máme zde několik závrtek [německy : Erdtrichter], tak často se vyskytujících v křídovém vápenci krasu („závrtek“ je nazývá slovanský obyvatel brněnského jeskynního území) neboli dolin.
*)

Na dně údolí před námi se rozprostírá šťavnatá lučina, která se jeví uzavřena nalevo a v pozadí hustě zalesněnými kopci. V popředí planiny se vynořují tři obilné malé domy, které se zřetelně zvedají ze zelené pastviny a propůjčují krajinně idyle nádhernou dekoraci.

U svrchu zmíněného kříže odbočuje doprava zřetelně rozeznatelná stezka pro pěší, která nás napříč přes pole přivede brzy na okraj stín skýtajícího lesa, podél něhož kráčíme dolů. Když se dostaneme na úpatí stráně, musíme se ale (nalevo) obrátit k půvabným malým domům, přejít silnici a zajít do domu položeného vlevo od silnice, obklopeného předzahrádkou. Je to myslivna Hádek, jejíž obyvatel vlastní klíč k Ochozské jeskyni, bez nějž je návštěva této perly brněnského jeskynního světa nemožná. Jestliže jsme si s sebou vzali průvodce z Ochoze, vydá tomuto klíč, v případě, že se vykáže svíčkami k osvětlení ; neboť do jeskyně lze vstoupit pouze s osvětlením svíčkami – velice moudré opatření, které má zabránit tomu, aby tak nebyly začerněny od sazí a kouře skutečně jedinečně krásné sintrové útvary, jako v ostatních jeskyních Moravského Švýcarska zpřístupněných již po staletí návštěvě, s výjimkou Sloupské krápníkové jeskyně a teprve před čtyřmi léty [to znamená roku 1890 – pozn.překl] zpřístupněné Šošůvecké jeskyně. Avšak je zbytečné brát s sebou nějakého průvodce z Ochoze, hádecký myslivec sám je nejlepším průvodcem v celé oblasti, kterou zamýšlíme prochodit.

Několik kroků pod myslivnou překročíme po dřevěné lávce čirý potůček, Hádecký potok, jak je v celém kraji nazýván, nebo potok Říčka, jak jej ne zcela správně označuje nová speciální mapa, ve vrcholném létě a dokonce po silných lijácích malá, nezřetelná voda – stín bývalé velikosti. Před mnoha tisíciletími to musel být mohutný proud, který byl v stavu vymlet tuto údolní kotlinu a celé Hádecké údolí. V oněch dávno uplynulých dobách vytvářela Hádecká kotlina pravděpodobně nějaké velké jezero, které si pozvolna zjednávalo průlom dnešním údolím. Hádecký potok vděčí svému vzniku několika pramenným potůčkům. Hlavní pramen stejného jména pramení na severovýchodě pod myslivnou, téměř uprostřed mezi vesnicí Bukovinka a tržištěm Račice. Druhý nejdůležitější pramenný potůček přichází přímo od severu, od poplužního dvora Nové dvory, a spojuje se s Hádeckým potokem bezprostředně před lávkou, kterou jsme překročili. Na druhé straně od ní stojí nuzný dům myslivce,

nalevo od něj velká, na trávu bohatá ovocná zahrada, v níž se nachází studna, která dodává mléčnou vodu. Rozpakujeme se, abychom přinesli sklenici této vody k ústům, ale obstarožní zdvihadlo nás ujišťuje, že to není nápoj z „Lethe“, pročež se rozhodneme ukojit naši palčivou žízeň.

*) V okolí Ochoze, Babic a Křtin je slovanský výraz „závrtek“ neznámý ; tamní slovanské obyvatelstvo nazývá nálevkovitou prohlubeň „zmola“. Toto ve slovanské spisovné řeči nepoužívané slovo znamená v němčině „jáma“, a snad je identické se „zmoka“ = příkop nebo „zmolina“ = rokle.

Od myslivny kráčíme údolím dolů (jihozápadně) a stojíme na okraji hustého lesa, na vozové cestě, po níž jsou s to projet jen dobře stavěné venkovské bryčky. Již z daleka vidíme malý rybník a za ním selský dvůr, a brzy stojíme před Hádeckým mlýnem, který se malebně krásně zdvíhá se svými obílenými zdmi z tmavé zeleně lesa, která selský dvůr ze všech stran obklopuje, z nazelenalé vodní hladiny v popředí. Jdeme po ubohé vozové cestě, zatímco potůček zůstává napravo od nás, asi 600 kroků daleko. K našemu nemalému úžasu slyšíme, čím dále kráčíme, milé bublání vody, a konečně zcela oněmí. Přistupujeme blíže, a udiveni vidíme, že potok před našima očima na pravém břehu pod mohutnou borovicí, mezi jejími zčásti obnaženými kořeny, mizí. Stojíme před jedním z oněch míst v údolích devonského vápence v Moravském Švýcarsku, které tamní Slovan nazývá „propadání“, což, přeloženo do němčiny, znamená přibližně „zmizení“ (vlastně „ztráta“ nebo „ztracení“ *)). Přistoupíme-li blíže, uslyšíme podivný, ne snadno definovatelný šum. Domníváme se, že z velké dálky slyšíme železniční vlak nebo vícero francouzských mlýnských pochodů. Akustické jevy tohoto druhu nejsou v brněnském jeskynním území a zejména v Hádeckém údolí řídké.

Jdeme-li asi o 100 kroků dále, zpozorujeme těsně u cesty (napravo) na levém břehu potoka, vodní nádrž uzavřenou vápencovými balvany, jílem a humusem, která se však objevuje naplněná jenom za vysokého vodního stavu. Je-li to ten případ, tak slyšíme také zde podivný šum, který lze srovnávat s temným mručením. Stojíme před druhým „propadáním“. V normálních létech zde přestává otevřené koryto potoka, jenom jeho valouny, mezi nimiž se tu a tam opatrně odvažuje vyčnívat stéblo trávy nebo jiná rostlinka, nám prozrazují, že v určitých dobách nepostrádá také tato část opuštěného údolí oživujícího elementu. Ale po tání sněhu a po trvalých lijácích ustupuje dokonce i za vrcholného léta pochmurné mlčení, do nějž je jinak nádherná krajina zahalena. Mohutný potok potom válí své žlutošedé vodní masy úzkým korytem a na mnohých místech není lehké dostat se přes divokou horskou vodu. V takových časech se Hádecké údolí nenavštěvuje, protože, jak hned uvidíme, nelze jít do Ochozské jeskyně, která přece tvoří hlavní půvab tak zřídka procházeného údolí. Vozová cesta přeskakuje suché koryto potoka, a hned poté stojíme před jinou přírodní pozoruhodností, před „Netopýrkou“ neboli netopýří jeskyní **), která leží asi 7 m nad údolním dnem v pravém údolním svahu porostlém stromy a křovím.

Nízký, ale široký otvor nám dovoluje uvidět nepatrnou dutinu ve vápencové skále, jaké se v brněnském devonském vápenci často vidí, takže se zklamání ptáme, proč jsme asi vylézali po svahu nahoru. A přece máme před sebou rozlehlou jeskyni, o kterou má speleolog velký zájem proto, protože se v ní nachází propast, která ovšem není tak hluboká, _____

*) Propadání je identické s francouzským la perte, např. la perte du Rhone = propadání Rhony, při průlomu proudu přes francouzského Juru.

***) Slovanská lidová mluva ji nazývá „Netopejří (skála)“, spisovná řeč „Netopýrka“ (netopýr = německy Fledermaus). Označení „Vlčí jeskyně“ (= německy : Wolfshöhle) není lidové, protože slovanské obyvatelstvo tamní oblasti nikdy nepoužívá slova jeskyně = německy : „Höhle“, nýbrž označuje velkou jeskyni slovem skála = německy : „Felsen“, malou slovem díra = německy : „Loch“. Pravděpodobně vděčí jeskyně označení „Vlčí jeskyně“ v literatuře té okolnosti, že známý přírodovědec prof. Kolenati našel v jeskyni vlčí lebku. Tu a tam se jeskyně také nazývá „Pod svatými schody“ (německy : „Unter der heiligen Stiege“), podle skalnatého svahu, pod nímž jeskyně leží.

jako na příklad ta ve staré Sloupské jeskyni nebo v Křtinské jeskyni (Výpustek). Lidé z okolí ji považují za bezednou, a podávají zprávu o tom, že se jeden horník nechal spustit na laně 80 – 100 m hluboko, ale opět se nechal vytáhnout, protože jeho světlo hrozilo, že mu zhasne. Že zde máme co činit s jednou z mnoha dobrodružných pověstí, kolujících v lidové mluvě, je na snadě, a skutečně byla tato propast v roce 1880 dvakrát prozkoumána a její hloubka změřena. Dne 14. srpna podnikl smělý speleolog Florián Koudelka a koncem října téhož roku nějaký lesní adjunkt expedici do propasti považované za bezednou. Ten poslední shledal hloubku 70 m, ve skutečnosti ale obnáší jenom 14 m. Zřetelně slyšíme v hloubce šplouchání nějaké vody, což je samozřejmě pod zemí tekoucí Hádecký potok.

Takové expedice nejsou bez nebezpečí a mohou být podniknuty pouze s lany, žebříky a spolehlivými průvodci. Obyčejným turistům stačí, když vstoupí do velké síně, kterou skrývá vnitřek jeskyně. Asi 7 m dlouhou, 5 m širokou a velice nízkou chodbou, která je na konci stěží 1 m vysoká, vstoupíme, samozřejmě s osvětlením svíčkami, do podélné, ale úzké prostory imponující výšky (10-12 m) , kterou by bylo možno srovnávat se střední lodí nějakého kostela. Strop je mnohonásobně prostoupen děrami (slovansky : komíny), které poněvadž jsou zpravidla potaženy oslnivě bílým nebo nažloutlým sintrem, ukazují při magnéziovém osvětlení pozorovateli nádherný obraz. Jinak je síň holá, jenom na jižní stěně objevíme jeden ze sintrových útvarů, v brněnských jeskyních častých, který by mohl

být pro svou velkou podobnost s nějakým vodopádem nazýván „kaskáda“. Při magnéziovém osvětlení poskytuje nádherné světelné efekty, neboť ty červené a žluté pruhy, které tento útvar prostupují, nechávají tím zřetelněji vyniknout oslnivé bělosti. Půda má ještě z největší části svůj původní stav. Obrovské vápencové balvany, které se buď zřítily ze stropu nebo se dostaly dovnitř komíny, ji pokrývají v chaotickém nepořádku. Mezi troskami vápence leží tak zvaný „jeskynní jííl“, který obsahuje množství kostí dávno vyhynulých zvířat. Avšak několik rozrytých míst nás poučí, že

také zde byli činní kopáči kostí a „sběratelé“, aby vyzvedli z tmavého klína země pozůstatky zvířeny, která před mnoha tisíciletími obývala pláň moravského Švýcarska.

Na konci síně si ve výši povšimneme temné chodby. Není právě lákavá, ale přece stojí za námahu, se do ní dostat, což ostatně při jisté zručnosti není obtížné. Nacházíme se na nějakém výstupku.

Já jej nazývám „Kazatelna“, protože z ní si užijeme jako v nějakém kostele celkového rozhledu po síni, který nám bohatě odmění námahu vystoupit na kazatelnu, zejména když průvodce zapálí uprostřed síně magnéziový pásek. Za Kazatelnou je konec jeskyně, která, jak často v brněnských jeskyních, přechází v komín, jehož stěny jsou ozdobeny krásnými krápníky. Mezitím se zvláštní pištění, které jsme vnímali při vstupu do síně, stane stále častěji slyšitelným, a tu a tam vidíme kolem našich hlav létat něco strašidelného. Jsou to netopýři, zejména malý druh vrápence (*Rhinolopus hipposideros*), který zde na stropě a na stěnách prospává zimu a den, visíc nožkami na nějakém skalním výstupku, obrací své vyzábělé tělo dolů, takže při chůzi podél boční stěny síně téměř narážíme na jejich hlavy. Tomuto velkému množství zde žijících letounů vděčí jeskyně za své lidové pojmenování. Po delším deštivém počasí se nedoporučuje jeskyni navštívit, poněvadž vlhkost půdy a skály znepříjemňuje pronikání kupředu v nízké chodbě.

Vrátíme se nazpět k vozové cestě, která se táhne souběžně se suchým korytem potoka. Po sotva dvou stech krocích, které jsme ušli dále pod mohutným baldachýnem krásného, bujného lesa, zpozorujeme, že vlevo ústí do Hádeckého potoka jiné suché koryto potoka.

Jedině po velmi rychle nastoupivším tání sněhu po průtržích mračen teče přes bílé kamenné valouny špinavě žlutá voda : Hostěnický potok, snad nejzajímavější voda v brněnském jeskynním území. Poté, co jsme překročili potoční valouny, se obrátíme vlevo a po asi 50 krocích se nacházíme před půvabným skalním výklenkem, který bezděčně vyzývá pocestného ke klidu. Ve vrcholném létě zde panuje osvěžující chlad, neboť šedé skalní hmoty jsou hustě posázeny mohutnými listnatými a jehličnatými stromy a křovím, a slavnostní ticho, jen tu a tam přerušované veselým cvrlikáním nějakého našeho milého pěvce nebo chraptivým krákoráním nějakého havrana. Lavice uspořádaná z kamenů obalených mechem a drny, kterou po pravé straně polokruhovitě lemuje skalní stráň, nabízí vítaný odpočinek. Před sebou spatříme rzí silně rozežrané železné mřížové dveře, zasazené do kamenné obruby, která tvoří uzávěr primitivně postaveného zdiva. Stojíme před perlou Hádeckého údolí, před Ochozskou krápníkovou jeskyní, jejíž samotná návštěva post postačí, abychom putování tímto údolím označili za zdařilé. Nade dveřmi stojí od neobratné ruky pocházející nápis ve slovanské řeči „Ochozská jeskyně“, přece však ji domácí obyvatelstvo nazývá „Bílá skála“. Na jaře, bezprostředně po tání sněhu po dlouho trvajících deštích slyšíme uvnitř jeskyně

strašné hučení a burácení, pocházející od vody Hostěnického potoka, který si vymyl trhlinami devonského vápence podzemní koryto a v dosud neprozkoumaných prostorách se spojuje s Hádeckým potokem. V této době nelze Ochozskou jeskyni navštívit ; proto se doporučuje, nechceme-li marně dělat několik hodin dlouhou cestu, optat se bezprostředně před návštěvou u svrchu zmíněného hostinského Josefa Votruby v Ochozi, je-li jeskyně přístupná. Tento se nadto snaží pravidelně na jaře v jedněch brněnských novinách zveřejňovat, kdy mohou návštěvníci vstoupit do těchto nádherných prostor.

Objevení jeskyně spadá teprve do třicátých let našeho [rozuměj : devatenáctého – pozn.překl.] století ; samotný rok nebyl doposud zjištěn. *) Jejím objevitelem byl ochozský švec jménem Jan Matášek **) jehož osobnost se již stala legendární. Podle zprávy, která poprvé pronikla na veřejnost, byl tento ochozský nebo ubecký švec individuum požívající špatné pověsti, který se bál denního světla a unikal ramenu spravedlnosti útekem „do údolí hlohu“ ***) a zde trhlínou objevil jeskyni. Podle pozdější verze byl obuvník pomatený a vzal si do hlavy, že najde peklo, jehož vchod, jak se domníval, také našel plazíc se po bříše. Třetí varianta dělá objevitelem chudého, na mizinu přišedšího ševce, který, bez přístřeší, našel ve jmenované skalní trhlíně místo pro odpočinek, z něž jednou se svíčkou pronikl kupředu a objevil nádherné jeskynní prostory.

Která z těch tří zpráv je správná, nebylo doposud zjištěno. Tehdejší majitel statku Křtiny, k němuž patří také Ochoz, František Xaver hrabě z Ditrichštejna-Proskau, když obdržel oznámení o zajímavém podzemním chrámu přírody, nechal deset kroků napravo od trhlíny použité Matáškem, s velkým nákladem (údajně 5.000 zlatých) vystřílet ze skály pohodlný příchod, a aby tento klenot ochránil před vandalismem sousedů, kteří, jakmile byl

*) Jako roky objevu jsou uváděny 1830, 1831 a 1838.

**) Dr. Martin Kříž (Der verlässliche Führer in die romantischen Gegenden der devonischen Kalkformation - Spolehlivý průvodce do romantických končin devonského vápencového útvaru, str. 68) jej nazývá Matáček.

***) Obyvatelstvo Ochoze nazývá totiž Hádecké údolí v lidové mluvě jednoduše „hloh“ tj. německy „Weissdorn“ (*Crataegus*), pravděpodobně proto, že s tímto keřem se lze v Hádeckém údolí velice často setkat.

vzácný nález znám, brzy provozovali s krásnými krápníky vzletný obchod, uzavřel železnými dveřmi s mříží. Toto preventivní opatření však nezabránilo tamnímu obyvatelstvu, chtivému pohodlného a velmi výnosného vedlejšího zisku, aby zámek u dveří mnohokrát neulomili a neodlamovali stalaktity a stalagmity, které ležely v dosahu jejich rukou. V panenském stavu již tedy jeskyni nenajdeme, ale přesto je možno poskytnout ujištění, že každý návštěvník ji bude opouštět zcela uspokojen.

Poté, co byly úzké chodby zčásti rozšířeny, zčásti zvýšeny, navštívil jeskyni majitel se svou rodinou dne 20. srpna 1840, přičemž 400 lampiček magicky osvětlovalo bizarní útvary vápencového sintru. Zvěst o nově nalezeném klenotu se rozšiřovala do dalekých kruhů, a ředitelství severní dráhy císaře Ferdinanda, jejíž trať Břeclav-Brno byla krátce předtím dána do provozu, shledalo, že je v jeho zájmu obrátit na tuto přírodní zvláštnost obzvláštní pozornost.

Tehdejší ředitel Raphael Foges pověřil inženýra Mayera, aby jeskyni blíže prozkoumal, což se stalo dne 21. srpna 1842. Tento odhadoval délku jeskyně na 1.000° , tato skutečně obnáší asi 500 m a s těmi několika odbočkami asi o 200 m více, takže je zapotřebí něco přes 1 hodiny, abychom ji prošli. Návštěva ale vyžaduje, nechceme-li jít kolem nádherných krás zběžně okolo, nejméně dobu 2 hodin.

I když jenom povrchně vylíčit krásy té jeskyně, není zde při úzce staženém rámci článku na místě ; jen zcela všeobecně budiž zmíněno, že Ochozská krápníková jeskyně, pokud se týče zvláštnosti sintrových útvarů, je zde jedinečná, takže známý jeskynní badatel krasu, dr. Adolf Schmidl ji neoprávně mohl označit jako perlu moravských jeskyní. Zvláštní pozornost si zaslouží ty prostory jeskyně, rozšiřující se v síně, které při magnéziovém osvětlení poskytují takřka čarokrásný pohled. Více či méně vyvinutá fantazie návštěvníků přidala různým krápníkovým útvarům různá pojmenování, takže by pro orientaci cizinců bylo bezpodmínečně nutné vytvořit jednotné názvosloví, jak se to už stalo v krasových jeskyních a zčásti ve Sloupské krápníkové jeskyni. *)

Vysoce uspokojeni krásami, které se snažily upoutat naše oko téměř na každém kroku, vracíme se nazpět zase na ubohou škrapovou cestu a jdeme po ní údolím dolů několik stovek kroků až ke stezce, která křížuje vozovou cestu. Doprava vede ta do Ochoze, doleva k vesnici Hostěnice. Jdeme po té poslední, která je tak úzká, že po ní může kráčet jenom jedna osoba. Zpočátku vede mírně vzhůru, avšak brzy jsme v hustém křoví, takže máme svízel s tím, abychom se skrze ně propracovali. Stezka se stává nerovnou a vede přes vyslovený chaos vápencových balvanů všech tvarů a velikostí. Vedle sebe a jedna přes druhou ležící skalní trosky jsou jakoby obroušené, a protože přes neuspořádanou houštinu si najde skromný průchod jenom zřídka hřejivý sluneční paprsek, tak jsou kameny dokonce i za vrcholného léta vždy vlhké, takže vyžaduje obzvláštní zručnost a opatrnost projít zde bez vymknutí údů. Pokud je naše oko schopno proniknout hustým křovím, zpozorujeme, že se nacházíme v příčném údolí Hádeckého údolí. Lidová mluva je nazývá plným právem

*) Nedaleko od Ochozské jeskyně, severním směrem od ní, leží uprostřed lesa, dokonce i domácím méně známá jeskyně „Liščí díra“ = německy Fuchsloch.

„Kamenný žlíbek“ = německy Steinschlucht *) , jak se můžeme dostatečně sami přesvědčit, čím dále pronikáme kupředu. Tudy kdysi protékal Hostěnický potok, než si vymyl devonským vápencem bohatým na pukliny podzemní koryto Ochozskou jeskyní. Ve vzdálenosti asi 70 m od Hádeckého údolí zarazí naše kroky téměř bílý a rovný vápencový balvan, vyčnívající z půdy stezky asi 1 m metru, 1 m dlouhý a poloviční šířky. Téměř v jeho středu zpozorujeme 30 cm dlouhou a 20 cm širokou obdélníkovou díru malé hloubky.

Místní obyvatel pozoruje tuto prohlubeň s úzkostlivou bázni a pravidelně se pokřičuje, když jde okolo ní. Nazývá tu díru „Čertova šlapka“ (německy „Teufelsfusstritt“)**), neboť jeho babička mu vyprávěla, že ten „Pánbůh s námi“ , když letěl s mohutnými křídly nad zemí, si odpočal a sem postavil jednu svou nohu. Čertova díra ale není ničím jiným, než jednou z četných prohlubenin, které vznikly v důsledku koroze způsobené srážkovými vodami a které při častých cestách oblastí devonského vápence najdeme všude.

Za Čertovou šlapkou odbočuje doprava stezka, po které ale nepůjdeme ; držíme se rovně a po asi 1 hodiny trvajícím obtížném šplhání se dostaneme na mírně stoupající vozovou cestu vroubenou hustým mladým lesem.

Čím dále putujeme, tím je rovnější, a konečně jde nádherným lesem rovně dále, až přijdeme bezprostředně ven. Nacházíme se na Hostěnické náhorní rovině, jejíž nádhernou hájovnu spatřujeme, zatímco vesnice zůstává našim pohledům odňata. Před námi a nalevo od nás kouří dvě vápenky, jejichž majitelé na nás zvědavě upřeně hledí ; neboť sem zabloudí jen zřídka noha cizince. Jenom touha po vědění a nutkání po bádání byly s to nás přimět, abychom pronikli touto „Vlčí roklí“, neboť téměř na každého, kdo uslyšel hučení a burácení vod v Ochozské jeskyni a ví, že pocházejí z Hostěnického potoka, doléhá, aby se dověděl, kde a jak tento opouští denní světlo a padá do hlubin ještě neprozkoumané propasti [v originále : Orkus = podsvětí – pozn.překl.]. Obraz, který se nám zde nabízí, se tak odlišuje od dosud viděné krajinné scenerie, že dokonce i laik nezasvěcený do tajemství geologie ihned pozná, že se nachází v jiném útvaru horniny. Vskutku jsme vstoupili do oblasti drobového pískovce. Devonský vápenec, který propůjčuje tak divoce romantický charakter krajinám Moravského Švýcarska ležícím na levém břehu Svitavy, doprovází po naší pravé straně potok jenom k horním domům Hostěnic, zatímco po levé straně končí v mohutné skalní hmotě u vápenek.

Lidová mluva ji nazývá Trojítá skála (německy : „Dreifacher Grenzfelsen“) a hostěničtí vápeníci ji zbavili jejího původního tvaru, neboť tato jim odedávna dodává materiál pro jejich primitivní vápenky. Náš pohled samozřejmě zamíří na malý potok, jehož čirá voda tam pospíchá v mělké údolní kotlině uprostřed pastvin a lučin. Počátek má na severozápadním úbočí zalesněného Kalečnicku (534 m), avšak také severní straně Kněží hory (německy : „Fürsternberg“, 488 m) a jižní

svahy Hostěnického lesa mu přivádějí v době tání sněhu a po velkých lijácích své vody. Ale dokonce v této době je ten potok nepatrná voda, která se ztrácí na západním konci dříve zmíněné kotliny v otvoru většinou zaneseném kořeny, kamením a

*) Dr. Martin Kříž, neúnavný speleolog, pojmenoval jako student Kamenný žlíbek „Wilhelmsthal“ (= „Vilémovo údolí“) v upomínku na svého tehdejšího průvodce Viléma Teklého, který mu při průzkumu propadání Hostěnického potoka zachránil život. Toto pojmenování není samozřejmě v lidu známo.

***) Nesprávně je také nazývána „Čertův dráp“ (německy „Teufelsklaue“)

bahnem pod skalní partií „Na Gavaní“. Stojíme-li na úpatí horní vápenky a díváme se směrem k západu, máme před sebou krásný krajinný obraz : pod námi čirý potok mezi šťavnatou zelení, vpravo odkryté šedomodré vápencové skály protkané červenými a bílými žilami s kouřícími vápenkami, vlevo bujný tmavě zelený mladý les, před námi červeno-žlutavý sprašový svah odkrytý sesuvem, který se sesouvá naproti bezedné propasti, ve které potok mizí, nad svahem hustý les, v jehož tmavých stínech královna hvězd rozhazuje stříbrně světlé pásy jasu.

Avšak obraťme se k návratu ! Touž cestou, po které jsme přišli, kráčíme zpět a držíme se vpravo. Před „Čertovou šlapkou“ odbočuje doleva málo používaná pěšina, a po ní půjdeme. Vede opět Kamenným žlíbkem, vzhůru hustým křovím, k dosti příkře spadajícímu svahu Mokerského lesa naproti Hádeckému údolí, který je takovým způsobem proděravěn většími a menšími jeskyněmi, že lidová mluva nazývá tyto skalnaté stráně plným právem Díravica („Proděravělá stěna“ – německy : „Durchlöcherter Wand“). V současné době, kdy je celá stráň hustě porostlá, lze ten charakter opět poznat jenom po dlouhém šplhání kolem dokola ve skalnatém terénu, ale ještě před asi 15 léty nabízela obraz divoce rozeklaného svahu. Po krátkém stoupání stojíme před největší z jeskyní, které bylo v učených kruzích tu a tam přidáno jméno skalní stěny („Díravica“). U Němců se jmenuje, protože leží v Mokerské lesní oblasti, Mokerská jeskyně, a tak ji nazývají také ochozští usedlíci, zatímco jinak je Slovany z okolí nazývána Kostelík (německy : „Kleine Kirche“ – „Malý kostel“). Toto poslednější pojmenování má prý údajně od toho, že v ní byly v těžkých válečných časech uschovány kostelní nádoby z okolních vesnic, aby byly ochráněny před rukou nepřítele. Tak se vypráví, že během velké francouzské války zde byly ukryty monstrance a kalichy z pozořického kostela ; skutečností je, že v těchto těžkých dobách majitelé „horního“, „dolního“ a „Bělského mlýna“ sem přinesli do bezpečí veškerý svůj majetek a jmění, dokonce své krávy, aby je nenechali padnout do rukou kořisti dychtivých Francouzů. Také během pruské války v roce 1866 uteklo mnoho obyvatel z okolí do tohoto jistého úkrytu Mokerské jeskyně, aby unikli nepříteli. Ale také nelze pomyslet na žádné bezpečnější útočiště, než na tuto jeskyni, jejíž vchod, podobný portálu, 15 m široký a 4 m vysoký, nyní nelze ze dna údolí pozorovat. Že byla dlouhou dobu lidmi obývána, o tom svědčí lidskou rukou zbudovaná terasa nacházející se před vchodem a násep skalních balvanů, za nímž se obyvatelé jeskyně mohli lehce bránit proti případnému

nepřátelskému útoku ze strany údolí. A právě tato okolnost zvyšuje náš zájem o jeskyni bez krápníků. Máme zde co činit s podzemní prostorou, která sloužila po delší dobu troglodytům za obydlí. Ale také v pravěké době, o níž nám žádný spisovatel nepodává zprávu, byl „Kostelík“ obydlím lidí, jak dostatečně dokazují mimořádně hojné nálezy artefaktů, které tam byly před více jak 10 léty vytěženy na povrch. Zásluha objevit tyto cenné poklady, které prehistorikovi nabídly nový a zajímavý materiál k objasnění dávno uplynulých časů, přísluší třem bývalým žákům reálky v Brně (nyní mužům ve váženém postavení), kteří během Velikonočních prázdnin roku 1880 jeskyni navštévovali a nazývali ji pro její velkou podobnost s nějakou pekárnou Pekárna (německy : „Backofen“).

Předměty z pravěké doby nalezené po zběžném kopání vzbudily pozornost zainteresovaných kruhů a brzy vznikl ušlechtilý zápas o výsadní právo provádět vykopávky v jeskyni, která leží na pozemkovém majetku brněnské dómské kapituly. Krásná sbírka tam získaných nalezených předmětů se nachází v pravěkém oddělení c.k. Dvorního přírodovědeckého muzea ve Vídni. Snad nejrozsáhlejší vykopávky prováděl v posledních letech neúnavný moravský speleolog dr. Martin Kříž ze Ždánic. Sotva by se mohlo najít místočko, které nebylo prohledáno.

Jenom udivující množství kostí (mamuta, nosorožce, jeskynního medvěda, soba atd.) a vysoce zajímavé artefakty, které byly z Mokerské jeskyně vytěženy, podněcují učence, aby ji navštívil, obyčejnému turistovi nabízí málo pozoruhodného. Jeskyně se sestává z jedné jediné chodby, asi 60 m dlouhé, 15 m široké a průměrně 2 – 3 m vysoké, která přechází v zatarasený komín ; ale hlavní půvab, pro který laik jeskyně navštívuje, bizarní krápníkové útvary, zde není k mání. Ale kdo si chce zjednat jasnou představu o nějaké ledové jeskyni, na příklad o proslulé Dobšinské v Horních Uhrách [dnes : Slovenská republika], ten nechť navštíví „Kostelík“ v zimě bezprostředně před táním sněhu, jako to učinil autor během velice studených a na sních bohatých Velikonočních svátků roku 1891. Pak může pozorovat a vidět stalaktity a stalagmity, které jsou zčásti mezi sebou spojeny – všechny z průhledného ledu – v hojnosti a nadbytku, jak proces tvorby, který využívá jenom 3 – 4 měsíce doby, je zcela obdobný onomu procesu u vápencového sintru, který trvá tisíciletí.

Vedle Kostelíku leží v malé (jižní) vzdálenosti nějaká menší jeskyně, nazývaná lidem Malá Díravica (německy : „Kleine Höhle“ na rozdíl od té, o níž jsme právě pojednali), slovanskými speleology Kůlnička (německy : „Kleiner Schopfen“). 6 m vysokým a právě tak širokým vchodem se dostaneme 10 m daleko, téměř právě k úzké (sotva 7 m široké) chodbě, která přibližně stejně tak daleko vede ke konci jeskyně, který rovněž přechází v komín. Nedaleko Kůlničky leží nějaká jeskynní chodba, která se podobá gotické klenbě.

Obrátíme se opět dolů do Hádeckého údolí, pustíme se po cestě, která odbočuje doleva a téměř přímo tam vede. Stojíme tam, kde jsme nastoupili náš

pochod do Hostěnic a putujeme údolím dolů – suchý potok zůstává po naší pravici. Po asi 5 minutách jej přejdeme a stojíme po několika krocích před malým potokem s čirou vodou. Udivení se rozhlížíme kolem sebe, neboť přece potok po naší levici je zcela suchý. Odkud ta voda pochází ? Přistupme blíže ! Nacházíme se u krajinářsky velice pěkného bodu Hádeckého údolí, před „výtokem Říčky“. Něco přes 1.500 m protekl Hádecký potok od svého propadání pod Hádeckým mlýnem v podzemních prostorách a spatřuje zde po temném putování, na kterém jej není s to sledovat žádná lidská noha, jako Říčka (německy : Flüsschen) opět den , ale nikoliv sluneční svit ; neboť to místo, kde vystupuje z tmavého klína země a slaví své znovuzrození, je tak hustě porostlé stromy a křovím, že jenom zřídka se dotkne svítící paprsek slunce jeho kolébky. Krásnější místočko pro toto by se těžko mohlo někde jinde najít. Dva mohutné buky drží stráž na místě jeho zrození, jeden nořící patu svého kmene do ledově studené vody. Menší stromy a nespočetné křoviny tvoří doprovod obou obrovských strážů a lemují nízkou skalní bránu, z níž Říčka skrze dva otvory, zejména z pravého, vystupuje, pomalu a rozvážlivě, že se sotva zdá, že teče, jako kdyby se obávala nezvyklého denního jasu. Skalní partie je silně rozeklaná ; zpozorujeme 5 m nad výtokem (vpravo) nějaký nízký otvor a (vlevo) vodorovnou štěrbinu. Voda samotná doznala během poměrně krátkého podzemního toku silného ochlazení.

Tak stanovil autor dne 6.srpna 1890 (jednoho z nejteplejších dnů tehdejšího léta) teplotu vody u propadání potoka pod borovicí na 17°R [tj. 21°C – pozn.překl.] (při teplotě vzduchu 21° [tj. 26 °C – pozn.překl.]) a u výtoku na 8°R [tj. 10°C – pozn.překl.]. Množství vody odtékající u „výtoku“ je samozřejmě v různých ročních dobách různé. V normálních létech může odtékat podle povrchního odhadu průměrně za den 8.000 až 10.000 hektolitřů vody. Zajímavé je, že tato voda podle mnohých pozorování, která autor prováděl, potřebuje 5 – 6 hodin, aby urazila poměrně krátkou podzemní pouť od Hádeckého mlýna až sem. Poněvadž tato vzdálenost přímou čarou obnáší jenom 1.500 m, vyplývá z toho, že voda urazí za minutu jenom 4 m. Již z toho je možno s jistotou usuzovat, že pod skalnatou horou,

z níž Říčka vystupuje a kterou sousedé nazývají Lysá hora *) se musí nacházet velká vodní nádrž. Tento předpoklad ještě posiluje postřeh, že dokonce i v suchých létech, kdy ani Hádecký ani Hostěnický potok nemá vodu, proudí u „výtoku“ ven od pradávna tolik vlhkého prvků, že pod ním ležící tři mlýny nemusí zůstat tiše stát.

Jenom jednou, jak vypráví pověst, voda nepřišla, a mlynáři spěchali znepokojeni k „výtoku“, aby zjistili příčinu této zcela neobvyklé události, a nebyli málo překvapeni, když shledali pravý skalní otvor ucpaný obrovskou rybou. *Relata referro*. Jak jsem to slyšel, tak to předávám dále – pozn.překl.]

Má-li pocestný čas a jistou zručnost, tak zde ještě může pozorovat podívanou zcela zvláštního, snad jedině zde se vyskytujícího akustického jevu. Abychom jej vyvolali, musí se odtékající voda potoka nahromadit až po okraj břehu,

tedy asi 10 m vysoko. K tomu potřebný materiál se najde v nejtěsnější blízkosti : kameny v řečišti potoka a mech na ucpání skulin na skalních stěnách.

Jakmile voda před jeskyní ukazuje klidnou hladinu, strhneme kamennou přehradu a voda rychle odtéká. Po asi 1 – 2 minutách slyšíme hlasité “hu!”. Nyní panuje ticho, rušené jenom bublavě rychle odtékajícím potůčkem, ale brzy nato zazní z příšerného skalního otvoru opět dvakrát až třikrát jako znepokojující funění lokomotivy nákladního vlaku dávajícího se do pohybu “pu! hu! hu!” ; opět uplyne přestávka a opět pronikne k našemu uchu funění z nitra země, takže se domníváme, že moderní parní oř, který na svých okřídlených kolech probíhá naší zeměkoulí, se musí brzy vynořit z Lysé hory. Voda, která jinak, jako všude v Moravském Švýcarsku a také v krasu, vystupuje v majestátním tichu z klína země, ukazuje přitom zřetelný pohyb vln. Tento vysoce zajímavý jev trvá jenom několik minut, ale lze jej libovolně často opakovat.

Rozloučíme se s krásnou krajinnou idylou. Dvě cesty nás zavedou do Ochoze, do které se po několikahodinovém putování vytouženě toužíme vrátit nazpět. Sledujeme-li vozovou cestu údolím dolů, dostaneme se po asi 60 krocích k místu, kde vpravo vyvěrá několika trhlinami rovněž malé množství vody z úbočí Lysé hory. Kráčíme dále, stále ještě v lese, a po několika minutách přijdeme do údolní kotliny, v Moravském Švýcarsku tak časté, která nás pokud se týče krajinné scenerie, přesune do velehor. Zpočátku podél polí, potom šťavnatou lučinou, která je protkána stromy, nás škrapová cesta zavede rovnou k “Hornímu mlýnu” **), nádherné budově, téměř zcela zakryté stromy, která propůjčuje romantické krajině malebnou dekoraci. Jestliže bychom kolem něj procházeli dále, přišli bychom k “Dolnímu mlýnu”, který, ležíc na jižním konci široké kotliny, skýtá velmi pěkný pohled, a po několika krocích roklinou k Bělskému mlýnu, který leží vsazen uprostřed malé údolní kotliny bohaté lučinami. Od tohoto vede vozová cesta, která je vhodnější pro pěší než pro povozy, přímo nahoru na silnici, po níž jsme se od Brna přišli. Nalevo od ní vidíme brzy kuželovitě vystupující kopec Chochołu.

*) Slovanský dialekt tamního obyvatelstva vyslovuje „y“ jako „ej“ ; tudíž říká **lejsá** namísto lysá, **vejchod** namísto východ, **Veipostek** namísto Výpustek, tudíž také **Bejčí skála** namísto Býčí skála, takže ten poslednější způsob psaní je ve slovanské spisovné řeči ten jediný správný. Také zaměňuje většinou „u“ s „o“ a obráceně, tak **Veipostek** namísto Výpustek, **kupec** namísto kopec (německy „Berg“), **kopec** namísto kupec (německy : „Kaufmann“)

**) Na mapě generálního štábu se nazývá „Obere Říčka-Mühle“ – „Horní mlýn na Říčce“ ; ale lid jej jednoduše nazývá „Horní mlýn“.

Od „Horního mlýna“ vede vozová cesta zčásti lesem, do kopce vzhůru, kterou je možno si mnohonásobně zkrátit stezkami. Intenzivně červeně zabarvené kamenné oblázky, které leží pod našima nohama na každém kroku, poučí dokonce i laika, že jsme opustili útvar devonského vápence a pohybujeme se v jiném druhu

horniny, kterou novější geologové přiřazují ke spodnímu devonu. Les brzy prořídne a po mírně stoupajícím svahu, již přes pole, se dostáváme těsně pod vyhořelým ochozským větrným mlýnem na silnici, která nás již známou stezkou zavede do Ochoze.

Většího doporučení zasluhuje pochodovat od výtoku Řičky nazpět až k místu, kde odbočuje pěšina do Hostěnic. Cesta je příjemnější, protože je zcela rovná, a nabízí nám příležitost shlédnout ještě jednu z jeskyní Hádeckého údolí. Když jsme se dostali na označené místo, obrátíme se v pravém úhlu doleva, překročíme koryto potoka a nacházíme se v krásném Ochozském údolí, vlastně údolíčku, protože má rozlohu sotva 700 m². Již po několika krocích odbočuje doprava málo používaná pěšina, která nás přivede k první jeskyni. Lidová mluva ji nazývá Švédův stůl (německy : „Schwedentisch“), protože podle staré pověsti zde na skalní desce , která leží nad vchodem do jeskyně , během třicetileté války konali Švédové svůj hodokvas. Od „Netopýří jeskyně“ je vzdálena asi 150 kroků údolím vzhůru a lze se k ní dostat také z Hádeckého údolí, nad jehož dnem leží asi 15 m. Přece však není z této strany výstup zcela příjemný ; neboť svah pokrývají obrovské balvany, z větší části porostlé, takže tyto vypadají při troše fantazie jako schody nějakého schodiště. Obyvatelé proto nazývají úbočí kopce Svaté schody (německy : „Heilige Stiege“). Jeskyně samotná se svým asi 3 m širokým a právě tak vysokým vchodem nabízí turistům jenom málo pozoruhodného.

Vyrovná se nějaké asi 7 m dlouhé prostoře, jejíž strop klesá dozadu na 1 m hluboko a konečně pod jedním koutem svahu o asi 15° se spojuje s půdou pokrytou vápencovými balvany. Avšak mnohé pukliny napravo i nalevo poukazují na to, že by jeskyně mohla mít větší rozsah, a tudíž by se vyplatilo ji dále prozkoumávat. Prehistorikovi nabízí naplavená vrstva jílu a písku bohatý důl na kosti „předpotopních“ zvířat. A vskutku učinil již mnohokrát zmiňovaný a zasloužilý speleolog dr. Martin Kříž, který nechal vykopat nánosy této malé jeskyně, přímo úžasný výtěžek diluviálních pozůstatků kostí (mimo jiné 200 kusů soba). *)

Sestoupíme opět dolů do Ochozského údolí. Suché, velice úzké koryto s valouny podobné příkopu nám ukazuje, že také zde občas teče voda. Je to Ochozský potok, který vyvěrá severně od Ochoze ze dvou pramenů ; jeden přichází jižně od obce Březina, ten druhý západně od poplužního dvora Nové dvory. Kráčíme-li údolím, sestávajícím se z hustého mladého lesa, probíhajícím téměř rovně, směrem vzhůru, zpozorujeme také brzy vodu potoka, který se pozvolna ztrácí mezi malými oblázky a odebírá se ještě neprozkoumanými puklinami devonského vápence do nitra země, aby se spojil tajuplným způsobem v podzemních prostorách s vodami Hádeckého a Hostěnického potoka. Brzy vyjdeme z lesa a kráčíme přes bujnou louku, která nás po několika minutách dovede do Ochoze, ležící před námi, jejíž půvabný kostelík, se zdá že na nás volá srdečné „Buď vítán!“. Máme toho ale také zapotřebí, abychom zase přišli mezi lidi a abychom se zotavili z dlouhého pochodu.

*) Srovnej jeho pojednání : „Die Höhlen des mährischen Devonkalkes und ihre Vorzeit“ – „Jeskyně moravského devonského vápence a jejich doba pravěká“ – v ročence c.k. říšského geologického ústavu [Jahrbuch der k.k. geologischen Reichsanstalt], svazek 42 (1892), strana 588 a následující.

Ještě dlouho vzpomínáme na nádherný den, který nám za poměrně několik málo hodin ukázal tak mnoho pozoruhodného. - Vzpomínka na Hádecké údolí je pro každého, kdo je přítelem stále tvořící přírody a ctitelem kulturních dějin lidstva, které nazýváme pravěké, je trvalá.

Životopisné údaje o autorovi :

Richard TRAMPLER

Narozen 13.11.1845 v Bílovci, okr. Nový Jičín ; kraj Moravskoslezský

Zemřel 16.8. 1907 v Esternbergu (Horní Rakousy)

Poznámka o autorovi textu :

Podobizna Richarda Tramplerera byla uveřejněna v :

Karel Absolon : Moravský kras, 1.díl

Praha, Academia 1970

Strana 335.

Edice SE 3
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

Tématický okruh č. 4 :
Nové poznatky o VDT – GfH a o německých jeskyňářích.

Autor práce : Anton Graf

Rozšíření Mariánské jeskyně

Koordinátor : Mgr Ladislav Slezák

Členové : Richard Cendelín
Josef Pokorný

Externí pracovník skupiny SE – 3 a překladatel této práce
MUDr Jiří Urban

Signatura originálu v Moravské zemské knihovně v Brně : DEP 4 – 30.148]

Mitteilungen des Vereines deutscher Touristen in Brünn.

VI.ročník, 1908, čís. 7 a 8, strana 41

Název originálu : Erweiterung der Marienhöhle.

A n t o n G R A F

Rozšíření Mariánské jeskyně

Že naše „Moravské Švýcarsko“ – nebo jak by toto mohlo býti ve vědeckém ohledu nazýváno jako „Moravský kras“, tak bohaté na divy přírody – není ještě zcela prozkoumáno, nýbrž že v hlubokém nitru hor leží ještě ukryta a uzavřena mnohá mystéria plodivých sil přírody, to ukázaly nedávné přípravné práce, které toho času provádí nanejvýš příčinnivý stavební výbor Spolku německých turistů u příležitosti plánovaného rozšíření Mariánské jeskyně u Křtin. Z lásky k věci a jedině v zájmu Spolku si dali členové stavebního výboru za úkol, zcela a bez jakéhokoliv jiného přispění zpřístupnit některé další chodby Mariánské jeskyně, známé teprve od roku 1901, která musí býti beze sporu nazývána skvostem jeskyní v Josefovském a v Křtinském údolí.

Jedno zvětšení jeskyně následuje bezprostředně za prvním mostem nalevo od hlavní cesty, a povede zde nová cesta po dřevěných schodech a hlinitých stupních chodbou bohatou na krápníky k malé síni, kde se nachází předběžný konec. Dalšího zvětšení dozná Mariánská jeskyně prodloužením hlavní chodby, kde se dostaneme přes dva mosty do prostorné síně, poseté četnými jehlami. Všechny příznaky mluví pro to, že do obou nově zpřístupněných prostor vstoupili členové Spolku německých turistů poprvé a tato okolnost ospravedlňuje svrchu uvedené tvrzení, že podzemní divy Moravského krasu nejsou ještě zcela zpřístupněny. Pojmenování nových částí jeskyně se dosud nekonalo, nýbrž tento předmět bude postoupen zvláštnímu výboru, který se bude zabývat také přejmenováním dosud známých prostor jeskyně. Pokud je doposud známo, existuje úmysl, nyní značně zvětšenou Mariánskou jeskyni jako celek do budoucna jako trvalou upomínku na padesátileté jubileum panování Jeho Jasnosti panujícího knížete z Lichtenštejna pojmenovat jako „Lichtenštejnská jeskyně“, zatímco ona střední část, v níž stojí krápníkové sochy, které daly jeskyni pojmenování, by měla být pojmenována Mariánská síň.

Otevření budoucí Lichtenštejnské jeskyně se koná na Velikonoce 1909 u příležitosti svátku desetiletého trvání Spolku.

Členům, kteří se nezištným způsobem dali do služeb dobré věci, a nelekali se žádné námahy a lopoty, aby podporovali krásné dílo rozšíření našeho jeskynního území vlastní, dvojnásobně obtížnou prací, budiž zde na tomto místě vysloven dík a uznání. A.G.

Edice SE-3 - 2010
Speleologická skupina „Tři seniři“
Česká speleologická společnost, Základní organizace 6 – 12
„Speleologický klub Brno“.

**Tématický okruh 5 : Strípky paměti lidu,
žijícího v Moravském krasu.**

Název práce :

**Různé drobné informace,
sebrané mezi obyvateli
Moravského krasu a jeho
okolí.**

Koordinátor :

Mgr Ladislav Slezák

Redakce a spolupráce :

**Richard Cendelín
Josef Pokorný**

Obsah :

- 1. Povídání o „Kulatém dubu“** str. 3
(Zpracováno podle vyprávění pana Miroslava Hromka z Ochoze u Brna)
- 2. Kachna kontra vzpomínky účastníka.** str. 9.
(Oprava nesprávné informace v článku RNDr Petra Zajíčka).
- 3. Osudy tří karbidových lamp** str. 11
(Vzpomínky Ladislava Slezáka).
- 4. Křest knihy L. Slezáka „Jeskynní perly Cháronovy“** str. 15
(Fotoreportáž s krátkými vysvětlivkami).
- 5. Zjištění Pokorného, aneb Lad'a Slezák a úřední šiml.** str. 20
(Pokus o vysvětlení jisté motivace L. Slezáka).

Povídání o „Kulatém dubu“

(Podle vyprávění pana Miroslava Hromka z Ochoze u Brna sestavil J. Pokorný).

Informace o „Kulatém dubu „

„Kulatý dub“ býval nejmohutnější dub na pozemcích Školního lesního podniku Vysoké školy zemědělské se sídlem ve Křtinách. Samotný dub se nacházel na pozemku, který leží v katastru Ochoze.

Technické údaje :

Zjištěné stáří	asi 300 let
Celková výška stromu	30 metrů
Z toho délka kmene	12 metrů
Výčetní průměr	135 centimetrů
Obvod kmene	asi 425 centimetrů
Objem dřeva	asi 18 m ³

Pro mimořádnou kvalitu dřeva byl původně zařazen do evidence jako státem chráněný strom a označen jako takový dvěma zelenými pruhy.

Kulatý dub spadl při bouři 5. srpna 1986, při silném větru. Byl velmi podhlodán v kořenech od velkých mravenců.

Lidé z okolí přispěchali po bouři shlédnout co se stalo a odcházeli pak velmi smutní ! Mnohým připomněl jejich mládí, mnohým dal i více

K obejmutí kmene tohoto stromu bylo zapotřebí nejméně čtyř vzrostlých chlapů, dětí tak 6 až 8 !

V době, kdy strom stál zde byl dřevěný panel, na jehož deskách byly vypáleny následující verše :

Rozložitý dube !
Proti tobě mizí život lidský !
Stáls tu, než jsem přišel,
po mně budeš státi i v pozdní době !
Stůj a vládni nad našimi lesy !
A tak starý krasavče
 hrdě dál zde stůj !
Stejně jednou skončí vše
 život tvůj i můj !

Informace pochází od pana Miroslava Hromka
autora publikace „750 let Ochoze“
Ochoz 238, naproti restauraci „U Votrubů“

Když jsem se s touto pověstí setkal, musel jsem prostudovat kousek historie lidstva. Tyto informace podávám na příští stránce.

Na informace o skutečném průběhu dějin navazuje moje volné zpracování pověsti podle toho, jak mi ji vyprávěl p. Hromek. Jde skutečně o pověst, která se v žádném případě nemůže vztahovat ke stromu, ke kterému je vázána.

K událostem, o kterých pověst mluví, došlo (pokud k nim došlo) cca před 900 léty !!! Strom byl starý maximálně 300 let. To mi potvrdil i můj přítel, lesní inženýr, Ing Jiří Ratiborský, když jsem jej k padlému stromu přivedl.

Možná byl na tom místě před mnoha léty jiný starý strom, ke kterému se vázala pověst a z jeho semene vyrostl ten strom, který známe. Ale to už je úvaha na hranici zdravého rozumu.

Na snímku je pan Miroslav Hromek v době, kdy mi pověst o Kulatém dubu vyprávěl. Pan Hromek byl řadu let kronikářem Ochoze.

Pověst „O Kulatém dubu“ a informace o jejím vzniku.

Roku 1040 našeho letopočtu vzniká v Chorásámu (Předpokládám, že území leží v horách dnešního západního Íránu při hranici s Irákem) říše Seldžuků. Dochází k tomu po porážce sultána Mazuda bratry Togrul-bekem a Čagri –bekem z rodu Seldžuků, kmene Oguzů. Tato nová říše expanduje, r. 1051 dobývají Západní Írán, r. 1054 Ázerbajdžán a ovládají také část Arménie.

Roku 1055 dobývají Bagdád a v roce 1071 zaútočili na říši Byzantskou. Posléze ovládli celou Malou Asii. V roce 1071 seldžucká vojska také dobyla Jerusalema a vytlačila odtud islámské Fátimovce, ovládající v té době Egypt.

Časem narůstá množství katolických poutníků, přicházejících ke Svatému hrobu do Jerusalema a seldučtí úředníci jim začínají bránit ve vstupu do Jerusalema. V té době se nachází na papežském stolci v Římě papež Urban II (Umberto II - ? - jiná informace).

Tento papež dne 27. 11. 1095, v Clermontu, zvoláním „Bůh to chce“ vyhlásil první Křížáckou výpravu proti Seldžukům, na ochranu a osvobození Božího hrobu.

Účastníkům bylo slíbeno odpuštění hříchů a ochrana jejich majetku po dobu jejich nepřítomnosti. Duchovní vytržení narůstalo, jak se papežská výzva šířila Evropou. Pohyb vojsk začal v r. 1096, celkem neuspořádaně.

V několika vojscích se tažení zúčastnilo asi 330 000 rytířů. Svaté země jich dosáhlo asi 40 000, kteří pod vedením Gottfrieda z Bouillone oblehli Jerusalema a během čtyř týdnů jej dobyli.

Tolik historie.

A teď pověst :

Hlad po půdě vedl zejména drobnou a střední šlechtu k zapojení se do výprav. Největší zájem měla i seve- roitalská města, která viděla velký zdroj příjmů a možnost odstranění zábran a obtíží obchodního spojení s východem v době, kdy Turci (Seldžukovci) obsazovali Palestinu a Syrii.

Nechal se tedy zlákat i pán z Babic n./Svitavou. Připojil se ke šlechtě, zverbované v Čechách a na Moravě. Po dlouhém putování podél Dunaje dostala se výprava do Palestiny. (???). V r. 1099 byl dobyt Jerusalema Křížácké jednotky utrpěly různé porážky a jen někteří z křížáckých bojovníků se vraceli domů.

Pán z Babického hrádka, jehož jméno se nezachovalo a který patrně vzdáleně patřil k základním Moravským královským rodům, se vracel domů. Po dlouhých útrapách se dostal do Brna – Obřan, zastavil se i v Bílovicích. Tam patrně vzbudil svojí ukořistěnou orientální výzbrojí pozornost místních loupežníků. V místech, kde později vyrostl „Kulatý dub“ byl přepaden, oloupen a zabit.

Jeho tělo sedláci zabalili do křížáckého pláště a zakopali. V kapsách pláště si však tento poutník vzal i semena plodin z daleké „Svaté země“. V hrobě vzklíčilo i semeno Kulatého dubu, který prý tenkrát okolo Středo- zemního moře hojně rostl. Dub měl kulatou korunu z větví a velmi vysoký vzrůst. Budil mnoho pozornosti. Uběhla staletí a dub se stal symbolem Moravanů v tomto regionu.

Svojí zvláštností byl trnem v očích německého panstva a hlavně německých myslivců. Již od r. 1934 se jej snažili porazit. Dokonce nechali vyčistit i průsek, kam by jej složili a skáceli. Jejich síla však nestačila tohoto velikána složit. V letech 1944 až 45 jej svými břichatkami (kolkovkami) velmi poškodili, ale dub vydržel. Tehdy jej mohlo obejmout asi 7 lidí. Od té doby však dub uvnitř vyhnil a ubývala mu síla.

Král Dub padl sám, za bouře, 6. 8. 1986, v 10 hod. 15 min. za přítomnosti v blízkém okolí pracujících lesních dělníků z Ochoze u Brna a Březiny.

Stáří bylo odhadnuto asi na 850 let. Strom zůstal na místě jako historická památka, nezpracován.

Pozn.J.P. – Ze stejné doby – Prvního křížáckého tažení – také patrně pochází pověst o Hradisku u Svitávky (viz Pavel Krejcar, O Hradisku a založení Svitávky, vydal Obecní úřad ve Svitávce r. 1999, nákl. 500 výtisků).

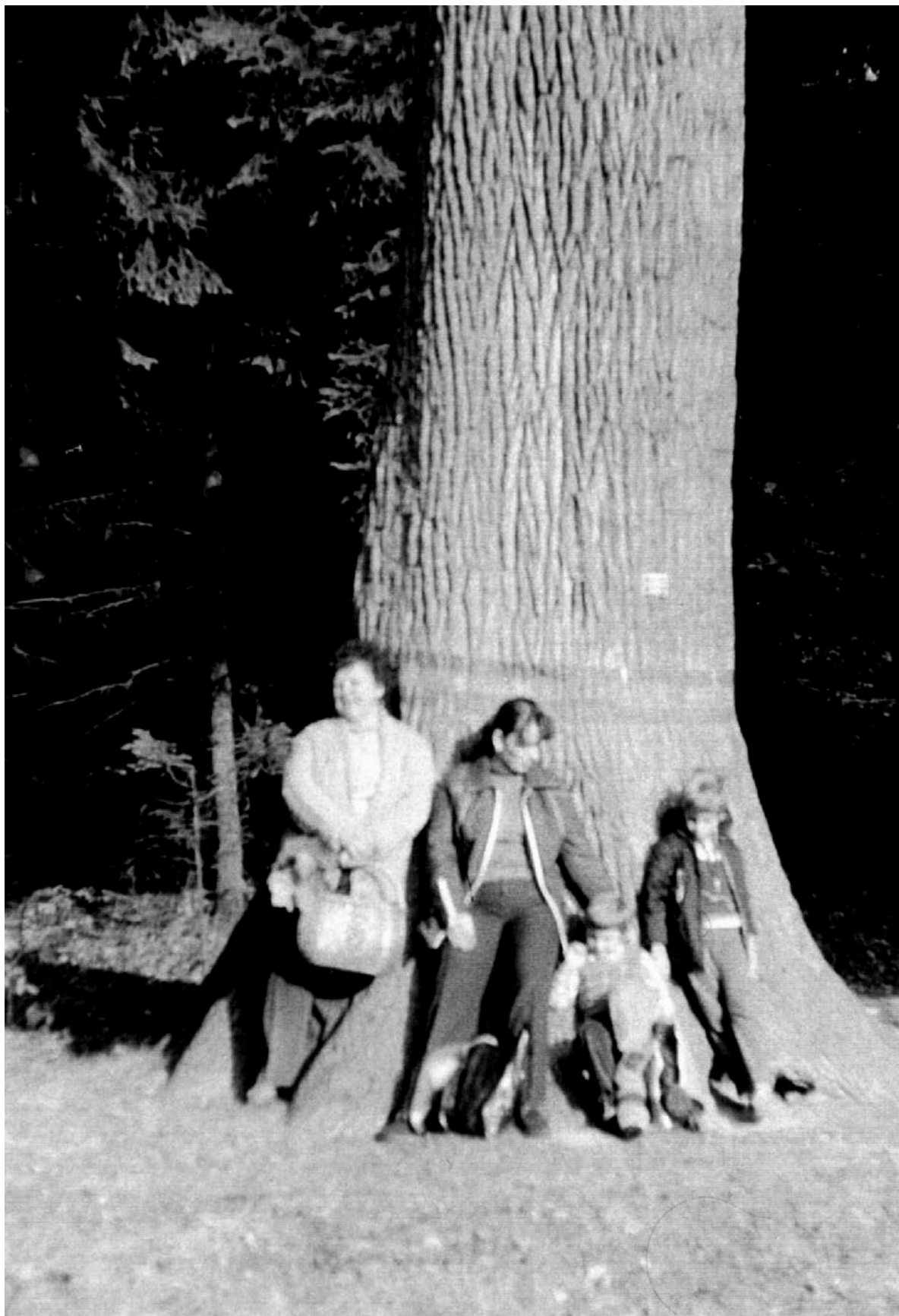
Stojící dub – Král lesa.

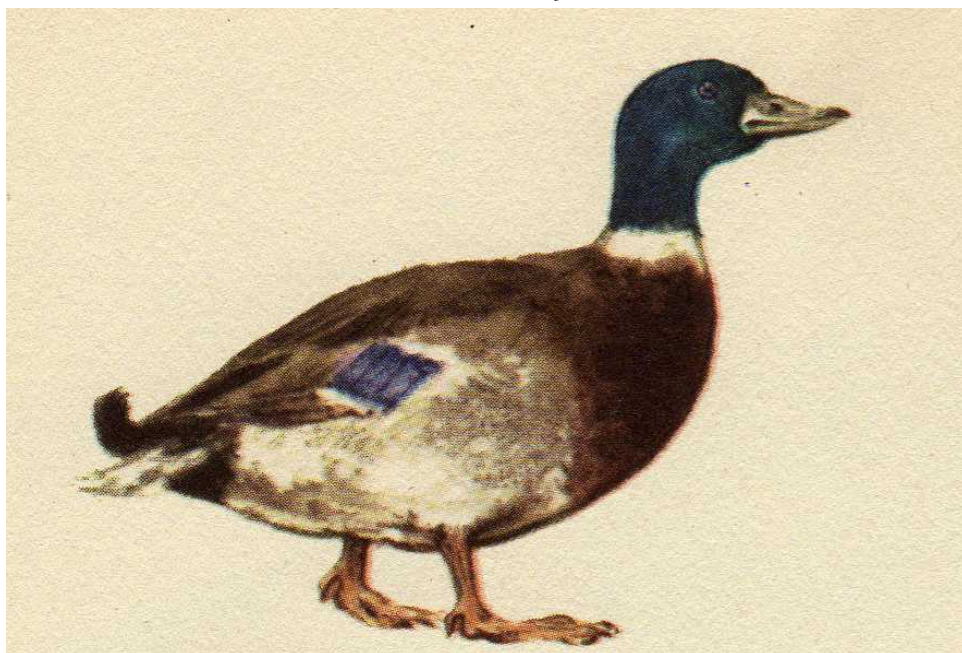
Padlý dub.

Takhle nějak to vypadalo, když dub ještě stál.

Autorem uvedených fotografií je pan Miroslav Hromek z Ochoze.

Kachna

kontra vzpomínky účastníka, aneb – upoutal nás úryvek z jednoho z článků ze seriálu novinových článků o Moravském krasu, nazvaných

„Tajemné podzemí Moravského krasu“

který vychází v Blanenských novinách

„ T Ý D E N “.

Článek, který vyšel dne 9. září 2009 a jehož autorem je

RNDr Petr Zajíček byl nazván :

„Uprostřed krasového údolí se objevují

tajemné vývěry.“

!!!!!

Citujeme informaci z článku :

!!!!!

!!!!!

!!!!!

!!!!!

.....pár set metrů před Kateřinskou jeskyní se zvedá na levé straně údolí skalní **stěna Zábranského**. Pojmenována je po **zemřelém motocyklistovi**, který zde kdysi havaroval.....

!!!!!

!!!!!

!!!!!

Konec citace.

Tuto zavádějící informaci RNDr Petra Zajíčka uvádíme na další straně na pravou míru.

- 10 -

Ze vzpomínek horolezce Franty Plška :

Postupem času jsme začali podnikat v krasu tury, které byly ve své době průkopnické. Mé první výstupy ! Po jednom z večerních návratů ze skal jsme potkali o něco staršího kamaráda, **Lád'u Zábranského.**

Byl celý pošramocený, protože uklouzl na Kubáskovi na Býčině. Měli jsme k sobě blízko. Jeho osud poznamenala válka, stejně jako ty naše. S příchodem Němců Lád'a dostudoval a za války pomáhal tátovi jako obyčejný bouchač.

Příští týden jsme již vyrazili do skal společně. S Pepou Jirůškem jsme měli namířeno na „Rytířské Idaho“ v Suchém žlebu a Lád'a šel lézt na Býčí roh o kousek níže. Pepek mne jistil, a v jednom okamžiku volá : „Dole se asi něco stalo, slyšel jsem výkřik. Asi srazili nějakého cyklistu.“ Seběhli jsme dolů a strnuli hrůzou. **Lád'u jsme našli pod skalou mrtvého, s rozbitou hlavou.**

Konopná kroucená lana, která jsme tenkrát používali, byla velmi stará a ztyřelá. Když se rozevřela proti pramenům, sypal se z nich prach. Nekvalitní lano bylo i příčinou neštěstí. Nad námi bylo zatlučeno šest skob a Lád'ovo lano bylo na pěti místech porušené a na šestém přetržené.

Pod skálou byl ostrý špičák, na který Lád'a dopadl hlavou. Byla to další smrt, kterou jsem 23. srpna 1943 poznal ve skalách.

(Písemné paměti k výročí horolezeckého oddílu : František Plšek – 2008).

(Výňatek z pamětí dodal L. Slezák).

Osudy tří karbidových lamp.

(Vzpomínky L. Slezáka).

Kapitola první :

Píše se rok 1945. Je konec dubna a naše rodina se choulí ve sklepe v Brně – Řečkovících. Sklípek je pod naším rodinným domkem, je klenutý cihelnou klenbou, podepřenou dvěma trámovými vzpěrami. Kolem probíhá boj. Do sklepa leze německý voják a oznamuje, abychom sklep neprodleně opustili, očekává se útok ruských tanků.

Balíme nejnnutnější věci do ranců a večer se stěhujeme do většího sklepa, do Ovčírny blízko kostela. Tam se už zabydlelo několik dalších rodin. Venku se střídavě střelí a osádka sklepa se modlí. Aby na násyp sklepa, který je jen 1,5 m silný, nepadl nějaký dělostřelecký granát,

28. dubna do sklepa vlezli první Rusové. Ptali se po Němcích. („Gdě germánec ?“). Nabídli chlapům machorku a byli pryč. A bojovalo se dál. V prvních květnových dnech vytáhli Rusové ze sklepa skupinku vybraných mužů (můj otec byl mezi nimi) a odvedli je neznámo kam. K večeru se chlapi všichni vrátili. Museli roznášet mináž (potravu) do ruských okopů u Soběšic a stahovat raněné do rokle polního obvaziště. Otec rezolutně prohlásil, že se v posledních dnech války nenechá zabít.

Opět jsme sbalili svých pár věcí a za úsvitu 8. května jsme pěšky vyrazili do Jundrova ke strýci. (Tam už bylo po všem). S rozbřeskem jsme míjeli u kostela skupinu vojáků, kteří se pachtili s malým protitankovým dělem ráže 45 mm a snažili se hlaveň nasměřovat na horní okno věže kostela. Tam se totiž skrýval německý odstřelovač. Míjeli jsme pozůstatky bojů na každém kroku. Mrtví koně i vojáci, trosky domů, vozidel, všude hromady munice.

9.května byla spuštěna konečná bubnová palba na lesy severně od Brna a zlikvidovány tak poslední zbytky německé obrany. Mohli jsme se vrátit domů.....

Řečkovice – Na špici. Květen r. 1945

Foto L. Slezák

Kapitola druhá :

Čas plynul, stopy válečných událostí byly zahlazeny. S partou kamarádů jsme už dávno sesbírali a zlikvidovali kde co, (k nelibosti našich rodičů). V parku u kostela ležely v křoví 2 nábojnice ráže 45 mm. Odnesl jsem si je domů jako suvenýr, kus lesklé mosazi, která by se třeba mohla někdy na něco hodit. Podobný osud postihnul i větší dělostřeleckou nábojnici ráže 88 mm, kterou jsem „dobejčil“ až od Ivanovic. Úlovky pak dlouho odpočívaly za trámem na půdě.

Já zatím odmaturoval a pak i odpromoval jako geolog na Přírodovědecké fakultě v Brně. Bez remcání jsem podepsal umístěnku do Spišských železnorudných baní ve Spišské Nové Vsi. Moje budoucí pracoviště, závod Luciabaňa na mne netrpělivě čekalo o 100 km dál. Dvě šachty se středověkou výbavou a koňskou důlní dopravou bylo něco, co předčilo moje očekávání. Tak jsem se stal obvodočným důlním geologem.

Jako pomocníka, tlumočníka a rádce jsem vyfasoval Tono Marinčáka, který mne uvedl i do společenského postavení, což mimo jiné znamenalo, že bylo zcela neúnosné nosit do šachty obyčejnou karbidku. Každý štajgr měl svoji mosaznou. Jednoho dne přišel Tono s návrhem : Když si obstarám materiál, důlní strojník, zámečnick a mechanik, pan Zolo Wicher mně ji vyrobí ! Vůbec jsem neváhal, a napsal jsem domů, aby mi poslali všechny tři nábojnice. No a tak pan Wicher robil. Dohoda zněla, že jako odměnu za práci si nechá polovinu výrobků, tedy jednu velkou a jednu malou karbidku. Výsledek byl pro mne ohromující. Tak precizní ruční práci jsem před tím ještě nikdy neviděl. Po celou dobu mého pobytu na Luciabani mne ta úžasná a stále pečlivě nablýskaná karbidka (ta větší) provázela při každém fárání.

Všichni znali jejího výrobce a tak jí jinak neřekli než „vicherovka“. Z malých nábojnic vznikly dvě navlas stejné, ale plně funkční miniatury. Jednu si pan Wicher ponechal.

Kapitola třetí :

Při státní návštěvě N. S. Chruščova v Košicích mu baníci ze Spiš-

ských železnorudných předali malý dárek : Mosaznou malou karbidku od Wichera ! Když vládní delegace pochodovala ulicemi Košic, karbidka se pohupovala zavěšena za kapsičku saka na hrudi velkého státníka hned vedle řady metálů a vyznamenání. Baníci slzeli dojetím.

Moje geologická mise končila a já namířil zpět do Brna. Malá i velká karbidka, putovaly pochopitelně se mnou. Předě mnou ležela kariéra geologa – speleologa. Malou karbidku jsem si nechal pochromovat a umístil hned vedle památeční přilby doma na čestné místo. Velká mne doprovázela na cestách po jeskyních.

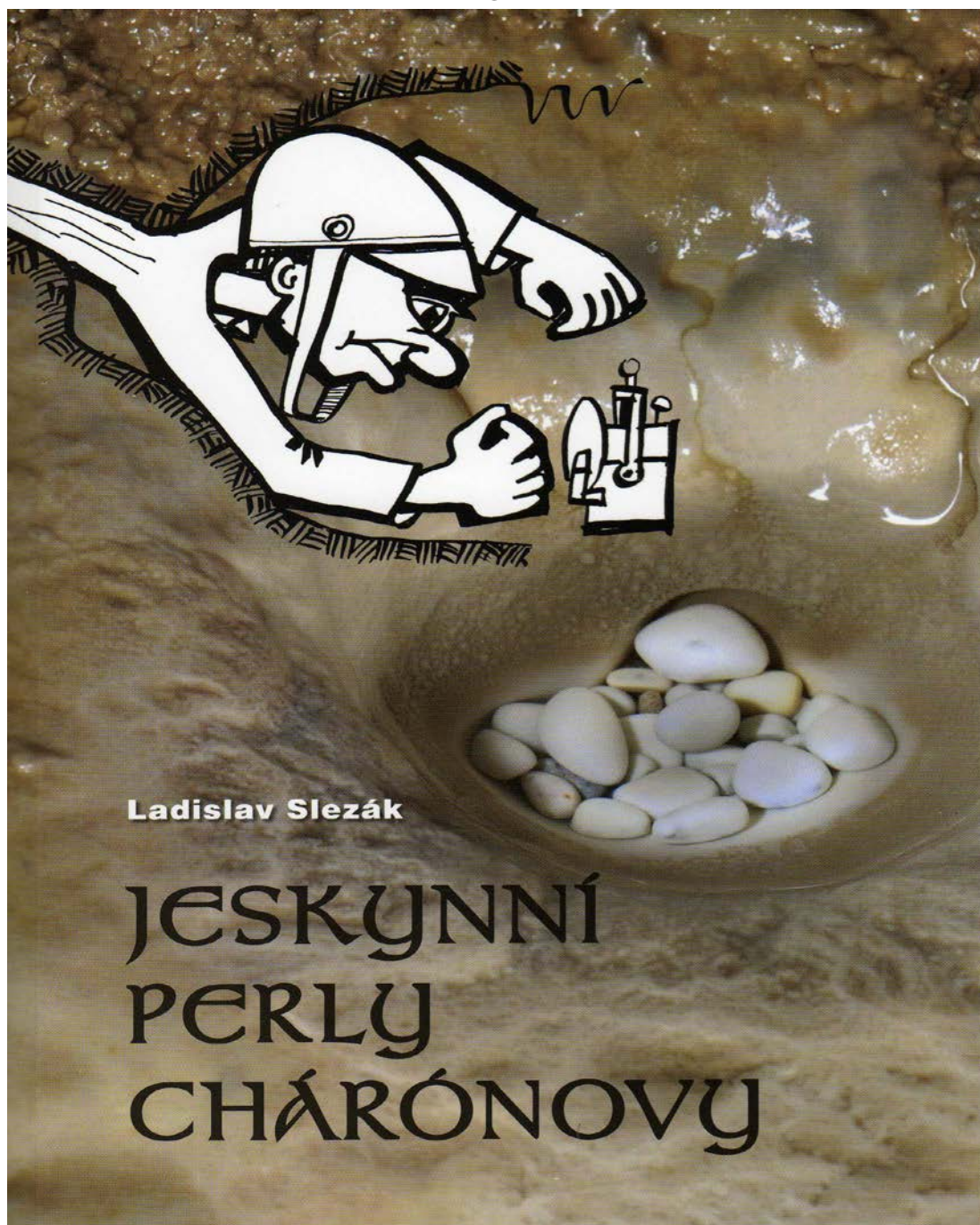
Po 27. létech našeho věrného soužití neznámý pachatel vyloupil můj byt na Skalném mlýně v Moravském krasu a mezi jinými věcmi odnesl i moji mosaznou karbidku. A to je vlastně konec příběhu.

Malou karbidku opatruji jako oko v hlavě a zapaluji její plamének jen při zvláštních příležitostech. A ještě něco, co stojí za zmínku :

Všechny nábojnice byly vyrobeny v tehdejším SSSR a doputovaly s Rudou armádou až k nám. A přes to jedna z nich, v podobě malé karbidky, se vrátila zpět. Není to zvláštní ?

Poznámka redakce :

Naposledy hořel plamének malé karbidky dne 11. prosince 2009 v salonku Blanenského zámku. To zde Ladislav Slezák křtil svoje nové literární dílo – knížku, nazvanou „Jeskynní perly Cháronovy“.

Slezákova knížka „Jeskynní perly Cháronovy“ je ve své podstatě literárním pomníčkem – vzpomínkou na některé z těch, kteří šli ve výzkumech Moravského krasu před námi, a i když se většinou stali legendami, mladá generace je už nezná.

Ladislav Slezák, poutavý vypravěč, který věnoval Moravskému krasu celý svůj život, a má k němu nezměrný citový vztah v této knížce velice lidsky a s laskavostí jemu vlastní na tyto prosté dělníky krasu vzpomíná v popisu drobných epizod z jejich života.

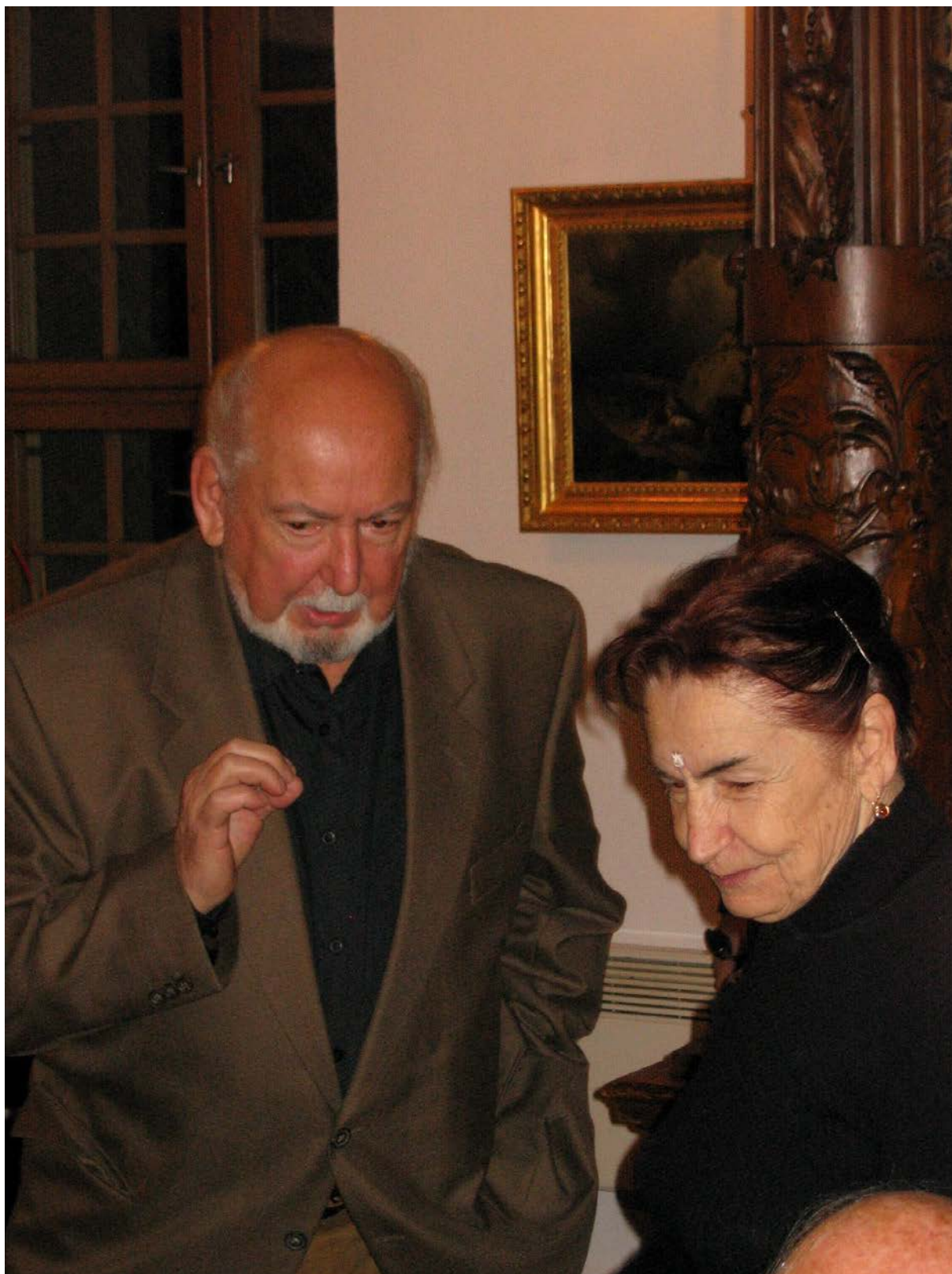
Za redakci Edice SE – 3 – 2010 – R.C. a J.P.

Několik snímků ze křtu Slezákovy knihy. Nahoře : Právě byla symbolicky zapálena legendární karbidka.

Křtiny knihy měly i hudební doprovod.

Kmotrou knihy se stala paní Musilová, vdova po jeskyňáři a grafikovi Franci Musilovi, jehož kresby ozdobily Slezákovu knihu. Snímek je z rozhovoru aktérů před zahájením křtu.

Na snímku nahoře paní Musilová, na snímku dole ředitelka Muzea Blansko paní Eva Nečasová při úvodním projevu. Muzeum Blansko je vydavatelem i prodejcem Slezákovy knihy „Jeskynní perly Cháronovy“.

Autor křtěné knihy Ladislav Slezák v živém rozhovoru s profesorem R. Musilem.

Motto : Hola heta, krá krá, bystré oko pátrá
Krajem letí havrani, kdo jim v letu zabrání ?
(Pokřik družiny Havranů).

Zjištění Pokorného, aneb Lad'a Slezák a úřední šiml.

(Výsledek jednoho pátrání Josefa Pokorného).

Bylo mi divné, že ač vrstevníci Ladi Slezáka používají akademický titul RNDr, Lad'a sám používá jen titul Mgr. Vrtalo mi to hlavou, a tak jsem začal pátrat, proč tomu tak je. Pak jsem se ho jednou na to zeptal přímo a on mi řekl :

„Akademický titul RNDr, na který jsem měl nárok byl zrušen těsně před dokončením mých vysokoškolských studií v roce 1955 tehdejším rozhodnutím ministra školství a kultury, soudruhem Kahudou. Bylo to po vzoru Sovětského svazu. Všichni absolventi vysokých škol tak byli povinni používat titulu „promovaný“ (právník, geolog, biolog, chemik atd.). K vyššímu akademickému označení vedl možný institut „kandidát věd“, což představovalo – složit zkoušku z jazyka a obhájit kandidátskou práci.

K dosažení tohoto stupně bylo třeba doporučení stranické organizace KSČ. Vzhledem k mému pracovnímu vytížení v praxi, tj. v práci v terénu (jako obvodový geolog v dolech Spišských železno-rudných baní, posléze terénní mapér Ústředního ústavu geologického a vedoucí Oddělení pro výzkum krasu), ale hlavně nečlenství v KSČ mně neumožňovalo o titul Csc usilovat. Po zavedení titulu Mgr jsem byl oprávněn jej používat a věnoval jsem se spíše praxi. Tolik vysvětlení L. Slezáka.

Informace z jiného pramene praví, že když byly později po uvolnění tuhého stalinizmu akademické tituly povoleny, bylo stanoveno, že ti, co dostali červený diplom (za výtečný prospěch) mohli titul RNDr používat ihned. Ti ostatní měli udělat jakési dodatečné zkoušky, nebo mohli používat titul Mgr.

Stál jsem tedy před otázkou, jaký měl či neměl Lad'a diplom. Zjistil jsem, že pokud jde o odborné předměty, byl jeho prospěch

výtečný. Proč tedy nedostal červený diplom ? Neměl výtečný prospěch z tehdy nejdůležitějšího předmětu – ideologie Marxismu-Leninismu, který on tehdy nepovažoval pro svůj praktický život za až tak důležitý. Proto nemohl dostat červený diplom.

Lidé práce, mezi které patří i on, chtěli vždycky umět a znát. Vědět, jak se správně rozhodnout a odpovědně se umět postavit k vlastní práci. Pro takto smýšlející lidi byla vždycky politická ideologie druhořadá. Oni nebudovali svůj život na politické kariéře, ale na poctivé a cílevědomé práci. To je dnes evidentní !

Byla to zvláštní doba. Pokud jsem se já, ve svém oboru, který mne živil, setkal s odbornými knihami z oné doby, všechny začínaly předmluvou na jeho kopyto. V této předmluvě se ještě dnes dozvíte, že nebýt Velké říjnové revoluce, „geniálního“ Lenina, a Komunistické strany, kterým musíme být vděční za veškerý technický pokrok, tak prý neexistoval smysluplný svět pro lidi. A tak celá řada lidí mlátila po celá léta prázdnou slámu, až se systém zhroutil.

A když ona doba pominula, považoval Lad'a jakékoliv zkoušky za nesmyslné. S tím, co on už tehdy věděl a znal, bylo podle něj zbytečné kamsi chodit a cosi dokazovat. A tak raději doktorandský titul, který mu podle mého právem náleží, nepoužívá.

Můžete si myslet, že to co jsem právě napsal je servilní. Ale já se nepotřebuji nikomu ani zavděčovat, ani podlézat. Po létech studia na univerzitě praktického života si dovedu udělat vlastní názor. Tak vám ho, v rámci objektivitu a logiky, předkládám.

Josef P O K O R N Ý